HONORÉ DE

BALZAC

Goriot Baba

ÇEVİREN
Şerif Hulûsi

PETER BROOKS'UN ÖNSÖZÜ,
MARCEL PROUST VE HARRY LEVIN'İN SONSÖZLERİYLE

İLETİŞİM KLASİKLERİ

İletişim

HONORÉ DE BALZAC • **Goriot Baba**

HONORÉ DE BALZAC 1799 yılında Tours'da doğdu. Gençlik döneminde bir hukuk bürosunda çalıştı ve avukatlık stajı yaptı. 1819'da bu işi bırakıp kendisini yazmaya adadı. İlk öykülerini takma isimle yayımladı. 1829'da kendi ismiyle yayımladığı *Le Dernier Chouan*'la büyük bir başarı kazandı. Bundan sonraki yirmi yıl boyunca muazzam bir edebi üretimle çalıştı ve yılda üç dört tane, bazen daha fazla roman yazdı. Bu çalışmalarının tamamı *İnsanlık Komedisi*'ni oluşturdu. *İnsanlık Komedisi*'nde Fransız toplumunun bir panoramasını sunuyordu. Bu dizinin en önemli çalışmaları *Eugénie Grandet* (1833) ve *Goriot Baba* (1834) gibi yapıtları oluşturur. 1850'de Paris'te hayatını kaybetti.

Père Goriot

© Önsöz: 2010 Peter Brooks

İletişim Yayınları 1505 • Dünya Klasikleri 47
ISBN-13: 978-975-05-0793-9
© 2010 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1. BASKI 2010, İstanbul

DİZİ EDİTÖRÜ Orhan Pamuk
EDİTÖR Belce Öztuna
KAPAK Suat Aysu
KAPAK RESMİ Paul Signac, "The Dining Room", 1887
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Begüm Güzel
BASKI ve CİLT Sena Ofset
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11
Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları
Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Cağaloğlu 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

HONORÉ DE BALZAC

Goriot Baba

Père Goriot

ÇEVİREN *Şerif Hulûsi*

PETER BROOKS'UN ÖNSÖZÜ VE
MARCEL PROUST'UN SONSÖZÜYLE

iletişim

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ
Peter Brooks *7*

BİRİNCİ BÖLÜM
Ortahalli İnsanlar Pansiyonu *19*

İKİNCİ BÖLÜM
Kibar Âlemine Giriş *113*

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Dokuzcanlı *185*

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Baba'nın Ölümü *245*

SONSÖZ
SAINTE-BEUVE VE BALZAC
Marcel Proust *307*

ÖNSÖZ

PETER BROOKS

İlk kez okumak üzere *Père Goriot*'nun kapağını açan kişilere gıptayla bakıyorum. Heyecan verici bekleyişlerin bir dünyası, ihtiraslı bir dram, bir keşfetme ve anlamlandırma serüveni. Balzac, James Fenimore Cooper'ın öykülerinde, Yeni Dünya'nın o yolun izin olmayan ormanlarına yapılan tehlikeli baskınlara bayılıyordu. Onun Paris'e henüz yeni varmış olan genç kahramanları da, şehrin potansiyel tuzaklarının ortasında başka türlü bir keşfi, tehlikeli şehir eşkıyalarıyla başka türlü bir mücadeleyi gerektiren başka bir çeşit yaban hayatla karşı karşıya gelir. *Père Goriot*'nun genç kahramanı Eugène de Rastignac'ı, aristokrat ama fakirleşmiş olan ailesi hukuk öğrenimi görmesi için Paris'e göndermiştir. Gelgelelim, hukuk; aşkın, rahatın, gücün –ve bunların tümünü birden elde etme yollarının– cazibesi yolunda doğru bir başlangıç noktasının hemen yanı başındadır. Adı bugün herkesçe bilinmektedir artık. Fransa'da adamın birini "Rastignac" olarak nitelerseniz şayet, hırsıyla önüne çıkan tüm engelleri deviren genç bir adamı kastettiğinizi herkes bilir. Onun böylesi merkezî bir rol –bu onun için zikredilmediği halde–

oynadığı trajedi, hayatta önemli olan hemen hemen her şeyi salıncye taşır.

Père Goriot Paris'in Left Bank* bölgesinde "sıvaları her an düşmek üzere olan evlerin bulunduğu,... bir vadi"de (s. 6) çıkılan uzun bir seyahatle başlar, Vauquer Yurdu'yla da bu bölgede karşılaşırız; Rastignac gibi yolu yukarı gidenler için veya Goriot gibi yolu aşağı gidenler için veyahut Paris'in daha az revaçta olan bölgelerinde bir adı sanı bilinmeden yaşamanın derdinde olmak için sebepleri olan Vautrin ("Dokuzcanlı" lakabıyla maruf namı diğer Jacques Collin) gibiler için bir pansiyondur burası. Biraz kaypak öncüllere sahip bir ev sahibesi olan Madam. Vauquer'e yönelik betimleme, bir realizm klasiğidir: Kişinin ve mekânın nasıl birbirinin içine geçtiğini, kişinin nasıl çevresinin bir ürünü olduğunu, ve o kişinin nasıl mekânın özel atmosferini yarattığını canlı bir şekilde gösterir. Balzac'ın, Bronx Hayvanat Bahçesi ilkesi olarak tabir edebileceğiniz şeye olan inancının bir örneğidir bu: Hayvanların hepsi kendi habitatları içinde görünmelidir. Aslına bakılırsa, kendi yapıtını bir zoologun yapıtına benzetmekten haz duymuştu Balzac. Bilimin sıra dışı bir aşama kaydedeceğine ve muazzam bir prestij kazanacağına tanık olacak bir yüzyılın başlarında yapıtlarını kaleme alıyordu ve belki de kendi yapıtını toplumsal naturalist yapıtlardan biri olarak gören ilk romancıydı.

Fakat Vauquer Yurdu'nun pansiyonerleri toplumsal tiplerden ibaret değildir. Ne Rastignac'ın, ne de anlatıcının bu noktada yanıtlamaya hazır olduğu sorular sormuşlardır onlar. Madam Michonneau, Mösyö Poiret, Victorine Taillefer, Goriot Baba – hepsi birden Rastignac'ın dramına uygulanabilecek geçmiş hikâyelere sahiptir bunların. Onun kendi serüveni ise karanlık ve gizem içinde yelkenlerini açar. Beauséant Vikontesi olan yakını –ki Paris sosyetesinin en tepe-

(*) Paris'te, Seine Nehri'nin güney kıyısında yer alan bir bölge – ç.n.

sinde yer almaktadır bu şahıs– tarafından verilen balodan yeni dönmüştür ve o gün yüzüne bakmadığı hukuk kitapları üzerinde düşünceye dalmıştır. Şimdiden yüksek sosyete içinde başarılı olmanın ve arzulanan bir kadının gönlünü fethetmenin hayallerini kuruyordur, ve farkına varır ki her iki hayal de gelip paraya dayanmaktadır. Yan odadan bir inilti duyar ve sessizce anahtar deliğinden bakar. Goriot'yu yaldızlı bir gümüş çorba kâsesini iple sararak külçe haline getirirken görür, ağzından dökülen "zavallı yavrucak" lafını duyar. Derken pansiyonun esrarengiz bir şekilde açılan ön kapısının gıcırtısını duyar –hizmetlinin kapıyı içeriden sürgülemiş olduğundan emindir–, Vautrin yanında yabancı bir yardımcıyla birlikte usulca içeri girer. Soruşturulmayı bekleyen şeyler olup bitmektedir burada.

Ayrıca, Goriot'yu ara sıra ziyaret eden iki güzel genç kadın vardır; bu durum kimi pansiyonerlerin aklına Goriot'nun kesinkes metresleri olan ihtiyar bir çapkın olduğu düşüncesini getiriyordu. Goriot'nun onların kendi kızı olduğunda ısrar etmesi, başlangıçta şüphe uyandırır. Rastignac bu kızlardan biriyle şu meşhur baloda karşılaşır, hatta onu karşılaşmanın ertesi sabahı, erkenden, senet kıran bir sarrafın dükkânının dış tarafında görür, onun kim olduğunu ve nerede yaşadığını Rastignac'a söyleyecek olan kişi Vautrin'dir. Bundan ibret alacaktır Rastignac: "Dün çarkın tepesinde, bir düşesin evinde... Bu sabah merdivenin alt başında, senet kıran bir sarrafın dükkânında. Parisli kadınlar böyledir işte. Kocaları bunların aşırı süslerine para yetiştiremezse kendilerini satar bu kadınlar". Rastignac şu cevabı verir: "İşin iç yüzünü öğrenmek için büyük bir meraka düşürüyorsunuz beni." Paris'in yanıltıcı dış görünüşünün altında gizli kalan bu ve başka gerçekleri yüksek bir macerada öğrenmekten uzağız.

Rastignac'ın öğrendiği her şey Vautrin'in eleştirel yorumlarına tâbidir, Vautrin kendi Paris'ine dair deyim yerindeyse ne

var ne yok bilen biridir. Balzac'ın en kayda değer yaratımlarından biridir Vautrin, Gotik romantizmini Paris'e özgü olan gerçekliğe taşımıştır, –başkalarının kaderi üzerindeki hâkimiyetini fiziksel güçten ziyade dünyaya ilişkin akıl ve bilgi gücünden aldığı halde– büyük şehirde Superman'i önceden canlandıran bir figürdür. Rastignac'ın hırslarının nelerden destek aldığını –berrak, alaycı ve çürütülemeyecek bir şekilde– bir bir ortaya koyar. Her ne kadar belki cana yakın dahi olsa, bir romancının genç yaşlardaki bir başkarakterine şimdiye değin verdiği en korkunç baba figürlerinden biridir Vautrin. Romanın ismi olup cismi olmayan babası Goriot tarafından dengelenir; Goriot'nun babalığı, manevi ve yaratıcıdır –Rastignac'a, "bakın, ben baba olduğum zaman anladım Tanrı'yı" der–, ama kızlarına karşı muazzam bir biçimde maddi bir babalıktır da aynı zamanda. Babalık sizi duygusal yapabilir; iğrenç bir şekilde sömürülmüş olarak da bırakabilir.

Goriot'nun adına eklenen "*père*", elden ayaktan düşmüş yaşlı birine gönderme yaparak hem küçümseyici bir lakap, hem de romanın babalığa dair can alıcı yollara saptığının bir göstergesidir. Bu baba, kız ve ihanet hikâyesine başladığında Balzac'ın aklının köşesinde bir yerde Shakespeare'in *Kral Lear*'ı vardı. Ne var ki bunun da ötesinde, başlık, daha büyük bir babalık meselesini, toplumsal bilginin ve ahlak kurallarının bir nesilden öbürüne muntazaman aktarını meselesini akla getirmektedir. "Babalar ayaklar altında çiğnenirse, vatan mahvolur, gün gibi aşikâr bu. Toplum, kibar âlemi babalık sayesinde yürür." Goriot o atıp tutmalarında gerçekleri dile getirmektedir; ve Balzac'ın resmettiği toplum, dağılmaya tehlikeli bir şekilde yakındır romancının bakış açısında. Kendi kendini monarşist ilan eden ve Katolik olan Balzac 19. yüzyıl toplumunu çözülmeye doğru gidiyor gibi görüyordu. Napolyon'un devrilmesinden sonra yenilenen Bourbon monarşisini alaşağı eden 1830 Devrimi, krala bir sözde

"yurttaş-kral"lık getirmiştir, Balzac bu yurttaş kralı demokrasi kaosu karşısında tek sıçrama tahtası olarak görüyordu.

Balzac'ın bir romancı olarak ortaya çıktığı zamana gelip çatmıştır 1830'daki rejim değişimi; ve bu durum, kaleme aldığı dünyayı –ilkesel olarak Yenilenme döneminin Fransız toplumudur bu, Waterloo Muharebesi'ndeki Napolyon destanının sonundan (1815) yenilenen Ancien Rejim* monarşisinin sonuna (1830) kadar uzanır bu dönem– tarihsel bir perspektife oturtma fırsatı vermiştir ona. 1830'da yaşanan bölünme üzerinden geriye bakarak, Yenilenme dünyasını bir bütün olarak görür Balzac, ve bu bilgi dünyanın neye doğru yöneldiğini görmesinde ona yardım eder. İlk gerçek realist olarak onun harikulade taleplerinden biridir: Dünyayı bir bütün olarak görür o. Oscar Wilde şunları söylediğinde meselenin şah damarına yaklaşmıştı: "Bildiğimiz 19. yüzyıl, büyük ölçüde bir Balzac icadıdır". Balzac yeni yüzyılı "icat eder"; yeni yüzyıla, bu yüzyılın yeni yeni ortaya çıkıyor olan o kent yığınlarına, gelişmeye başlayan kapitalist dinamiklerine, almış başını gitmiş şu bireysel kişilik kültüne biçim veren ilk yazar olarak yapar bu icadı. Çoğunlukla hayıflandığı değişimleri kavramsallaştırarak, kuramsallaştırarak ve dramatize ederek, okurunun yüzyılın şeklini şemailini anlamasına önayak olmuştur.

Yeni yüzyılın yazgısı ağırlıklı olarak şehirlerde yazılacaktır – ve Fransa'da önem arz eden yalnızca bir şehir vardır. Balzac'ın kendisi de –Rastignac gibi– hukuk öğrenimi görmek için yolunu Paris'e çevirmiştir 1814'te. Bir tavan arasında romanlar kaleme almayı tercih ederek hukukçu kimliğiyle hiçbir iş yapmamıştır; bir taraftan yazarlık yaparken bir taraftan da kısa yoldan köşeyi dönmeye yönelik, hızlı bir şekilde iflası boylayan şu basım ve yayım işi de dahil olmak üzere çeşitli talihsiz planlar peşinde olmuştur. Genelde Fransa taşralarından gelen göçlerle, yüzyılın ilk yarısında

(*) Fransa'nın devrimden önceki rejimi – ç.n.

Paris'in nüfusu iki katına çıkmıştır. Yeni gelenlerden bazıları Rastignac ve Balzac gibi ihtiraslı genç adamlar olsalardı –yeteneğiyle muvaffak olup başkaları tarafından kabul göreceği bir alana çekilmiş olmakla– tehlikeli bir kentli alt sınıfa yönelik yeni bir anlam yaratımına çok daha fazla katkıda bulunurlardı. Paris ormanlaşıyordu. Hayatta kalma becerisi istiyordu sizden. Özellikle de sizi gizli düşmanlara karşı teyakkuzda tutacak, tuzaklardan sakınıp avınıza doğru yol almanızı sağlayacak işaretleri öğrenmiş olmanızı istiyordu.

Rastignac için Paris'i öğrenmek demek bir bakıma onun balçık çukurlarından kaçmak demektir – Paris'te taksiyle gitmek için çok yoksulsanız eğer botlarınız çamurlanır, yani bildiğimiz balçık çukurları kastediliyor burada; aynı zamanda ahlaki balçık çukurları da kastediliyordur, ki Beauséant Vikontesi ile arkadaşı Langeais Düşesi Rastignac'a izah eder bunları (Vautrin farklı bir dille bu açıklamayı doğrulayacaktır). Bir bakıma da toplumsal piramidin en uç noktalarına tırmanma meselesidir. Beauséant ve Langeais kadınları en tepesindedir piramidin: Saint-Germain semtinin –ki burası Paris'in eski aristokrasisinin mesken tuttuğu bölge olarak, tevarüs edilen ayrıcalıkların dünyası olarak bilinirdi– liderleridir onlar. Birçok gölge ve ton vardır bu en yüksek noktanın altında. Anastasie Goriot, en yüksek mertebenin bir gömlek aşağısında olan (ve para sıkıntısı çeken, ki bu onun halk tabakasından biriyle neden evlilik yaptığını gözler önüne serer,) Restaud Kontu'yla evlidir; öte yandan Delphin Goriot ise Baron Nucingen'in karısıdır, Baron Nucingen son derece varlıklı Alsaslı bir bankerdir, hem patavatsız hareketleri yüzünden dalga geçilen, hem de parayı bulduktan sonra aranılan bir sonradan görmedir (paranın üzerine adı basılıdır).

Balzac'tan önce hiçbir romancı yoktur ki şehri böylesi kendini gösteren ve yaşayan bir varlık haline getirmiş olsun,

hatta Balzac, Dickens'ın Londra'sı ve Dostoyevski'nin Saint Petersburg'u için bir model ortaya koymuştur: Labirent gibi, bütünüyle bir ortam olarak şehirler. Paris'in yaşattığı tüm heyecanların keyfini bir kez tattınız mı taşra hayatına dönmek artık düşünülemez. Vautrin pastoral hayallerle yaşamaktadır, Virginia'da büyük bir çiftliğin sahibi olarak hayatını sürdürmektir bu hayal – bunun gerçekleşmeyeceği ise gün gibi ortadadır. Şehirden kaçamayacaktır o. Romanın en son sahnesinde, Rastignac, Pere Lachaise Mezarlığı'nda yukarılara bir yere oturur, o sahiplenici bakışının önüne serilen Paris'in zengin bölgelerine bakar. Yukarıdan görülen Paris, okunabilir bir yer haline gelmiştir; caddeleri ve mahalleleri hatta heykelleri bir anlam, toplumsal önem kazanır. Balzac tekrar tekrar şehrin "semiyotik"ine, taşıdığı anlamları –yani, şehirdeki dükkân tabelaları, şehrin topografisi, farklı mahallerinin fizyonomisi, sakinlerinin kıyafetleri– nasıl okuyacağına döner.

Paris'te tutunmak, derhal onun kodlarını öğrenmekten ve daha temel ahlaki öğretileri unutmaktan geçer – başlıca akıl hocaları Bn. Beauséant ile Vautrin zikredecektir bunları Rastignac'a. Toplum yapısı rezalettir, ve bu yapı içinde elde edilen bir başarı ahlaki tavizi ve kötülüğü ister istemez beraberinde getirir. Vautrin'in ona söylediği gibi, "[H]ayatın dört yol ağzındasın delikanlı. Gideceğin yolu seç". Vautrin peşine şunu ekler hemen: "Sen yolunu daha şimdiden seçmişsin." Evet, bu anlamda –yani olacakları şimdiden bilme anlamında– alelade bir hayatla hiç mi hiç mutlu olmayacaktır o. Ses getirecek bir şeyler yapmak zorundadır – bu bir araç meselesidir sadece, amaç meselesi değil. Yaşadığı dram, yapılması gereken karamsar tercihler gerektirecektir – kendinden saklamak isteyebileceği, sırf Vautrin'in ona yaptıracağı tercihler. Sonuç olarak, Balzac bizi daima hayatın ahlaki dayanaklarına çevirir – naif ya da ahlakçı bir manada yapmaz

bunu, hayatın ahlaki yükümlülüklerle ilgili bir şey olduğunu gösterirken yapar.

O göze çarpan tutucu bakış açısına rağmen olması bir yana, tam da bunun sayesindedir ki (adına eklediği o sözde aristokratik "de" de olduğu gibi bunda da bir parça tribüne oynama vardır) Balzac kendi zamanının eğilimlerini açık bir şekilde fark etmiştir: Toprak sahibi soyluların düşüşü, ticaretle uğraşan burjuvazinin yükselişi, kendisine tahsis edilmiş rolüyle birlikte her bir insanın kendi yerini aldığı düzenli, organik bir toplumun sonu, ki buna özlemle bakıyordur, ve –her şeyin ötesinde– para ilişkilerinin ortaya çıkması. Zira Goriot iki göz iki çeşme ağlamaktadır, "[p]ara her şeyi satın alır. Kızları bile." Tüm insan ilişkilerinin iğrenç bir ekonomik tarafı varmış gibi görünüyor. Keskin bir zekâyla bu toplumdaki "çelişkileri" kavradığı içindir ki –onun kendi ilan ettiği ahlaki temellere zarar verdiğini ve bir başka toplumsal çalkantıya doğru götürüldüğünü görmüştür çünkü– bizzat Karl Marx ve Friedrich Engels'ten başlayarak Marksist eleştirmenlerin her zaman beğendiği biri olmuştur Balzac. Marx şöyle diyordu:

> Üretimin sürekli altüst oluşu, bütün toplumsal koşullardaki kesintisiz sarsıntı, sonu gelmez belirsizlik ve hareketlilik, burjuva çağını bütün daha öncekilerden ayırt eder. Bütün sabit, donmuş ilişkiler, beraberlerinde getirdikleri eski ve saygıdeğer önyargılar ve görüşler ile birlikte çözülüyor, bütün yeni-oluşmuş olanlar kemikleşemeden eskiyorlar. Yerleşmiş olan ne varsa eriyip gidiyor.*

Père Goriot otuz beş yaşındaki birinin yapıtıdır, o zamana değin olan itibarını, 1820'lerde "para için yazılmış" (ve

(*) Marx, K. ve Engels, F., *Komünist Manifesto*; *Komünist Manifesto ve Komünizmin İlkeleri* içinde, Muzaffer Erdost (çev.), Sol Yayınları, dördüncü baskı (1998), s. 120 – ç.n.

takma isimlerle yayımlanmış) Gotik kitaplardan, daha sonra anonim bir eser olan *Evliliğin Fizyoloji*'sinin (evliliğin sinik bir anatomisidir bu) skandal başarısından, göze çarpan alegorik bir eser olan *Tılsımlı Deri*'nin [*La Peau de Chagrin*] ve "özel yaşamdan sahneler" adını verdiği ilk kısa anlatılarının gerçek başarısından sağlamıştır. Henüz "ciddi" bir yazar olarak değil, bir gösteri adamı gibi görülüyordu. 1834'ün sonbaharında, neredeyse gece gündüz süren, sert kahvelerle devam ettirilen yazı oturumlarında korkunç bir hızla kaleme alınan *Père Goriot*, tefrika olarak yayımlanmaya Aralık ayının ortasında *Revue de Paris*'te başlanmış, daha sonra 1835'te kitap olarak yayımlanmıştır.

Romanın yazım sürecinde –kahramanının Madam Beauséant'dan ilk ricasını betimlediği yerde– Balzac baş kahramanının adının, yani Massiac'ın, üzerine bir çizgi çekmiş ve yerine Rastignac yazmıştır. Rastignac, Balzac'ın kurmacalarında zaten vardır. *Tılsımlı Deri*'de ikinci karakter olarak –romanın kahramanının bir kumar ve safahat yaşamına adım atmasına önayak olan, yaşamdan kısmen bıkmış ve daha yaşlıca bir genç adam– boy göstermiştir. *Père Goriot*'nun kahramanı olması için, okurun yaşamının büyük bir bölümünden haberdar olduğu bir karakteri seçmekte, Balzac tesadüfen onun çeşitli romanlarını geniş bir bütüne, ki bu bütüne en sonunda –Dante'ye gurur verici bir atıfla *İnsanlık Komedisi* diyecektir– bağlayacak "geri dönen karakterler" tekniğini bulmuştur. Onun romanlarını ne kadar çok okursak, o kadar çok, abartısız yüzlerce karaktere dair çeşitli bakış açıları, özellikler ve bu karakterlerin çeşitli hayat dönemlerini keşfederiz. *Père Goriot*'dan kırk sekiz kadar karakter diğer romanlarda yeniden karşımıza çıkar. Bunların birçoğu her zaman ufak rollerdedir; diğerleri ise esas karakterler olurlar başka romanlarda. Doktor Bianchon, avukat Derville ve sarraf Gobseck gibi bazıları da, birçok roman boyunca,

insanla dolu olan bütün bir toplumsal dünya hissi yaratarak, canlı bağlayıcı figürler olarak hizmet ederler.

Geri dönen karakterler, Balzac'ın, parçalarının toplamından ibaret olan bir topluluktan daha fazla şey ifade eden bir topluluk yaratmasına imkân verir. Elimizde, bir kişi üzerine birden çok perspektif ve verili bir durumda farklı görüş açıları vardır. Sözgelimi, *Gobseck* kısa romanı Restaud Kontu ile Kontesi arasındaki mücadelenin hayli farklı bir resmini verecektir; bir başka kısa roman *La Maison Nucingen* [Nucingen Bankası] Rastignac'ın nasıl şöhrete ve paraya daha sonra kavuşacağına dair bize malumat verir. Farklı sahnelerde kıvrımlarını eş zamanlı olarak açabilen bir film gibidir. Hatta kütüphanede Balzac karakterlerinin bir "sözlük"ünü –kadın ve erkekten oluşan yüzlerce karaktere (ve birkaç hayvana) yönelik bir biyografi seti– bulabilirsiniz; *İnsanlık Komedisi*'ni oluşturacak doksan küsur romanda ve hikâyede tekrar tekrar görünür bu karakterler. Aynı zamanda her roman kendi içinde bir bütündür, özerk bir şekilde durması amaçlanır.

Balzac, çağdaş eleştirmen Sainte-Beuve'ün "endüstriyel edebiyat" diye damgaladığı bir çağın başlangıcında, kalemiyle geçindi. Kurmacalarını günlük gazetede tefrika eden ilk Fransız romancıydı Balzac, yine de türün koşullarına kolayca uyum sağlayamadı: Aşırı uzun yazıyordu, kopyaları çoğalttığı için geç kalıyordu. Popüler bir başarıya sahipti, ama yine de borç içinde yüzüyordu hep. Makinenin deneme baskısında romanlarını defalarca yeniden yazıyordu, ve yapılan değişikliklerin masrafı –şimdi olduğu gibi o zaman da– yazar tarafından karşılanıyordu. Gelgelelim edebiyatın bir mal haline geldiğini fark etti, "şair"in Romantik ideali piyasaya boyun eğiyordu. Basmak, dağıtmak, reklamını yapmak – bunlar yazarın kontrol etmeye çalışabileceği gerçeklikler di (ki baskı dükkânlarının başarısız girişiminde bu böyle olmuştur), fakat bu gerçeklikler eninde sonunda yazarı kon-

trol eder hale geldi. Sanayici, banker ve vurguncu yeni yüzyılda egemen oluyordu.

Birkaç nesil aldı Balzac'ın Fransa'da "bir klasik" olarak görülmesi. Fransız stilinin resmî muhafızları tarafından kötü bir şekilde yazmakla itham ediliyordu. Olay örgüleri melodram tarzındadır, abartılı hesaplaşmalara sahne olur; yazı stili, yüce bir duyguya ve gözüpek metaforlara kadar ulaşarak abartılı bir hal alabilmektedir. Biçim saflığı ve telaffuz zarafetinden yoksunsa Balzac eğer, onun özellikleri kendi duyarlığımızın postmodern parçasıymış gibi gelebilir bize. Balzac'ın nesli gibi biz de aşırılığı, bir parça barok olabilecek bir süslemeyi, acılı gözyaşlarını, şiddetli orgazmları takdir edebiliriz.

Balzac bir kez daha bizim için önem taşıyan bir romancıdır kanımca. Bizim modernitemizin, yıllar boyu prestij içerisinde sadece gelişmiş olan iki ustası Marcel Proust ve Henry James'in her ikisi birden esas ilhamlarını Balzac'ta bulmuşlardır. Proust, her şeyden öte, Balzac'ın açıkça belirtilmeyen cinsel arzu biçimlerine karşı zarafetini koruyarak sessiz kalmış, ama ısrarını koruyan kurlarından etkilenmişti – Vautrin'in Rastignac'a içten yaptığı kurlarda ve Rastignac'ın bunları elinin tersiyle itişinde görülebilir bu biçimler. James ise, roman onun tabiriyle kendi "boşa harcanmış mirası"nı toplayacaksa eğer, inceleme yapmaya hevesli olan usta romancılara kadar sık sık Balzac'a tutunur. Balzac'ın kusurları ne olursa olsun, James onda, eninde sonunda, diğer romancılara göre sadece daha fazla ciddiyet bulur – toplumu, insanları, hayatın kendisini temsil etme teşebbüsünde daha fazla ciddiyet. Tüm romancılar hayal eder ve taklit eder – "Balzac'ın büyük şanı, onun en zor olanı taklit etmesindedir".

Ingilizce'den çeviren BAHADIR TURAN

BİRİNCİ BÖLÜM

Ortahalli İnsanlar Pansiyonu

Genç kızken soyadı de Conflans olan Madam Vauquer yaşlı bir kadındır. Quartier Latin ile Saint-Marceau arasında, Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'nda kırk yıldan beri ortahalli insanlara göre bir pansiyon işletmektedir. Vauquer Yurdu diye tanınan bu pansiyona kadın, erkek, genç, ihtiyar herkes kabul edildiği halde bu saygın müessesenin âdetlerine kimse dil uzatmamıştır. Yalnız şu da var ki otuz yıldan beri de burada genç bir kimsenin kaldığı görülmemiştir. Halbuki bir gencin burada kalabilmesi için ailesinin pek az bir para göndermesi yeterlidir.

Bununla beraber, bu trajedinin başladığı tarihte, 1819'da, orada bir genç kız bulunuyordu. Şu acıklı edebiyat çağında "trajedi" kelimesi pek fazla, zorlanarak kullanıla kullanıla biraz gözden düşmüş olsa da burada onu yine kullanmak zorundayız; bu hikâye kelimenin gerçek anlamıyla bir trajedi olduğundan değil; eseri okuyup bitirenler belki gizliden gizliye, belki açıkça gözyaşı dökecekler de onun için. Eser Paris'in dışında da anlaşılacak mı acaba? Bundan şüphe edilebilir. Gözlemlerle, yerel renklerle dolu olan bu sahnenin

özelliklerine ancak Montmartre sırtlarıyla Montrouge tepeleri arasında, sıvaları her an düşmek üzere olan evlerin, çamurdan kapkara derelerin bulunduğu o meşhur vadide değer verilebilir. Bu vadi gerçek acılarla, çoğu zaman yalancı sevinçlerle öylesine dolu, öyle de müthiş gürültülü patırtılı bir yerdir ki orada biraz devam edecek bir heyecan yaratmak için bilmem ne kadar muazzam bir olay olmalı? Öyleyken, yine de ötesinde, berisinde kötülüklerle erdemlerin bir araya gelmesi ile yücelen, heybetli bir hal alan acılara rastlanır. Bunları görünce, bencillikler, çıkarlar durur, merhamete gelir. Yalnız bundan doğan duygu çabucak yenilip yutulan lezzetli bir meyve gibidir.

Juaggernaut tanrısının* arabası gibi, uygarlık arabası da ezilmesi daha zor bir başka yürekle karşılaşıp hızını kesse de yolundan pek alıkonulamaz, zaferle dolu yürüyüşüne devam eder.

Bu kitabı bembeyaz ellerinde tutan sizler de, "Bu kitap belki beni biraz eğlendirir," diye yumuşacık bir koltuğa gömülerek öyle yapacaksınız.

Goriot Baba'nın saklı kara bahtını okuduktan sonra, kendi duygusuzluğunuzu yazarın sırtına yükleyerek, onu biri bine katmakla damgalayıp, edebiyat yapmakla suçlayarak, yemeğinizi iştahla yiyeceksiniz. Yalnız, şunu bilin ki bu facia ne bir hayal ürünüdür ne de bir roman. Burada her şey doğrudur. Hem de o kadar doğru ki herkes buradaki birçok şeyi kendisinde, belki de kendi kalbinde bulacaktır.

Pansiyon olarak işletilen ev, Madam Vauquer'in kendi malıdır. Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'nın alt başında, arazinin Arbalete Sokağı'na doğru bir iniş yaptığı yerdedir. İniş o kadar diktir ve birdenbire başlar ki atlar bile buradan

(*) Hindistan'da, Juaggernaut'ta Tanrı Vişnu'nun putu her yıl bir arabaya konulup gezdirilirdi. Bu dine bağlı olanlar yeni bir hayatta, daha yüksek bir tabakaya yükselmek şerefine ulaşmak için kendilerini bu arabanın altına atarlardı – ç.n.

pek seyrek inip çıkar. Bu durum, Val-de-Grâce kubbesiyle Panthéon'un kubbesi arasında sıkışıp kalan bu sokaklardaki sessizliğe pek uygun düşer. Bu iki anıt sarı ışıklar saçarak kubbelerinden dökülen sert renklerle her şeye bir kasvet katarak, havayı değiştirir.

Burada kaldırımlar kurudur; ırmaklarda ne su vardır, ne çamur. Duvar diplerinde otlar biter. En kaygısızlar bile buradan her geçen yolcu gibi tasalanır. Burada araba gürültüsü bile bir olaydır. Evler kasvetlidir. Duvarlarda hapisane kokusu vardır. Bu yana yolu düşen bir Parisli burada yalnız orta halli pansiyonları, yardım kurumlarını, sefaleti, iç sıkıntısını, bir ayağı çukurda ihtiyarlığı, çalışmak zorunda olan neşeli gençliği görür. Paris'in hiçbir mahallesi ne bu kadar korkunçtur ne de bu kadar bilinmez bir yerdir. Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı bu hikâyeye yaraşan tek çerçevedir. İnsanın zihni bu hikâyeye ne kadar koyu renklerle, ağır başlı düşüncelerle hazırlansa azdır, tıpkı bir yolcunun yeraltı mezarlıklarına inerken her basamakta gün ışığının azaldığını, kılavuzun makamlı sesinin gittikçe daha koflaştığını fark etmesi gibi. Tam bir benzetme! Katılaşmış yürekleri görmek mi daha korkunçtur, yoksa içi boş kafataslarını mı? Buna kim karar verebilir?

Pansiyon küçük bir bahçeye bakar. Öyle ki ev, Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı ile dik bir açı çizer. Bu sokaktan evin yanı kesilmiş gibi görünür. Bu cephe boyunca, evle küçük bahçe arasında, iki metre genişliğinde çakıl döşeli bir kısım vardır. Bunun önünden, iki yanında, mavili, beyazlı büyük çini saksılar içinde sardunya, zakkum ve nar ağaçları dizili kumluk bir yol geçer.

Bu yola bir ara kapıdan girilir. Kapının üzerindeki levhada şöyle yazıyordu:

Vauquer Yurdu
Kadın, erkek ve sair kimseler için pansiyon

Gündüzleri çıngırağı çın çın öten parmaklıklı bir kapıdan bakılınca, kaldırımın sonunda, sokağın karşısındaki duvarın üzerinde, o mahalleden biri tarafından mermer taklidi yeşile boyanmış bir kemer görünür. Yağlıboya ile pekiştirilmiş olan bu kemerin altında Aşk Tanrısı'nın bir heykeli yükselir. Bu heykeli, pul pul kalkmış cilasız görünce, her şeyden anlam çıkarmaya meraklı kimseler belki de birkaç adım ötede, tedavi edilen Paris aşkının bir efsanesini keşfederler. Heykelin ayaklığı altında yarı silinmiş şu yazılar vardır.

Sen kim olursan ol, işte karşındadır efendin,
Bugün de öyle, dün de öyleydi, yarın da öyle olacak.

Bu sözler heykelin yapıldığı 1777 yılında Paris'e dönen Voltaire'e karşı gösterilen canlı sevginin belirtisidir.

Akşam hava kararırken parmaklıklı kapının yerini tam bir kapı alır. Evin yüzü kadar geniş olan küçük bahçeyi, sokak duvarı ile, komşu evin bitişik duvarı çevirmiştir. Bu evin duvarını boydan boya sarmaşıklar kaplamıştır. Ev, Paris içindeki bu göz alıcı görünüşüyle geçenlerin bakışlarını kendine çeker. Duvarların her birini ağaççıklarla asmalar sarmıştır. Bunların meyvelerinin cılız ve tozlu oluşu Madam Vauquer'in her yıl tazelenen korkularına, pansiyonda kalanlarla yaptığı konuşmalara konu olur. Duvarların kenarında ıhlamur korusuna giden dar bir yol vardır. Madam Vauquer, eğitimli bir aileden gelmesine karşın, pansiyondakilerin uyarılarına rağmen, bu "ıhlamur" sözünü "ıklamur" diye söylemeye devam eder.

Birbirine koşut iki yol arasındaki dört köşe bir tarha enginar ekilmiştir. İki yanında budanmış yemiş ağaçları vardır; tarlalarda da kuzukulağı, salata, maydanoz yetiştirilmektedir. Ihlamurların altında yeşile boyanmış yuvarlak bir masa, çevresinde de iskemleler vardır. Çok sıcak günlerde, kahve

içecek kadar parası olanlar, yumurtadan civciv çıkacak kadar bunaltıcı bir sıcak altında, gelip burada kahvelerini yudumlarlar.

Üç katlı, ayrıca bir de çatı katı olan evin yüzü moloz taşlarla örülmüş, Paris'in hemen hemen bütün evlerine o iğrenç görünüşü veren sarı renkle badana edilmiştir. Her katta beş pencere vardı. Bunların camları çok küçüktür; ayrıca panjurludur. Panjurların hiçbiri yukarı doğru aynı biçimde kaldırılmamış olduğundan karmakarışık görünürler.

Evin arka yanında her katta iki pencere vardır. Zemin kattakiler demir parmaklıkla süslüdür. Binanın arkasında neredeyse yirmi ayak genişliğinde bir avlu bulunur. Burada domuzlar, tavuklar, tavşanlar birbirleriyle gül gibi geçinerek yaşarlar. Avlunun sonunda bir odunluk vardır. Odunlukla mutfağın penceresi arasına bir yemek dolabı asılmıştır. Bulaşık suları oluktan bunun altına dökülür. Avlunun Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'na açılan küçük bir kapısı vardır. Aşçı kadın evin çöplerini buradan dışarıya süpürür, pis kokuların önünü almak için de burasını bol su ile yıkar.

Pansiyonun işlerine ayrılmış bulunan zemin kat, sokağa bakan iki pencere ile aydınlanmış bir salondan başlar. Buraya camlı bir kapıdan girilir, yemek odasına geçilir. Bu oda ile mutfağı bir merdivenin kafesi ayırır. Bu merdivenin basamakları tahta parke döşelidir, gıcır gıcır da ovulmuştur.

Hiçbir şeyin görünüşü bu salon kadar iç karartıcı değildir. Burası çizgilerinden biri donuk, biri parlak sert bir kumaşla kaplı koltuklarla, sandalyelerle döşenmiştir. Ortada beyaz benekli kurşuni mermerden yuvarlak bir masa, üzerinde de bugün her yerde görülen yarı silinmiş yaldızlı çizgilerle süslü beyaz porselen bir çanak vardır. Tabanı çarpık çurpuk parke döşeli olan bu salonun duvarları el değecek yere kadar tahta kaplıdır. Duvarların üst kısmına "Télémaque"ın belli başlı sahnelerini gösteren vernikli kâğıt kaplanmış-

tır. Bu sahnelerde piyesin klasik kahramanları canlı renklere boyanmıştır. Pansiyondakiler parmaklıklı pencereler arasındaki duvar resminde Calypso'nun Odysseus'un oğlu için verdiği şölen sahnesini seyrederler. Kırk yıldan beri bu resim, sefaletin kendilerini mahkûm ettiği yemekle alay ederek, durumlarının üstüne çıktıklarını sanan gençlerin şakalarına konu olmuştur.

Temizliğine bakılırsa içinde ancak önemli olaylarda ateş yakıldığı anlaşılan taştan ocağı, içi yapma çiçeklerle dolu iki vazo ile bir de zevksizlik örneği mavimtırak mermerden asma bir saat süsler.

Bu salondan, sözlükte dahi yeri bulunmayan "pansiyon kokusu" diyebileceğimiz bir koku yükselir. İçerisi havasızlık, küf, ekşi kokar; insanı üşütür, burna ıslak gelir, elbiselere siner. İçinde yemek yenmiş bir odanın kokusu vardır burada; mutfak, kiler, han kokar. Genç, yaşlı, pansiyonda kalanların çıkardığı, kendilerine özgü, gönül bulandırıcı, pis kokuları ölçecek bir araç icat edilmiş olsaydı, bu kokuyu belki anlatabilirdik.

Bütün bu pis, iğrenç şeylere rağmen, salonu, bitişik yemek odası ile kıyaslayınca, kibar bir bayanın oturma odası kadar zarif ve hoş kokulu bulursunuz. Duvarları tamamen tahta kaplı olan bu yemek odası vaktiyle, bugün artık belli olmayan bir renge sahipmiş ama, bugün boyalar belli belirsiz bir hale gelmiş, bu boyaların üzerine kir birikerek acayip şekiller meydana getirmiştir. Bu odaya yağlı, kirli büfeler konulmuştur. Bunların üzerinde kirden bulanık sürahiler, Touraine işi kalın çini tabaklar durur. Köşeye yerleştirilmiş, gözleri numaralı bir dolap, pansiyondakilerin kimi lekeli, kiminin üzerine şarap dökülmüş peçetelerini saklamaya yarar.

Burada o eskimek bilmez, her yerde çoktan ortadan kalkmış mobilyalara rastlanır. Bunlar oraya uygarlık dökuntülerinin düşkünlerevine atılışı gibi konulmuştur. Burada yağ-

mur yağınca papazı dışarı çıkıveren bir barometre, üzeri yaldızlı oymalarla süslü, vernikli, tahta çerçeveler içinde insanın iştahını kesen kötü gravürler, bakır kakmalı bir duvar saati, yeşil bir soba, üstleri toza, zeytinyağına bulanmış eski zaman işi lambalar, alaycı bir kiracının parmağı ile üzerine adını yazabileceği kadar yağlı muşamba bir örtünün serildiği uzun bir masa, kırık dökük iskemleler, orada burada sürünen, hiç yok olmak bilmeyen eski püskü hasır parçaları, kafesinin delikleri kırılmış, menteşeleri bozulmuş, tahtası kavrulmuş perişan mangallar görürsünüz.

Bu eşyaların ne kadar köhne, döküntü, içi dışına çıkmış, çürümüş, kirlenmiş, bir kolu kopmuş, bir gözü patlamış, sakat, can çekişir şeyler olduğunu anlatmaya kalkacak olursak hikâyeye duyulan ilgi gevşer ki sabırsız kimseler bunu hiç de hoş görmezler. Kırmızı tahta döşeme ova ova silinmekten, ya da defalarca boyanmaktan yer yer oyulmuş, çukurlaşmıştır. Bütün bunların sonucu olarak da burasını şiirden uzak bir sefalet kaplamıştır: Cimri, içine kapanık, perişan bir sefalet. Bu sefalet daha çamura batmamışsa da leke içindedir; daha delik deşik değilse de, paçavralara bürünmemişse de yakında çürüyüp dökülecektir.

Sabah yedi sularında Madam Vauquer'in kedisi hanımından önce içeri girerek, büfelerin üzerine sıçrayıp, üstleri tabakla örtülü çanaklardaki sütü kokladığı, ilk mırıltılarına başladığı sırada bu oda göz alıcı bir parlaklık içindedir. Biraz sonra, başında tül başlığı, Madam Vauquer görünür. Taranmış saçları başlığın altından dışarı fırlamıştır. Derisi çatlamış terliklerini sürüye sürüye yürür. Kocaman tombul yüzü, gaga burnu, tombalak elleri, bir kilise faresini andıran semiz vücudu, yalpa vuran dolgun göğsü bu salona –her yerinden felaket sızan bu hayaller sığınağına– pek yakışır.

Madam Vauquer buranın pis, sıcak havasını içi hiç bulanmadan solur. Güzün ilk ayazlarını andıran soğuk yüzü,

oyunculara özgü gülümsemeden senet kıran sarrafın kaşlarını çatarak acı acı bakışına geçen buruşuk gözleri; kısacası, bütün kişiliği pansiyonun ifadesidir; pansiyon da onun ifadesi olduğu gibi. Hapisane gardiyansız olmaz, birini düşünürken öteki aklınıza gelir. Nasıl ki tifüs bir hastanenin havaya yayılan pis kokularından doğarsa bu ufak tefek kadının solgun semizliği de bu hayatın bir sonucudur. Üstünde yün örgüsü bir iç eteklik vardır ki eski bir elbiseden bozma asıl etekliği bir karış aşar, akmış yerlerinden de içinin pamukları fırlamıştır. Onun bu kıyafeti salonu, yemek odasını, o küçük bahçeyi anlatır, mutfağın halini haber verir, pansiyonda kalanların kimler olabileceğini bize sezdirir.

Kendisi salonda bulunduğu zaman manzara tamamdır. Madam Vauquer elli yaşlarındadır, felaket görmüş bütün kadınlara benzer. Gözleri donuktur. Fazla para sızdırmak için birden dikleşen, muhabbet tellalı bir kadının masum hali vardır; yalnız, Georges'u ya da Pichegru'yü yakalayıp resmî makamlara teslim etmek hâlâ mümkün olsa, yaşayışını düzeltmek için bunu yapmaktan da geri kalmaz.* Bununla birlikte Madam Vauquer'in de kendileri gibi inlediğini, öksürdüğünü işittikçe pansiyonda kalanlar onu da kendileri gibi parasız sanırlar, "Aslında iyi bir kadın," derler.

Kocası nasıl bir adamdı acaba? Madam Vauquer ölmüş kocası hakkında hiçbir şey anlatmazdı. Adam servetini nasıl kaybetmişti? Bunu soranlara kadın; "Felaketler silip süpürdü," derdi. Kocası ona kötü davranmıştı; ona ancak gözyaşı dökmek için iki göz, başını sokmak için bir ev, hiçbir felaket karşısında acı duymama hakkını bırakmıştı. Çünkü, Madam Vauquer'in kendisine sorarsanız, yeryüzünde çekmediği acı kalmamıştı.

(*) Vendee'lilerin başı Georges Cadoudal ile Fransız devrimcilerinden General Charles Pichegru Başkonsül Napoléon'a suikast düzenlemek için 1803'te Paris'e gelmişlerdi. Bunu başaramayıp kaçtılar. Uzun aramalar sonunda yakalandılar. Kendilerini yakalatanlara büyük mükâfat vaat edilmiştir.

Hanımının tıpış tıpış yürüyüşünü duyunca, aşçı kadın şişko Sylvie kiracıların kahvaltılarını hazırlamaya koyulurdu.

Pansiyonda yalnız gündüzleri kalanlar akşam yemeğine kalırlardı; bu da, ayda otuz frank tutardı. Bu hikâyenin başladığı tarihte yatılı pansiyonerler yedi kişiydi. Evin en iyi iki dairesi birinci kattaydı. Bunlardan biri ötekinden biraz küçüktü. Orada Madam Vauquer kendisi oturuyordu. Ötekinde de Fransız Cumhuriyeti levazım amirlerinden birinin dul karısı, Madam Couture kalıyordu. Yanında da Victorine Taillefer adında gencecik bir kız vardı. Madam Couture ona analık ediyordu. İkisinin yıllık pansiyon ücreti bin sekiz yüz frankı buluyordu.

İkinci kattaki iki daireden birinde Poiret adında yaşlı bir adam, ötekinde de kırk yaşlarında, kara peruklu, sakal başları boyalı, kendine tüccar süsü veren Mösyö Vautrin kalıyordu.

Üçüncü katta dört oda vardı. Birini Madam Michonneau adında hiç evlenmemiş yaşlı bir kadın kiralamıştı. Ötekinde de kendine Goriot Baba dedirten eski bir şehriye, makarna, nişasta fabrikatörü oturuyordu. Geri kalan iki odada da, Goriot Baba ile Madam Michonneau gibi, yemekle oda kirasına ayda ancak kırk beş frank verebilen gelip geçici fakir üniversite öğrencileri barınıyordu. Yalnız Madam Vauquer pansiyonuna böylelerinin gelmesini pek istemezdi ancak daha iyisini bulamayınca onlara oda vermeye razı olurdu. Çünkü bunlar çok ekmek yerlerdi.

O sıralarda bu odalardan birini, Paris'e hukuk okumaya Angoullême dolaylarından gelmiş bir delikanlı tutmuştu. Bu delikanlının hayli kalabalık bir ailesi vardı, ona yılda bin iki yüz frank gönderebilmek için çok büyük sıkıntılara katlanıyorlardı. Eugène de Rastignac'tı bu delikanlının adı. Bahtsızlıkları yüzünden sıkı çalışmaya alışmış delikanlılar vardır; analarının, babalarının onlara ne umutlar bağladıklarını da-

ha pek erken yaşta anlarlar, ne kadar okuyabileceklerini önceden hesaplayarak kendilerine iyi bir gelecek hazırlamaya çalışırlar, topluma ayak uydurabilmek için onun ileride alacağı yola önceden uyarlar işte Eugène de bunlardan biriydi.

Ondaki merak dolu düşünceler ve Paris salonlarında kendisine başarı sağlayan o girişkenliği olmasa, bu hikâye bu kadar renkli olmazdı. Evet, bu hikâye onun keskin zekâsına çok şey borçlu. Kurbanları kadar yaratanları tarafından da titizlikle gizlenen korkunç bir durumun sırlarını çözmeye kalktı o çünkü.

Bu üçüncü katın üstünde bir çamaşırlıkla iki de çatı katı odası vardır. Bu odalardan birinde, ağır işler gören uşak Christophe, ötekinde de aşçı kadın şişko Sylvie yatıyordu, Madam Vauquer'in sadece akşam yemeğine gelen bir hukuk ya da tıp öğrencisiyle mahallede oturan iki-üç devamlı müşterisi vardı. Yirmi kişi alabilecek büyüklükte olan bu salonda akşamları on sekiz kişi yemek yerdi ama, sabahları yalnız yedi kişi bulunur, bunların bir araya gelişi de kahvaltıya bir aile sofrası havası verirdi.

Herkes ayağında terlikle inerdi aşağıya. Yalnız akşam yemeğine gelenlerin giyinişleri, davranışları, bir akşam önceki olaylar üzerine sıkı fıkılığın verdiği güvenle, kendi görüşlerini dile getirmekten çekinmezlerdi. Bu yedi kişi Madam Vauquer'in şımarık çocuklarıydı. Onlara göstereceği özeni, saygıyı, verdikleri aylığa göre, bir astronomi bilgininin keskinliğiyle ölçerdi. Tesadüfün bir araya getirdiği bu insanlar da aynı şekilde davranırlardı. İkinci katın kiracıları da ayda olsa olsa yetmiş ikişer frank veriyorlardı. Bu ucuzluğa olsa olsa şehir dışındaki Saint-Marcel mahallesinde rastlanabilirdi. Yalnız Madam Couture'ün dışında kaldığı bu ucuz yaşayış, pansiyonda kalanların sıkıntı içinde ezildiklerini az çok açığa vuruyordu.

Bu evin iç yaşantısının gösterdiği yürekler acısı görünüş

müşterilerinin perişan giyinişlerinde de kendini belli ediyordu. Erkekler rengi atmış redingotlar, kibar mahallelerde fırlatılıp bir kenara atılıveren ayakkabılar, eski püskü iç çamaşırlar, elbise olmaktan çıkmış şeyler giyerlerdi. Kadınların arkasındaki elbiseler de eskimiş, rengi atmış, tekrar boyanmıştı; dantelleri yırtılmış, dikilmiş, eldivenler kullanıla kullanıla parlamış, yakaları azmış, atkıları tarazlanmıştı.

Kıyafetleri böyleyken, hemen hepsi iri yapılı insanlardı; hayat fırtınalarına dayanmış sağlam vücutları, değerini kaybetmiş paraların yüzü gibi, silik, soğuk, sert yüzleri vardı. Rengi uçmuş ağızları yemek hırsı ile yanan dişlerle silahlanmıştı. Bu pansiyonun kiracıları oynanıp bitmiş, ya da oynanmakta olan trajedileri andırıyordu; sahne ışıkları altında, dilsiz, ağızsız faciaları, yüreği sıcak sıcak titreten soğuk faciaları, sürekli acıları...

Yaşlı kadın Madam Michonneau'nun yorgun gözleri üzerinde kenarı pirinç telle çevrili yeşil taftadan kirli bir siperlik vardı; bu siperlik merhamet meleğini bile dehşete düşürebilirdi. Saçları seyrelmiş, insanın yüreğine dokunan şalı da bir iskeleti örtüyor gibiydi; çünkü bu şalın örttüğü şekiller çok çıkıntılıydı. Hangi kezzap bu yaratığı kadınlık şekillerinden bu derece yoksun etmişti? Bir vakitler güzel, endamlı bir kadınmış besbelli. Onu bu hale getiren işlediği günahlar mıydı, yoksa çektiği tasalar mı, para hırsı mı? Çok mu sevmişti, tuvalet eşyası ticareti mi yapmıştı, yoksa sadece bir fahişe miydi? Vaktiyle isteklerin saldırısına uğrayan hayâsız, küstah bir gençliğin zaferlerinin bedelini, görenlerin kaçıştıkları bir ihtiyarlıkla mı ödüyordu?

Hiçbir anlam taşımayan bakışı o cılız, sıska yüzü insanı donduruyor, ürkütüyordu. Sesinde, kış yaklaşırken çalılıklarda öten bir ağustos böceğinin sesindeki incelik vardı. Söylediğine göre, mesane iltihabına uğramış yaşlı bir adama bakmış, çünkü adamcağızı çocukları beş parasız sanıp, yü-

züstü bırakmışlar. Bu ihtiyar ölürken ona bütün ömrü boyunca kullanabileceği yıllık bin frank bırakmış.

Adamın mirasçıları bu geliri ele geçirmek için durup durup harekete geçiyor, kadına etmedik iftirayı koymuyorlardı. Yaşadığı aşkların cilvelerinden yüzü yıpransa da, bu yüzde hâlâ bir beyazlığın, teninde de bir inceliğin kalıntıları vardı. Bütün bunlar insana vücudunun bazı güzelliklerini her zaman koruduğunu düşündürüyordu.

Mösyö Poiret makine gibi bir şeydi. Başında eski, yumuşak bir kasket, sararmış fildişi saplı bastonunu pek üstünkörü tutarak, içi hemen hemen boş pantolonunu zor gizleyen redingotunun buruşuk eteklerini sallayarak yürürdü. Sarhoş bir adamın bacakları gibi titreyen mavi çoraplı bacaklarıyla, kirli beyaz yeleği, hindi boynuna benzer boynuna bir ip gibi bağlanmış kıravatı, kaba muslinden buruşuk gömleğiyle, onun Italien Bulvarı'nın ağaçlıklı yolu boyunca kurşuni bir gölge gibi süzüldüğünü görünce, birçok kimse "Bu karagöz kılıklı adam acaba Yafesoğulları'nın cüretli ırkından mı?" diye merak ediyorlardı.

Ne türlü bir çalışma onun böyle kadidini çıkartmış, karikatürü çizilse kimsenin inanmayacağı eğri büğrü yüzünü hangi ihtiras böyle karartmıştı? Zamanında neydi? Belki Adalet Bakanlığı'nda, cellatların masraf pusulalarını gönderdikleri, babalarını öldürenler için satın alınan kara örtülerin, giyotin sepetine konacak köpeğin, giyotin bıçağı için alınan ip gibi şeylerle ilgili masrafların hesabını tutan dairede memurdu. Belki bir mezbahanın kapısında tahsildar, ya da temizlik işlerinde müfettiş yardımcısıydı. Bu adam belki toplum hayatımızın değirmenini döndüren eşeklerden biriydi. Belki de Bertrandlarını bile tanımayan o Parisli Ratonlardandı.* Bel-

(*) La Fontaine'in "Maymunla Kedi" masalında Bertrand'ın hesabına kestaneleri ateşten Raton çıkarır. Bundan dolayı Bertrand kurnazlığın, hilebazlığın örneğidir, Raton da onun kurbanı – ç.n.

ki de üzerinde felaketlerin, mundarlıkların döndüğü bir eksendi; ya da görünce "topluma böyleleri de gerek!" dediğimiz kimselerden biriydi.

Maddi, manevi acılarla sararıp solan bu yüzlerin hiçbirini o güzel Paris tanımaz. Çünkü Paris gerçek bir okyanustur. Ne kadar iskandil atsanız dibini bulamazsınız. Bu şehri gezip dolaşın, anlatmaya çalışın. Onu gezip dolaşmakta, bize anlatmakta ne kadar titiz davranırsanız davranın, bu deryayı araştıranlar ne kadar çok ve ilgili olurlarsa olsunlar, onda her zaman hiç kimsenin bilmediği bir yere, bilinmedik bir mağaraya, çiçeklere, incilere, ucubelere, edebiyat dalgıçlarının unuttukları duyulmadık şeylere rastlanacaktır. Vauquer Yurdu da bu merak uyandırıcı acayipliklerden biridir.

Bu pansiyondaki iki kişi, diğerleriyle taban tabana zıttı. Her ne kadar Madam Victorine Taillefer'in teninde, kansızlık geçirmiş genç kızlarınki gibi hastalık ifadesi taşıyan bir beyazlık görünse ve bu tablonun fonunu teşkil eden acılara, kanıksamış bir eda ile, sıkıntılı, zavallı, cılız bir tavırla kendini vermiş bulunsa da; yüzü yaşlı değildi, davranışları da, sesi de canlıydı.

Bu genç bahtsızlık timsali, uygunsuz bir toprağa yeni dikilmişken yaprakları sararıvermiş bir fidana benziyordu. Kızılımsı yüzü, vahşi sarı saçları, incecik endamı günümüz şairlerinin Ortaçağ heykelciklerinde buldukları zarifliği andırıyordu. Siyahla karışık kurşuni gözleri dindarlarda görülen tatlılığı, tevekkülü ifade ediyordu. Yalnız, sırtındaki ucuz elbiseler vücudunun körpe şeklini açığa çıkarıyordu. Bazı eksikleri tamamlansa güzel olabilir, mutlu olunca da göz kamaştırıcı bir güzelliğe kavuşabilirdi. Tuvalet kadınların nasıl süsüyse mutluluk da şiiridir. Bir balo sevinci bu solgun yüzü pembeleştirse, şimdiden hafif çukurlaşmış olan bu yanakları kibar hayatın tatlılıkları doldurup ala boyasa, şu tasalı gözlere aşk bir canlılık verse, Victorine en güzel kızlarla

boy ölçüşebilirdi. Onda eksik olan şey kadını ikinci defa yaratan elbiselerle aşk mektuplarıydı.

Hayatının hikâyesi bir kitaba konu olabilirdi. Babası bu kızı öz evlâdı olarak kabul etmeyip kendisini de haklı buluyor, onu evinde görmek istemiyor, ona yılda ancak altı yüz frank veriyordu. Bütün servetini oğluna bırakmak için türlü hilelere başvurmuştu.

Madam Couture kızın annesiyle uzaktan akraba oluyordu. Vaktiyle bu kadın, onun evine sığınıp umutsuzluk içinde orada ölmüştü. Onun için, Madam Couture bu öksüz kızın üstüne öz evlâdı gibi titriyordu. Ne yazık ki Cumhuriyet Orduları Levazım Komiseri'nin karısına kocasından bir küçük dul maaşı kalmıştı, yalnız onunla geçiniyordu. Bu tecrübesiz, beş parasız kızı bir gün ortada kalabilirdi.

Kadıncağız Victorine'i, hiç olmazsa dindar bir kız olarak yetişsin diye, her Pazar kilisedeki ayine, on beş günde bir de günah çıkartmaya götürüyordu. Bunda da haklıydı. Babasını seven, annesinin onu bağışladığını bildirmek üzere her yıl bir kere babasının evine kadar yol tepen, her seferinde de baba evinin merhametsizce suratına kapatılan kapısına başını çarpan bu reddedilmiş çocuğa dinî duygular muhakkak ki daha huzurlu bir gelecek sağlardı. Babası ile arasını bulacak tek insan olan abisi dört yıl içinde bir defacık olsun onu görmeye gelmemiş, ayrıca hiçbir yardımda da bulunmamıştı. Babasının gözlerini açsın, abisinin yüreğini yumuşatsın diye Tanrı'ya yalvarır, onları hiç suçlamadan dua ederdi.

Madam Couture ile Madam Vauquer bu barbarca davranışı anlatabilmek için küfür sözlüğünde yeteri kadar kelime bulamıyorlardı. İkisi de o alçak milyonere lanetler yağdırdıkça, Victorine'in ağzından, her acı haykırışında bile aşkı anlatan bir yaralı güvercinin şakımasını andırır tatlı sözler dökülüyordu.

Eugène de Rastignac'ta tam bir güneyli yüzü vardı; teni

beyaz, saçları siyah, gözleri maviydi. Görünüşü, hali, her zamanki davranışı çocuğa verilen ilk terbiyede iyi zevkin geleneklerini gözeten, asil bir ailenin oğlu olduğunu gösteriyordu. Elbiseden yana pek tutumluydu, bir yıl önceki giysilerini gündeliğe giymeye devam ederdi ama, zaman zaman da sokağa çıkarken bir delikanlıdan beklenecek kadar şık giyinirdi. Öteki günler eski bir redingot, kötü bir yelek giyerdi. Üniversiteli işi, iyi bağlanmamış, siyah, soluk bir kıravat takardı; ayağında bunlara uygun bir pantolonla pençeleri tamir görmüş ayakkabılar vardı.

Bu ikisiyle ötekiler arasında, sakal başları boyalı, kırk yaşlarındaki Vautrin bir geçiş işi görürdü. Halkın "Aslan gibi!" dediği kimselerdendi o. Geniş omuzları, iri bir gövdesi vardı; kasları güçlüydü; kalın, köşeli ellerinin parmak boğumları bir tutam kızıl kılla kaplıydı. Vakitsiz belirmiş kırışıklarla yol yol olmuş yüzündeki sertlik belirtileri herkesi kendine bağlayan yumuşak davranışlarına karşıtlık oluşturuyordu.

Herkesin işine koşardı, güleryüzlüydü. Bozuk bir kilit görmesin, "Böyle şeyler elimden gelir benim!" diyerek, hemen söker, düzeltir, yağlar, eğeler, yerine takardı. Her şeyi –gemileri, Fransa'yı, yabancı ülkeleri, işleri, insanları, olayları, yasaları, otelleri, hapisaneleri– bilirdi o. Halinden şikâyetçi olanların hemen yardımına koşardı. Madam Vauquer'e de, pansiyondakilerden bazılarına da birçok defa borç para vermişti... Babacan bir hali vardı ama, derin, kararlı bakışıyla insana öyle bir korku salardı ki ona borcu olanlar ölürlerdi de gene borçlarını öderlerdi. Yere tükürüşünden; karışık bir durumun içinden sıyrılıp çıkabilmek için adam öldürmeyi bile göze alacak kadar soğukkanlı olduğu anlaşılırdı. Bakışı, sert bir yargıcın bakışları gibi, bütün meselelerin, bütün vicdanların, bütün duyguların derinliğine işlerdi.

Alışkanlıkları her gün öğle yemeğinden sonra sokağa çıkmak, akşam yemeğine gelmek, sonra çekip gitmek, bü-

tün geceyi sokakta geçirmek, gece yarısına doğru pansiyona dönmekten ibaretti. Kapıyı Madam Vauquer'in verdiği mayınuncukla açar, girerdi. Bu, pansiyon sahibinin yalnız ona tanıdığı bir ayrıcalıktı. O da, kadına çok iyi davranırdı. Belinden sarılarak "Anacığım!" derdi. Yalnız, Madam Vauquer bu iltifatı pek fark etmezdi. Kadıncağız o bele sarılınanın hâlâ kolay bir iş olduğunu sanırdı. Oysa, bu hatırı sayılır beli ancak Vautrin'in uzun kolları sarabilirdi. Bu adamın bir özelliği de, yemeklerden sonra içtiği konyaklı kahvenin karşılığı olarak ayda on beş frank vererek gösterdiği cömertlikti.

Paris hayatının girdabına kendilerini kaptırmış olan bu gençlerden, kendilerini doğrudan doğruya ilgilendirmeyen şeylere karşı ilgisiz kalan bu yaşlılardan daha üstün körü düşünenler Vautrin'in kendilerinde bıraktığı belirsiz etki üzerinde durmayacaklardır. O çevresindeki insanların işlerini bildiği, ya da keşfettiği halde, hiç kimse onun düşüncelerini bilemezdi. Başkalarıyla kendisi arasında bir engel gibi duran, görünüşteki babacanlığının, uysallığının ve neşesinin altındaki, yaradılışının korkunç derinliğini çoğu zaman da gösterirdi. Sık sık ağzından dökülen, Iuvenalus'a* yaraşır nüktelerle kanunları yermekten, kibar tabakayı iğnelemekten, toplumun kendi koyduğu düzeni yine kendi eliyle bozduğunu göstermekten hoşlanır göründüğüne bakılırsa, onun toplum düzenine karşı hınç duyduğu, hayatın derinliklerinde titizlikle gizlenmiş bir sırrı olduğu anlaşılırdı.

Birinin kuvvetine, ötekinin yakışıklılığına, belki de farkında olmadan kendini kaptıran Victorine'in ürkek bakışları, gizli düşünceleri o kırklık adamla bu genç üniversiteli arasında gidip geliyordu. Yalnız, onların hiçbiri kızla ilgilenir görünmüyordu. Oysa, günün birinde bir tesadüf, kızın durumunu değiştirebilir, onu bir çekim merkezi haline getire-

(*) Pek sert taşlamalarıyla ün salmış Latin şairi, Juvénal – ç.n.

bilirdi. Zaten, bu insanlardan hiçbiri, içlerinden birinin anlattığı felaketler sahi mi yalan mı, araştırmak zahmetine katlanmazdı. Hepsi birbirine karşı, kendi durumlarından ileri gelen güvensizlikle karışık bir ilgisizlik beslerlerdi. Birbirlerinin acısını yatıştırmaya güçlerinin yetmeyeceğini, bu acıyı birbirlerine anlata anlata avunma bardağını boşaltmış olduklarını hepsi bilirdi. Yıllanmış karı kocalar gibi, birbirlerine söyleyecek hiçbir sözleri kalmamıştı artık.

Onun için, aralarında makineleşmiş bir hayatın alışverişinden, yağsız kalmış çarkların gıcırtısından başka bir şey yoktu. Hepsi de sokakta bir dilencinin önünden dosdoğru geçip gidecekler, bir bahtsızlığın hikâyesini hiçbir heyecan duymadan dinleyecekler, bir insanın ölümünü; can çekişmelerin en korkuncu karşısında bile, kendilerini hiç ilgilendirmeyen bir işin çözümü olarak göreceklerdir.

Bu perişan ruhların en mutlusu, bu girip çıkması serbest düşkünlerevinde saltanat süren Madam Vauquer'di. Sessizlikle soğuğun, rutubetle kuruluğun bir bozkır gibi engin kıldığı şu bahçecik bile ona kalsa gülen bir koruydu. Çarptırılmış bütün zevkler tezgâhın bakır çalığı kokusunun sindiği şu sarı, iç karartıcı evdeydi. Bu hapisane koğuşları onundu. Müebbet hapis cezasına çarptırılmış mahkümlara yiyecek verirdi, bir yandan da onların üzerinde, saygı ile karşılanan bol yemeği, kibar, rahat olmasa bile, isterlerse temiz, sağlıklı hale getirebilecekleri şu evi bu paraya Paris'in neresinde bulabilirlerdi? Madam Vauquer ne kadar haksızlık ederse etsin, kurbanı buna sızlanmaksızın katlanacaktı.

Böyle bir topluluk bütün bir toplumun öğelerini, küçük çapta da olsa, gösterecekti elbet; gösteriyordu da. On sekiz kişilik sofra halkı arasında, okullarda olduğu gibi, dünyanın her yerinde olduğu gibi, hoşlanılmayan bir zavallı, herkesin alaya alıp hırpaladığı bir biçare bulunacaktı. İkinci yılın başında Eugène de Rastignac için bu insan, aralarında da-

ha iki yıl yaşamaya mahkûm kaldığı kimselerin en göze çarpanı oldu.

Alaya alınıp hırpalanan bu biçare, eski şehriyeci Goriot Baba'ydı. Tarihçi gibi ressam da tablonun bütün ışığını onun başının üzerine düşürürdü.

Bu, hınçla karışık gülümseme, bu, acımayla karışık eziyet, bu, felakete saygı göstermeyiş hangi tesadüfle gelip pansiyondakilerin en eskisine çatmıştı? Kötü huyları bağışlayamayışımız gibi hoş görülmeyen gülünç hallerden, tuhaflıklardan birkaçı mı yol açmıştı buna?

Bu sorular toplumdaki birçok eşitsizlikle yakından ilgilidir. Gerçek bir alçakgönüllülükle, güçsüzlükle, kayıtsızlıkla her şeyden acı duyana bütün yükü yüklemek belki de insan yaradılışından gelen bir şeydir. Hepimiz gücümüzü başkalarının, başka şeylerin zararına denemekten hoşlanmaz mıyız? En güçsüz varlık olan çocuk bile, hava dona çekince, bütün kapıları çalar, ya da adını yazmak için, el değmemiş bir anıta tırmanır.

Aşağı yukarı altmış dokuz yaşında bir ihtiyar olan Goriot Baba, işlerini bıraktıktan sonra, 1813'te Madam Vauquer'in pansiyonuna gelmişti. İlk önce Madam Couture'ün oturduğu daireyi tutmuştu. O zamanlar beş lira fazla, beş lira eksik hiç umursamazdı; pansiyona yılda bin iki yüz frank veriyordu.

Madam Vauquer, peşin aldığı para ile bu dairenin üç odasına da çeki düzen vermiş, bunları sarı bezden perdelerle, Flemenk kadifesi kaplı cilalı tahta koltuklarla, kola sürülüp yapıştırılmış birkaç resimle, şehir dışındaki meyhanelerin bile beğenmeyeceği duvar kâğıtlarıyla kötü bir şekilde döşemişti.

O zamanlar kendisine saygıyla Mösyö Goriot denilen Goriot Baba'nın aldatılmaya gösterdiği cömert ilgisizlik, belki de işten anlamayan budalanın biri sayılmasına yol açmış-

tı. Goriot zengin bir gardıropla geldi; ticaretten elini eteğini çeken tüccarlar kendilerinden hiçbir şey esirgemezler ya, o da öyle yapmıştı: Hele Flemenk bezinden o tiril tiril on sekiz gömleğe Madam Vauquer bayılmıştı. Şehriyecinin üstündeki gömleğe, önündeki dantelli parçaya sapladığı iri elmas taşlı, ince bir zincirle birbirine bağlı iki iğne, kumaşın zarafetini daha da göz alıcı bir hale getiriyordu.

Goriot açık mavi bir takım, içine de beyaz yelek giyerdi. Bu yeleğin altında da, madalyonlarla süslü ağır kösteğini hop hop hoplatan armut biçimindeki kabarık göbeği oynardı. Altın cıgara tabakasında, kendisini adam akıllı birkaç maceranın kahramanıymış gösteren, içinde kadın saçları bulunan bir madalyon vardı. Madam Vauquer ona: "İhtiyar hovarda!" diye takılınca, Goriot Baba'nın dudaklarında, merakı gıdıklanmış orta halli bir adamın neşeli gülümsemesi belirirdi.

"Tolaplarını" (dolap kelimesini halk ağzıyla söylerdi) evinden gelme gümüş takımlarla doldurdu. Kepçelerin, et yemeği kaşıklarının, sofra takımlarının, yağ kaplarının, salça kaplarının, sahanların, yaldızlı gümüşten kahvaltı takımlarının sandıklardan çıkarılıp yerleştirilmesine gönülden gelen bir istekle yardım ederken, dul kadının gözleri alev alev yanıyordu. Hepsi az çok güzel, bir hayli de değerli olan bu kap kacağı satmaya ihtiyarın gönlü bir türlü razı olmamıştı. Bu hediyeler ona evlilik hayatının en güzel günlerini hatırlatıyordu.

Bir tabakla, kapağında gaga gagaya öpüşen iki kumru yavrusu resmi bulunan kâseyi tutup Madam Vauquer'e göstererek: "Karımın bana ilk hediyesidir bu," dedi. "Evliliğimizin ilk yıldönümünde vermişti. Zavallıcık! Kızlığında biriktirdiği bütün parayı verip almıştı bunları. Biliyor musunuz, efendim, bundan ayrılmaktansa toprağı tırnaklarımla kazıp kendimi gömerim daha iyi. Çok şükür, âhir ömrümde her sabah

kahvemi bununla içebileceğim. Halimden şikâyetçi değilim, beni uzun zaman geçindirecek param var."

Madam Vauquer, karanlıkları bile delip geçen gözleriyle, bir banka cüzdanının üzerinde birtakım sayılar görmüştü. Bunları şöyle bir toplayınca, bu haşmetli Goriot'nun yılda aşağı yukarı sekiz, on bin franklık bir geliri olduğunu hesaplamıştı. O zamanlar kırk sekizinde olduğu halde otuz dokuzundan yukarı çıkmayan Madam Vauquer, bunun üzerine, birtakım emeller beslemeye başladı.

Goriot'nun gözlerinin kenarları devrik, şişkin, sarkıktı. Bu da, onu gözlerini sık sık silmeye zorluyordu. Öyleyken, yine de dul kadın onun hallerini hoş, rabıtalı buluyordu. Zaten, adamcağızın keskin kenarlı uzun burnu kadar; etli, sarkık bacakları da kadının bel bağlar göründüğü manevi değerleri açığa vuruyor, ay gibi yusyuvarlak, avanak yüzü de bunları büsbütün güçlendiriyordu. Bu sağlam yapılı ihtiyar, bütün aklını duyguya harcayabilecek bir budala olmalıydı. Polytechnique Okulu'nun berberinin her sabah gelip pudraladığı güvercin kanadı biçimindeki saçları, o dar alnının üzerine beş kıvrımla dökülüyor, yüzünü pek iyi süslüyordu. Biraz hantal olmakla birlikte, süsüne çok düşkündü. Tütününü de öyle bol bol harcayışı, tabakasının her zaman Martinique Adası'nın Macouba tütünü ile dolu oluşundan dolayı koltukları kabaran bir insan haliyle tütünü öyle bir koklayışı vardı ki, Madam Vauquer, onun daha pansiyona ilk geldiği günün gecesi yatağına giderken, domuz yağında kızartılan keklik gibi kavruluyor, ölen kocasının kefeninden sıyrılıp Goriot soyadını almak isteğiyle yanıp tutuşuyordu.

Evlenmek, pansiyonu satıp, hali vakti yerinde bir hayatın bu zarif çiçeğine kolunu vermek, mahallede hatırı sayılır bir hanımefendi haline gelmek, fukara için yardım toplamak, pazarları Choisy'de, Gentilly'de ufak çapta gezintiler yapmak, pansiyonda kalanlardan bazılarının temmuzda ge-

tirdikleri davetiyeleri beklemeden, canı istediği vakit tiyatroya gitmek, locaya kurulup temsili seyretmek. Bütün bunları düşünürken Paris'teki orta halli ailelerin cennetini hayalinde canlandırıyordu. Bir bir biriktirilmiş kırk bin frankı vardı ama, bunu hiç kimseye söylememişti. Servet bakımından, bekâr erkekler için iyi bir kısmet olduğunu elbet biliyordu. Şimdi, Goriot'yu düşünürken: "Servet bir yana, ben onun tam dengiyim!" diyordu.

Yatağında bir yandan öbür yana dönüyordu. Sabahları şişko Sylvie onun yatağını düzeltirken şilteyi karmakarışık görünce bunu onun ateşliliğine verirdi. Şimdi Madam Vauquer de sanki bunu kendi kendine ispat etmek ister gibiydi.

O günden sonra tam üç ay boyunca Goriot'nun berberinden yararlandı; eve, içinde oturan itibarlı kimselere yaraşan bir görünüş verebilmek için, hoş görülecek birtakım masraflar yaptı. Bundan sonra pansiyona her bakımdan seçkin kimselerden başkasını almamak niyetinde olduğunu bildirerek, eski kiracıları değiştirmek için elinden geleni yaptı. Yeni bir yabancı geldiğinde, ona Paris'in en saygıdeğer tüccarlarından Mösyö Goriot'nun bu pansiyonu diğer hepsine tercih ettiğini göğsü kabara kabara anlatıyordu.

Üzerinde "Vauquer Yurdu" yazılı el ilanları dağıttı. Bu ilanlara göre burası, Latin bölgesinin en eski, en gözde pansiyonlarından biriydi. Gobelins vadisi oradan çok güzel görünüyordu. Bu manzarayı üçüncü kattan görebilirdiniz. Güzel bir bahçesi, bahçenin sonunda da ıhlamur ağaçları vardı. Ayrıca, pansiyonun temiz havasından, sessizliğinden de dem vuruluyordu.

Bu ilan Madam Vauquer'e yeni bir müşteri, yani Ambermesnil Kontesi'ni kazandırdı. Otuz altı yaşında bir kadın olan kontes, savaş alanında ölen bir generalin karısıydı; işlerinin düzenlenmesini, hakkı olan maaşın bağlanmasını bekliyordu.

Madam Vauquer altı ay kadar sofrasına titizlik gösterdi. Salonlarda ateş yaktırdı, ilanda verdiği sözleri o kadar yerine getirdi ki oraya kendisinden bir şeyler kattı. Kontes şimdi ona "sevgili kardeşim" diyor, ahbaplarından Vaumerland Baronesi ile Albay Kont Picquoiseau'nun dul kalan karısını da pansiyona getireceğini söylüyordu.

Bu hanımefendiler Marais'deki Vauquer Yurdu'ndan daha pahalı bir pansiyonda sürelerinin dolmasını bekliyorlardı. Savaş Bakanlığı bunların işlemlerini tamamlayınca maddi olarak rahat bir duruma geleceklerdi. Kontes, bunları anlatırken: "Ama, resmî dairelerde hiçbir işi bitirmezler ki!" diyordu.

Akşam yemeklerinden sonra iki dul da Madam Vauquer'in odasına çıkarlar, siyah frenküzümü likörü içip, kadıncağızın kendisi için sakladığı tatlılardan yiyerek sohbet ederlerdi. Ambermesnil Kontesi, pansiyon sahibinin Mösyö Goriot hakkında ne gibi düşünceler beslediğini daha ilk günlerde sezmiş, pek de yerinde bulmuştu. Goriot Baba'yı o da kusursuz bir erkek olarak görüyordu.

"Ah, hanımefendiciğim," diyordu. "Goriot turp gibi sağlam. Kendisine çok iyi bakmış. Bugün bile bir kadını mutlu edebilir."

Madam Vauquer'in takındığı tavırla bağdaşmayan giyimi hakkında üzerine Kontes bol bol öğüt verdi, "Size bir çeki düzen vermeli," dedi.

Uzun uzun hesaplardan sonra, iki dul birlikte Palais-Royal'e gittiler, *Galerie des Bois*'dan tüylü bir şapka ile bir hotoz aldılar. Sonra, Kontes onu *La Petite Jeannette* mağazasına sürükledi. Orada bir elbiseyle atkı beğendiler. Madam Vauquer bunlarla silahlanınca *Boeuf à la mode* lokantasının armasına tıpatıp benzedi.

Yalnız, kendisini o kadar değişmiş, güzelleşmiş buluyordu ki Kontes'e karşı kendisini borçlu hissediyordu. Pek cö-

mert olmadığı halde, yirmi franklık bir şapkayı kabul etmesini ondan rica etti. Gerçekte ise, Goriot'nun ağzını aramasını, kendisini ona övmesini rica etmek niyetindeydi.

Ambermesnil Kontesi bu yardım isteğini yerine getirmek için pek dostça davrandı, yaşlı şehriyecinin çevresinde dört dönmeye başladı. En sonunda baş başa konuşmanın bir yolunu buldu. İhtiyarı kendi hesabına baştan çıkarmak için duyduğu büyük istekten dolayı, birtakım girişimlerde bulundu: onun –inatçı demeyelim– utangaç olduğuna hükmetti; kabalığına karşı da isyan etti.

Sevgili ahbabına: "Meleğim," diyordu, "bu adamdan hiçbir şey elde edemezsin. Gülünç derecede kuruntulu, pintinin, hayvanın, budalanın biri."

Mösyö Goriot ile Ambermesnil Kontesi arasında öyle şeyler geçti ki Kontes bir daha onunla aynı yerde bulunmak bile istemedi. Ertesi gün altı aylık pansiyon parasını vermeyi unutarak, sonradan açık artırmada beş frank değer biçilen eski püskü bir elbisesini bırakarak çıkıp gitti.

Madam Vauquer, bütün ciddi araştırmalarına rağmen, Paris'te Ambermesnil Kontesi'nin nerede oturduğunu öğrenemedi. Dişi bir kediden daha kuruntulu olduğu halde, insanlara karşı gösterdiği aşırı güvenden yanıp yakınarak, bu can sıkıcı şeyi sık sık anlatırdı. Ama, yakınlarından kuşkulandıkları halde, karşılarına ilk çıkanın kollarına atılan çok kişi vardır; o da bu haliyle onlara benziyordu. Manevi, garip bir olay ama, gerçek. Bunun köklerini insanın kalbinde bulmak kolaydır. Belki de, birtakım insanların bir arada yaşadıkları kimselerden artık elde edecekleri hiçbir şey kalmaz. Onlara ruhlarının boşluğunu gösterdikten sonra, kendileri hakkında layık oldukları sertlikle hüküm verildiğini gizliden gizliye duyarlar. Yalnız, pohpohlanmadan yoksun oldukları için, buna karşı yenilmez bir ihtiyaç duyarak, ya da kendilerinde bulunmayan özelliklere erişmek isteğiyle kıv-

ranarak, yabancı kimselerin saygısını, gönlünü kazanmayı umarlar. Gün gelip bunları yine kaybedeceklerini bildikleri halde çıkar düşkünü olarak doğmuş birtakım insanlar vardır ki dostlarına, yakınlarına hiç iyilik etmezler, çünkü kendileri onlara borçludurlar. Tanımadıklarına ise herhangi bir iyilikte bulunurlarken bundan dolayı koltukları kabarır; böylece, ne de olsa gene bir kazanç sağlamış olurlar. Çevreleri daraldıkça sevgileri azalır, genişledikçe daha iyiliksever olurlar. Gerçekte; bayağı, gösterişçi, iğrenç olan bu huyların ikisi de Madam Vauquer'de vardı.

Vautrin "Ben burada olsaydım," diyordu, "bu felaket gelmezdi başınıza. Şu maskara kadının ne mal olduğunu anlatırdım ben size. Suratlarından tanırım ben bu gibileri!"

Dar kafalı bütün insanlar gibi, Madam Vauquer'de de olayların çerçevesi dışına çıkamamak, neden ileri geldiklerini düşünmemek alışkanlığı vardı. Kendi yanlışlarından dolayı başkalarını sorumlu tutmaktan pek hoşlanırdı. Bu kayba uğrayınca da felaketi şehriyeciden bildi. Ondan sonra da, kendisinin dediğine göre, adam gözünden düşmeye başladı. Cilvelerinin, göz boyamak için yaptığı masrafların fayda getirmediğini görünce, bunun nedenini anlamakta gecikmedi. Kendi deyişiyle Goriot'nun birtakım gönül işleri olduğunu anlamıştı artık. Sonunda da, ne zamandır beslediği o güzelim umutların birer boş hayal olduğu, bu işlerden gayet iyi anlayan Kontes'in dediği gibi, bu adamdan hiçbir şey elde edemeyeceği belli oldu.

Madam Vauquer dostlukta hiç ileri gitmezdi ama, nefrette hayli aşırıya gitti. Nefreti sevgisinden değil, yüzüstü bırakılan umutlarından kaynaklanıyordu. İnsan kalbi sevginin yüksekliklerine tırmanırken ara sıra dinlense de nefret duygularının baş döndürücü hızla inişinde durup dinlendiği pek seyrek görülür.

Yalnız, Mösyö Goriot evinde kiracı olduğundan, kadınca-

ğız yaralı benliğinin kabarıp taşmalarını önlemek, bu hayal kırıklığından doğan ahları boğmak, öç alma isteklerini susturmak zorundaydı. Çapsız insanlar iyi ya da kötü duygularını ardı arkası gelmeyen birtakım küçüklüklerle yaşarlar. Madam Vauquer de kurnazlığını, kurbanına gizli işkenceler icat etmekte kullandı.

İşe pansiyonda yaptığı ilaveleri kaldırmakla başladı. Eski programına döndüğü günün sabahı Sylvie'ye emir verdi:

"Bundan sonra kornişon ançüez falan yok! Adam kandırmaktan başka bir şey değil bunlar!"

Goriot pek boğazına düşkün bir adam değildi. Servetini kendi kendine yapmış her insanda görülen cimrilik onda alışkanlık haline gelmişti. Bir çorba, bir et haşlaması, bir sebze dün olduğu gibi bugün de, yarın da seve seve yiyeceği şeylerdi. Onun için, Madam Vauquer'in kiracısına işkence etmesi pek zordu; onun keyfini hiçbir şekilde kaçıramıyordu.

Karşısındaki adama hiçbir şeyle saldıramayacağını görünce, umutsuzluğa kapıldı. Bunun üzerine, onu gözden düşürmeye baktı. Böylece, Goriot'ya olan nefretine, öç alma çabalarına pansiyondakileri de ortak etti. Bunlar alay etmek için işe karışıyorlardı ama, ona alet oluyorlardı.

İlk yılın sonlarına doğru Madam Vauquer'in güvensizliği o kadar arttı ki, yılda sekiz bin frank geliri, çok değerli bir gümüş takımı, bir kapatmanın mücevherleri kadar güzel ziynet eşyası olan bu zengin tüccarın, pansiyona niçin servetine yakışmayacak kadar ufak bir kira verdiğine akıl erdiremez oldu.

Bu ilk yılın büyük bir kısmında Goriot akşam yemeklerini haftada iki defa dışarıda yedi. Sonraları bu dışarıda yenen akşam yemekleri ayda ikiye indi. Goriot Cenapları'nın dışarıdaki bu ufak âlemleri Madam Vauquer'in o kadar işine gelmişti ki onun şimdi yemeklerini pansiyonda yemeğe göster-

diği özen hiç hoşuna gitmiyordu. Bu değişikliği adamın parasının gittikçe azalması kadar, pansiyon sahibinin canını sıkma isteğine de yoruyordu. Bu cüce insanların en iğrenç huylarından biri de kendi küçüklüklerini başkalarında da var sanmalarıdır.

İkinci yılın sonunda Goriot ikinci kata geçmek, yıllık pansiyon ücretini de dokuz yüz franga indirmek istedi, böylece ne yazık ki, hakkındaki söylentileri doğruya çıkardı. Maddi olarak öylesine tutumlu davranmak zorundaydı ki bütün kış odasında ateş yaktırmadı. Buna karşılık, Madam Vauquer de parasını peşin istedi. Goriot buna razı olunca, o gün bu gün adamcağıza "Goriot Baba" demeye başladı.

Bu düşüşün nasıl olduğunu anlamak için de herkes birbiriyle yarışa girişti. Güç bir araştırmaydı bu. Sahte Kontes'in dediği gibi, Goriot Baba ağzından söz çıkmayan, sinsi bir adamdı; söyleyecek ancak saçma sapan lakırdıları olduğundan, boşboğaz kesilen boş kafalı kimselerin mantığına göre, birisi eğer işinden bahsetmiyorsa, işi kötü gidiyor demektir. Onun için, o eski seçkin tüccar şimdi düzenbazın biri, o eski hovarda adam da şimdi garip bir ihtiyar olup çıkmıştı.

O sıralarda Vauquer Yurdu'na gelip yerleşen Vautrin'e göre Goriot Baba ya borsaya giden, orada servetini kaybettikten sonra da, maliyecilerin pek sık kullandıkları bir deyimle "her gün borsa oynayan" bir adamdı, ya da Ulusal Güvenlik'e bağlı bir hafiyeydi. Yalnız, Vautrin onun hafiye olacak kadar kurnaz bir adam olmadığını iddia ediyordu.

Bunlardan başka, Goriot Baba faizini haftadan haftaya almak şartıyla borç para veren pintinin tekiydi ve piyangoda hep aynı numaralara oynayan bir adamdı. Ahlak düşkünlüğünün, utancın, güçsüzlüğün doğurduğu bütün kirli, karanlık şeyleri onun sırtına yüklüyorlardı.

Kirasını hiç gün geçirmeden veriyordu çünkü. Sonra, işe de yarıyordu. Herkes keyifli keyifsiz zamanlarında onunla

alay ediyor, ona çıkışıyordu. En akla gelen, herkesçe kabul edilen düşünce Madam Vauquer'in düşüncesiydi. Onun söylediğine göre, kendine çok iyi bakmış, turp gibi, hâlâ bir kadını memnun edebilecek kudrette olan bu adam garip zevkler sahibi bir hovardaydı. Bu iftiralar bakın hangi olaylara dayanıyordu:

Madam Vauquer, altı ay kendisinin sırtından geçinen o baş belası Kontes gittikten bir iki ay sonra, bir sabah daha yataktayken, merdivende ipekli bir elbise hışırtısı ve narin bir genç kadının minnacık ayaklarının sessiz, usulca açılan kapıdan Goriot'nun odasına süzülüşünü duydu. Hemen arkasından da şişko Sylvie gelip hanımına anlattı: Bir tanrıça gibi giyinmiş, üzerinde bir damla çamur bulunmayan kumaş ayakkabıyla, namuslu kalamayacak kadar güzel bir kız, sokaktan mutfağa bir yılanbalığı gibi süzülmüş, ona Goriot'nun dairesini sormuş.

Bunun üzerine, Madam Vauquer ile aşçısı kulak kabarttılar, bir hayli uzun süren bu ziyaret sırasında sevgiliye söylenen birçok söz işittiler. Sonunda, Goriot sevgilisini uğurlamak üzere çıkınca, şişko Sylvie de hemen sepetini kaptı, sözde pazara gidiyormuş gibi, iki âşığın peşine düştü.

Dönüp geldiği vakit hanıma anlatıyordu:

"Onları böyle yaşatabildiğine göre, Goriot Karun kadar zengin olsa gerek. Düşünün: Estrapade'ın köşesinde muhteşem bir araba bekliyordu. O kadın bu arabaya bindi."

Yemekte, Goriot gözüne gelen güneş ışığından rahatsız olmasın diye, Madam Vauquer gidip perdeyi çekti.

"Güzeller sizi sevdiği için güneş de gelip sizi buluyor, Goriot Baba," dedi. Sabahki ziyareti ima ediyordu. "Valla, iyi bir zevkiniz var. Kadın çok güzeldi, doğrusu!"

Goriot gurur duyar gibi bir tavırla "Kızımdı o gelen," dedi.

Sofradakilere, görünüşü kurtarmaya çalışan bir ihtiyarın boş gayreti gibi geldi bu.

Ondan bir ay sonra Goriot'nun kızı bir daha geldi. İlk gelişinde üzerinde sabah kıyafeti vardı; bu sefer akşam yemeğinden sonra geldi, bir eğlenceye gidiyormuş gibi giyinmişti. Salonda sohbete dalan kiracılar, bu sarışın, ince yapılı, zarif tazeyi Goriot Baba'nın kızı olamayacak kadar seçkin, güzel buluyorlardı.

Şişko Sylvie onu tanımamıştı.

"Varan iki!" dedi.

Birkaç gün sonra iri yapılı, siyah saçlı, gözleri ışıl ışıl, esmer bir kız geldi, Goriot'yu sordu.

"Varan üç!" dedi Sylvie.

O ikinci kız, yani ilk seferinde babasını görmeye sabahleyin gelen kız, birkaç gün sonra yine geldi; bu sefer akşamüstü, balo kıyafetiyle hem de arabayla gelmişti.

Madam Vauquer de, şişko Sylvie de bu şık hanımefendiyi ilk sabah gelen o basit kıyafetli kıza hiç benzetemediler.

"Varan dört!" dediler.

Goriot pansiyona yılda bin iki yüz frank veriyordu daha. Madam Vauquer zengin bir adamın dört beş sevgilisi olmasını olağan buluyordu; bunları kendi kızları gibi göstermesini bile pek uygun gördü. Onları Vauquer Yurdu'na çağırmasına hiç kızmadı. Yalnız, bu kızların gelip gidişi, Goriot Baba'nın ona olan ilgisizliğini açığa vurduğu için, ikinci yılın başında adamcağıza "azgın moruk kedi" demeyi kendine hak gördü. Sonunda, kiracısı pansiyon ücretini dokuz yüz franga indirince, Madam Vauquer, bu hanımefendilerden birinin geldiğini görünce ona pek küstahça bir tavırla evini ne hale getirdiğini sordu. Goriot Baba "Bu benim küçük kızım," dedi.

Madam Vauquer: "Sizin otuz altı tane kızınız mı var yoksa?" diye acı acı alay etti.

Goriot Baba, iflas ettikten sonra, sefalet yüzünden türlü yumuşak başlılığı huy edinmiş bir adam haliyle "Hayır, yalnız iki kızım var," diye karşılık verdi.

Üçüncü yılın sonlarına doğru Goriot Baba masraflarını biraz daha kıstı: Üçüncü kata çıktı, pansiyon ücretini de ayda kırk beş franga indirdi. Tütünü bıraktı, berberine yol verdi, artık saçlarına da pudra sürmüyordu. Pudrasız olarak ilk göründüğü gün Madam Vauquer bu yeşilimtırak, kirli, kurşuni saçları görünce şaşkınlığından çığlığı bastı. Gizli üzüntülerin günden güne amansızca yıprattığı bu yüz, sofra başında toplanan yüzler arasında en tasalısıydı.

Artık kimsenin kuşkusu kalmamıştı: Goriot Baba ihtiyar çapkının biriydi. Yakalandığı hastalıklar yüzünden aldığı ilaçların yan etkilerinden gözlerini ancak bir hekimin ustalığı kurtarmıştı. Saçlarının iğrenç rengi de aşırı davranışlarından, bunları sürdürebilmek için aldığı ilaçlardan ileri geliyordu. Adamcağızın fiziği ve ruhsal durumu da bu saçma sapan sözleri doğrular gibiydi.

Torbasındakiler eskiyince, Goriot Baba o güzel iç çamaşırlarının yerine arşını on dört meteliğe satılan pamuklu kumaşlardan yapılmış çamaşırlar aldı. Elmasları, altın tabakası, kösteği, mücevherleri birer birer ortadan kalktı. Açık mavi takımını, bütün o şık kostümlerini bırakmıştı; şimdi yaz kış, kahverengi kaba bir kumaştan redingot, keçi kılından bir yelek, sert yünden kurşuni bir pantolon giyiyordu. Gittikçe de zayıfladı, bacakları büküldü. Ortahalli insanlara özgü mutluluğun hoşnutluğu ile ablaklaşan yüzü buruş buruş oldu, alnı kırıştı, çenesi çıkıklaştı. Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'na yerleştiğinin dördüncü yılında o artık eski Mösyö Goriot değildi. Kırk yaşlarında bile göstermeyen, bönlükten ileri gelen bir tazeliği olan, canlı kıyafetiyle çevresine neşe saçan, gülümsemesinde gençlikten gelen bir şeyler bulunan, altmış iki yaşındaki şişman, kanlı canlı şehriyeci şimdi şaşkınlaşmış, soluk benizli, sarsak, yetmişlik bir ihtiyara dönmüştü. Parıl parıl yanan mavi gözleri donuklaşmış, demir kurşunisi bir renge bürünmüş, feri sönmüş, nemi kaybol-

muştu; gözlerinin çevresi kıpkırmızı, kan ağlamış gibiydi.

Goriot Baba şimdi kimini ürkütüyor, kiminde de acıma duygusu uyandırıyordu. Tıp Fakültesi öğrencileri onun alt dudağının sarktığını görünce yüz açısını ölçtüler. Belki ağzından bir şeyler alırız diye onu uzun uzadıya tartakladıktan sonra, beyni sulanmış teşhisini kondurdular.

Bir akşam yemeğinden sonra, Madam Vauquer, alaylı alaylı "E, kızlarınız sizi görmeye gelmiyorlar mı artık?" dedi.

Bunu öyle bir edayla söylemişti ki "Goriot o kızların babası değil" demeye getirmişti.

İhtiyar sanki kızgın demirle dağlanmış gibi oldu, bir ürperti geçirdi. Üzgün bir sesle "Ara sıra geliyorlar," dedi.

Delikanlılar "Ya? Demek ara sıra yine görüyorsunuz onları?" diye bağrıştılar. "Bravo, Goriot Baba!"

İhtiyar bu şakalara aldırmadı, yine düşüncelere daldı. Onu yalnız dış görünüşüyle görenler bu halini zekâsının kıtlığından ileri gelen bir uyuşukluğa yordular ama, kendisini iyice tanımış olsalardı onun maddi ve manevi durumunun ortaya çıkardığı meseleyle belki de yakından ilgilenirlerdi. Yalnız, kolay bir şey değildi bu. Goriot Baba sahiden şehriyeci miydi, serveti ne kadardı, bunları öğrenmek her ne kadar kolaysa da, onun durumunu merak eden yaşlı kimseler mahalleden dışarı çıkmıyorlar, kaya üzerindeki istiridyeler gibi ömürlerini pansiyonda geçiriyorlardı. Ötekilere gelince, onlar da Paris hayatının akışına kendilerini öylesine kaptırmışlardı ki daha Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'ndan çıkmadan ihtiyarcığı unutuyorlardı. Bu tasasız delikanlılar gibi o darkafalı insanlarca da Goriot Baba'nın koyu sefaleti de, sersem hali de herhangi bir servetle, herhangi bir kabiliyetle bağdaşamazdı. "Kızlarım" dediği kadınlara gelince, bu konuda herkes Madam Vauquer'in düşüncesini paylaşıyordu. Akşam yemekten sonra vakitlerini hep çene çalmakla geçiren yaşlı kadınların huyudur, her şeyi olabilir görür-

ler, bu yüzden de sert bir mantıkları vardır. Madam Vauquer de böyle bir mantıkla diyordu ki:

"Goriot Baba'nın kendisini görmeye gelen kadınlar kadar zengin kızları olsaydı, ayda kırk beş franga oturmaz, böyle fukara gibi giyinmezdi."

Gerçekten, bu yargıyı yalanlayacak bir şey de yoktu ortada.

İşte, 1819 yılının kasım ayının sonlarına doğru, bu trajedi üzerindeki perde kalktığında, zavallı ihtiyar hakkında pansiyondakilerin hepsi kesin bir yargıya varmıştı: Onun ne kızı vardı ne de karısı.

Pansiyona gelip giden, her seferinde de yediğinin parasını veren bir adam vardı, müzede memur olan bu adam Goriot Baba'yı insan biçiminde kemiksiz bir hayvana, kasketliler familyasından bir salyangoza benzetmişti. Goriot Baba'nın yanında Poiret kartal gibi, asilzade gibi kalıyormuş. Poiret konuşuyor, düşünüyor, karşılık veriyordu. Yalnız, konuşurken, düşünürken, karşılık verirken gerçekte hiç de yeni bir şey söylemiyordu, çünkü onda başkalarının söylediklerini evirip çevirip tekrarlamak huyu vardı. Ama, konuşmaya katılırdı, canlıydı; duygulu da görünüyordu. Goriot Baba ise, yine müze memuruna göre, Reaumur derecesinin* hep sıfırı üzerinde duruyordu.

Eugène de Rastignac üstün delikanlıların ya da güç bir durumda geçici olarak seçkin insan özelliklerini edinmiş kimselerin bilebilecekleri bir ruh hali içinde dönüp gelmişti. Paris'te kaldığı ilk yıl içinde, fakültenin ilk sınıfları pek çalışma gerektirmediğinden, Paris'in maddi zevklerini tatmak için bol bol vakit bulmuştu. Bir üniversite öğrencisi tiyatrolardaki oyunları kaçırmamak, Paris'in girdisini çıktısını öğrenmek, geleneklerini, dilini incelemek, özel zevklerine alışmak, iyi kötü yerlerine dalıp çıkmak, fakültede yalnız eğlen-

(*) Reaumur derecesine göre buzun erime noktası 0° ve kaynama noktası 80° kabul edilir.

celi dersleri dinlemek, müzelerin zenginliklerini birer birer gözden geçirmek isterse hiç boş vakti kalmaz. Böylece, birtakım boş şeylere büyük bir hayranlık duyar, bunlar gözünde büyür. Dinleyicilerinin seviyesinde kalabilmek için para alan bir Collège de France profesörünü kendisine büyük adam örneği olarak seçmiştir. Kravatını düzeltir, Opéra-Comique'in ön sıralarındaki bir kadına gösteriş yapar. Böylece, düşe kalka kabuğundan sıyrılır, hayatının görüş alanı genişler; sonunda, toplumu kuran insan tabakalarının üst üste nasıl sıralandığını kavrar. Başlangıçta, günlük güneşlik bir günde arabaların Champ-Elysées'den akıp gidişine hayran kalır; çok geçmeden bu arabaları kıskanır.

Eugène, edebiyat, hukuk sınavlarını verip tatilde memleketine dönünce bu çıraklığı farkında olmadan geçirmişti bile. Çocukluk emelleri, taşralı düşünceleri silinip gitmişti. Değişen kafasıyla, coşkun ihtirasıyla, baba evinde aile ocağında, doğrunun ne olduğunu gördü.

Babası, annesi, iki erkek kardeşiyle iki kız kardeşi, dul maaşından başka geliri olmayan halası hep Rastignacların bir avuç toprağı üzerinde yaşıyorlardı. Yılda aşağı yukarı üç bin frank getiren bu topraklar bağcılığın baştan başa el emeğine dayanan ürünlerinin bağlı olduğu bir belirsizlik içindeydi. Öyleyken, yine de bu topraklardan yılda bin iki yüz frank çıkarıp Eugène'e vermek zorundaydılar.

Burada bir bir sayılması faydasız olay –pek yüksek bir özveri göstererek kendisinden gizlenen sıkıntının gözleri önüne serilmesi, çocukluğunda gözüne öylesine güzel görünen kız kardeşiyle, hayalindeki güzelliğin örneğini bulduğu Paris kadınlarını birbiriyle karşılaştırması, bütün umudunu kendisine bağlayan bu kalabalık ailenin geleceği, en önemsiz ürünlere dört elle sarılmaları, üzüm cenderesindeki tortulardan ev halkına yapılan içki– Eugène'in başarıya ulaşma isteğini on kat artırdı. Delikanlı şimdi birtakım üstün özel-

likler elde etmek için büyük bir susuzluk duymaya başlamıştı.

Yüksek ruhlu kimseler gibi o da kendi değerinden başka hiçbir şeye bel bağlamamak istedi ama, kafası tam bir güneyli kafasıydı; onun için iş yapmaya gelince, deniz ortasında kalıp da güçlerini ne yana yönelteceklerini, yelkenlerini hangi yöne şişireceklerini bilemeyen kimseleri saran kararsızlıklarla karşılaştı.

Başlangıçta, kendini olanca gücüyle çalışmaya vermek istediyse de birtakım ilişkiler kurmak gerektiğini çok geçmeden anladı, toplum hayatı üzerinde kadınların ne türlü bir etkisi olduğunu kavradı; kendisini kanatları altına alacak kadınlar bulmak üzere, birdenbire kibarlar arasına katılma kararı verdi. Zekâsı, canlılığı, kibar tavrıyla kadınların kendilerini seve seve kaptıracakları sihirli bir güzellikle bezenmiş akıllı, tutkulu bir delikanlıyı hangi kadın kanadı altına almazdı ki? Şimdi kendisini pek değişmiş bulan kız kardeşleriyle eskiden neşeli gezintilere çıktığı kırlarda dolaşırken bu düşünceler kafasına üşüştü.

Halası Madam de Marcillac vaktiyle saraya girmiş, orada asilzadelerin en seçkinleriyle tanışmıştı. Halasının ona sık sık anlattığı bu hatıralarda gözü pek yükseklerde olan delikanlı, büyük mevkiler elde etmenin yollarını görür gibi oldu. Bu mevkiler için girişeceği çarpışmalar en azından hukuk fakültesinde giriştiği çarpışmalar kadar önemliydi.

Bugün kimlerle yeniden akrabalık bağı kurabilirdi? Bu konu hakkında halasını sorguya çekti. Yaşlı hanımefendi de, soyağacını şöyle bir silkeledikten sonra, zengin hısım akrabaların bencil topluluğu arasında, yeğenine yardım edebilecek kimselerin en laftan anlayanı olarak Beauséant Vikontesi'ni buldu. Sonra, oturdu bu genç kadına eski tarz bir mektup yazdı, Eugène'e verdi. Bu kadını kazanabilirse onun aracılığıyla daha başka akrabaları da tanıyabileceğini söyledi.

Eugène, Paris'e geldikten birkaç gün sonra, halasının mektubunu Beauséant Vikontesi'ne götürdü. Vikontes de, bu mektuba karşılık olarak, ertesi gün verilecek balonun davetiyesini yolladı ona.

Birkaç gün sonra Eugène, Madam Beauséant'ın balosundan pansiyona gecenin saat ikisine doğru döndü. Baloda dans ederken kaybettiği zamanı kazanmak için sabaha kadar çalışacağına dair kendi kendine söz vermişti. Bu sessiz mahallede ilk defa uykusuz bir gece geçirecekti. Kibar âleminin ihtişamını görünce, kendini sahte bir kuvvetin çekiciliğine kaptırmıştı.

Eugène o akşam yemeği pansiyonda yememişti. Pansiyon halkı onun ara sıra Prado şenliklerinden, Odéon balolarından, ipek çorapları çamura bulanmış, iskarpinleri çarpılmış bir halde döndüğü saatleri bildikleri için, balodan ancak sabaha karşı döner sanmışlardı. Christophe, kapıyı sürgülemeden önce, sokağa bakıyordu. Eugène işte tam bu sırada geldi. Çıt çıkarmadan, peşinden gürültü, koparan Christophe'a aldırmadan, odasına çıktı. Soyundu, terliklerini giydi, eski bir redingotu sırtına geçirdi, çalı çırpıyı tutuşturdu, çalışmaya koyulmak üzere çabuk çabuk hazırlanmaya başladı. O kadar çevik hareket ediyordu ki Christophe'un o kaba ayaklarının çıkardığı gürültü, delikanlının bu hazırlıklar sırasında yaptığı ufak patırtıları yinede bastırıyordu.

Eugène, hukuk kitaplarına dalınadan önce, bir ara düşündü: Beauséant Vikontesi'ni, yani Paris moda kraliçesini ve Saint-Germain semtinin en güzel evine sahip kadınını tanımıştı. Vikontes, adıyla da, servetiyle de, kibar âlemlerin en seçkin kadınlarından biriydi.

Zavallı delikanlı, halasının sayesinde, bu evde pek iyi karşılanmıştı ama, kendisi bunun asıl değerini anlayamamıştı. Gerçekte, bu yaldızlı salonlara buyur edilmek çok yüksek bir asalet rütbesi elde etmek demekti. Toplumdaki bü-

tün çevrelerin en kapalısı olan bu çevrede görünmekle artık her yere girip çıkma hakkını kazanmış oluyordu.

Bu parlak toplantıda Eugène'in gözleri kamaşmıştı, Vikontes'le ancak birkaç kelime konuşabildi, bu kibarlar dünyasına koşan Parisli tanrıçalar kalabalığı içinden de bir delikanlının tapması gereken kadını seçmekle yetindi.

Restaud Kontesi Anastasie uzun boylu, güzel vücutlu bir kadındı, Paris'in en güzel endamlı kadınlarından biri sayılırdı. Gözünüzün önüne getirin: Kapkara iri iri gözler, harikulade eller, biçimli ayaklar, ateşli hareketler. Ronquerolles Markisi'nin "safkan bir at" dediği cinsten bir kadın. Böyle sırın gibi oluşu hiçbir üstünlüğü gidermiyordu. Vücudu dolgundu, yuvarlaktı ama, hiç de şişman denemezdi. "Saf kan at", "cins kadın" gibi sözler o sıra meleklerin, züppe şairlerce hor görülen bütün eski aşk efsanelerinin yerini almaya başlamıştı.

Yalnız, Eugène'in gözünde Kontes Anastasie istenen kadın oldu. Delikanlı yelpazenin üzerine yazılı kavalyeler listesinde kendisine iki dans ayarlamış, ilk kadrili oynarken de kadınla konuşabilmişti. Kadınların pek hoşuna giden o ateşli coşkunlukla, birdenbire "Sizi bir daha nerede görebilirim, hanımefendi?" diye sormuştu.

"A," dedi Kontes, "Bois'da, Bouffons'da, evimde, nerede isterseniz."

Güney illerinin bu maceraperest delikanlısı da dilber kontesle ilişki kurmakta acele etmişti... bir kadrille bir vals sırasında bir delikanlı bir kadınla ne kadar ilişki kurabilirse. Kendisinin Beauséant Vikontesi'yle akraba olduğunu söyleyince de, büyük bir hanımefendi olarak gördüğü bu kadın onu evine çağırdı, ona istediği zaman gelip gitme hakkı tanıdı. Eugène, kadının son gülümsemesi üzerine, bu çağrıya koşması gerektiğini de anladı.

Baloda talihi yaver gitmiş, onun bilgisizliği ile alay et-

meyen biriyle karşılaşmıştı. Halbuki Maulincourt'lar, Ronquerolle'ler, Maxime de Traille'lar, de Marsay'ler, Ajuda-Pinto'lar, Vandenesse'ler gibi kendini beğenmişlik gururu içinde bulunanlar için bilgisizlik insanı darağacına götürecek kadar büyük bir suçtu. Günün tanınmış küstahlarının Lady Brandon, Langeais Düşesi, Kergarouet Kontesi, Madam de Sérizy, Carigliano Düşesi, Ferraud Kontesi, Madam de Lanty, Aiglemont Markizi, Madam Firmiani, Listomère Kontesi, Espard Markizi, Maufrigneuse Düşesi, Grandlieu'ler gibi kadınlarla ilgileri vardı. Bizim saf delikanlının talihi varmış ki Langeais Düşesi'nin dostu Montriveau Markisi ile karşılaştı. Bir çocuk kadar saf olan bu general ona Restaud Kontesi'nin Helder Caddesi'nde oturduğunu söyledi.

Genç olmak, kibar âlemine girmek için can atmak, kadın diye deli olmak... sonra da karşısında iki evin birden kapısının açıldığını görmek! Ayağını Beauséant Kontesi'nin eşiğine dayamak! Paris salonlarını derin bir bakışla gözden geçirmek, sonra kendini bu salonlardaki bir kadının kalbinde yardım, sığınak bulabilecek kadar yakışıklı bir delikanlı sanmak! Üstünde ip cambazı gibi düşmeden, güvenle yürümesi gereken tele pek yaman bir tekme savuracak kadar ihtiras duymak, sonra kendisine denge sağlayacak hoş bir kadın bulmak! Odasındaki çalı çırpı ateşine karşılık heybetle dikilen bu kadının önünde, bir yanda hukuk kitapları ile sefalet dururken bir yandan da bu düşüncelere dalınca Eugène'in yerinde kim olsa geleceği üzerinde derin hülyalara dalmaz, onu başarılarla süslemez?

Delikanlının kararsız düşünceleri gelecekteki sevinçlere öylesine bel bağlamıştı ki kendini Restaud Kontesi'nin yanında sanıyordu.

Tam bu sırada, dülgerlerin pirinin emir verişini andıran bir ses, gecenin sessizliğini parçaladı. Delikanlının kalbinde

öyle bir yankı uyandırdı ki bu ses ona can çekişmekte olan bir adamın inleyişi gibi geldi.

Eugène kapıyı yavaşça açtı. Koridora çıkınca, Goriot Baba'nın kapısının altından ışık sızdığını gördü. Komşusunun hasta olmasından korktu, gözünü anahtar deliğine yaklaştırdı. Odanın içine baktı. İhtiyarı birtakım işlerle uğraşırken gördü. Bunlar ona göre o kadar büyük birer suçtu ki bu sözde şehriyecinin böyle gece vakti neler yaptığını daha ayrıntılı öğrenmezse kendisini topluma karşı görevini yapmamış sayacaktı.

Goriot Baba, yan yatırılmış bir masanın çubuğuna yaldızlı gümüşten bir tabakla çorba kâsesini bağlamış, bu zengin işlemeli şeylerin çevresine ip sarmış, öylesine sıkıyordu ki, bunları külçe haline getirmek istediği apaçık anlaşılıyordu.

Eugène, ihtiyarın yaldızlı gümüşü böyle, kolunun damarları fırlamış, iple sıkarak, hamur gibi yoğurduğunu görünce kendi kendine "Vay anasını! Ne adam be!" dedi.

Sonra, bir ara doğrularak düşündü: İşi aptallığa, zavallılığa vurup dilenci gibi yaşayan bir hırsız mıydı bu adam acaba? Yoksa hırsızlara yataklık eden biri miydi?

Eugène gözünü yeniden anahtar deliğine yaklaştırdı. Goriot Baba şimdi ipi çözmüştü. Gümüş külçesini aldı, masanın örtüsünü yayıp üzerine koydu, çubuk haline getirmek üzere yuvarladı. Bu işi öyle olağanüstü bir kolaylıkla yaptı ki Eugène içinden "Lehistan Kralı Auguste kadar kuvvetli olsa gerek!" diyordu.

Goriot eserine üzgün üzgün baktı, gözlerinden yaş geldi, yaldızlı gümüşü yoğururken aydınlığından yararlandığı mumu üfleyip söndürdü.

Eugène onun iç çekerek yatağına yattığını duydu.

"Deli bu adam!" diye düşündü.

Goriot Baba içeriden, yüksek sesle "Zavallı yavrucak!" dedi.

Bu söz üzerine Eugène, gördüklerini kimseye anlatmama-

nın, komşusunu gelişi güzel suçlamamanın daha iyi olacağına karar verdi.

Tam odasına gireceği sırada, anlatılması oldukça güç bir ses işitti. Ayaklarında şosonla, merdivenden yukarı çıkanların ayak sesine benziyordu. Kulak kabarttı. Gerçekten, iki adamın soluk alışını duydu. Ne kapının gıcırtısını işitti ne de adamların ayak seslerini. Birden, ikinci katta, Vautrin'in odasında ışık gördü.

"Şu pansiyon ne de esrarlı yermiş meğer!" dedi kendi kendine.

Birkaç basamak indi, kulak verdi. Bir altın sesi duydu. Işık birden söndü, hiçbir kapı gıcırtısı olmadı, iki adamın yine soluk alışı duyuldu. Sonra adamlar merdivenden aşağı indikçe ses alçaldı.

Madam Vauquer, odasının penceresini açıp "Kim o?" diye seslendi.

Vautrin o kalın sesiyle "Ben geldim," dedi.

Eugène kendi kendine "Tuhaf şey!" diyordu. "Christophe kapıyı sürgülemişti!"

Odasına girerken de "Paris'te insan, çevresinde olup bitenleri öğrenmek için hiç gözünü kırpmamalı," diye düşünüyordu.

Bu ufak tefek olaylar onu ihtirasla dolu aşk düşüncelerinden uzaklaştırmıştı, çalışmaya koyuldu. Yalnız, Goriot Baba'ya dair kafasında beliren kuşkulara sürükleniyor, hele ikide bir karşısına parlak bir geleceğin müjdecisi gibi dikilen Restaud Kontesi'nin hayaline büsbütün dalıyordu; en sonunda yattı, yumrukları sıkılı olarak uyudu. Delikanlılar "On gün çalışacağız," diye söz verirlerse yedisini uykuyla geçirirler. Sabahlara kadar oturmak için insan yirmi yaşını geçmiş olmalı.

Ertesi sabah Paris'i kalın bir sis kaplamıştı. Bu sisler şehri öylesine sarar, karartır ki en saat gibi olanlar bile vakitlerini

şaşırırlar. İş için verilen sözler tutulamaz. Saat on ikiyi çaldığı halde herkes daha sekiz sanır.

O sabah da, saat dokuz buçuk olmuştu. Madam Vauquer daha yataktan kalkmamıştı. Christophe ile şişko Sylvie de geç kalmışlardı, sütlü kahvelerini sakin sakin içiyorlardı. Onlar kahvelerini pansiyondakilerin içecekleri sütlerin üstünden aldıkları kaymakla yaparlardı. Sonra da, Madam Vauquer bu haksız verginin farkına varmasın diye, sütü kaynatır da kaynatırlardı.

Sylvie, kızarmış ekmeğinin ilk dilimini kahveye batırırken "Vautrin ne de olsa yine iyi adam," dedi. "Bu gece yine iki kişiyi görmüş. Hanım kuşkulanırsa, hiçbir şey çıtlatmamalı."

"Sana bir şeyler verdi mi bari?"

"Bu ayki bahşişine sayılmak üzere yüz metelik verdi. Sus payı yani."

Sylvie "Bir o, bir de Madam Couture karşılık beklemezler." dedi. "Ötekilerin hepsi bize sağ elle verdiklerini yılbaşında sol elleriyle alırlar."

Christophe "Hem verdikleri de ne ki!" "Topu topu yüz metelik. Bak, iki yıldır Goriot Baba ayakkabılarını kendisi boyuyor. Ya o Poiret pintisi, ayakkaplarını hiç boyamaz. Boyayı bulsa pabuçlarına süreceğine kendisi içer. Şu öğrenci sıskasına gelince, kırk metelik veriyor bana. Kırk metelik benim elbiselerini fırçalamama bile karşılık sayılmaz. Üstelik, eski elbiselerini de satıyor. Ne pis yermiş burası!"

Sylvie, kahvesini yudum yudum içerken "Yo, öyle deme!" dedi. "Yerimiz mahallenin en iyi yeri. İyi yaşıyoruz burada. Bana bak Christophe, şu babacan Vautrin'le ilgili bir şey söylediler mi sana?"

"Söylediler ya. Birkaç gün önce biri bana sokakta dedi ki: 'Sizin evde sakal başlarını boyayan şişman bir adam oturu-

yor değil mi?' Ben de dedim ki 'Hayır, efendim, sakal başlarını boyamaz o. Onun gibi şen bir adamın buna vakti yoktur.' Sonra bunu Vautrin'in kendisine de söyledim. 'İyi etmişsin oğlum, hep böyle söyle, kusurlarımızı başkasına belli etmek hiç hoş değildir. İnsan evlenemez sonra,' dedi."

"Ya, benim de pazarda biri ağzımı aradı. Gömleğini giyerken görmüş müyüm? Bunu öğrenmek istedi. Olur şey değil, vallahi!" Sylvie burada birdenbire lakırdısını yarıda bıraktı. "Vale-de-Grâce'in saati ona çeyrek kalayı çaldı, hâlâ kımıldayan yok!"

"A! Hepsi gitti! Madam Couture ile yanındaki kız daha saat sekizde çıktılar, Saint-Etienne Kilisesi'ne kutsal ekmek yutmaya gittiler. Goriot Baba da elinde bir paketle çıktı. Öğrenci ancak dersten sonra gelecek, saat onda. Ben merdivenleri temizlerken gördüm onların gittiklerini. Goriot Baba elindeki şeyle bana bir vurdu. Demir gibi sert bir şeydi. Bu adamcağız ne işler görüyor, kuzum? Ötekiler onu topaç gibi döndürüyorlar ama, ne olursa olsun, pek babacan bir adam, hepsinin en iyisi. Kendisi bana pek bir şey vermiyor ama, ara sıra beni evlerine yolladığı hanımefendiler pek bol bahşiş veriyorlar. Pek afili şeyler bu hanımlar."

"Hani kızlarım diyor, onlar mı? Bir düzine kadar var."

"Ben ancak ikisinin evine gittim; onlar da buraya gelenler."

"Bak hanım gezinmeye başladı. Şimdi yaygarayı koparır. Ben gideyim. Süte göz kulak ol, Christophe; kedi bakımından yani."

* * *

"Bu nasıl şey, Sylvie! Saat ona çeyrek var, beni bu saatlere kadar niye uyandırmadınız? Böyle şey hiç başıma gelmemişti."

"Sisten, bıçakla kesilecek kadar kalın bir sis var."

"Kahvaltı ne oldu?"

"Vallahi, kiracılarınızın acelesi varmış ki daha şafak atarken çıkıp gitmişler."

Madam Vauquer "Doğru dürüst konuşmasını öğren, Sylvie!" diye çıkıştı. "Şafak atarken değil, şafak sökerken denir."

"Peki efendim, siz nasıl isterseniz öyle derim. Sabahın onunda kahvaltı edecek bir siz varsınız. Michonnette ile Poiret hâlâ kıpırdamadılar. Evde kalan bir bu ikisi var. Onlar da hâlâ kütük gibi uyuyorlar."

"Aman Sylvie, ikisini öyle bir araya koyuyorsun ki, sanki..."

Sylvie kedisini tutamadı, aptal aptal bir kahkaha koyuverdi.

"Sankisi de ne? İkisi gerçekten birbirinden hiç ayrılmıyor."

"Tuhaf şey, Sylvie! Bu gece Christophe kapıyı sürgüledikten sonra Vautrin nasıl girdi acaba içeri?"

"Öyle değil, Hanımefendi. Vautrin'in geldiğini duyunca, Christophe aşağı inip kapıyı açmış, siz de sanıyorsunuz ki..."

"Gömleğini ver bana, sen hemen git yemeğe bak. Koyun etinden kalanı patatesle hazırla. Pişmiş armut da koy; hani şu, tanesi iki mangıra aldıklarımızdan."

Biraz sonra, Madam Vauquer aşağı indi. Bu sırada kedisi süt kâsesini örten tabağı devirmiş, çabuk çabuk sütü içiyordu.

Kadın "Mistigris!" diye haykırdı.

Kedi kaçtı. Sonra yeniden gelip hanımının bacaklarına sürtündü.

Madam Vauquer "Evet, evet, yaltaklan bakalım, alçak!" dedi. "Sylvie! Sylvie!"

"Ne var, Hanımefendi?"

"Bak kedi ne içmiş!"

"Christophe hayvanının kabahati. Sofrayı hazırlamasını

söylemiştim ben ona. Nereye sıvıştı! Merak etmeyin, Hanımefendi, bu sütle Goriot Baba'nın kahvesini pişiririm. İçine koyarım, hiç farkına varmaz. Hiçbir şeye dikkat ettiği yok, yediği yemeğe bile."

Madam Vauquer, tabakları sofraya koyarken "Nereye gitti bu soytarı!" diye söylendi.

"Bilinir mi! Kırk tarakta bezi var."

Madam Vauquer "Çok uyumuşum," dedi.

"Ama, Hanımefendi gül gibi taze..."

Bu sırada kapının zili çaldı. Biraz sonra Vautrin, o kalın sesiyle türkü söyleyerek, salondan içeri girdi.

"Yıllarca dünyayı dolaştım,
Her yerde gördüler beni..."

Evsahibini görünce "O! O! Günaydın, hanımefendi!" diye koştu ona sarıldı.

"Bırakın! Yeter artık!"

"Saygısız deyin bana! Söyleyin. Söylesenize? Durun, sofrayı hazırlamanıza ben de yardım edeyim. Ah! Nazik bir adamım, değil mi?"

"Esmerle, sarışınla gönül eğlemek.
Sevmek, ah çekmek..."

Vautrin burada türküsünü kesip "Biraz önce çok tuhaf bir şey gördüm," dedi. Sonra yine türküsüne devam etti:

"... Rastgele."

Madam Vauquer "Nedir o?" diye sordu.

"Goriot Baba saat sekiz buçukta Dauphine Sokağı'nda eski sofra takımları, sırma kordonlar falan alan kuyumcudaydı. Meslekten olmadığı halde güzel bir külçe haline getirdiği gümüş bir kabı çok iyi bir paraya sattı."

"Yok, canım?"

"Evet, Devlet Denizyolları vapurlarından biriyle memleket dışına giden bir arkadaşımı yolcu etmiş, dönüyordum, o zaman gördüm Goriot Baba'yı. Dükkândan çıkmasını bekledim. Maksat gülmek olsun. Dönüşte bu mahalleye kadar çıktı. Grès Sokağı'na saptı, tanınmış tefeci, Gobseck'in evine girdi. Gobseck kendini beğenmiş, acayip bir adamdır. Babasının kemiklerinden domino yapacak yaradılışta biridir o. Yahudi, Arap, Rum, Çingene, ne derseniz deyin. Sözün kısası, onu soymak kolay değildir, parasını bankaya koyar."

"Bu Goriot Baba ne iş yapar?"

"Hiçbir iş yapmaz. Yapılanları bozar. Kadınları seveceğim diye kendini mahvedecek kadar aptalın biri. Hem, öyle kadınlar ki..."

Sylvie "İşte geldi!" dedi.

Goriot Baba "Christophe!" diye bağırdı. "Yukarı gel!"

Christophe, Goriot Baba'nın peşinden yukarı çıktı. Biraz sonra aşağı indi.

Madam Vauquer "Nereye gidiyorsun?" diye sordu.

"Goriot Baba bir yere gönderiyor beni."

Vautrin onun elindeki mektubu kaptı.

"Neymiş o?" Zarfın üstünü okudu: "Restaud Kontesi Madam Anastasie'ye." Sonra mektubu yine Christophe'a uzattı. "Nereye gidiyorsun?"

"Halder Sokağı'na. Mektubu Kontes'in kendisine vermek için emir aldım."

Vautrin mektubu aydınlığa doğru tuttu.

"Ne var içinde? Bir banknot mu? Yok, değil." Zarfı aralayıp baktı. "Çek var!" diye haykırdı. "Vay canına! Moruk pek kibar be!" Koca eliyle, uşağı başından kavrayıp olduğu yerde topaç gibi döndürdü. "Hadi, işin iş, çapkın! Bahşişi kopardın yine!"

Sofra hazırdı. Sylvie sütü kaynatıyor, Madam Vauquer de

Vautrin'in yardımıyla, sobayı yakıyordu. Vautrin bir yandan da hep o türküyü mırıldanıyordu:

"Yıllarca dünyayı dolaştım.
Her yerde gördüler beni..."

Her şey hazır olunca Madam Couture ile Madam Taillefer de geldiler.

Madam Vauquer kadına "Sabah sabah nereden geliyorsunuz, hanımefendiciğim?" diye sordu.

Madam Couture "Saint-Etienne-du-Mont Kilisesi'nde dua ettik," dedi. "Bugün Mösyö Taillefer'e gitmeyecek miyiz?"

Madam Couture sobanın önüne oturdu, ayaklarını sobanın ağzına doğru uzattı. Ayaklarından duman tütüyordu.

"Babanızın kalbini yumuşatmak için Tanrı'ya dua etmek iyi bir şeydir, küçükhanım," dedi. "Yalnız, bununla iş bitmez. Bu pis herife, üç milyonu olduğu halde size drahoma vermeyen bu yabani herife haddini bildirecek biri gerek size. Bu zamanda güzel bir kızın drahoması da olmalı."

Madam Vauquer "Zavallı yavrucak!" dedi. "Baban olacak canavar felaketi zorla üzerine çekiyor, şekerim."

Bu sözler üzerine Victorine'in gözleri yaşardı. Madam Couture'ün bir işareti üzerine, pansiyon sahibi kadın lafını kesti.

Sonra Madam Couture "Adamı bir görebilsem, kendisiyle bir görüşebilsem de karısının mektubunu versem," dedi. "Postayla göndermeye korktum. Benim yazımı tanır..."

Vautrin de, onun sözünü keserek "Ey suçsuz, kara bahtlı, çilekeş kadınlar!" diye haykırdı. "Demek bu durumdasınız ha? Birkaç güne kadar işlerinizi hele bir ben ele alayım, her şey düzelir."

Kız, hem ıslak, hem yakıcı bir bakışla. Vautrin'e şöyle bir göz attı ama, öteki oralı bile olmadı.

"Ah beyefendi... Bir yolunu bulup babamla bir konuşa-

bilseniz! Kendisine deyin ki onun sevgisiyle annemin şerefi benim için dünyanın bütün zenginliklerinden üstündür. Onun sertliğini biraz yumuşatabilirseniz sizin için Tanrı'ya dua ederim. Emin olun bu minnettarlık..."

Vautrin alaylı bir sesle "Yıllarca dünyayı dolaştım!" diye türkü söylüyordu.

Bu sırada, belki de Sylvie'nin kalan koyun eti için hazırladığı salçanın kokusuna kapılarak, Goriot Baba, Madam Michonneau ve Poiret aşağıya indiler.

Pansiyonda kalan yedi kişi birbirlerine "Günaydın," diyerek sofraya oturdukları sırada saat 10'u çaldı. Sokaktan da üniversite öğrencisinin ayak sesi duyuldu.

Sylvie "Oo! İyi!" dedi. "Bugün yemeği hep birlikte yiyeceksiniz!"

Eugène pansiyon halkını selamladı. Gelip Goriot Baba'nın yanına oturdu. Tabağına koyun etinden bol bol koyup, ekmek kesti. Madam Vauquer de, göz ucuyla bu ekmekleri ölçüp tartıyordu.

Eugène, ondan sonra "Dün garip bir macera geçti başımdan," dedi.

Poiret "Macera ha!" dedi.

Vautrin "E, niye şaştın babalık?" dedi. "Mösyö tam bu gibi maceralar için yaratılmış."

Victorine delikanlıya ürkek ürkek baktı.

Madam Vauquer "Maceranızı anlatın bakalım!" dedi.

"Dün Beauséant Vikontesi'nin evindeki balodaydım. Daireleri ipekli kumaşlarla döşenmiş çok güzel bir evi var. Uzatmayalım, mükemmel bir ziyafet verdi bize. Krallar gibi eğlendim."

Vautrin birden onun sözünü kesti:

"Çalıkuşu gibi."

Eugène hemen "Ne demek istiyorsunuz, efendim?" diye atıldı.

"Çalıkuşu gibi dedim. Çalıkuşları krallardan daha çok eğlenirler de."

Poiret herkesin sözünü tekrarlama hastasıydı.

"Doğru," dedi. "Kral olacağıma şu gamsız küçük kuşlardan biri olayım daha iyi."

Eugène, onun sözünü keserek "Kısacası," dedi, "balodaki en güzel kadınlardan biriyle, göz kamaştırıcı bir kontesle, ömrümde gördüğüm en harikulade varlıkla dans ediyordum. Başında şeftali çiçeklerinden bir şapka, göğsünde çok güzel bir demet çiçek, misk gibi kokan gerçek çiçekler. Ah! Onu bir görmeliydiniz! Dansın canlandırdığı bir kadını anlatmak imkânsızdır. Bu ilahi kontese bu sabah saat dokuza doğru Grès Sokağı'nda rastlamayayım mı? Ah! Kalbim nasıl çarptı! Sandım ki..."

Vautrin delikanlıya derin bir bakış attı.

"Buraya geliyor sandınız," dedi. "Tefeci Gobseck Baba'nın dükkânına gidiyordu besbelli. Paris kadınlarının kalplerini karıştırırsanız sevgiliden önce tefeci bulursunuz. Sizin Kontes'in adı Anastasie de Restaud'dur, Helder Sokağı'nda oturur."

Eugène, bu adı duyunca, Vautrin'in yüzüne bakakaldı. Goriot Baba da birden başını kaldırdı, onlara baktı. Gözleri öyle parlamıştı, öyle kaygı doluydu ki odadakiler bunu görünce meraka düştüler.

Goriot Baba, acı acı "Christophe vaktinde yetişemeyecek, kız o zamana kadar oraya gitmiş olacak!" diye haykırdı.

Vautrin, Madam Vauquer'in kulağına eğilerek "Anladım!" dedi.

Goriot Baba, ne yediğini anlamadan, makine gibi yiyordu. Hiçbir zaman o sıradaki kadar sersem, dalgın olmamıştı.

Eugène "Bu kadının adını siz nereden biliyorsunuz, Mösyö Vautrin?" diye sordu.

Vautrin "Bakın hele!" diye karşılık verdi. "Goriot Baba bildikten sonra ben niye bilmeyeyim?"

Eugène "Mösyö Goriot mu!" diye haykırdı.

İhtiyarcık "Ne o!" dedi. "Dün çok güzeldi, demek?"

"Kim?"

"Madam de Restaud."

Madam Vauquer, Vautrin'e "İhtiyar hovardayı görüyor musunuz?" dedi. "Gözleri nasıl da parlıyor!"

Madam Michonneau, alçak sesle Eugène'e "O kadının masraflarına para yetiştiren bu mu yoksa?" diye sordu.

Goriot Baba Eugène'e yiyecekmiş gibi bakıyordu.

Delikanlı "A! Evet... dehşetli güzeldi," diye anlattı. "Madam de Beauséant orada olmasaydı bu ilahi kontes balonun kraliçesi olurdu. Bütün gençlerin gözü hep ondaydı. Kadının dans listesinde ben on ikinciydim. Her kadrilde dans ediyordu. Öteki kadınlar öfkelerinden kuduruyorlardı. Dün baloda mutlu olan tek kadın oydu. Tevekkeli dememişler yelkenli firkateynden, dört nala giden attan, dans eden kadından daha güzel bir şey yoktur diye."

Vautrin "Dün çarkın tepesinde, bir düşesin evinde," diyordu. "bu sabah merdivenin alt başında, senet kıran bir sarrafın dükkânında. Parisli kadınlar böyledir işte. Kocaları bunların aşırı süslerine para yetiştiremezse, kendilerini satar bu kadınlar. Kendilerini satmasını beceremezlerse, içinde parlak bir şey bulmak umuduyla, analarının karnını deşerler. Kısacası, bunların yapamayacağı şey yoktur. Biliriz! biliriz!"

Goriot Baba'nın Eugène'i dinlerken güzel bir günün güneşi gibi ışık saçan yüzü, Vautrin'in bu insafsız sözleri üzerine kararadı.

Madam Vauquer "E, sizin maceranız ne oldu?" diye sordu. "Kadınla konuştunuz mu? Hukuk öğrenmek isteyip istemediğini sordunuz mu?"

Eugène "O beni görmedi ki," dedi. "Paris'in en güzel kadınlarından birine, gecenin ikisinde evine dönmesi gereken

bir kadına saat dokuzda Grès Sokağı'nda rastlamak tuhaf değil mi? Böyle maceralar insanın başına ancak Paris'te gelir."

Vautrin "A! Ondan da tuhafı var!" diye haykırdı.

Victorine Taillefer girişeceği işe öylesine dalmıştı ki konuşanlara yarım yamalak kulak vermişti.

Madam Couture kıza kalkıp giyinmesi için işaret etti. İki hanım kalkınca Goriot Baba da kalktı, odadan çıktı.

Madam Vauquer, Vautrin'le ötekilere "E, adamı gördünüz ya?" dedi. "Şu kadınlar yüzünden kendini mahvettiği gün gibi apaçık."

Eugène "Restaud Kontesi gibi güzel bir kadın Goriot Baba'nın olsun, dünyada inanmam!" diye haykırdı.

Vautrin onun sözünü keserek "Ama, buna inanmaya sizi zorlayan yok ki!" dedi. "Daha gençsiniz siz, Paris'i bilmezsiniz. Bu şehirde 'garip zevklere düşkün insanlar' dediğimiz kimselere rastlandığını ileride siz de öğrenirsiniz."

Bu sözler üzerine Madam Michonneau, kurnaz bir tavırla Vautrin'e baktı. Boru sesini duyunca kulaklarını diken bir alay atını andırıyordu.

Vautrin "E," dedi, bir duraladı. Ona derin bir bakışla baktı. "Bizim de ufak tefek zevklerimiz yok mu ya?"

Evde kalmış kız, heykel görmüş bir rahibe gibi, gözlerini önüne eğdi.

Vautrin "Ne diyordum?" diye devam etti. "Bu gibi kimseler bir hayale kapılırlar, bir daha da kurtulamazlar. Belli bir çeşmeden gelen, çoğu zaman durgun olan bir suya karşı susuzluk duyarlar; bu sudan içmek için karılarını, kızlarını satarlar, ruhlarını Şeytan'a adarlar. Kimisi için kumardır, borsa oyunlarıdır, tablo biriktirmek, böcek koleksiyonu hevesidir, çalgıyla uğraşmaktır bu çeşme, kimisi için de zevklerini karşılayan bir kadındır. Dünya üzerindeki tüm kadınları önerseniz sizinle alay eder; yalnız kendi zevklerini karşılayan kadını isterler. Çoğu vakit bu kadın onları hiç sevmez, tersler,

zevk artıklarını onlara pek pahalıya satar. Öyleyken, yine de bizim bu maskaralar bıkıp usanmazlar, kadına para bulabilmek için en sonunda üstlerindeki yorganı rehine koyarlar.

"Goriot Baba da bunlardan biri. Gık demediği için, Kontes onu soyuyor. Kibar âlemi dedikleri budur işte. Zavallı adamcağızın aklı fikri hep o kadında. Görüyorsunuz işte, ihtiras bir yana, bunun dışında kafasız bir hayvan. Bu kadının lafı açılmaya görsün, yüzü elmas gibi kıvılcım saçar. Bu sırrı keşfetmek güç değildir. Altın yaldızlı gümüş takımları bu sabah götürdü külçe yaptırdı. Gobseck Baba'nın Grès Sokağı'ndaki dükkânına girerken gözümle gördüm onu. Sözümü iyi dinleyin! Dönüp buraya gelince, şu Christophe denen salağı Kontes'in evine gönderdi. Christophe da, içinde ödenmiş senet bulunan mektubun üzerindeki adresi bize gösterdi. Kontes de o yaşlı sarrafın dükkânına gittiğine göre, işin acele olduğu besbelli. Goriot Baba büyük bir kibarlık gösterdi, kadının istediği parayı verdi. Durumu anlamak için pek kafa yormak gerekmez. Bu da size gösteriyor ki, azizim, sizin kontes bir yandan gülerken, dans ederken, yapmacıklar yaparken, şeftali çiçeklerini sallarken, parmaklarının ucuyla elbisesini tutarken, bir yandan da kendisinin, ya da dostunun protesto çekilmiş senetlerini düşünüp ecel terleri döküyordu."

Eugène "İşin içyüzünü öğrenmek için büyük bir meraka düşürüyorsunuz beni!" diye haykırdı. "Yarın Kontes'in evine gideceğim."

Poiret "Evet," dedi, "yarın Kontes'in evine gitmelisiniz. Kibarlığının karşılığını almaya gelecek olan Goriot Baba'yı orada bulursunuz belki de."

Eugène, iğrenir gibi "Desenize sizin Paris bir bataklık!" dedi.

Vautrin "Hem de acayip bir bataklıktır," diye yeniden söze başladı. "Bu bataklıkta çamurlara araba içinde bulanan-

lar namuslu, yürüyerek bulananlar dolandırıcıdır, Tanrı korusun, bu bataklıktan bir şeyler bulup çıkarayım demeyin, sakın; acayip bir yaratık diye sizi Adalet Sarayı meydanında herkese gösterirler. Bir milyon çalın, salonlarda sizi, "Ne namuslu adam!" diye yere göğe koyamazlar. Bu ahlak anlayışını devam ettirmek için jandarmaya, adalete otuz milyon frank veriyorsunuz. Ne güzel, değil mi?"

Madam Vauquer "Nasıl!" diye haykırdı. "Goriot Baba o yaldızlı gümüş takımını eritti ha?"

Eugène de "Kapağının üzerinde iki kumru bulunan takımı mı?" diye sordu.

"Tamam!"

Eugène "Kâseyle tabağı çok seviyordu besbelli," dedi. "Külçe haline getirince ağladı. Tesadüfen gördüm."

Madam Vauquer "Canı gibi severdi," dedi.

Vautrin "Görüyorsunuz ya!" diye haykırdı, "adamcağız ne kadar ihtiraslıymış! Bu kadın onun bam teline dokunmasını iyi biliyor."

Eugène odasına çekildi. Vautrin sokağa çıktı. Biraz sonra Madam Couture ile Victorine, Sylvie'nin gidip getirdiği arabaya bindiler. Poiret de Michonneau'yu koluna taktı, günün en güzel iki saatinde gezmeye Bitki Bahçesi'ne gittiler.

Şişko Sylvie "Şunlara bakın hele!" diyordu. "Karıkoca gibiler! İlk olarak bugün birlikte gezmeye çıkıyorlar. İkisi de öyle kuru ki çarpışırlarsa çakmak gibi ateş çıkarırlar."

Madam Vauquer gülerek "Michonneau'nun şalı ateş almaya görsün, kav gibi tutuşur," dedi.

* * *

Goriot Baba, akşam saat dörtte eve döndüğünde, is çıkaran iki lambanın ışığında Victorine'i gözleri kan çanağı gibi buldu. Madam Vauquer o sabah Taillefer'e yapılıp da sonuçsuz kalan ziyaretin hikâyesini dinliyordu. Mösyö

Taillefer'in, kızıyla bu ihtiyar kadının gelmesine canı sıkılmış, onlarla açıkça konuşmak için içeri alınmalarına müsaade etmişti.

Madam Couture "Düşünün, hanımefendiciğim," diyordu, "Victorine'i oturtmadı bile. Kızcağız hep ayakta kaldı. Adam bana, hiç öfkelenmeden, pek soğuk bir şekilde neler söyledi neler! Zahmet edip gelmemeliymişiz... Küçükhanım (kızım demiyor) onu rahatsız ettikçe gözünden düşüyormuş. Ah canavar! Topu topu yılda bir kere! Victorine'in annesi evlenirken para getirmediğine göre, kızı hiçbir hak iddia edemezmiş. Sözün kısası, öyle ağır şeyler söyledi ki yavrucak hüngür hüngür ağlamaya başladı. Sonra, babasının ayaklarına kapandı; hiç çekinmeden, annesinin hatırı için bu kadar ısrar ettiğini, babasının bütün isteklerine hiç sesini çıkarmadan boyun eğeceğini, yalnız, zavallı annesinin vasiyetnamesini okuması için yalvardığını söyledi. Mektubu aldı, dünyanın en güzel, en içten gelen sözlerini söyleyerek babasına uzattı. Bu sözleri nereden öğrenmişti bilmem! Belki de Tanrı söyletiyordu ona bunları, çünkü yavrucak o kadar coşmuştu ki kendisini dinlerken ben bile, şaşkına dönmüş, ağlıyordum."

"O insan azmanı o sırada ne yapıyordu, biliyor musunuz? Tırnaklarını kesiyordu. Zavallı Victorine'in gözyaşlarıyla ıslattığı bu mektubu aldı, 'Peki!' diyerek fırlattı ocağa attı. Öpmek için ellerine sarılan kızını kaldırmak istedi ama, kaldıramayınca ellerini çekti. Kalpsizlik değil de nedir bu? Oğlu olacak o koca alık da içeri girdi, kız kardeşine selam bile vermedi."

Goriot Baba "Canavar bunlar, ha?" dedi.

Madam Couture adamcağızın böyle şaşkın şaşkın söylenmesine aldırmadan "Sonra," dedi, "baba oğul beni selamladılar, kendilerini mazur görmemi rica ederek çekilip gittiler. Acele işleri varmış. İşte bizimkisi böyle bir ziyaret oldu.

Neyse, kızını gördü ya. Öz kızını nasıl inkâr edebilir, aklım almıyor, çünkü baba bir elmanın yarısı ise kızı da öbür yarısı, o kadar birbirlerine benziyorlar."

Pansiyonda kalanlar, gececi, gündüzcü, birbiri ardından sökün ettiler. Karşılıklı "günaydın" dediler, birbirlerine incir çekirdeğini doldurmayan şeyler söylediler. Bu gibi sözler Paris'in kimi çevrelerinde tuhaf bir hava yaratır. Bu havanın temeli saçma sapan sözlerdir. Başlıca özelliği de sözlerin söylenişinde, konuşurken takınılan tavırlardadır. Bu argo çeşidi boyuna değişir. Esası şaka olan bu sözlerin ömrü bir ayı geçmez, siyasi bir türkü, bir oyuncunun soytarılıkları... bütün bunlar düşünceleri, sözleri birer top gibi raketle fırlatmaktan ibaret bir zekâ oyununa yarar. Göz aldanmalarını panoramadan daha ileriye götüren yeni icat "diyorama" ortaya çıktıktan az sonra ressam atölyelerine "rama" eki ile konuşma âdetini getirmişti. Bu âdeti Vauquer Yurdu'na sokmayı da oraya sık sık gelip giden genç bir ressam kendine ödev bilmişti.

Müze memuru "E, Mösyö Poiret, 'keyforama'nız nasıl?" diye sordu. Sonra, ondan karşılık beklemeden, Madam Couture ile Victorine'e döndü: "Sizin bir derdiniz var, hanımefendiler."

Eugène Rastignac'ın ahbabı olan tıp öğrencisi Horace Bianchon da "Yemek yiyor muyuz?" diye haykırdı. "Açlıktan mideciğim topuklarıma kadar sarktı!"

Vautrin "Hava çok soğuğorama," dedi. "Biraz kıpırdan, Goriot Baba! Baksana, ayağın sobanın ağzını tıkamış."

Bianchon "Niçin soğuğorama diyorsunuz, Sayın Mösyö Vautrin?" dedi. "Yanlış. Soğukorama olacak."

Müze memuru "Hayır," dedi. "Dilbilgisi kuralına göre, soğuğorama. Ayaklarım donuyor."

"Hah ha!"

Bianchon "İşte ters tarafından Hukuk Doktoru Rastignac

Markisi Cenapları!" diyerek Eugène'i boynundan yakalayıp boğacakmış gibi sıktı. "Hey, buraya bakın!"

Madam Michonneau usulca içeri girdi, hiçbir şey söylemeden odadakileri selamladı, gidip üç kadının yanına oturdu.

Bianchon, onu göstererek alçak sesle Vautrin'e "Şu ihtiyar yarasayı gördüm mü hep ürperirim," dedi. "Gall sistemini* incelediğim için bu kadında Yehuda'nın kafasındaki iki çıkıntıyı görüyorum."

Vautrin "Kendisini tanır mısınız?" diye sordu.

Bianchon "Onu kim tanımaz!" dedi. "Vallahi, bu evde kalmış bembeyaz kız bana kirişi kemirip yiyen o upuzun beyaz kurtları hatırlatıyor."

Kırklık adam, sakal başlarındaki uzun saçları tarayarak: "Onun ne olduğunu söyleyeyim sana, delikanlı," dedi.

> "Gül olduğu için o da güller kadar yaşadı:
> Bir sabahçık."

Poiret, elindeki kâseyi saygı ile tutmuş getiren Christophe'u görünce: "O! Bakın, bakın!" dedi. "Namlı bir çorborama!"

Madam Vauquer "Affedersiniz, bayım," dedi, "lahana çorbasıdır o."

Bütün delikanlılar kahkahadan kırıldılar.

"Poiret mat oldu!"

"Mat oldu Poirrrrrette!"

Vautrin de "Vauquer Ana'ya bir mars yazın!" dedi.

Müze memuru "Bu sabahki sise hiç dikkat edeniniz oldu mu?" diye sordu.

Bianchon "İnsanı ürküten, görülmedik, iç karartıcı, gamlı, yeşil, boğucu bir sis, bir Goriot sisi!" dedi.

Ressam "Goriorama!" dedi. "Göz gözü görmüyordu çünkü."

"Hey, Goriot Cenapları, adınız geçiyor!"

(*) Franz-Joseph Gall (1758-1828) kafatası bilimini kuran Alman hekimi – ç.n.

Goriot Baba, masanın öbür ucunda, hizmet görülen kapının yanında oturuyordu, peçetesinin altındaki bir parça ekmeği ara sıra hortlayan eski tüccar alışkanlığıyla koklayarak, başını kaldırdı.

Madam Vauquer, kaşık, tabak gürültüsünü, konuşmayı bastıran bir sesle, sert sert "Ne o? Ekmeği beğenmediniz mi?" diye bağırdı.

Goriot Baba "Tersine, beğendim, hanımefendi," dedi. "Birinci kalite Etampes unundan yapılmış."

Eugène "Nereden anladınız?" diye sordu.

"Beyazlığından, tadından."

Madam Vauquer "Kokladığınıza göre, burnunuzla tat alıyorsunuz," dedi. "Gitgide öyle eli sıkı oluyorsunuz ki, nerdeyse mutfaktan gelen kokularla karnınızı doyurmanın yolunu bulacaksınız."

Müze memuru "Öyleyse hemen patent alın," dedi. "Epey servet yaparsınız."

Ressam "Bırakın, kuzum!" dedi. "Vaktiyle şehriyecilik ettiğine inandırmak için söylüyor bunu."

Müze memuru "Sizin burnunuz imbik mi yoksa?" dedi.

Bianchon "İm ne?" dedi.

"İm - di!"

"İm - ge!"

"İm - dat!"

"İm - bat!"

"İm - kân!"

"İm - la!"

"İm - ren!"

"İm - za!"

Dört bir yandan, yaylım ateşi gibi yağan bu sekiz karşılığın arkasından öyle bir kahkaha koptu ki zavallı Goriot Baba, yabancı bir dili anlamaya çalışan bir adam gibi, sofradakilerin yüzüne alık alık bakakaldı.

Yanında oturan Vautrin'e "Nedir bu im'ler?" diye sordu.

Vautrin onun başına bir şaplak vurarak, şapkasını gözlerinin üzerine kadar indirdi.

"Tepeden im-me, babalık," dedi.

Bu beklenmedik saldırıştan şaşkına dönen ihtiyarcık, bir ara, öyle kalakaldı. Christophe, çorbasını içti sanarak, adamcağızın tabağını önünden aldı. Öyle ki, Goriot Baba şapkasını düzeltip, kaşığını eline alarak tabağa daldırmak isteyince kaşığı masaya geldi. Sofradakilerin hepsi kahkahayla güldüler.

Goriot Baba "Siz çok kötü şakalar yapan bir kimsesiniz, bayım," dedi. "Bir daha bana böyle el şakası yapacak olursanız..."

Vautrin onun sözünü keserek "E, ne yaparsın, Baba?" diye sordu.

"Ne mi yaparım? Bu yaptığınızı bir gün pahalıya ödersiniz."

Ressam "Cehennemde, değil mi?" dedi. "Yaramaz çocukları koydukları köşede!"

Vautrin, Victorine'e "Ne o küçükhanım, hiçbir şey yemiyorsunuz?" dedi. "Babanız pek dikkafalılık etti galiba?"

Madam Couture "Bir felaketti," dedi.

Vautrin "Yola getirmeli onu," dedi.

Bianchon'un yanında oturan Eugène Rastignac "Kızı yemek yemediğine göre, yiyecek meselesi üzerine dava açabilir," dedi. "A! A! Goriot Baba'ya bak! Kızı nasıl süzüyor!"

İhtiyar, kıza bakmaktan, yemeğini unutmuştu. Kızın yüzündeki çizgilerde gerçek bir acının, babasını seven, kadri bilinmemiş bir evlâdın acısı vardı.

Eugène, alçak sesle "Goriot Baba hakkında verdiğimiz hükümde yanılmışız, azizim," dedi. "O ne budala ne de vurdumduymaz bir adam. Senin Gall sistemini ona uygula, ne düşündüğünü bana söyle. Dün gece onu yaldızlı gümüşten bir tabağı mum gibi bükerken gördüm. O sırada yüzünde

olağanüstü duyguların izleri vardı. Onun hayatı incelenmeye değecek kadar esrarlı görünüyor bana. Evet, sen gül istersen Bianchon, ama şaka etmiyorum."

Bianchon "Evet, orası öyle," dedi. "Bu adam tıbben incelenmeye değer bir kişi. İstersen teşhisini koyarım."

"Hayır, başını elinle yokla yeter."

"Yo! aptallığı bulaşıcıdır belki."

Ertesi gün Eugène Rastignac pek şık giyindi, öğleden sonra saat üçe doğru Restaud Kontesi'nin evine gitti.

Yolda giderken, kendini gençlerin hayatını heyecanlarla güzelleştiren o çılgınca umutlara kaptırmıştı. Onlar bu umutlar içindeyken ne engelleri hesaplarlar ne de tehlikeleri. Her şeyde başarı görürler, yaşayışlarını yalnız muhayyilelerinin oyunu ile şiirleştirirler. Ancak dizgin vurulmaz istekler içinde yaşayan hülyaları yıkılınca bedbaht olurlar. Bu gençler bilgisiz, sıkılgan olmasalardı toplum hayatı diye bir şey olmazdı.

Eugène, üzerine çamur sıçratmamak için, binbir dikkatle yürüyor, bir yandan da Restaud Kontesi'ne söyleyeceklerini düşünüyordu. Kafasını çalıştırıyor, hayalî bir konuşmaya karşılıklar buluyor, üzerine geleceğini kuracağı bir ilan-ı aşk için uygun birtakım şartlar tasarlayan zarif sözler, Talleyrand'a yakışacak cümleler hazırlıyordu.

Üzerine çamur sıçrattı bizim delikanlı; onun için, Palais-Royal'de ayakkabılarını boyatmak, pantolonunu fırçalatmak zorunda kaldı. Ne olur ne olmaz diye yanına aldığı otuz meteliği bozdururken kendi kendine "Zengin olsaydım arabayla giderdim, yolda rahat rahat düşünürdüm," diyordu.

Derken, Helder Caddesi'ne geldi. Restaud Kontesi'ni sordu. Uşaklar, kapıda araba sesi falan duymamışlar, onun avludan böyle yaya olarak geçtiğini görünce küçümser gibi bakmaya başlamışlardı. Eugène, onların bu bakışını bir gün gelip zafere ulaşacağını bilen bir kimsenin soğuk öfkesiyle karşıladı. Yalnız, bu bakış ona pek dokunmuştu, çünkü da-

ha avludan içeri girerken kendisinin ne kadar aşağı durumda olduğunu anlamıştı. Avluda, parayı avuç avuç harcayan bir yaşayışın şatafatını avaz avaz haykıran, Paris hayatının bütün refahını gizlice anlatan o şık arabalardan birine koşulu, koşumları pırıl pırıl bir at eşiniyordu. Hiç yoktan keyfi kaçtı. Zihninin açık, içi nükte dolu sandığının çekmeceleri kapandı, şaşkına döndü.

Uşakla içeriye adını bildirdi. Kontes'in ne diyeceğini beklerken, bekleme odasında pencerenin önünde tek ayağının üzerinde durdu, dirseğini pencerenin sürgüsüne dayadı. Boş boş etrafa bakıyordu, ama vakit geçmiyordu. Ne istediğini bilince mucizeler yaratan o güneyli inatçılığı olmasaydı çoktan çekip giderdi.

Uşak "Hanımefendi odalarındalar, çok meşguller, efendim," dedi. "Bana cevap vermediler ama, salona buyurabilirsiniz, orada biri daha var."

Eugène, yanlarında çalıştıkları kimseleri bir tek kelimeyle suçlayan, haklarında hüküm veren bu adamların korkunç gücüne hayran kalınakla birlikte, bu küstah uşağa bir ders vermek istedi. Evdekileri tanıyormuş gibi davranacaktı. Uşağın çıktığı kapıyı hızla açtı. Birden, şaşırıp kaldı. Hem karanlık bir aralığa hem de gizli bir merdivene açılan bir oda ile karşılaşmıştı. Bu odada lambalar, büfeler, bir de banyo havlularını kurutan bir makine vardı. Bekleme odasından gelen bir kahkaha delikanlının şaşkınlığını büsbütün artırdı.

Uşak, üstelik alaya da kaçan yapmacık bir saygıyla "Salon bu yanda, efendim," dedi.

Eugène öyle hızlı bir dönüş döndü ki, bir banyo tenekesine çarptı. Şapkası tenekenin içine düşüyordu, bereket versin tam vaktinde tuttu. Bu sırada, küçük bir lamba ile aydınlanan uzun aralığın sonunda bir kapı açıldı. Eugène, hem Kontes Restaud'nun sesini hem Goriot Baba'nın sesini hem de bir öpüş işitti.

Yemek odasına girdi. Oradan geçti, uşağın arkasından gitti, büyük bir odaya girdi. Pencerenin önünde durup dışarı baktı: Bu oda avluya bakıyordu. Bu Goriot Baba onun bildiği Goriot Baba mıydı, bunu görmek istiyordu. Yüreği acayip bir biçimde çarpıyordu. Vautrin'in korkunç sözlerini hatırlıyordu.

Uşak salonun kapısında Eugène'i bekliyordu ama, kapıdan ansızın başka biri, şık bir delikanlı çıktı. Sabırsızlıkla, "Ben gidiyorum, Maurice!" dedi. "Kontes'e söyle, kendisini yarım saatten fazla bekledim."

Saygısızlık etmeye hak kazandığı besbelli olan bu saygısız, bir İtalyan türküsü mırıldanarak, avluya bakmak için olduğu kadar Eugène'in yüzünü görmek için de, onun bulunduğu pencereye doğru ilerledi.

Maurice, dönüp, ara odaya geldi.

"Kont Cenapları bir dakika daha bekleseler iyi ederler," dedi. "Kontes işlerini bitirdiler."

Bu sırada, Goriot Baba küçük merdivenden inmiş, araba kapısının yanına gelmişti. Adamcağız şemsiyesini kılıfından çıkarmış, açmaya çalışıyordu. Arabasını kendisi süren, göğsü nişanlarla süslü bir gence yol vermek üzere büyük kapının açıldığını fark etmedi. Çiğnenmemek için kendisini geriye güç bela attı. At, şemsiyenin tafta kumaşından ürkmüştü. Biraz yana kaçtı, binek taşına doğru fırladı. Delikanlı öfkeyle başını çevirdi, Goriot Baba'ya baktı. Kapıdan çıkmadan önce ona selam verdi; öyle bir selam ki; ocağına düştüğümüz tefecilere göstermek zorunda kaldığımız zoraki saygıya, lekeli birine göstermek zorunda kalıp da sonradan yüzümüzü kızartan cinsten bir saygıya benziyordu. Goriot Baba buna dostça, babacan bir selamla karşılık verdi.

Bütün bunlar yıldırım hızıyla olmuştu. Eugène, o kadar dalmıştı ki orada yalnız kaldığını bile unutmuştu. Birden, Kontes'in sesini işitti.

Kadın, küskünlükle karışık çıkışır gibi bir tavırla "Al! Maxime!" diyordu. "Gidiyor musun?"

Kontes arabanın avluya girişine dikkat etmemişti. Eugène Rastignac birdenbire arkasına döndü, Kontes'in bir yosma gibi giyindiğini gördü. Parisli kadınların sabah kıyafetiydi bu: Üstünde beyaz kaşmirden pembe fiyonklu bir sabahlık vardı, saçını özellikle gelişi güzel yapmıştı. Misk gibi kokuyordu: Yeni yıkandığı besbelliydi. Güzelliği de âdeta kıvraklaşmış, daha şehvetli bir hal almıştı. Gözleri nemliydi.

Gençlerin gözünden bir şey kaçmaz, kadının zekâsı da –bir bitkinin havadan kendine gerekli cevherleri içine çekişi gibi– sevinçle, mutluluğu ile birleşir. Eugène de, kadının ellerinden saçılan tazeliği bu ellere dokunmadan duydu. Sabahlığın biraz aralanmasıyla çıplaklığı meydana çıkan göğsün pembeliğini kaşmirin altından görüyor, bakışları bu pembelikler üzerine seriliyordu. Kontes'in korseye ihtiyacı yoktu. Kemeri kıvrak belini büsbütün ortaya çıkarıyor, boynu insanı aşka çağırıyordu. Terlikler içindeki ayakları pek hoştu.

Maxime o eli öpmek üzere tutunca; Eugène uşağı, Kontes de Eugène'i gördü.

"O! Siz misiniz, Mösyö de Rastignac!" dedi. "Hoş geldiniz!"

Bunu öyle bir edayla söylemişti ki böyle söylenen sözlere parlak zekâlı kimseler boyun eğmesini bilirler.

Maxime bir Eugène'e, bir de, "Bu davetsiz misafiri sepetleyeyim mi?" der gibi Kontes'e bakıyordu. "Vallahi cicim, inşallah şu maskarayı kapı dışarı ettirirsin bana!" Kontes'in Maxime dediği, yüzüne de kadınların sırrını açığa vuran o boyun eğmiş ilgiyle baktığı şu saygısızca kendini beğenmiş delikanlının bakışları açıktan açığa bu anlama geliyordu.

Eugène ona karşı içinde bir hınç duydu. Önce onun sarı, dalgalı, güzel saçları karşısında kendi saçlarının ne kadar korkunç olduğunu anladı. Sonra, Maxime'in pek za-

rif, tertemiz botları vardı. Kendi botları ise yürürken o kadar titiz davranmasına rağmen yine de çamura bulanmıştı. Maxime'in üstünde belini zarif bir şekilde belli eden, onu güzel bir kadına benzeten bir redingot vardı, Eugène'in üstünde ise gündüzün saat iki buçuğunda siyah bir elbise bulunuyordu. Charenteli zeki çocuk kıyafetinin şu ince uzun, gözleri parlak, teni solgun kibar züppeye sağladığı üstünlüğü kavramakta gecikmedi.

Restaud Kontesi, Eugène'in vereceği karşılığı beklemeden, sabahlığının eteklerini bir keklik kanadı gibi dalgalandırarak, uçar gibi öbür salona kaçtı, Maxime de arkasından yürüdü. Bu üç kişi, salonun ortasında, ocağın önünde yüz yüze geldiler. Eugène şu iğrenç delikanlının canını sıkacağını biliyordu ama, Kontes'in hoşuna gitmemek pahasına da olsa, bu kibar züppenin rahatını bozmak istiyordu. Birden hatırladı: Bu delikanlıyı Beauséant Vikontesi'nin balosunda da görmüştü. Onun Kontes için ne demek olduğunu o zaman anladı. İnsana büyük budalalıklar ettiren, ya da büyük başarılar kazandıran o gençlik aptallığıyla, kendi kendine "İşte benim rakibim! Onu yenmeliyim ben!" dedi. İhtiyatsız delikanlı! Bilmiyordu ki Trailles Kontu Maxime kendisine zorla hakaret ettirmiş, sonra da ilk önce kendisi ateş ederek karşısındakini öldürmüştü. Eugène iyi bir avcıydı ama, atış denemelerinde bir atışta yirmi iki hedeften yirmisini deviremiyordu daha.

Genç Kont, ocağın yanı başındaki koltuğa çöktü, maşayı aldı, ocağı öyle hızla, öyle hoyrat bir hareketle karıştırdı ki Kontes'in o güzel yüzü birden asıldı.

Genç kadın Eugène'e döndü, açıkça "Siz niçin çekilip gitmiyorsunuz? Terbiyeli kimseler durumu kurtaran bir iki söz söylemesini bilirler," der gibi, soğuk, soruşturucu bir bakışla baktı.

Eugène hoş bir tavır takındı.

"Sizi acele görmek istemiştim," dedi. "Çünkü..."

Lakırdısını bitiremeden durdu. Kapalı bir kapı açılmıştı. Arabayı süren adam birden içeri girdi. Başında şapkası yoktu, Kontes'e selam vermedi, Eugène'e kuşkulu kuşkulu şöyle bir baktı, sonra onu nedense şaşırtan kardeşçe bir tavırla Maxime'e "Günaydın!" diyerek, elini uzattı. Üçlü hayatın ne kadar tatlı olduğunu taşralı gençler bilmezler.

Kontes, Eugène'e kocasını gösterdi.

"Restaud Kontu," dedi.

Delikanlı derin bir saygıyla eğildi.

Kontes onu da kocasına tanıttı:

"Mösyö Eugène de Rastignac," dedi. "Beauséant Vikontesi'nin Marcillac'lar tarafından akrabası olurlar. Kendilerini Vikontes'in balosunda tanıma zevkini duydum."

"Beauséant Vikontesi'nin Marcillac'lar tarafından akrabası!" Kontes'in, evine ancak seçkin kimselerin gelip gittiğini göstermek isteyen bir kadının duyduğu gururla, biraz da tumturaklı bir şekilde söylediği bu sözler büyü gibi bir etki yarattı. Kont o soğuk, resmî tavrını bıraktı, Eugène'e selam verdi.

"Tanıştığımıza çok memnun oldum, efendim," dedi.

Trailles Kontu Maxime de, bunun üzerine Eugène'e endişeyle baktı, o saygısız tavrından sıyrıldı. Bir adın güçlü aracılığı ile doğan bu tılsımlı değnek, güneylinin kafasında otuz hücre birden açtı, ona biraz önce hazırlandığı ruh halini yeniden kazandırdı. Birden, bir ışık belirdi, o güne kadar kendisince karanlık kalan Paris kibar âlemlerinin havasını daha açık görmesine yardım etti. Vauquer Yurdu'nu, Goriot Baba'yı aklından bile geçirmiyordu artık.

Restaud Kontu, Eugène'e: "Marcillac'ların soyu tükenmiş sanıyordum ben," dedi.

Eugène buna karşılık "Evet, efendim," dedi. "Büyük amcam Şövalye de Rastignac, Marcillac'ların tek mirasçısı olan

kızla evlendi. Ondan ancak bir kızı oldu. Bu kız Beauséant Vikontesi'nin ana tarafından dedesi olan Mareşal Clarimbault ile evlendi. Büyük amcam Koramiral, Kral'ın uğrunda bütün servetini kaybettiğinden biz bu ailenin en bir koluyuz. Devrim Hükümeti Hindistan Kumpanyası'nın hesaplarını temizlerken bizim alacaklarımızı tanımak istemedi."

"Büyük amcanız 1789'dan önce *Vengeur* gemisine kumanda etmemiş miydi?"

"Etmişti."

"Öyleyse *Warwick* gemisine kumanda eden dedemi tanımıştır."

Maxime, Kontes'e bakarak, hafifçe omuzlarını kaldırdı. "Kocan bununla denizcilik üzerine konuşmaya dalarsa yandık!" der gibiydi. Kontes bunu anladı. Kadınlara özgü o şaşılacak üstün güçle "Gel, Maxime'le *Vengeur* üzerinde birlikte yolculuk ededurun!"

Kalktı, Maxime'e alaycı bir hayinlikle işaret etti. O da Kontes'le birlikte onun odasına doğru yola koyuldu. Fransızca'da karşılığı olmayan Almanca bir deyişle, bu "uygunsuz" çift kapıdan çıkmak üzereyken, Kont, Eugène ile konuşmasını yarıda kesti.

"Anastasie! Sevgilim, gitme!" diye keyifli bir şekilde seslendi. "Biliyorsun ki..."

Kontes, onun sözünü keserek "Geliyorum, geliyorum..." dedi. "Bir dakika, Maxime'den istediğim bir iş var da, onu söyleyeceğim kendisine."

Çabuk dönüp geldi. Diledikleri gibi davranabilmek için kocalarının huyunu suyunu göz önünde tutmak zorunda olan, değer verdikleri güveni kaybetmemek için nereye kadar gidebileceklerini çok iyi bilen, bunun için de ufak tefek şeylerde kocalarını hiç kırmayan bütün kadınlar gibi, Kontes de kocasının sesindeki edadan anlamıştı ki odasında uzunca kalması hiç de yerinde olmayacaktı. İşi bozan

Eugène'di. Onun için Kontes, canının sıkıldığını anlatan bir tavırla, Maxime'e delikanlıyı gösterdi. Maxime de Kont'a, karısına, Eugène'e pek iğneli bir tavırla: "Beni dinleyin, sizin görüşülecek işleriniz var, rahatsız etmeyeyim. Hoşçakalın!" dedi, yürüdü.

Kont "Gitme, kuzum, Maxime!" diye arkasından bağırdı.

Kontes de "Yemeğe bekleriz," dedi.

Yine kocasıyla Eugène'i yalnız bırakıp Maxime'in arkasından ilk salona geçti. Orada o kadar uzun kaldılar ki ikisi de "Kont artık Eugène'i sepetler," diye düşünmeye başladı.

Eugène onların zaman zaman kahkahayla güldüklerini, konuştuklarını, sustuklarını duyuyordu ama, muzip çocuk, Kont'a nükteler savuruyor, onu pohpohluyor, ya da tartışmalara sürüklüyordu. Kontes'i yeniden görmek, onun Goriot Baba ile ne gibi bir ilgisi olduğunu öğrenmek istiyordu çünkü. Maxime'e besbelli tutkundu bu kadın. Bir yandan kocasını avcunun içine almıştı, bir yandan da yaşlı şehriyeciyle gizli bir ilişkisi vardı. Anlaşılmaz bir kadındı doğrusu. Eugène bu esrarı çözmek istiyor, böylelikle de, tam bir Parisli olan bu kadını pençesine alabileceğini umuyordu.

Kont "Anastasie!" diye karısına bir daha seslendi.

Kadın "Hadi, Maxime'ciğim," dedi. "Ne yapalım, katlanacağız, akşama görüşürüz."

Maxime onun kulağına eğildi.

"Umarım ki, Nasie," dedi, "sabahlığın biraz aralanınca gözleri parlayan şu küçük delikanlıya kapını kaparsın artık. Yoksa, sana ilan-ı aşk edecek, seni dillere düşürecek, ben de onu öldürmek zorunda kalacağım."

Kontes "Deli misin sen, Maxime!" dedi. "Tersine, bu küçük öğrenciler bulunmaz bir yıldırımsavar değil midir? Ben onu kocama musallat etmesini bilirim."

Maxime kahkahayla gülerek çıktı. Kontes de onun arka-

sından pencereye gidip, arabaya binişini, atını kırbaçlayışını seyretti. Ancak, dış kapı kapandıktan sonra dönüp salona geldi.

O içeri girince Kont "Baksana, cicim!" diye haykırdı. "Bu bayın ailesinin oturduğu yer Verteuil'e hiç de uzak değilmiş, Charente üzerindeymiş. Büyük amcasıyla benim büyükbabam da tanışıyorlarmış."

Kontes, dalgın dalgın "Tanıdık çıktığımıza sevindim," dedi.

Eugène, alçak sesle "Sizin sandığınızdan daha yakından tanıdık," dedi.

Delikanlı "Öyle ya!" dedi. "Biraz önce sizin evden bir bayın çıktığını gördüm. Onunla, yani Goriot Baba ile pansiyonda kapı komşuyuz."

Kont ocağı karıştırıyordu, bu adın "Baba" sözüyle süslendiğini duyunca, sanki elini yakmış gibi, maşayı ateşe attı. Ayağa fırladı.

"Ona Mösyö Goriot diyebilirdiniz, bayım!" diye haykırdı.

Kontes, kocasının sinirlendiğini görünce, önce sarardı, sonra kızardı. Telaşlandığı belliydi. Doğal olmasına çalıştığı bir sesle, yapmacık olduğu belli bir tavırla "Kendisini çok severiz..." dedi. Sonra, lakırdısını yarıda bırakarak, içinde bir heves uyanmış gibi piyanosuna baktı. "Müzik sever misiniz, efendim?" diye sordu.

Eugène kızarmış, büyük bir sersemlik ettiğini düşünerek afallamıştı.

"Çok!" dedi.

Kontes piyanoya gitti, en tiz "do" dan en pes "fa" ya kadar bütün tuşlara hızla dokunarak "Rrrrr!" diye bir ses çıkardı.

"Şarkı söyler misiniz?" diye sordu

"Hayır, efendim."

Kont bir aşağı, bir yukarı dolaşıyordu.

Kontes "Yazık! Büyük başarı kazanacağınız bir şeyden

kendinizi yoksun etmişsiniz," dedi. Sonra, mırıldanmaya başladı: "Ca-a-ro, ca-a-ro, ca-a-a-a-ro, non du-bita re..."*

Eugène "Goriot Baba" adını söylemekle karşısındakilere sanki tılsımlı bir değnekle dokunmuştu. Yalnız, bu tılsım "Beauséant Vikontesi'nin akrabası" sözlerinin yaptığının tersini yaptı: Meraklı şeyler toplayan bir kimsenin evine lütfen alınıp da, sakarlığından içi heykelciklerle dolu bir dolaba çarpıp, iyi tutturulmamış üç dört başı düşüren birinin durumundaydı. Yer yarılsa da yerin dibine girseydi. Kontes'in yüzü kuru, soğuk bir hal almıştı, bakışları ilgisini kaybetmişti; şu patavatsız delikanlıyla göz göze gelmemeye çalışıyordu.

"Kont Cenapları'yla konuşacaklarınız vardır. Kontes'im" dedi. "Saygılarımı sunarım. Müsaadenizle..."

Kontes bir hareketiyle Eugène'i durduracak, acele acele "Her gelişiniz benim kadar Kont'a da büyük zevk verecektir," dedi. "Buna emin olun."

Eugène karı kocayı derin bir saygıyla selamladı, çıktı. Kont da onun arkasından gitti, ısrarlarını dinlemeden, onu bekleme odasına kadar geçirdi. O gittikten sonra, uşak Maurice'e döndü:

"Bu bay ne zaman gelirse, Kontes de, Kont da evde yoklar dersin!"

Eugène kapının basamaklarından aşağı adım atar atmaz, yağmur yağdığını fark etti.

"Desene ki," dedi kendi kendine, "ben buraya neden ileri geldiğini de, sonu neye varacağını da bilmediğim bir patavatsızlık etmeye gelmişim. Üstelik, elbisemle şapkam da berbat olacak. Köşemde oturup harıl harıl hukuk çalışmalı, sert bir yargıç olmaktan başka bir şey düşünmemeliydim. Kibar âlemlere nasıl girebilirim ben! Orada gereği gibi manevralar yapabilmek için atlarım, arabalarım, cilalı çiz-

(*) Cimarosa'nın "Il Matrimonio Segreto"sinden (Gizli Evlenme) bir parça: "Sevgilim, sevgilim, sevgilim, hiç kuşkulanma."

melerim, takım taklavatım, altın kösteklerim, sabahları altı franklık güderi eldivenlerim, akşamları da sarı eldivenlerim olacak! Hay maskara Goriot Baba, hay!"

Eugène sokak kapısının çatısı altına gelince, bir arabacı kendisine işaret etti. Anlaşılan, yeni evlileri evlerine bırakmış dönüyor, arabanın sahibinden habersiz cebine birkaç kuruş atmak istiyordu. Eugène'i siyah elbise, beyaz yelek, sarı eldivenli ama şemsiyesiz görünce el etmişti. Eugène gizli öfkelerin baskısı altındaydı. Bu öfkeler, sanki sonunda mutlu bir çıkar yol bulacakmış gibi, bir delikanlıyı içine daldığı uçurumun gittikçe daha derinlerine dalmaya zorlar.

Arabacının sorusuna, başını sallayarak: "Evet!" diye karşılık verdi. Cebinde yirmi iki gümüşten başka para yokken, arabaya bindi. Arabanın içine dökülü portakal çiçeği tohumları, duvak telleri ondan önceki yolcuların gelinle damat olduğunu gösteriyordu.

Beyaz eldivenlerini çoktan çıkarmış olan arabacı: "Beyefendi nereye gidiyorlar?" diye sordu.

Eugène "Adam sen de!" dedi kendi kendine. "Öyle de battım, böyle de. Keyfime bakayım bari."

"Beauséant Konağı'na!" diye seslendi.

Arabacı "Hangisine?" diye sordu.

Eugène'i şaşırtan büyülü bir söz! Bu ilk turfanda kibar delikanlı iki tane Beauséant konağı olduğunu bilmiyordu! Onu akıllarına bile getirmeyen ne kadar çok zengin akrabası olduğunun farkında değildi.

"Beauséant Vikontu'nun konağı... Sokağın adı..."

Arabacı onun sözünü keserek başını salladı:

"Grenelle Sokağı." Sonra, arabanın basamağını kaldırırken "Saint-Dominique Sokağı'nda da Beauséant Kontu'nun bir konağı daha var da onun için..." dedi.

Eugène "Biliyorum!" diye, sert bir tavırla karşılık verdi.

Şapkasını önündeki mindere atarken de içinden "Bugün

herkes benimle alay ediyor!" diyordu. "Bu kaçış bana pek tuzluya patlayacak ama, olsun. O sözde dayımın kızını tam kibarlara yakışır şekilde görmeye gitmiş olurum ya. Goriot Baba bana daha şimdiden on franga patladı, mendebur moruk! Vallahi, ben bu başımdan geçeni Vikontes'e anlatacağım, onu belki de güldürürüm. Bu kuyruksuz kocamış fareyle o güzel kadın arasındaki suç bağlarının sırlarını biliyor besbelli. Bana pek pahalıya mal olacak gibi görünen o ahlaksız kadına toslamaktansa Vikontes'in hoşuna giderim daha iyi. Adı bu kadar zorlu olduğuna göre kendisi kim bilir ne kadar ağır basar! Yükseklere başvuralım! İnsan gökte bir şeylere saldıracaksa Tanrı'ya nişan almalı!"

Bu sözler onun içinde bocaladığı binbir düşüncenin bir özetiydi.

Yağmur yağdığını görünce içine biraz rahatlık, biraz güven geldi. "Cebimde kalan yüzer meteliklik iki madenî parayı harcayacaksam; elbisemin, botlarımın, şapkamın temiz tutulması için harcarın daha iyi," diyordu.

Arabacının "Kapı, lütfen!" diye bağırışını duyunca keyfinden gülümsedi.

Sırmalı kırmızı elbise giymiş bir uşak, konağın kapısını açtı. Kapı, rezelerinin üzerinde gıcırdayarak, açıldı. Eugène içinde bulunduğu arabanın, kapı sundurmasının altından geçişini, avluda dönüp basamakların saçağı altında duruşunu derin bir hazla seyretti. Kırmızı zırhlı, kalın bir mavi kaput giymiş olan arabacı gelip basamağı indirdi.

Eugène, arabadan inerken konağın sütunlu avlusundan gelen kahkahalar duydu: Üç, dört uşak bu yabancı düğün arabasıyla alay ediyorlardı. Delikanlı kendi bindiği arabayı kulaklarında güller, gemi azıya almış iki azgın at koşulu, dizginleri saçları pudralı, boyunbağı düzgün bir arabacının elinde, Paris'in en zarif kupa arabalarından biriyle karşılaştırınca, bu kahkahaların nedenini anladı. Chaussée d'Antin'de

Restaud Kontesi'nin avlusunda o yirmi altı yaşındaki gencin tek atlı güzel arabası vardı. Saint-Germain'de de büyük bir zatın otuz bin franga alınamayacak iki atlı muhteşem arabası bekliyordu.

Eugène, içinden "Kim acaba?" diyordu. "Bizim akraba bayanın da bir Maxime'i var galiba!"

Paris'te, hayatında bir erkek bulunmayan pek az kadına rastlayacağını, bu kraliçeleri elde etmenin kan dökmekten daha pahalıya mal olacağını biraz geç anlamıştı.

Ruhu bin kere ölürken, basamaklardan yukarı çıkmaya başladı. O görününce camlı kapı açıldı. Uşakları tımar edilmiş eşekler gibi akıllı uslu buldu. Onun da katıldığı balo Beauséant Konağı'nın zemin katındaki büyük salonda verilmişti. Eugène davet edildiği günle balo akşamı arasında Vikontes'i ziyarete vakit bulamamış, bunun için onun dairesini hiç görmemişti. İşte şimdi, seçkin bir kadının ruhunu, yaşayışını açığa vuran zarafetin harikalarını ilk defa görecekti. Restaud Kontesi'nin salonu da kendisine bir karşılaştırma imkânı sağladığından, olacaktı.

Vikontes saat dört buçukta göründü. Bu delikanlı akrabası olsa bile onu taş çatlasa beş dakika önce yanına buyur etmezdi. Çeşitli Paris kabul kurallarını hiç bilmeyen Eugène'i aldılar, basamaklarına kırmızı halılar döşenmiş, tırabzanları yaldızlı, çiçeklerle süslü büyük, beyaz bir merdivenden yukarı götürdüler, hayatı Paris salonlarında her akşam çeşit çeşit hikâyeler halinde kulaktan kulağa dolaşan Beauséant Vikontesi'nin dairesine buyur ettiler.

Vikontes'in üç yıldan beri, Portekiz'in ileri gelenlerinden, en zenginlerinden Ajuda Pinto Markisi ile bir ilişkisi vardı. Birbirlerine masum bir şekilde bağlanmış kimselerce öylesine cazibeli bir ilişkiydi ki bu, aralarında bir üçüncünün bulunmasına gelemezlerdi. Onun için, Beauséant Vikontu da, resmî olmayan bu birleşmeye isteyerek, istemeyerek, saygı

göstermekle, bu üçüncü kişinin nasıl davranması gerektiğine kendisi örnek olmuştu.

Bu ahbaplığın ilk günlerinde, Vikontes'i görmeye gelenler Ajuda Pinto Markisi ile karşılaşıyorlardı. Yakışık almadığı için kimseye kapısını kapamayan Beauséant Vikontes'i de gelenleri öylesine soğuk karşılamış, perdelerin kornişini öylesine sabırla seyre dalmıştı ki herkes onu ne kadar rahatsız ettiğini anlamıştı. Saat iki ile dört arasında onu görmeye gidince ne kadar canının sıkıldığını Paris'te öğrenmeyen kalmayınca, Vikontes tam bir yalnızlığa kavuştu. Kocası ve Marki ile gülünçlü Bouffons Tiyatrosu'na da, Opera'ya da gidiyordu ama, Kont görgülü bir adamdı, karısıyla Portekizli Marki'yi localarına yerleştirdikten sonra yanlarından çekilirdi.

Ajuda Pinto Markisi evlenecekti. Rochefide'lerden bir kızı alıyordu. Bütün kibar âlemde bu evlilikten haberi olmayan bir tek kişi vardı ki o da Beauséant Vikontesi'ydi. Ahbaplarından birkaçı ona bunu üstü kapalı bir şekilde anlatmışlardı ama, o gülüp geçmişti, çünkü onların kıskandıkları bir mutluluğu gölgelemek istediklerini sanıyordu.

Ne var ki evlilik ilanları yakında yayımlanacaktı. Portekizli yakışıklı Marki bu evliliği Vikontes'e haber vermeye gelmişti ama, bir kelime dahi söyleyememişti. Neden? Bir kadına böyle bir ültimatom vermekten daha güç bir şey olamaz da ondan.

Bazı adamlar düello alanında yürekleri kılıcıyla ağızlara getiren birinin karşısında çok rahattır da, iki saat yanıp yakındıktan sonra ölüp ölüp dirilen, ayılmak için lokmanruhu isteyen bir kadının karşısında bir türlü rahat olamazlar.

Ajuda Pinto Markisi de diken üstünde duruyor, kalkıp gitmek istiyordu. İçinden "Mektupla yazarım, öğrenir," diyordu. Bu kibarca cinayeti kendi ağzıyla işlemektense mektupla işlemek daha uygun düşerdi.

Uşak Vikontes'e Eugène de Rastignac'ın geldiğini bildirince, Ajuda Pinto Markisi sevincinden ürpertiler geçirdi. Şunu iyi bilin ki seven bir kadın zevklerine yenilik yaratmaktan çok kendine kuşku yaratmakta ustadır. Yüzüstü bırakılmak üzereyse, bu hareketin ne anlama geldiğini, aşk habercisi zerreciklerin kokusunu uzaktan alan Vergilius'un atından daha çabuk sezer. İnanın ki bu, elde olmayan, hafif ama, safça korkunç ürperti de Beauséant Vikontesi'nin gözünden kaçmadı.

Eugène bilmiyordu ki Paris'te kimin evine olursa olsun, daha önceden o evin alıbaplarından kocanın, karısının, çocuklarının hikâyesini dinlemeden gidemezdiniz; yoksa, sonradan konuşurken çam devirirdiniz. Polonya'da bu gibi çam devirmelere karşı pek hoş bir söz vardır: "Arabana beş öküz koş!" derler. Düştüğünüz çukurdan çıkabilmeniz için olsa gerek. Konuşmada düşülen bu hatalara Fransa'da henüz bir ad takılmamış olması, dedikodunun bu memlekette geniş ölçüde yaygın olmasındandır. Arabasına beş öküzü bile koşmaya vakit bırakmayan Restaud Kontesi'nin konağında çamura battıktan sonra, Beauséant Vikontesi'nin evine gelip, sığırtmaçlığa yeniden başlamak yalnız Eugène'in yapabileceği bir işti. Şu var ki, orada Restaud Kontesi ile Trailles'in müthiş canını sıkmışken, burada Ajuda Pinto Markisi'ni sıkıntıdan kurtarmıştı.

Eugène ihtişamın zarafet haline geldiği, kurşuniyle pembe döşenmiş, güzel küçük bir salona girdi. O girince Portekizli sabırsızlıkla kapıya doğru gitti.

"Hoşçakalın!" dedi.

Beauséant Vikontesi başını çevirip ona doğru baktı.

"Akşama görüşürüz," dedi. "Bouffons'a gitmiyor muyuz?"

Marki, kapının tokmağına doğru elini atarken "Ben gelemeyeceğim," dedi.

Vikontes de kalktı, onu yanına çağırdı. Eugène'in farkına bile varmamış gibiydi. Delikanlı, harikulade bir zenginliğin

ışıltılarıyla gözleri kamaşmış, ayakta duruyordu. "Binbir Gece Masalları"nın gerçek olduğuna inanıyor, bu kadının karşısında olup da onun gözüne çarpmamış olmaktan dolayı nereye saklanacağını bilemiyordu.

Vikontes, sağ elinin işaret parmağını kaldırmış, zarif bir hareketle Marki'yle karşısında yer gösteriyordu. Bu harekette öyle güçlü, hırslı bir emir veriş vardı ki Marki kapının tokmağını bıraktı, geldi. Eugène ona imrenerek baktı.

"İşte kupa arabalı adam!" dedi kendi kendine. "Parisli bir kadının bakışını kazanabilmek için, insanın azgın atları, sırmalarla süslü elbiseler içinde uşakları, avuç avuç altını mı olmalı?"

İhtişam şeytanı yüreğini sardı, kazanç hırsına kapıldı. Altın susuzluğu boğazını kuruttu. Üç ay için elinde yüz otuz frangı vardı. Babası, annesi, erkek kardeşleri, kız kardeşleri, halası, hepsi ayda iki yüz frank harcamıyorlardı. Bugünkü durumuyla, ulaşılması gereken amaç arasındaki bu hızlı kıyaslama onu büsbütün şaşkına çevirdi.

Vikontes, gülerek "Niçin gelemiyorsunuz tiyatroya?" diye sordu.

"İşim var. Akşam yemeğinde İngiliz Elçisi'nin evindeyim."

"Gitmeyeceksiniz."

İnsan karşısındakini bir kere aldattı mı, çaresiz, yalan üstüne yalan söylemek zorunda kalır. Ajuda Pinto Markisi bunun üzerine güldü.

"Israr mı ediyorsunuz?"

"Israr ediyorum, elbet!"

Marki, başka bir kadının yüreğine su serpecek olan tatlı bir bakışla "Ben de bunu söyletmek istemiştim!" dedi.

Vikontes'in elini tutup öptü. Sonra çıktı gitti.

Eugène elini saçlarında gezdirdi. Vikontes onu hatırlar diye umuyor, selamlamak üzere eğilip bükülüyordu ama, kadın dışarı fırladı, sofadan geçti, pencereye koştu. Ajuda

Markisi'nin arabaya binişini seyretti. Verilen emre kulak kabarttı, kapıdaki uşağın arabacıya "Rochefide Konağı'na!" dediğini duydu. Bu sözleri işitince, ayrıca adamın da arabadan içeri dalışını görünce yıldırım çarpmışa döndü. Öldürücü kuşkular içinde, dönüp geldi. Kibar âleminde dünyanın en büyük felaketi bunlardır işte.

Vikontes yatak odasına geçti, masanın başına oturdu, güzel bir kâğıt aldı, şunları yazdı:

> "Yemeği İngiliz Elçiliği'nde değil de Rochefide'lerde yediğiniz şu sırada bunun nedenini bana açıklamak zorunda bulunuyorsunuz. Sizi bekliyorum."

Elinin titremesi yüzünden yazının birkaç harfi okunmaz bir hale gelmişti, onları düzeltti. Sonra imza olarak "Claire de Bourgogne" yerine sadece bir C koydu, çıngırağı çaldı.

Uşak hemen koşup geldi.

Vikontes "Jacques," dedi, "saat yedi buçukta Rochefide Konağı'na gideceksin, Ajuda Markisi'ni soracaksın. Oradaysa şu pusulayı kendisine verirsin. Karşılığını bekleme. Marki orada yoksa, döner, mektubu bana getirirsin."

Jacques hatırlattı:

"Vikontes Hazretleri'nin salonunda bir misafiri var."

Vikontes "A! Sahi!" diyerek, kapıyı açtı.

Eugène artık yerinde duramaz olmuştu. En sonunda, Vikontes'i gördü.

Kadın, delikanlının yüreğinin tellerini titreten heyecanlı bir sesle "Affedersiniz, efendim," dedi. "Yazılacak bir mektubum vardı da. Şimdi tamamıyla sizinim."

Ne söylediğini bilmiyordu. Çünkü aklından başka şeyler geçiyordu "Ya! Rochefide'lerin kızını alacak demek! Ama, serbest mi ki evlenmek istiyor? Bu evlilik ya bu akşam bozulur, ya da ben... Hayır, yarına bu mesele kalmayacak bile."

Eugène "Teyzem kızı..." diye söze başladı.

Vikontes delikanlıyı donduran sert bir bakışla ona şöyle bir göz atarak "Hıng?" dedi.

Eugène bu "Hıng"ın ne demek olduğunu anladı. Üç saat içinde o kadar çok şey öğrenmişti ki artık tetikteydi.

Bu sefer "Hanımefendi..." diye söze başladı. Kızarmıştı. Duraladı. Sonra "Kusura bakmayın," dedi, "korunmaya o kadar ihtiyacım var ki birinden biraz dostluk akrabalık görürsem hiç de kötü olmaz."

Beauséant Vikontesi gülümsedi ama, tasalı bir gülümseyişti bu. Bulunduğu hava içinde, gürleyecek olan felaketi çoktan sezmeye başlamıştı.

Eugène devam etti:

"Bizim ailenin bugün ne durumda olduğunu bir bilseniz! Hani masallarda melekler vardır, korudukları çocukların dört bir yanını sarmış engelleri ortadan kaldırmaktan sevinç duyarlar. İşte siz de onlardan biri olmak isterdiniz."

Beauséant Vikontesi gülerek. "Peki, teyzem oğlu," dedi, "söyleyin, size ne gibi bir yardımda bulunabilirim?"

"Ne bileyim! Size karanlıklar içinde kaybolmuş bir akrabalıkla bağlı olmak bile bence bir devlettir. Şaşkına çevirdiniz beni. Neler söylediğimin farkında değilim. Paris'te yalnız sizi tanıyorum. Ah! Beni eteğinize sarılmak isteyen, uğrunuzda ölümü bile göze alacak zavallı bir çocuk olarak kabul etmenizi rica edecek, size akıl danışacaktım."

"Benim uğruma birini öldürebilir misiniz?"

Eugène "İki kişi bile öldürürüm!" dedi.

Vikontes, gözlerinden yaşların akmasını önleyerek "Çocuk!" dedi. "Evet, çocuksunuz siz. Severseniz yürekten seversiniz."

Eugène başını sallayarak. "O!" yaptı.

İhtiraslı bir kimseye özgü bu karşılık üzerine, Vikontes delikanlıyla pek yakından ilgilendi. Güneyli delikanlının ilk hesaplı hareketiydi bu. Restaud Kontesi'nin maviler dö-

şeli odasıyla Beauséant Vikontesi'nin pembelerle kaplı salonu arasında üç yıl "Paris Hukuku" okumuştu. Bu "Paris Hukuku"nun adı pek geçmez ama, yüksek bir toplum hukukudur; iyi öğrenilip iyi uygulanınca da her kapıyı açar.

Eugène "A! buldum bile!" dedi. "Restaud Kontesi sizin baloda gözüme çarpmıştı, bu sabah evine gittim."

Vikontes gülümsedi.

"Kendisini rahatsız etmişsinizdir."

"A, evet. Cahilin biriyim ben. Yardımınızı esirgerseniz, cahilliğim yüzünden bir gün herkesi kendime düşman edebilirim. Öyle sanıyorum ki Paris'te bir erkekle bağı olmayan genç, güzel, zengin, şık bir kadına rastlamak pek güç. Bana da, öyle biri gerekir. Siz kadınlar hayatın ne olduğunu anlatmasını çok iyi bilirsiniz. Her yerde bir Mösyö de Fraille ile karşılaşacağım. Onun için, işte ben sizden bir bilmecenin çözümünü istemeye, yaptığım şeyin nasıl bir budalalık olduğunu sormaya gelmiştim. Size bir babanın sözünü ettim..."

Uşak Jacques onun sözünü yarıda bıraktı:

"Langeais Düşesi geldiler."

Eugène canının çok sıkıldığını anlatan bir hareket yaptı.

Vikontes, alçak sesle "Başarı kazanmak istiyorsanız," dedi, "dikkat edeceğiniz ilk şey düşüncelerinizi, duygularınızı böyle açığa vurmamaktır." Kalktı, Düşes'e doğru gitti. "Hoş geldin, şekerim," diyerek, bir kız kardeşe gösterilen coşkun bir sevgiyle ellerini sıktı.

Düşes de buna karşılık onunla sarıldı sarmalaştı.

Eugène, içinden "Ne yakın arkadaşlar!" diyordu. "Bundan sonra artık bir değil, iki koruyucum olacak. İkisinin de duyguları bir olduğuna göre, benimle düşes de ilgilenir besbelli."

Beauséant Vikontesi "Hangi rüzgâr attı seni buraya, Antoinette'ciğim?" diye sordu.

Düşes "Yalnız olmadığını bilseydim..." diyerek, Eugène'e doğru döndü.

Vikontes "Teyzem oğullarından Mösyö de Rastignac," diye, Eugène'i tanıttı, sonra sözü değiştirdi: "General Montriveau'dan haber alıyor musun? Dün Sérizy söylüyordu, artık hiç görünmüyormuş. Bugün sana uğradı mı?"

Düşes'in generali çıldırasıya sevdiği, adamın onu yüzüstü bıraktığı söyleniyordu. Onun için, sözler kadının yüreğine işledi.

"Dün Elysée Sarayı'ndaymış," derken kıpkırmızı kesildi.

Vikontes "Görevli olarak," dedi.

Düşes bakışlarıyla Vikontes'in üzerine fesat yağdırarak: "Biliyorsundur elbette, Clara," dedi, "Rochefide'lerin kızıyla Ajuda Pinto Markisi'nin evlenecekleri yarın resmen ilan ediliyor."

Bu vuruş çok zorlu bir vuruştu.

Vikontes sarardı. Gülerek "Budalaların eğlenmek için aralarında çıkardıkları bir söylenti," dedi. "Ajuda Markisi Portekiz'in en güzel soyadlarından birini ne diye Rochefide'lere versin? Rochefide'ler sonradan asil olmuş kimseler."

"Ama, Berthe'in iki yüz bin franklık geliri olacak diyorlar."

"Marki bunları hesap etmeyecek kadar zengindir."

"Öyle ama, şekerim, Berthe güzel bir kız."

"Ya!"

"Sonra, Marki bu akşam onlarda yemek yiyor. Şartlar kararlaştırılmış. Bu işte bu kadar az bilgi edinmiş olmana şaşıyorum doğrusu."

Vikontes, Eugène'e döndü.

"Nedir o yaptığınız budalalık, söyleyin bakalım?" dedi. Sonra yine arkadaşına döndü "Zavallı çocuk, kibar âlemine yeni girdiğinden söylediklerimizden hiçbir şey anlamıyor, Antoinetteçiğim. Kendisine karşı sen de iyi davran. Bu işi yarın konuşalım. Yarın her şey resmen açıklanır, sen de hiç olmazsa yarı resmî konuşabilirsin."

Düşes, bir erkeği tepeden tırnağa süzen, yamyassı eden,

bir hiç haline getiren o saygısız bakışlarıyla Eugène'e şöyle bir baktı.

Eugène anlattı:

"Restaud Kontesi'nin yüreğine bilmeden hançer sapladım efendim. Bilmeden. İşte işlediğim kusur bu." Delikanlı bu iki kadının birbirlerine söyledikleri sevgi dolu sözler altında gizlenen ısırıcı saldırıları dehasının yardımıyla pek güzel sezmişti. "Size yaptıkları kötülüğün ne olduğunu bilen kimselerin yüzüne yine bakarsınız, belki de onlardan korkarsınız; ama, açacağı yaranın ne kadar derin olacağını bilmeden yaralayan birine hiçbir şeyden yararlanmasını bilmez budalanın biri, beceriksizin biri olarak bakarlar, herkes onu hor görür."

Beauséant Vikontesi delikanlıya öyle baygın bir bakışla baktı ki bu bakışta büyük ruhların hem minnettarlığı hem de vakarı vardı. Biraz önce onun ne değerde bir adam olduğunu anlamak için Düşes'in fırlattığı o mezat memuru bakışıyla çocuğun yüreğinde derin bir yara açılmıştı, Vikontes'in bakışı ise şimdi bu yaraya ferahlık veren bir merhem oldu.

Eugène devam etti:

"Düşünün, Kont'un gözüne girmiştim. Çünkü..." Burada, hem alçakgönüllü hem de kurnaz bir edayla, Düşes'e döndü. "Çünkü pek zavallı, kimsesiz, fakir bir öğrenciyim daha, hanımefendi. Bunu size açıkça söylemeliyim."

"Böyle söylemeyin, Mösyö Rastignac. Biz kadınlar başkasının istemediğini dünyada istemeyiz!"

Eugène "Pöh!" yaptı. "Daha topu topu yirmi iki yaşındayım. İnsan yaşının felaketlerine katlanmasını bilmeli. Kaldı ki, ben günahlarımı açıkça anlatıyorum. Diz çöküp günah çıkarmak için bundan daha güzel bir günah çıkarma yeri olamaz. Başka yerde suç sayılan günahları insan burada işleyebilir."

Bunu din aleyhtarı Düşes soğuk bir tavırla karşıladı. Bu sözlerdeki zevksizliği belirtmek için de Vikontes'e döndü.

"Mösyö taşradan mı geliyor?"

Vikontes hem yakını olan bu delikanlıya hem de Düşes'e açıktan açığa gülmeye başladı.

"Taşradan geliyor, şekerim. Kendisine iyi bir zevk aşılayacak bir mürebbiye arıyor."

Eugène "Hoşumuza giden şeylerin gizliliklerini öğrenmek isteği doğal bir istek değil midir, Düşesim?" diye sordu. İçinden de, kendi kendine "Hadi canım sen de! Sen bu kadınlara karşı berber ağzı kullanıyorsun ya!" diyordu.

Düşes "Restaud Kontesi, sandığım kadarıyla, Mösyö de Trailles'den daha fazla okumuştur," dedi.

Eugène "Onu bilmiyordum, efendim," dedi. "İşte bu yüzden sersem gibi gidip aralarına girdim. Sonunda kocasıyla oldukça iyi anlaştım. Kadının da bir süre bana katlanacağını görüyordum. Derken, nereden aklıma geldi bilmem, 'Demin, gizli bir merdivenden biri çıktı ve aralığın sonunda Kontes'i öptü,' deyiverdim."

Kadınların ikisi de "Kim bu adam?" diye sordular.

"Yaşlı bir adam. Ben zavallı gibi o da ayda iki altınla geçinmek zorunda; Saint-Marceau denen şehir dışı mahallenin sonlarında oturuyor. Herkesin alay ettiği, Goriot Baba dediğimiz tam bir karabahtlı."

Vikontes "Aman, ne çocuksunuz siz!" diye haykırdı. "Restaud Kontesi Goriot'nun kızlarından biridir."

Düşes de atıldı.

"Bir şehriyecinin kızıdır. Ufak tefek bir kadıncağızdır. Bir pastacının kızıyla birlikte aynı günde saraya tanıtılmıştır. Hatırlamıyor musun, Clara? Kral gülmeye başlamış, un üzerine Latince güzel bir söz söylemişti. İnsanlar... Nasıldı, canım? İnsanlar..."

Eugène *"Ejusdem farinae,"** dedi.

Düşes "Tamam!" dedi.

(*) "Aynı hamurdan." – ç.n.

Delikanlı, dehşete kapılmış bir halde: "Ya? Demek babasıymış!" diye haykırdı.

"Evet. Adamın iki kızı vardır. Kızları onu inkâr ederler ama, o ikisini de deli gibi sever."

Vikontes, Langeais Düşesi'ne bakarak "Alman adlı, Baron Nucingen diye bir bankerle evli değil mi ikincisi?" dedi. "Adı Delphine miydi? Opera'da bir yan locası vardır, Boufons Tiyatrosu'nda da herkes kendisine baksın diye pek yüksek sesle güler, sarışın bir kadındır, o değil mi?"

Düşes gülümsedi:

"Sana hayranım, vallahi, şekerim! Niçin bu insanlarla bu kadar uğraşıyorsun, canım? Anastasie'nin unlarına bulanmak için insan Kont Restaud gibi ona çıldırasıya âşık olmalı. Ne yazık ki pek de hayrını görmeyecek. Kadın şimdi Trailles'in avucu içinde. Onu mahvedecek bu adam."

Eugène "Babalarını inkâr etmişler ha!" deyip duruyordu.

Vikontes "Evet." "Baba, hem öyle bir baba ki, öyle iyi bir baba ki, söylenenlere bakılırsa, kızlarını iyi bir şekilde evlendirmek, mutlu kılmak için her birine beş, altı yüz bin frank nakit para vermiş, kendine de ancak sekiz, on bin liralık bir gelir ayırmış. Bunu yaparak sanıyormuş ki kızları kendisine bağlı kalacak; onun da iki ayrı hayatı, iki ayrı evi olacak; bu evlerde çok sevilip sayılarak yaşayacak. İki yıla kalmıyor, damatları onu iğrenç bir sefil gibi çevrelerinden sürüp atıyorlar."

Eugène'in gözlerinden bir iki damla yaş aktı. Biraz önce, ailenin saf, kutsal heyecanlarıyla ruhu tazelenmişti; hâlâ da genç inançların çekiciliği etkisinde bulunuyor. Paris uygarlığının savaş alanında daha ilk gününü yaşıyordu.

Gerçek heyecanlar insandan insana öyle geçer ki! Bu üç kişi bir ara sessiz sessiz bakıştılar.

Sonra, Düşes "Aman, yarabbi!" dedi. "İnsana ne korkunç geliyor! Oysa her gün gördüğümüz şeyler bunlar. Bir nede-

ni olsa gerek bunun, değil mi? Söyle kardeşim, damat denen kimsenin ne olduğunu hiç düşündün mü? Damat öyle bir adamdır ki sen, ben kendisine türlü bağlarla bağlandığımız bir yavrucağı onun için büyütürüz, bu yavrucak on yedi yıl ailenin sevinci olur; Lamartine'in dediği gibi, ailenin bembeyaz ruhu olur. Sonra bir gün gelir bela kesilir. Damat denen adam onu elimizden alınca, bu meleği ailesine bağlayan bütün duyguları onun kalbinden canlı canlı koparıp atmak için kızın sevgisini bir balta gibi kullanmaya başlar. Dün kızımız bizim her şeyimizdi, bugün biz onun her şeyiyizdir, yarın ise bize düşman kesilecektir.

Bu facianın her gün gözümüzün önünde oynandığını görmüyor muyuz? Şurada, oğlu için her şeyi feda etmiş bir anaya gelinin etmediği saygısızlık kalmaz. Ötede, bir damat kaynanasını kapı dışarı etmiştir. Bugün içinde yaşadığımız toplumda facia olarak bildiğimiz daha neler var ama, damat faciası en korkuncu. Pek budalaca şeyler haline gelen evlilikleri de hesaba katmıyorum. Şu yaşlı şehriyecinin başına gelenleri çok iyi anlıyorum. Hatırlar gibi oluyorum, bu Foriot..."

"Goriot, efendim."

"Evet, bu Moriot. Devrim sırasında, kendi bölgesinde başkanmış. Şu bilinen kıtlığın iç yüzünde o da varmış. Aldığı unları on kat pahalıya satarak para yapmaya başlamış, istediği kadar un buluyormuş. Haminnemin kâhyası bile ona çok pahalıya un satmış. Bütün bu kimseler gibi Goriot da kazancını Halkın Kurtuluşu Komitesi ile paylaşıyormuş. Kâhya haminneme Grand Villiers'de tam bir güven içinde oturabileceğini, çünkü buğdaylarının mükemmel bir yurttaşlık belgesi olduğunu söylerdi, hatırlıyorum.

İnsan kafası kesenlere buğday satan bu Loriot'nun da bir tek ihtirası varmış: Kızlarını taparcasına severmiş, öyle söylerdi. Büyük kızını Restaud Konağı'na kadar yükseltmiş;

ötekini de, görüyorsunuz ya, kralcı geçinen zengin banker Baron Nucingen'e yamamış. Görüyorsunuz ya, iki damat, İmparatorluk devri boyunca bu yaşlı Doksanüçlü'nün* evlerinde oturmasına kızmamışlar.

Bonaparte var oldukça bu böyle sürüp gidebilirdi ama, Bourbon'lar başa geçince adamcağız Kont Restaud'yu da, bankeri de rahatsız etmeye başlamış. Kızlar babalarını belki hâlâ seviyorlarmış ki keçiyle lahanayı, baba ile kocayı bir arada idare etmek istemişler; evde misafir olmadığı zamanlar babalarını evlerine almışlar, şefkatten gelen birtakım bahaneler uydurmuşlar. 'Babacığım, gel, daha rahat ederiz, baş başa kalırız,' gibi sözler.

Ben gerçek duyguların gözü, kafası olduğuna inanırım: Bu zavallı Doksanüçlü ta yüreğinden yaralanmış. Kızlarının kendisinden utandıklarını görmüş. Kızları kendisini sevdiği için de damatlarına zararlı olacağını anlamış, kendini feda etmiş. En nihayetinde, baba çünkü o. Kızlarından uzaklaşmış. Kızlarının buna sevindiklerini görünce de iyi ettiğini anlamış. Böylece, baba ile kızlar bu küçük facianın suç ortakları olmuşlar.

Bu faciayı her yerde görürüz. Bu Goriot Baba, kızlarının salonunda bir yağ lekesi değil miydi? Kendisi orada rahatsız olacak, canı sıkılacaktı. Bu babanın başına gelenler çok seveceği bir erkek yüzünden çok güzel bir kadının da başına gelebilir. Kadın aşkıyla erkeğin canını sıkarsa erkek alır başını gider, kadından kaçmak için türlü alçaklıklar eder. Bütün duyguların sonu budur. Bir erkeğin beş parasız oluşunu nasıl hoş göremiyorsak, bir duygunun da çırçıplak ortaya çıkmasını hoş göremeyiz. Bu baba her şeyini vermiş; yirmi yıl bütün şefkatini, bütün sevgisini vermiş. Bir günde bütün servetini bağışlamış. Kızları limonu iyice sıktıktan sonra kabuğunu bir köşebaşına atıvermişler."

(*) 1793, Fransız Devrimi'nin en kanlı yılları.

Vikontes, şalının ipliklerini yolarak, başını kaldırmadan "Dünya pek aşağılık bir şeydir," dedi. Çünkü Düşes'in bunları anlatırken kendisi için söylediği sözlerle en derin yerinden yaralanmıştı.

Düşes "Aşağılık mı?" dedi. "Herkes kendi yolunda yürüyor; mesele bundan ibaret. Böyle konuştumsa, ben dünyanın yalanlarına kanmadım da ondan; bunu anlatmak istedim." Vikontes'in elini sıktı. "Ben de senin gibi düşünüyorum. Dünya bir bataklıktır, yükseklerde durmaya bakmalıyız." Kalktı. Beauséant Vikontesi'ni alnından öptü. "Şu sırada pek güzelsin, şekerim. Ömrümde görmediğim renkler var yüzünde."

Sonra, delikanlıya bakarak, başını hafifçe eğip çıktı.

Eugène, Goriot Baba'nın geceleyin sofra takımını külçe haline getirişini hatırlamıştı.

"Goriot Baba yüksek adam!" dedi.

Vikontes bu sözleri duymadı; düşünceye dalmıştı.

Birkaç dakika sessiz geçti. Zavallı delikanlı karmakarışık bir şaşkınlık içindeydi; ne çıkıp gitmeye cesaret edebiliyordu, ne kalmaya ne de konuşmaya.

Sonra, Vikontes "Dünya aşağılık, kötü bir şey!" dedi. "Başımıza bir felaket gelmeye görsün, en yakın dostumuz bunu bize haber vermeye, sapını hayran hayran seyrettireceği bir hançerle yüreğimizi deşmeye hazırdır. Hep saldırma, hep yergi, hep alay! Yo! Ben de kendimi koruyacağım!" Kendisine pek yaraşan büyük bir hanımefendi edasıyla başını kaldırdı, gururlu gözlerinde şimşekler çaktı. Eugène'i görünce "A! Siz burada mısınız?" dedi.

Delikanlı, acıklı bir şekilde "Hâlâ buradayım!" dedi.

"Onun için, Mösyö Rastignac, bu dünyaya değer neyse o değeri vermeli. Yükselmek istiyorsanız size yardım edeceğim. Kadın ahlaksızlığının derinliğini ölçeceksiniz, erkeklerdeki o sefil kendini beğenmişliğin enginliğini kulaçla-

yacaksınız. Bu dünya kitabından ben çok şeyler okumuştum ama, yine de bilmediğim sayfaları vardı. Şimdi her şeyi biliyorum. Hesabınızı ne kadar soğukkanlılıkla yaparsanız o kadar ileri gidersiniz. Acımadan vurun, sizden korkarlar. Erkeklerle kadınları her konakta yorgunluktan çatlamış bir halde bırakılacak posta beygirleri olarak kabul edin. Böylelikle, isteklerinizin en yüksek noktasına ulaşmış olursunuz.

Görüyorsunuz ki sizinle ilgilenen bir kadın olmadıkça bu dünyada hiçbir şey olamazsınız. Genç, zengin, kibar bir kadın ister size. Ama, ona karşı gerçek bir duygu besliyorsanız bunu bir define gibi saklayın; hiçbir zaman belli etmeyin. Belli ettiniz mi mahvolduğunuz gündür. Cellat olmaktan çıkar, kurban olursunuz. Bir gün sevecek olursanız sırrınızı içinizde saklayın. Kalbinizi kime açtığınızı bilmeden sırrınızı söylemeyin. Daha var olmayan bu sevgiyi iyice korumak istiyorsanız şu dünyaya güvenmemeyi öğrenin.

Beni dinle, Miguel..." Vikontes, pek bönce, herkesin adını şaşırırdı. "... Bir babayı kızlarının yüzüstü bırakmasından, onun ölümünü istemelerinden daha korkunç bir şey vardır: İki kız kardeşin birbirini çekememesi. Restaud doğuştan asildir; karısı da asilliğe kabul edilmiş, saraya tanıtılmıştır. Gelgelelim, bu kadının kız kardeşi, o zengin kız kardeş, paralı bir adamın karısı olan o güzel Delphine de Nucingen tasasından ölecek. Kıskançlık yiyip bitiriyor onu, kız kardeşinden yüz fersah uzakta. Bu iki kadın, nasıl babalarını inkâr etmişlerse şimdi de birbirlerini inkâr ediyorlar.

İşte bundan dolayı, Delphine benim salonuma girebilmek için Saint-Lazare Sokağı ile Grenelle Sokağı arasındaki bütün çamuru yutmaya hazırdır. De Marsay kendisini bu amacına ulaştırır sandı, ona kul köle oldu. Onu canından bezdiriyor. Ama, de Marsay'ın onu pek umursadığı yok. Delphine'i bana tanıtırsanız artık onun gözdesi olursunuz,

size tapar. Sonra, onu severseniz, seversiniz; sevemezseniz emellerinizde kullanırsınız.

Kalabalık büyük bir akşam toplantısında kendisini bir iki kere gördüm ama, hiçbir zaman sabahleyin evime almam. Kendisini selamlarım yalnız; bu kadar yeter. Goriot Baba'nın adını ağzınıza aldığınız için Kontes'in kapısı size kapandı. Evet, azizim, Kontes Restaud'nun evine yirmi defa gidin, yirmisinde de onu evde bulamazsınız. Öyle tembih edilmiştir.

Onun için, Goriot Baba sizi öteki kızının, Delphine de Nucingen'in evine götürsün. Güzel Delphine sizin için bir bayrak olur. Siz onun seçtiği erkek olun. Bütün kadınlar size çıldırırlar. Onu çekemeyen kadınlar, dostları, ahbapları, en yakın arkadaşları sizi onun elinden kapmaya çalışırlar. Nasıl bizim şapkalarımızı giyince bizim edamızı da elde edeceklerini uman orta tabakadan kadınlar varsa, başka bir kadının seçtiği erkeği seven kadınlar da vardır.

Böylece, başarıya ulaşırsınız. Paris'te başarı her şey demektir; kuvvetin, kudretin anahtarıdır. Kadınlar sizde zekâ, kabiliyet bulursa, siz de tersini söylemedikçe, erkekler de buna inanırlar. O zaman her şeyi isteyebilirsiniz, her yere girip çıkabilirsiniz. O zaman, kibar âlemlerin ne olduğunu, aldanan budalalarla aldatan düzenbazlar topluluğu olduğunu öğrenirsiniz. Ne budalaların arasına karışın ne de düzenbazların. Bu dolambaçlı dehlize girmek için size adımı bir tılsım olarak veriyorum." Vikontes burada boynunu eğip delikanlıya bir kraliçe edasıyla baktı. "Yalnız, bu adı lekelemeyin, bana tertemiz olarak geri verin. Hadi şimdi beni yalnız bırakın. Biz kadınların da girişeceğimiz savaşlarımız vardır."

Eugène, onun sözünü keserek "Ya baruta ateş verecek iyi niyetli bir erkeğe ihtiyacınız olursa?" dedi.

Vikontes "Evet?" diye sordu.

Delikanlı elini kalbinin üzerine doğru vurdu, kadının gülümsemesine karşılık o da gülümsedi, odadan çıktı.

Saat beşti. Karnı acıkmıştı. Yemeğe vaktinde yetişememekten korkuyordu. Sonra, Paris'te bir yerden bir yere çabucak gidebilmenin sevincini duydu. Tamamıyla mihaniki olan bu sevinç onu kafasına üşüşen düşüncelerle baş başa bıraktı. Onun yaşındaki bir delikanlı hor görülünce öfkelenir, kudurur, bütün topluma karşı yumruğunu sallar, öç almak ister ama, kendine güvenemez; Eugène Rastignac da, o sırada "Kontes'in kapısı size kapandı!" sözlerinin altında ezilmişti.

Kendi kendine "Gideceğim!" dedi. "Bakalım Vikontes'in dediği doğru mu, değil mi? Tembih etmişler mi, etmemişler mi? Restaud Kontesi gittiği her salonda beni karşısında bulacak! Silah kullanmasını, tabanca ile ateş etmesini öğreneceğim, onun Maxime'ini öldüreceğim!"

İçinden bir ses "Ya para? Onu nereden bulacaksın?" diyordu.

Kontes'in konağındaki zenginlik birdenbire delikanlının gözleri önünde ışıldamaya başladı. Orada Goriot'nun kızlarından birinin âşık olduğu ihtişamı, yaldızlı eşyayı, pahalı şeyleri, sonradan görmelerin zekâdan uzak şatafatını, eline bol para verilen bir kadının nasıl avuç avuç para saçtığını görmüştü.

Sonra, bu büyüleyici hayal Beauséant Kontu'nun heybeti altında birdenbire eziliverdi. Delikanlının Paris kibar âlemlerinin en yüksek bölgelerine uçup giden muhayyilesi, kafasını, vicdanını genişleterek, kalbini binlerce kötü düşünceyle doldurdu. Bu çevreleri oldukları gibi gördü: Kanun, ahlak, zenginlere dokunamıyordu. Yine gördü ki *"ultima ratio mundi"* (dünyanın en son nedeni) servetteydi.

Kendi kendine "Vautrin'in hakkı var," dedi. "Servet fazilettir." Neuve-Saint-Geneviève Sokağı'na gelince, hızlı hızlı kendi odasına çıktı, sonra aşağı inip arabacıya on frank verdi. İnsanın gönlünü bulandıran o yemek odasına geldi. Bu

odada on sekiz kişi, bir yemlik başındaki hayvanlar gibi otluyorlardı. Bu sefalet görüntüsü, odanın hali ona pek korkunç geldi. Geçiş öyle birden olmuştu, zıtlık öylesine tamdı ki, ondaki yükselme hırsının ölçüyü aşınamasına imkân yoktu. Bu yanda, en zarif toplum hayatının taze, güzel hayalleri, sanatın, süsün harikalarıyla çerçevelenmiş genç, canlı yüzler, içleri şiir dolu ihtiraslı başlar; öte yanda, çerçeveleri çamurdan, korkunç, uğursuz tablolar, üzerinde ihtirasların iz olarak yalnız iplerini, mekanizmalarını bıraktığı yüzler.

Eugène yüzüstü bırakılmış bir kadın öfkesinin, Beauséant Vikontesi'nin verdiği dersleri, aldatıcı teklifleri hatırladı, sefalet de bunları daha açık bir hale getirdi. Delikanlı servete ulaşmak için birbiri sıra iki siper açmaya, bilgiyle aşka dayanmaya, hem bilgili bir doktor hem de günün adamı olmaya karar verdi. Daha pek toydu! Bilmiyordu ki bu iki çizgi birbirine hiç kavuşmayan çizgilerdir.

Vautrin, kalbin en gizli sırlarını keşfettiğini anlatan o bakışıyla, delikanlıya baktı.

"Pek tasalısınız, Marki Cenapları!" dedi.

Eugène "Bana Marki diyenlerin şakalarına dayanacak halde değilim!" diye karşılık verdi. "Gerçekten Marki olabilmek için insanın yüz bin liralık geliri olmalı. Vauquer Yurdu'nda yaşadıkça insan Kader'in gözdesi olamaz."

Vautrin ona "Çocuk! Bir lokmada yutarım seni!" der gibi, babaca, biraz da hor gören bir bakışla baktı. Sonra "Güzel Restaud Kontesi'nin yanında başarıya ulaşamadınız da belki ondan keyfiniz yok," dedi.

Eugène "Babasının bizimle bir masada yemek yediğini söyledim de onun için bana kapısını kapadı!" diye haykırdı.

Sofradakilerin hepsi birbirlerinin yüzlerine baktılar. Goriot Baba gözlerini önüne eğdi, sonra gözlerini silmek için arkasına döndü. Yanındakine "Gözüme tütün kaçırdınız," dedi.

Eugène, eski şehriyecinin sofra arkadaşına bakarak "Bundan sonra Goriot Baba'nın kim canını sıkarsa benim canımı sıkmış olacak," dedi. "Hepimizden değerli bir adam o." Sonra, Taillefer'lerin kızına döndü. "Sözüm bayanlara değil."

Bu sözlerle konuşma bağlanmış oldu. Çünkü, Eugène bunları sofradakileri susturacak bir tavırla söylemişti.

Yalnız, Vautrin homurdandı:

"Goriot Baba'nın savunmasını, sorumluluğunu üzerinize alabilmeniz için kılıç kullanmasını, tabancayla ateş etmesini bilmeniz gerek."

Eugène "Öğreneceğim," dedi.

"Demek bugünden başlayarak savaşa giriştiniz?"

"Belki. Yalnız, nasıl ben başkalarının geceleri ne yaptıklarını keşfe çalışmıyorsam, kendi işlerimden de başkalarına hesap vermek zorunda değilim."

Vautrin kızgın kızgın baktı.

"Yavrum, insan gördüğü kuklalara aldanmak istemiyorsa kulübenin içine iyice girmeli; perdenin deliklerinden bakmakla kalmamalı." Delikanlının horozlanmak üzere olduğunu görünce de "Bugünkü bu kadar yeter," dedi. "İstediğin vakit bu konuda yine iki çift lakırdı ederiz."

Akşam yemeği tatsız, soğuk bir hale geldi. Delikanlının sözleriyle derin bir acıya sürüklenmiş olan Goriot Baba kendisi hakkında herkesin düşüncelerinin değiştiğini, bu arada işkenceye son vermek için şu delikanlının onu korumayı üzerine aldığını anlayamadı.

Madam Vauquer, alçak sesle "Mösyö Goriot bir kontesin babası ha?" diyordu.

Eugène de "Ayrıca bir de baronesin babası," dedi.

Bianchon "Ondan başka bir işe yaramaz zaten!" dedi. "Başına baktım: Bir tanecik çıkıntı var; babalık çıkıntısı. Ezelden baba o."

Eugène bu adamın şakasına gülemeyecek kadar ciddiydi. Beauséant Vikontesi'nin öğütlerinden yararlanmak istiyor, nereden, nasıl para bulabileceğini düşünüp duruyordu. Gözlerinin önünden hem boş, hem dolu olarak geçip giden kibar âlemlerin otlaklarını gördükçe yüreği kabarıyordu. Yemek bitince herkes onu tek başına bırakıp gitti.

Goriot baba, heyecanlı bir sesle "Kızımı gördünüz demek?" diye sordu.

Eugène daldığı düşüncelerden adamcağızın bu sözleri üzerine uyanmıştı. Onun elini tuttu, dokunaklı bir şekilde yüzüne baktı.

"Saygıdeğer, mert bir insansınız siz," dedi. "Kızlarınızı sonra konuşuruz."

Goriot Baba'nın söyleyeceklerini dinlemek bile istemeksizin kalktı, odasına gitti, şu mektubu yazdı.

"Anneciğim;

Bak bakalım bana üçüncü bir meme verebilir misin, çarçabuk zengin olmak zorundayım. Bin iki yüz franga ihtiyacım var. Ne pahasına olursa olsun bu parayı bulmalıyım. Bunu babama hiç açma; engel olmaya kalkar belki. Bu parayı bulamazsam öyle bir umutsuzluğa uğrayacağım ki bu yüzden sonunda kafama kurşun sıkabilirim. Seni ilk gördüğümde anlatırım; içinde bulunduğum durumu sana anlatabilmek için ciltler dolusu mektup yazmalıyım. Kumar oynamadım, anneciğim. Hiç kimseye borcu yok. Ama bana bağışladığın hayatı sürdürmemi istiyorsan bu parayı bulmalıyız.

Kısacası şu: Beauséant Vikontesi'nin evine gidip geliyorum. Beni kanadı altına aldı. Kibar âlemine gireceğim. Yalnız, bir çift yeni eldiven alacak param yok. Ekmekten başka bir şey yemem, sudan başka bir şey içmem, gerekirse aç da kalırım ama, bu memleketin bağını çapalamak için gerekli aletlerden vazgeçmek olmaz. Benim için ya yolumu

yapmak var ya da çamura batmak. Bana ne umutlarla bağlandığınızı biliyorum, bunları çabucak gerçekleştirmek istiyorum.

Anneciğim, mücevherlerinden birkaçını satıver, yakında yenilerini alırım sana. Ailemin durumunu bu türlü fedakârlıkların değerini anlayacak kadar biliyorum. İnan ki bunu senden boşuna istemiyorum. Öyle olsaydı canavar gibi görürdüm kendimi. Bu yalvarışta yalnız kesin bir zorunluluğun çığlığını duymalısın. Geleceğim bu yardıma bağlı. Ben bu yardımla bir savaşa girişeceğim. Çünkü şu Paris hayatı sürekli bir döğüştür. Bu parayı tamamlamak için halamın dantellerini satmaktan başka çare yoksa, kendisine söyle, ileride ona daha güzellerini gönderirim."

Kız kardeşlerine de birer mektup yazdı, biriktirdikleri paraları istedi. Bu fedakârlığı seve seve yapacaklarını söylüyor, yalnız, bunu evdekilere söylemeden yapmaları için de onların körpe yüreklerde öylesine gergin olan, öylesine güçlü yankılar bırakan şeref tellerine dokunuyor, ince duygularını harekete getiriyordu.

Mektupları yazıp bitirince, elinde olmadan kuş gibi çırpındı. Yüreği çarpıyor, tir tir titriyordu. Yükselme hırsı besleyen bu delikanlı yalnızlık içine gömülmüş ruhların lekesiz temizliğini biliyordu. Kız kardeşlerinin ikisine de ne gibi dertler vereceğini, onları ne gibi sevinçlere salacağını, tarlaların bir ucundaki evlerinde nasıl bir zevkle gizli gizli ağabeylerinin sözünü edeceklerini biliyordu.

Vicdanı ışık içinde yükseldi, gözlerinin önünde kız kardeşlerinin ufacık hazinelerindeki paralarını sayması canlandı. Bu paraları ona kimse duymadan gönderebilmek için kafalarını nasıl kurnazca işlettiklerini, yükselmek için çırpınan ağabeyleri uğruna, ilk defa dolambaçlı işlere giriştiklerini görür gibi oldu.

İçinden "Bir kız kardeş yüreği saflık mücevheri, şefkat uçurumudur!" diyordu.

Bu mektupları yazdığı için kendinden utanmış gibiydi. Kardeşlerinin istekleri ne kadar güçlü, ruhlarının göklere doğru atılışı ne kadar saf olacaktı! Ne türlü bir hazla kendilerini feda edeceklerdi! Hele annesi, oğlunun istediği parayı tam gönderemezse kim bilir ne acı çekecekti!

Bu iyi duygular, bu korkunç fedakârlıklar Delphine'e ulaşmak için kendisine basamak olacaktı. Gözlerinden, ailenin kutsal mihrabına atılan son birkaç günlük tanesi gibi, bir iki damla yaş aktı. Umutsuzluk dolu bir çırpınışla odada gezindi.

Goriot Baba, aralık kalan kapıdan onu bu halde görünce, içeri girdi.

"Neniz var, bayım?"

"Ah! Benim iyi komşum! Nasıl siz baba iseniz ben de hâlâ bir evlad, bir kardeşim. Kontes Anastasie'nin üstüne titremekte haklısınız. Maxime de Trailles diye birine kapılmış, bu adam onu mahvedecek."

Goriot Baba ağzında bir şeyler geveledi ama, Eugène anlamadı.

Ertesi gün, Eugène Rastignac mektupları postaya vermeye gitti. Son dakikaya kadar bekledi ama, sonunda "Başarıya ulaşacağım!" diyerek kutuya attı.

Bir kumarbazın, bir kaptanın ağzında bu "Başarıya ulaşacağım!" sözü birçok kişiyi kurtarmaktan çok batıran bir sözdür.

Birkaç gün Restaud Kontesi Anastasie'nin evine gitti.

Geri çevrildi. Maxime de Trailles'in orada bulunmadığı saatlerde üç defa daha gitti. Üçünde de kapıyı kapalı buldu. Vikontes haklıymış.

Delikanlı artık okuyamaz olmuştu. Derslere ancak yoklamada bulunmak için gidiyor, sonra sıvışıyordu. Sınav günle-

rinde çalışacaktı. Üçüncü sınıf notlarını biriktirecek, hukuku son kertede, bir çırpıda adamakıllı öğrenecekti. Böylelikle, Paris denizinde yolculuk etmeye, bu denizde kadın ya da servet avlamaya on beş ay bol bol vakit bulacaktı.

O hafta içinde Beauséant Vikontesi'ni iki defa gördü. Oraya ancak Ajuda Markisi'nin arabası tam avludan çıkarken gidiyordu. Bu ünlü kadın, Saint-Germain semtinin bu en şairane siması, zaferini birkaç gün daha sürdürdü. Madam de Rochefide ile Marki'nin evliliklerini sonuca vardırmadı ama, mutluluğu kaçırma korkusuyla her zamankinden daha hararetli hale gelen şu son günler felaketin gelişini hızlandıracaktı.

Rochefide gibi Ajuda Markisi de dargınlığı da, dargınlıktan sonra gelen barışmayı da mutlu bir olay sayıyordu. İkisi de, Beauséant Vikontesi'nin bu evliliğin düşüncesine alışacağını, en sonunda gündüzlerini insanların hayatında önceden görülen bir geleceğe harcamaya başlayacağını umuyordu. Her gün tekrarlanan o en kutsal söz vermelere rağmen, Ajuda Markisi komedi oynuyor, Vikontes'i de aldatmaktan hoşlanıyordu demek. En candan ahbabı Langeais Düşesi: "Bir asile yakışır biçimde pencereden aşağı atlayacağına, merdivenden aşağı yuvarlanıver," diyordu.

Yine de son ışıkların parıltısı o kadar uzun sürdü ki Vikontes Paris'te kaldı, bir çeşit boş inançla karışık bir sevgi duyduğu genç yakınına yardımlarda bulundu. Kadınların hiçbir bakışta acıma, gerçekten avutma göremedikleri bir durumda Eugène ona karşı çok bağlı, çok duygulu davranmıştı. Böyle bir durumda başka erkeklerin ağzından her çıkan söz bir gizli düşünceye dayanır.

Eugène, Nucingen Konağı'na yanaşmaya kalkmadan önce savaş alanını çok iyi tanımak istediği için, Goriot Baba'nın eski günlerini öğrenmek istedi, aşağıda özeti verilen birtakım kesin bilgiler topladı.

Jean-Joachim Goriot, Devrim'den önce, basit bir şehriye işçisiydi. İşinde ustaydı, tutumluydu. 1789'daki ayaklanmada bir tesadüfe kurban giden ustasının dükkânını satın alacak kadar becerikli bir adamdı. Tahıl Pazarı yakınında Jussienne Sokağı'nda bir eve yerleşmişti. Ticaretini bu tehlikeli devrin en sözü geçen kimselerinin kanadı altında yapabilmek için bölgesinin başkanlığını üzerine alacak kadar sağduyusu da vardı. Gösterdiği bu akıllılık, Paris'te buğday fiyatlarının yükselmesine yol açan, yapma, ya da gerçek kıtlık günlerinde başlayan servetinin kaynağı olmuştu. Kimisi gürültüsüz patırtısız bakkallardan İtalyan makarnası alırken, halk fırınların önünde birbirini yiyordu.

O yıl Yurttaş Goriot büyük bir sermaye düzdü, bu parayla işini hayli genişletti. Dar bir kabiliyeti olan bütün insanların başına gelen onun da başına geldi. Orta çapta bir insan oluşu onu kurtardı. Zaten zenginliğin artık tehlikeli olmadığı bir zamanda servet sahibi olduğu için kimsenin kıskançlığıyla uğraşmadı. Bütün zekâsını buğday ticaretine bağlamış gibiydi. Buğday, un, kepek konusunda bunların cinsini, nereden geldiklerini bilmekte, iyi saklamakta, fiyatları önceden kestirmekte, o yıl verimin çok mu, az mı olacağı kehanetini savurmakta, zahireyi ucuz ele geçirmekte, Sicilya'dan, Ukrayna'dan getirtmekte onun üzerine kimse yoktu.

İşlerini yürütürken, dış satım, iç alım kanunlarını anlatırken, bu kanunların ruhunu incelerken, kusurlarını bulurken gören onu devlet bakanlığına yakıştırırdı. Sabırlı, kararlı, mal göndermede çabuk bir tüccar olan bu adamın yüksekten bakan bir kartal bakışı vardı ki her şeyi önler, her şeyi önceden görür, her şeyi bilir, her şeyi saklardı. Tasarlama konusunda diplomat, yürüyüşte askerdi.

İşinin dışında, boş vakitlerini kapısının eşiğine çıkıp omzunu kapı pervazına dayayarak durduğu basit karanlık dükkânının dışında yine o şaşkın, kaba işçi kesilir, bir düşünce-

yi anlayamayacak yaradılışta, zekânın bütün zevklerine karşı duygusuz bir adam, tiyatroda uyuklayan, yalnız budalalıkta üstün Parisli Doliban'lardan* biri olup çıkardı. Bunların hepsi birbirine benzer; hemen hepsinin yüreğinde yüksek bir duygu bulursunuz. Şehriyecinin yüreğini iki duygu sarmış, tahıl ticareti kafasının bütün zekâsını sömürdüğü gibi, bu iki duygu da yüreğindeki bütün sevme gücünü emmişti. La Brie'li zengin bir çiftçinin biricik kızı olan karısı onun için dindarca bir hayranlık, sınırsız bir sevgi konusu olmuştu.

Goriot karısının kendi yaradılışının tersi olan narin, güçlü, duygulu, güzel yaradılışına hayrandı. Erkeğin yüreğinde kendiliğinden doğan duygu, zayıf bir varlığa karşı her an gösterilen korumanın verdiği gurur değil midir? Sevgiye, istekleri ilham edene karşı bütün temiz ruhların gösterdiği derin minnettarlığı da katın, birçok manevi garipliğin sırrını anlarsınız. Hiç bulunmayan bir mutlulukla geçen yedi yıldan sonra Goriot, karısını kaybetmek gibi bir felakete uğradı. Karısı, duygu dışında da, ona üstün gelmeye başlamıştı. Belki de bu uyuşuk adamı canlandıracak, ona dünya işlerini hayat işlerini kavramak anlayışını aşılayacaktı. Bu durumda, Goriot'daki kabalık çılgınlığa kadar vardı. Ölümün baltaladığı bütün sevgisini kızlarına verdi. İlk önceleri kızları da onun bütün duygularına bol bol karşılık verdiler.

Goriot kendisine kızlarını vermek için birbirleriyle yarışan birtakım tüccarların, çiftçilerin tekliflerini, ne kadar parlak olursa olsun geri çevirdi, bir daha evlenmek istemedi. Dünyada yakınlık duyduğu tek insan olan kayınpederi: "Goriot yemin etti, karısına ölümünden sonra da bağlı kalacak, bunu kesin olarak biliyorum," diyordu.

Bu yüce çılgınlığı bir türlü anlayamayan Tahıl Pazarı'ndaki

(*) Mösyö d'Oliban, Choudart-Desforges'in bir komedisinde yarattığı budala bir kaba tipidir – ç.n.

tüccarlar onunla alay ettiler, gülünç bir lakap taktılar. Pazar yerinde şarap içerken bu lakabı ağzına almaya kalkanlardan biri şehriyeciden omzuna bir yumruk yediği gibi kendini Oblin Sokağı'nın köşesinde buldu.

Goriot'nun kızlarına karşı olan delicesine bağlılığını, kıskanç, içli sevgisini herkes o kadar iyi biliyordu ki rakiplerinden biri, bir gün fiyatları kendi kontrolü altına alabilmek için onu pazardan uzaklaştırmak isteyince, Delphine'e araba çarptığını söyledi. Goriot sapsarı kesilmişti, hemen fırladı koştu. Bu yalan sinirlerini o kadar bozmuştu ki günlerce hasta yattı. Adamın omzuna öldürücü yumruğunu indirmedi ama, pek çetin bir durum ortaya çıkınca, onu iflas etmek zorunda bırakarak pazardan uzaklaştırdı.

Goriot'nun iki kızının okutulup yetiştirilmesi de çılgınca oldu elbet. Geliri altmış bin lirayı aşan bir zengin olduğu halde, kendisine yılda iki yüz frank bile harcamıyordu. Bütün sevinci kızlarının isteklerini yerine getirmekte buluyordu. Kızları, iyi bir eğitimin bütün gerekleriyle yetiştirecek en değerli öğretmenler tutuldu. Bir kadın hizmetçi tutuldu. Bereket versin, bu hizmetçi zeki bir kadındı, zevk sahibiydi. Kızlar atla gidip arabayla dönüyorlar, yaşlı zengin bir beyefendinin sevgilileri gibi yaşıyorlardı. Babaları onların istediği en pahalı şeyleri alıyor, bir dediklerini iki etmiyordu. İstediği tek şey, verdiği hediyelere karşılık onları okşayabilmekti. Zavallıcık, melek derecesine çıkardığı kızlarını kendinden üstün tutuyor, kendisine eziyet etmelerinden bile hoşlanıyordu.

Kızlar evlenme çağına gelince, istedikleri kocayı seçtiler. Drahoma olarak her biri babasının yarı servetini alacaktı. Anastasie güzel bir kızdı. Restaud Kontu onun peşinden koşuyordu. Kızın pek asil tavırları vardı. Bu bakımdan kibar âlemine girmek için evden uzaklaşıyordu. Delphine para canlısıydı, banker Nucingen'le evlendi. Nucingen aslın-

da Alman'dı, Kutsal İmparatorluk devrinde baronluğa kadar yükselmişti.

Goriot şehriyeci olarak kaldı. Bütün ömrü boyunca yaptığı bu işi hâlâ bırakmayışı kızlarıyla damatlarının gururuna dokunuyordu. Onların üstelemelerine beş yıl dayandıktan sonra, bütün malını mülkünü sattı, eline geçen parayla, bir de son yıllarda kazandıklarıyla işten elini eteğini çekmeye razı oldu. Pansiyona geldiği gün, Madam Vauquer bu paranın ona yılda on bin liralık bir gelir sağladığını hesaplamıştı. Goriot Baba, kızların kendisini yanlarına almaları şöyle dursun, kocalarının zorundan, evlerine misafir olarak bile kabul etmediklerini görünce içini saran üzüntüyle, kendini bu pansiyona atmıştı.

Goriot Baba hakkındaki bu bilgiler, onun mallarını satın alan Mösyö Muret adlı birinin bütün bildikleridir. Rastignac'ın Langeais Düşesi'nden dinlediği bilgiler böylelikle kesinleşiyordu. Bu karanlık, korkunç Paris trajedisinin ortaya serilişi de burada sona eriyor.

İKİNCİ BÖLÜM

Kibar Âlemine Giriş

Aralık ayının ilk haftasının sonlarına doğru Eugène iki mektup aldı: Biri annesinden, biri de ablasından. Pek iyi tanıdığı bu elyazılarını görünce hem sevinçten yüreği çarptı hem de korkudan titredi. Bu iki ince kâğıtta umutlarının yaşayacağına ya da söneceğine dair bir karar yazılıydı. Ailesinin güç durumunu hatırlayarak korkuya kapılıyordu. Ama onların aşırı sevgilerini denemiş olduğu için, kanlarını son damlasına kadar emmiş olmasından korkmuyordu.

Annesinin mektubu şöyleydi:

> Sevgili çocuğum;
> Benden istediğin şeyi gönderiyorum. Bu parayı iyi kullan. Hayatını kurtarmak için bile olsa, babanın haberi olmadan, ikinci bir defa, bu kadar büyük bir parayı bulamam. Öyle bir durumda evimizin durumu bozulur, düzenimiz dağılır. O parayı elde edebilmek için toprağımızı karşılık göstermek zorunda kalırız. Bilemediğim tasarıların değeri konusunda bir karar veremem imkânsız. Ama onları bana anlatmaktan çekindiğine göre, nasıl bir şeyler olacak acaba?

Böyle bir açıklama hiç de öyle kitaplar dolusu söz gerektirmez ki. Biz analara bir tek söz yeter. İşte o söz de beni kaygıdan, kararsızlıktan kurtarır.

Mektubunun bende yarattığı acılı etkiyi senden saklamayacağım. Sevgili oğlum, yüreğime öyle bir korkuyu atmaya seni zorlayan hangi duygu acaba? Bana mektubu yazarken çok acı çekmiş olmalısın, çünkü okurken çok acı çektim. Hangi mesleğe atılıyorsun, kuzum? Hayatın, mutluluğun, olduğundan başka türlü görünmeye, karşılayamayacağın para masraflarına katlanmadan, derslerin için değerli bir zamanı kaybetmeden içine giremeyeceğin bir çevreyi görmeye mi bağlı? Eugène'im benim, anacığının yüreğine inan, çapraşık yollar kimseyi hiçbir zaman iyi bir yere ulaştırmaz. Sabır, tevekkül senin durumunda olan gençlerin erdemi olmalı. Seni azarlamıyorum, verdiğimiz şeye bir acılık katmak istemem. Sözlerim uzağı gördüğü kadar, güveni de olan bir annenin sözleridir. Sen görevlerinin, yükümlülüklerinin neler olduğunu biliyorsan, ben de yüreğinin ne kadar temiz olduğunu, tasarılarının ne kadar mükemmel olduğunu biliyorum. Onun için de sana hiç çekinmeden "Hadi sevgili yavrum, yürü!" diyebilirim. Anne olduğum için korkuyorum ama, adımlarının her birine dileklerimiz, hayır dualarımız eşlik edecek. İhtiyatlı ol, yavrum. Olgun bir erkek kadar akıllı davranmalısın. Çok sevdiğin, pek değer verdiğin beş kişinin kaderi senin omuzlarında. Evet, senin mutluluğun bizim mutluluğumuz olduğu gibi varlıklarımızın, servetlerimizin hepsi de senin. Girişimlerinde sana yardımcı olması için Tanrı'ya dua ediyoruz hepimiz. Bu olayda halan inanılmaz derecede iyi yürekli davrandı. Eldivenlerin konusunda bana söylediklerini kuruntu etmeye kadar gidiyordu. Ama gülerek söylediğine göre, ağabeysine büyük bir sevgisi var onun. Eugène yavrum, halanı çok sev. Senin için yaptığını ancak başarıya ulaştığında söylerim; yoksa,

onun parası parmaklarını yakar senin. Anıları feda etmenin ne olduğunu siz çocuklar bilmezsiniz. Sizin uğrunuza biz neler feda etmeyiz ki! Alnından öptüğünü, bu öpücükle de sık sık mutlu olma gücünü sana aşılayabilmeyi pek istediğini yazmamı söyledi. Bu iyi yürekli, mükemmel kadının parmaklarında damla hastalığı olmasaydı mutlaka sana kendisi de mektup yazardı.

Babanın sağlığı iyi. Bu yılki ürün bütün umutlarımızı aşıyor. Tanrı'ya emanet ol, sevgili yavrum. Kız kardeşlerin konusunda hiçbir şey söylemeyeceğim: Laura sana mektup yazıyor, ailenin ufak tefek olayları konusunda gevezelik etme zevkini ona bırakıyorum. Umarım ki başarıya ulaşırsın! A! Evet, Eugène'im benim, başarıya ulaş. İkinci bir defa daha katlanamayacağım kadar acı tattırdın bana. Evlâdıma vermek için serveti isterken yoksulluğun ne olduğunu öğrendim. Hadi, hoşçakal. Bizi habersiz bırakma, halanın gönderdiği öpücüğü şuradan alıver.

Eugène bu mektubu okuyup bitirdiğinde, hüngür hüngür ağlıyordu. Kızının borcunu ödemek için altın kaplama gümüş çanağını büken, sonra da götürüp satan Goriot Baba'yı düşünüyordu. Kendi kendine "Annem de mücevherlerini büktü!" diyordu. "Halan da kutsal eşyalarından bazılarını satarken hiç kuşkusuz ağlamıştır! Sen hangi hakla Anastasie'ye lanet edip onu ayıplıyorsun? Onun sevgilisi uğruna yaptığını sen geleceğinin bencilliği uğruna yaptın! O mu, sen mi, söyle bakalım, ikinizden hanginiz daha iyisiniz?" Dayanılmaz bir ateşin yüreğini kemirdiğini duydu. Kibar âlem hayatından vazgeçmek, parayı almamak istiyordu. O gizli, yüce vicdan azaplarının pençesinde kıvrandı. İnsanlar soydaşlarını yargılarken bunların değerini pek seyrek olarak biçebilirler. İşte o vicdan azapları yeryüzü yargıçlarının mahkûm ettiği suçluyu gökyüzü meleklerine bağışlatır.

Eugène, ablasının mektubunu açtı. Onun masumane bir şekilde zarif ifadeleri yüreğini biraz olsun serinletti.

Mektubun tam zamanında geldi, kardeşim. Agathe de, ben de paramızı o kadar başka başka işlerde kullanmak istiyorduk ki ne alacağımızı bir türlü kararlaştıramamıştık. Hani İspanya Kralı'nın uşağı varmış, efendisinin saatlerini devirmiş, sen de onun gibi yaptın, bizi bir noktada anlaşmaya vardırdın. Gerçekten, Eugène'ciğim, isteklerimizden hangisini seçsek acaba? diye kavga ediyor, bütün isteklerimizi içine alacak bir seçme yapamıyorduk. Mektubunu alınca, Agathe sevincinden yerinden sıçradı. Uzatmayalım, bütün gün deli gibiydik; halamın ağzıyla söyleyeyim, "Ol derecede ki", annem, o ciddi edasıyla bize; "Ne oldu size, küçükhanımlar?" diyordu. Bizi biraz azarlasalar, sanırım sevinirdik. Bir kadın sevdiği kimse için acı çekmekten daha çok zevk alır! Yalnız, ben o sevincin ortasında bir yandan da üzülüyor, düşünüyordum. Evlenince hiç de iyi bir kadın olmayacağım besbelli, çünkü çok para harcıyorum. Kendime iki kemer, korselerimin deliklerini açmak için güzel bir zımba, bir sürü de incik boncuk almıştım. Bu yüzden benim şişko Agathe'den çok daha az param kalmıştı. Çünkü o tutumludur. Parasının üstüne dört düğüm atar. Onun iki yüz frangı vardı, benim topu topu yüz elli frank, kardeşçiğim! Cezamı da çektim. Kemeri kuyuya atmak istiyorum; yoksa, onu takmak bana hep azap olacak. Senin hakkını çaldım çünkü.

Agathe pek cici davrandı "Üç yüz elli frangı birlikte yollayalım," dedi. Neyse, hepsini anlatacak değilim. Senin buyruğunu yerine getirmek üzere, ne yaptık biliyor musun? O muazzam paralarımızı aldık, şöyle bir dolaşmaya çıktık. Ana caddeye gelince, Ruffec'e koştuk, Messagerie Royale'in oradaki yazıhanesini işleten Mösyö Grimbert'e parayı olduğu

gibi verdik. Dönerken kuş gibi hafiftik. Agathe bana "Bu hafiflik mutluluktan mı ileri geliyor acaba?" diyordu.

Binbir şey konuştuk. Bunları size yazacak değilim, Parisli beyefendi! Bu arada en çok senin adın geçti. Ah! kardeşim, seni çok seviyoruz. İşte iki kelimeyle işin özeti bu. Saklamaya gelince, halamın dediği gibi, biz iki küçük maskara, elimizden her şey geldiği gibi, sır saklamasını da biliriz. Annem, halamla birlikte, Angoulême'e gitti. İkisi de bu yolculuklarının yüksek siyaseti üzerinde tek kelime konuşmadılar. Bu yolculuk uzun uzun konuşmalardan sonra kararlaştırıldı ama, bu konuşmalar sırasında Baron gibi bizi de dışarı çıkardılar. Rastignac devletinde zihinler büyük ihtimaller üzerinde kafa patlatıyor. Haşmetli Kraliçe için hazırlanan, prenseslerin ciğerdeldi çiçekler serpiştirdikleri muslin elbise büyük bir gizlilik içinde ilerliyor. Elbisenin yalnız iki kanadı kaldı.

Verteuil'den yana duvar yapılmaması kararlaştırıldı. Çit yapılacak. Halk yemişlerden, yeşilliklerden olacak ama, yabancılar için güzel bir manzara elde edilecek. Veliaht mendil isterse, kendisine haber verelim, kocasından mala konan Marcillac, "Pompeia ile Herculanum" adlarını verdiği hazinelerini, sandıklarını karıştırırken güzel Felemenk bezinden, kendisinin de bilmediği bir kumaş parçası keşfetmiş. Prenses Agathe ile Prenses Laure'ün iğneleri, iplikleri, hep o kıpkırmızı elleri veliahtın emrindedir. İki genç prens –Don Henri ile Don Gabriel– avuç avuç üzüm reçeli yemek, kız kardeşlerini kudurtmak, hiçbir şey öğrenmemek, kuşların yuvalarını bozmak, gürültü etmek, devletin kanunlarına rağmen, kamışları kesip değnek yapmak gibi huylarından vazgeçmediler. Halkın "Papaz Efendi" dediği papa vekili onları "Din bilgisi kutsal kanunlarını yüzüstü bırakıp mürver ağacından savaş için sopa yapmaya devam ederseniz sizi aforoz ederim!" diye korkutuyor.

Hoşçakal, sevgili kardeşim. Hiçbir mektup senin mutluluğun için bunca dilekte bulunmamış, bunca duru sevgi taşımamıştır. Geldiğinde bize anlatacak çok şeylerin olacak sanırım. Bana hepsini anlatacaksın. Çünkü ben senin büyüğünüm. Kibar âleminde birtakım başarılar kazandığını halam bize çıtlattı. "Bir bayandan söz ediyorlar, gerisini söylemiyorlar."* Bana bak Eugène, istersen mendilden vazgeçeriz, sana gömlek dikeriz. Bunu bana çabuk yaz. İyi dikilmiş güzel gömleklere ihtiyacın varsa hemen oturup dikmeye başlayalım. Paris'te bizim bilmediğimiz biçim gömlekler varsa bize bir örnek gönder, hele kolluların örneğini sakın unutma.

Hoşçakal, hoşçakal! Alnının sol yanından, yalnız benim olan şakaktan öperim. Kâğıdın arka yüzünü Agathe'e bırakıyorum. Benim yazdıklarımın hiçbirini okumayacağına söz verdi ama, içim rahat etmez, mektubunu yazarken başında duracağım.

Seni seven ablan:
Laure de Rastignac

Eugène, kendi kendine "A! Evet..." diyordu. "Evet, ne pahasına olursa olsun, servet! Bu fedakârlığın karşılığını hazineler ödeyemez. Ben de onlara bütün mutlulukları birden kazandırmak isterdim."

Biraz durdu. Sonra "Bin beş yüz elli frank!" diye söylendi. "Her frangı bir işe yaramalı. Laure'ün hakkı var. Ah bu kadınlar! Gömleklerimin hepsi kaba bezlerden. Bir başkası uğruna bir genç kız hırsız kadar kurnaz oluyor. Kendine karşı saf, bana karşı geniş görüşlü olan bu kız yeryüzünün günahlarını anlamadan bağışlayan meleğe benziyor."

Kibar âlemi artık aramış, gönlünü kazanmıştı. Eugène genç adamların hayatı üzerinde terzilerinin ne kadar payı ol-

(*) Corneille'in "Cinna" piyesinden: "Sulardan, Tibre'den söz ediyorlar, gerisini söylemiyorlar." – ç.n.

duğunu Trailles'i görünce anlamıştı. Ne yazık ki bu işin ikisi ortası yoktur: Terzi ya bir can düşmanıdır ya da faturayla sağlanan bir dost. Eugène'in terzisi, işinin bir babalık yanı bulunduğunu anlamış, kendini gençlerin bugünüyle yarını arasında birleştirici bir çizgi sayan bir adamdı. Onun için, Eugène terzisine karşı kendini borçlu hissetti; sonradan, pek ustalık gösterdiği o güzel sözlerinden biriyle bu adamı ünlü edip zengin olmasını sağladı.

"Onun elinden çıkmış iki pantolon bilirim ki," demişti, "yılda yirmi bin lira gelirli evlenmeye yol açtı."

Bin beş yüz frank, istediği kadar da elbise! Bu fakir taşralının artık hiçbir şeyi umursadığı yoktu. Cebi dolu olmanın bir delikanlıya verdiği o anlaşılmaz tavırlarla, yemeğe indi. Bir delikanlının cebi para görünce içinde bir sütun yükselir gibi olur; o da, bu sütuna dayanır, eskisinden daha iyi yürür; kendinde gizil gücünü dayayacak bir nokta bulur; gözlerine dolgun, dosdoğru bir bakış gelir; davranışları çevikleşir. Bir gün önce alçakgönüllü ürkek, başkalarından dayak yiyebilir bir kimseyken, şimdi kendisi başbakanı dövebilir. Varlığında duyulmadık olaylar geçer. Her şeyi isteyebilir, her şeyi yapabilir. Onu bunu canı çeker. Neşelidir, cömerttir, duygularını gizleyemez. Sözün kısası, kanatları yolunmuş kuş yeniden palazlanmıştır. Meteliksiz bir delikanlı, binbir tehlikeyi göze alarak kemik çalan köpek gibi, bir zevk parçasını yere düşmeden kapar, kırar, iliğini emer, yine koşar. Yeleğinin cebindeki birkaç altını şıkırdatan delikanlı ise zevklerinin tadını çıkarır, onların derinliklerine kadar dalar, kendini onlara verir, göklere uçar. "Sefalet" sözünün anlamını artık bilmez olur; bütün Paris onundur. O çağda her şey parlaktır! O çağda her şey kıvılcım saçar, alev saçar; ne erkek, ne kadın, kimsenin yararlanmadığı neşeli güç çağı! Bütün istekleri on kat artıran borçlar, zorlu korkular çağı! Seine Irmağı'nın sol yakasında, Saint-Jacqu-

es Sokağı ile Saints-Pères arasındaki bölümünde yaşamayan hayatı bilmez.

Madam Vauquer'in verdiği, tanesi on meteliğe alınmış pişmiş elmaları ısırırken Eugène, kendi kendine "Ah! Şu Paris kadınları bir bilseler!" diyordu. "Buraya kendilerini sevdirmeye gelirlerdi."

Tam bu sırada Messageries Royales'in bir dağıtıcısı, parmaklıklı kapının çıngırağını çaldıktan sonra, yemek salonuna girdi, Mösyö Eugène Rastignac'ı sordu. Kendisine iki torba ile, imzalanmak üzere bir defter uzattı. Bunun üzerine Eugène, Vautrin'in derin bir bakışıyla, kırbaç yemiş gibi oldu.

Vautrin "İşte silah dersleriyle atış talimlerine vereceğiniz para geldi!" dedi.

Madam Vauquer, torbalara bakarak "Kalyonlar geldi!" dedi.

Madam Michonneau, hasedini belli etmekten korkarak, paralara göz atmaktan çekinmişti.

"İyi bir anneniz var," diyordu.

Goriot da "Bayın iyi bir annesi var," dedi.

Vautrin "Evet," dedi. "Anneden para sızdırılmış. Şimdi maskaralıklar edebilirsiniz. Ama, sözümü dinlersen, delikanlı, sen yine atışlara git."

Vautrin düşmanına nişan alır gibi bir hareket yaptı. Eugène dağıtıcıya bahşiş vermek istedi ama, cebinde hiçbir şey bulamadı. Vautrin kendi cebini karıştırdı, adama yirmi metelik attı. Sonra yine Eugène'e döndü.

"İtibarınız yerindedir," dedi.

Beauséant Vikontesi'nin evinden döndüğü günkü atışmadan beri bu adam çekilmez hale gelmişti ama, Eugène ona yine teşekkür etmek zorunda kaldı. Bu sekiz gün içinde Eugène ile Vautrin karşılaşınca hiç konuşmamışlar, birbirlerini süzmüşlerdi. Delikanlı bunun neden ileri geldiğini kendi

kendine soruyordu ama, anlayamıyordu. Şüphe yok ki düşünceler kendilerini doğuran kuvvetin yönünde ileri fırlarlar, namludan çıktıkları anda bombaları yöneten kanun gibi çarparlar. Bunun çeşitli etkileri olur. Bu yerleşmiş düşüncelerin çökerttiği yufka yürekliler olduğu gibi, çok güçlü silahlanmış, tunç sözlerle çevrili kafalar da vardır. Başkalarının bunlara çarpan iradeleri, duvara çarpan kurşun gibi, yamyassı olup yere düşer. Bir de gevşek, süngerimsi yaradılışlar vardır ki, başkasının düşünceleri bunların içine gömülür, tıpkı tabyaların yumuşak toprağına güllelerin gömülüşü gibi.

Eugène'in küçük bir çarpma ile patlayan, içi barut dolu bir kafası vardı. Bir aydan beri onda birtakım meziyetler gibi kusurlar da gelişmişti. Kusurları, bekârlık isteklerinin gittikçe artışı oldu. Meziyetleri arasında, güçlüğün üzerine doğru yürüyen, kararsızlık içinde kalmaya gelemeyen güneyli canlılığı vardı. Bu meziyeti kuzeyliler kusur sayarlar; onlara göre bu meziyet Murat'nın* yükselmesinde rol oynadığı kadar, ölümüne de yol açmıştır. Bundan şu sonucu çıkarmak gerekir: Bir güneyli, kuzeylinin düzeniyle Loire ötesinin acarlığını birleştirmesini bilirse mükemmel bir insan olur, İsveç Kralı olarak kalır.**

Eugène, şu Vautrin denilen adam kendisinin dostu mu, düşmanı mı, bunu öğrenmeksizin, uzun zaman onun top ateşi altında duramazdı. Ara sıra bu garip adam ihtiraslarının içine giriyor, yüreğinden geçenleri okuyormuş gibi geliyordu ona. Oysa Vautrin'in her şeyi öylesine kapalıydı ki her şeyi bilen, gören, hiçbir şey söylemeyen Sfinks'in durgun derinliği var gibiydi onda. En sonunda Eugène, cebi biraz para görür görmez, isyan etti.

(*) J. Murat (1767-1815): Napoli kralı olmayı başardıktan sonra, ülkeyi kaybetmiş ve tekrar ele geçirmeye çalışırken de hayatını kaybetmiştir.

(**) Yazar burada "İsveç Kralı" derken General Bernadotte'u kastediyor – ç.n.

Vautrin, kahvesinin son yudumlarını içmiş, ayağa kalkmıştı, dışarı çıkmak üzereydi.

Eugène "Beni beklemek lütfunda bulunur musunuz?" dedi.

Kırklık adam geniş kenarlı şapkasını başına geçirdi, demir bastonunu eline aldı. Bu bastonunu, sık sık, üstüne dört hırsız birden saldırsa yine korkmazmış gibi fırıl fırıl döndürürdü.

"Niye bekleyecekmişim?" dedi.

Eugène "Paranızı vereceğim," dedi.

Hemen torbalardan birini çözdü. Madam Vauquer'in eline yüz kırk frank saydı.

"Dostluk başka alışveriş başka," diyordu. "Saint-Sylvestre yortusuna kadar vereceğim yok. Şu yüz meteliği de bozduruver bana."

Poiret de Vautrin'e baktı.

"Alışveriş başka, dostluk başka," dedi.

Eugène, perukalı Sfenks'e parayı uzatarak "Buyrun yirmi meteliğinizi," dedi.

Vautrin o kâhin bakışını delikanlının ruhuna saplayarak, onu her seferinde çileden çıkaracak hale getiren o alaycı, küstah gülümseyişiyle güldü.

"Bana borçlu olmaktan korkar gibisiniz, ha?" dedi.

Delikanlı, iki torbayı da elinde tutarak, odasına çekilmek üzere ayağa kalkmıştı.

"Evet, öyle," dedi.

Vautrin salona açılan kapıdan çıkıyordu. Eugène de merdiven başına açılan kapıdan çıkmaya hazırlanıyordu. Vautrin bastonuyla kapıya vurdu, kendisine soğuk soğuk bakan delikanlıya doğru geldi.

"Söylediklerinizin hiç de kibarca sözler olmadığını biliyor musunuz, Marki de Rastignacorama?" dedi.

Eugène onu dışarı çıkarıp yemek odasının kapısını kapadı, merdiven altına, yemek odasıyla mutfağı ayıran sahan-

lığa doğru götürdü. Burada bahçeye açılan, üstünde demir parmaklıklı penceresi bulunan tek kanat bir kapı vardı. Delikanlı, o sırada mutfaktan çıkan Sylvie'nin önünde "Mösyö Vautrin," dedi, "Marki falan değilim ben. Adım da Rastignacorama değil."

Madam Michonneau, ilgisiz bir tavırla "Dövüşecekler," diyordu.

Poiret de "Dövüşecekler!" dedi.

Madam Vauquer, elindeki paraları okşayarak "Daha neler!" dedi.

Victorine kalkıp bahçeye baktı.

"Öyle söylüyorsunuz ama," dedi, "bakın, ıhlamurların altına doğru gidiyorlar. Zavallı delikanlı. Doğrusu haklıydı."

Madam Couture "Odamıza çıkalım, yavrum," dedi. "Bu işler bizi ilgilendirmez."

Madam Couture ile Victorine kapıda Sylvie ile karşılaştılar. Sylvie onlara yol verdi.

"Ne var, kuzum?" dedi. "Ortada bir şey yok ki. Mösyö Vautrin Mösyö Eugène'e "Konuşup anlaşalım," dedi. Sonra kolundan tuttu. İşte bakın, bizim enginarların arasından gidiyorlar."

Biraz sonra Vautrin göründü. Gülümseyerek "Sakın korkma, Vauquer Ana," dedi. "Ihlamurların altında tabancalarımı deneyeceğim."

Victorine ellerini bitiştirerek "Ah! Bayım!" dedi, "Eugène'i niçin öldürmek istiyorsunuz?"

Vautrin, iki adım gerileyerek, Victorine'i süzdü. Kızcağızın yüzünü kızartan alaycı bir sesle "O başka mesele!" diye haykırdı. "Pek kibar delikanlı, değil mi? İyi ki aklıma getirdiniz. İkinizi de mutluluğa eriştireceğim."

Madam Couture manevi evlâdının kolundan tuttu, kulağına "Pek garip bir halin var bu sabah, Victorine," dedi, çekip götürdü.

Madam Vauquer "Evimde silah atılmasını istemem!" dedi. "Bu saatte komşuları korkutup polisleri üşüştürmeyin başıma!"

Vautrin "Merak etme, canım, Vauquer Ana," dedi. "Güzel güzel atış denemesi yapacağız, o kadar."

Sonra, Eugène'in yanına gitti, senli benli bir arkadaş gibi koluna girdi.

"Otuz beş adımdan maça birlisini arka arkaya beş kurşunla delersem sakın korkmayın," dedi. "Pek öfkeli bir haliniz var, kendinizi pisi pisine öldürtecektiniz."

Eugène "Düellodan cayıyorsunuz," dedi.

Vautrin "Kafamı kızdırmayın," dedi. Sonra "Bu sabah soğuk yok, gelin şuraya oturalım," diyerek, yeşil boyalı iskemleleri gösterdi. "Konuştuklarımızı kimse duymaz. Sizinle konuşacaklarım var. Siz iyi bir delikanlısınız, kötülüğünüzü istemem. Ben sizi severim. Vallahi niçin severim, söyleyemem. Yalnız, şunu bilin ki ben yaratmışım gibi tanıyorum sizi. Bunu ispat da edeceğim." Yuvarlak masayı gösterdi. "Koyun torbalarınızı şuraya."

Eugène paraları masanın üzerine koydu. Kendisini öldürmekten dem vurup şimdi de koruyucusuymuş gibi tavırlar takınan bu adamın davranışındaki ani değişikliğin kendisinde uyandırdığı büyük bir merakla oturdu.

Vautrin konuşmaya başladı:

"Kim olduğumu, eskiden ne gibi işlerle uğraştığımı, bugün ne iş yaptığımı öğrenmek istersiniz sanırım. Çok şeyler öğreneceksiniz. Birçok felaketler geçirdim. Bundan önceki hayatım üç kelimeyle şu: Adım ne? Vautrin. Ne yaparım? Canım ne isterse. Bunları geçelim. Nasıl bir adam olduğumu öğrenmek ister misiniz? Bana iyi davrananlara, kanımın ısındığı kimselere karşı iyiyimdir. Onların bütün yaptıklarına göz yumarım. Bacaklarıma istedikleri kadar tekme atsınlar, 'Kendinizi kollayın!' bile demem. Beni rahatsız edenle-

re, hoşlanmadığım kimselere ise, maazallah! Şeytan gibi kötü kesilirim."

"Size şunu da söyle'yim: Adam öldürmenin gözümde..." Yere tükürdü. "... Şunun kadar bile önemi yoktur. Yalnız, mutlaka öldürmek gerekirse, temiz bir şekilde öldürürüm. Sanatçı diyebileceğiniz bir insanım. Karşınızda gördüğünüz şu adam Benvenuto Cellini'nin hatıralarını okumuştur. Hem de İtalyancasından! Kendini beğenmiş neşeli bir adam olan Cellini'den bizi rastgele öldüren Kader'i taklit etmesini öğrendim. Sonra, gördüğüm yerde güzeli sevmesini de o öğretti bana. Zaten, bütün insanların karşısına tek başına çıkıp da talihin yaver gitmesi oynanacak güzel bir rol değil midir?

İçinde bulunduğunuz toplumsal karışıklığın bugünkü durumu üzerinde uzun uzun düşündüm. Düello çocukça bir iştir, birinin ölmesi gerekiyorsa bunu tesadüfe bırakmak budalalık olur. Düello dediğin yazı mı tura mı oyunudur. O kadar. Ben bir maça birlisine, hepsi de aynı delikten geçmek üzere, beş kurşun atıyorum, otuz beş adımdan. İnsan, böyle ufak bir marifeti olduktan sonra, karşısındakini devireceğine inanabilir. Yirmi yaşındayken yirmi adımdan bir adama ateş ettim, vuramadım. İşin tuhafı, adam da ömründe bir kerecik olsun eline tabanca almamış..."

Bu olağanüstü adam yeleğinin düğmelerini çözdü. Bir ayının sırtı gibi kıllı, insana ürküntüyle karışık bir bulantı veren yabani bir kıl tabakasıyla kaplı göğsünü göstererek "Bakın!" dedi. Sonra, Eugène'in parmağını alıp göğsündeki çukur bir yaranın üzerine koydu. "Bu ağzı süt kokan delikanlı tüylerimi yaktı. Ama, o zamanlar ben daha çocuktum. Sizin yaşınızda, yirmi bir yaşında, bir şeylere, bir kadının aşkına, ileride sizin içinde bocalayacağınız bir sürü saçmalıklara inanıyordum daha.

Biz dövüşecektik, değil mi? Beni öldürebilirdiniz. Diyelim beni gömdüler, ya siz nerede olacaktınız? Kaçacaktınız;

İsviçre'ye gidecek, pek parası olmayan babanızın parasını yiyecektiniz. İçinde bulunduğunuz durumla ilgili sizi ben aydınlatayım. Bu aydınlatmayı ben, dünya işlerini inceledikten sonra, tutulacak iki yol olduğunu görmüş bir adamın üstünlüğü ile yapacağım. Bu iki yoldan biri aptalcasına boyun eğmedir, biri de kafa kaldırma. Ben hiçbir şeye boyun eğmiyorum, öyle değil mi? Bu gidişinize göre siz ne istersiniz, biliyor musunuz? Bir milyon! Hem de acele! Yoksa, şu ufacık kafamızla, bir Ulu Varlık var mı, yok mu, anlamak isterken hapisaneyi boylardık. Bu milyonu ben size vereceğim." Vautrin burada Eugène'e bakarak biraz durdu. "Hah, şöyle! Vautrin Babacığınıza karşı tutumunuz düzeldi şimdi. 'Akşama buluşalım' denilince, süt içen kedi gibi yalanarak süslenmeye başlayan bir kıza döndünüz bu sözü duyunca, hele şükür!

Hadi bakalım! İkimiz baş başa verip hesabını çıkaralım, delikanlı. Memlekette, baba, anne, büyük hala, biri on sekiz, biri on yedi yaşında iki kız kardeş, biri on beş, biri on yaşında iki erkek kardeş. Tayfaların hesabını yaptık. Kız kardeşlerinizi halanız yetiştiriyor. Papaz da iki erkek kardeşe Latince öğretiyor. Ev halkı, has ekmekten çok, kestane lapası yiyor. Babanız pantolonlarına, eskimesin diye gözü gibi bakar. Anneniz kendine, güç halle, kış yaz birer elbise yaptırabilir. Kız kardeşleriniz ne bulurlarsa giyerler.

Hepsini biliyorum. Çünkü ben de güneyde bulundum. Size yılda bin iki yüz frank gönderiyorlar. Yalnız, memlekette işlerin gidişi aynı. Topraklarınız da yılda ancak üç bin frank getirebilir. Bir ahçı kadınla bir uşağınız vardır, baba barondur çünkü; görünüşü kurtarmak gerek. Bize gelince, yükselme hırsımız var. Beauséant'lar gibi dostlarımız var, yaya yürüyoruz; servetimiz olsun isteriz, cebimizde metelik yoktur, Madam Vauquer'in tatsız tuzsuz yemeklerini yeriz, Saint-Germain semtinin güzel yemeklerinden hoşlanırız; pis, kötü yataklarda yatarız, konaklar isteriz!

İsteklerinizi kınamıyorum oğlum; yükselme hırsı herkese vergi değildir. Hangi erkekleri beğendiklerini kadınlara sor. Yükselme hırsı olanları beğenirler. Yükselme hırsı olanların böbrekleri daha sağlamdır, kanlarında daha çok demir vardır, yürekleri ötekilerin yüreklerinden daha dayanıklıdır. Kadın güçlü olduğu saatlerde kendisini öyle mutlu, öyle güzel bulur ki, kemiklerinin kırılması pahasına da olsa, güçlü erkeği bütün öteki erkeklerden üstün tutar.

İsteklerinizin listesini size bir soru sormak için yapıyorum. Sorum şu: Kurt gibi açız, dişlerimiz de keskin; tencereyi kaynatmak için ne yapmalıyız? Medeni Kanunu bilmekle işe başlamalıyız. Eğlenceli bir iş değildir bu: Hiçbir şey de öğretmez. Gene de gerekli. Bunu geçelim. Avukat oluruz, sonunda mahkeme başkanlığına kadar yükseliriz, zenginlere yataklarında rahatça uyuyabileceklerini gösterebilmek için bizden daha değerli birtakım kimseleri, omuzlarına K.M. (Kürek Mahkûmu) damgasını vurup sürgüne göndereceğiz. Bu da keyifli bir iş değildir, hem de uzun sürer. İlk önceleri Paris'te iki yıl bekler, patlarsın; iki yıl 'cici mamalara', elini süremeden, karşıdan bakarsın.

Ele geçiremediğin şeyleri durmadan istemek yorucu bir şeydir. Solgun, kemiksiz hayvanlar soyundan olursak korku yoktur ama, damarlarımızda aslanların kanı, bize günde yirmi çeşit budalalık ettirecek kadar iştahımız var. Tanrı'nın Cehennemi'nde gördüğümüz işkencelerden daha korkunç olan bu işkence seni öldürür. Diyelim akıllı, uslusun; süt içiyorsun; ağıtlar söylüyorsun. Yüreğin cömert olduğu için, birçok sıkıntılardan, köpeği bile kudurtacak bu sıkıntılardan sonra, köstebek yuvası şehirde acayip bir herifin yardımcısı olmak zorunda kalacaksın. Kasap köpeğinin önüne çorba atar gibi, hükümet senin başına yılda bin frank atacak, işin yoksa hırsızların arkasından havla, zengini koru, iyi yürekli kimseleri giyotine yolla. Bu ne büyük mazhariyet! Ar-

kan yoksa taşradaki bir mahkemede çürür gidersin. Otuz yaşına doğru, hâlâ cüppeni ısırganların üzerine fırlatıp atmadınsa yılda bin iki yüz frankla yargıç olursun. Kırkına varınca, şöyle böyle altı bin liralık geliri olan zengin bir değirmencinin kızını alırsın. Tanrı bin bereket versin! Yok, kendine koruyucular bulursan, otuz yaşında bin altın maaşla kralın savcısı olur, üstelik belediye başkanının kızını da alırsın. Bir oy pusulasında 'Manuel'i 'Villèle' okumak gibi (kafiyeli olduklarından insanın vicdanı da rahattır) ufak tefek birtakım siyasi alçaklıklar edebilirsen, kırk yaşında başsavcı olur, mebus seçilebilirsin.

Şuna dikkat et, yavrum: 'Şu küçücük vicdanımıza çelmeler takacağız; yoksa, yirmi yılı sıkıntı, sefalet içinde geçiririz; kız kardeşimiz de evde kalır. Ayrıca, sana şunu da söylemekten şeref duyarım: Fransa'da ancak yirmi başsavcılık var, bu makama göz diken sizler ise yirmi bin kişisiniz. Bunların arasında bir derece yükselmek için ailesini satacak madrabazlar da var.

Bu meslekten iğrendinse başkasına bakalım. Baron Eugène de Rastignac avukat mı olmak istiyor? Oh! Ne güzel! On yıl eziyete katlanacak; ayda bin frank harcayacak; bir kitaplığı, yazıhanesi olacak; kibarlar arasına girecek; dava bulacağım diye bir davavekilinin eteğini öpecek; diliyle Adliye Sarayı'nı süpürecek. Bu meslek seni iyiye götürürse ne âlâ, ama Paris'te, elli yaşına gelip de yılda elli bin franktan yukarı kazanan beş avukat gösterebilir misin? Eksik olsun! Ruh bakımından bu kadar alçalmaktansa, korsan olurum, daha iyi. Kaldı ki parayı nereden bulacaksın! Bütün bunlar hoş şey değil.

Bir tek çıkar yol kalıyor: Bir kadının getireceği drahoma. Gelgelelim, evlenmek de, boynuna halka takmak demektir. Hem sonra, para için evlenirsek, şeref, haysiyet duygularımız nerede kalır? Bunları yapmaktansa, bugünden tezi yok,

insanlığın bu düzenine karşı savaşa girişmeli. Bir kadının önüne yılan gibi yatmakla, annenin ayaklarını yalamakla, bir dişi domuzu bile iğrendirecek alçaklıklar etmekle mutluluğa erişebilsen yine neyse ne ama, bu şekilde evleneceğin bir kadınla lağım taşları gibi sefil, perişan olursun. Karınla çatışmaktansa erkeklerle savaşmak daha iyidir.

Hayatın dört yol ağzındasın, delikanlı. Gideceğin yolu seç. Sen yolunu daha şimdiden seçmişsin. Yakının olan Beauséant Vikontesi'nin evine gittin, oradaki şatafatın kokusunu aldın. Goriot Baba'nın kızı Restaud Kontesi'nin evine gittin, orada da Parisli kadının kokusunu aldın. O gün alnına bir kelime yazılmış olarak döndün. Ben bu kelimeyi okudum: 'Yükselmek!' Ne pahasına olursa olsun yükselmek! 'Bravo!' dedim. 'Tam benim hoşlanacağım bir delikanlı.'

Sana para gerekiyordu. Nereden bulacaktın? Kız kardeşlerinden sızdırdın. Bütün erkekler az çok kız kardeşlerinin parasını çarparlar. Paradan çok kestanesi olan bir memleketten –Tanrı bilir nasıl– koparılan bu bin beş yüz frangı, yiyecek talanına çıkmış askerler gibi, çarçur edip gideceksin. Sonra ne yapacaksın? Ne yapacaksın? Çalışacak mısın? Şu sırada senin anladığın anlamda çalışma Poiret gücündeki kimselere ahir ömründe Vauquer Ana'nın evinde bir daire sağlar, o kadar.

Çabuk zengin olmak, hepsi de senin durumunda olan elli bin gencin şu sırada çözmeye çalıştığı bir bilmecedir. Bu elli bin içinde sen bir tek kişisin. Harcayacağın çabaları, savaşın çetinliğini bir düşün. Elli bin kişiye elli bin tane iyi yer bulunamayacağına göre, bir çanağın içindeki örümcekler gibi, birbirinizi yiyeceksiniz. Burada insan kendi yolunu nasıl açar, biliyor musun? Ya dehanın ışığı ile, ya da ahlaksızlıktaki ustalıkla. Bu insan yığını içine ya bir top güllesi gibi düşmeli, ya da bir veba gibi sokulmalı; dürüstlük hiçbir işe yaramaz. Dehanın gücü altında herkes iki büklüm olur. Her-

kes ona hınç duyar, çamur atmaya çalışır. Çünkü deha elde ettiğini paylaşmaz. Deha ayak direyince önünde herkes eğilir. Kısacası, insanlar dehayı çamura batıramayınca önünde diz çöküp ona tapınırlar.

Ahlaksızlık yaygındır, kabiliyet ise az görülen bir şeydir. Onun için, ahlaksızlık her yerde rastlanan beceriksizliğin silahıdır. Bu silahın ucunu her yerde göreceksin. Öyle kadınlar göreceksin ki kocalarının bütün geliri yılda altı bin frankken, süsleri için yılda on bin franktan yukarı para harcarlar. Öyle memurlar göreceksin ki yılda bin iki yüz frank maaşları vardır, toprak alırlar; öyle kadınlar göreceksin ki bir Âyan Meclisi üyesinin oğlunun Longchamp'da yolun ortasından koşabilen arabasında gidebilmek için kendilerini satarlar. Kızının yüklendiği senedi zavallı Goriot Baba budalasının nasıl ödemek zorunda kaldığını gördün. Oysa, damadının elli bin liralık geliri var.

Bahse girerim ki Paris'te her iki adımda bir bu Cehennem'e yaraşır işlerden birine rastlarsın. Başım üzerine bahse girerim ki, isterse zengin, genç, güzel olsun, hoşuna gidecek ilk kadının evinde, arı kovanına girmiş gibi kafan şişecektir. Kadınların hepsi de kanunların kendilerine yükledikleri zorluklardan sıyrılmak için hileye başvururlar, her şey için kocalarına karşı savaşa girişirler. Erkekler arasından kendilerine edindikleri dostlar için, kumaş parçaları için, çocukları, evleri, pek seyrek olarak da namusları için giriştikleri pazarlıkları bir bir saysam sonu gelmez.

Bu yüzden, namuslu insana herkes düşmandır. Namuslu adam kimdir? Paris'te namuslu adam susan, hiçbir şeyi başkasıyla paylaşmak istemeyen adamdır. Hiçbir zaman emeklerinin karşılığını almaksızın her yerde didinen, Tanrı'nın araçları diyebileceğimiz o fukara kölelerin sözünü etmiyorum. Budalalığın bütün tazeliğiyle namusun bulunduğu o yerde sefalet de vardır. Tanrı bize oyun oynar da son yar-

gı gününde bulunmazsa bu mert insanlar yüzlerini nasıl buruşturacaklar, şimdiden görür gibi oluyorum.

Onun için, çabuk zengin olmak istiyorsan, ya önceden varlıklı olmalısın, ya da öyle görünmelisin. Zengin olmak için büyük oyunlar oynamak gerek; yoksa, seni aldatırlar. Girebileceğin yüz meslekte başarıya ulaşmış on kişi varsa halk bu on kişinin ardından 'Hırsız!' diye bağırır. Yargını sen ver artık.

Dünyaya kabahat mi buluyorum sanıyorsun? Hiç de değil. Dünya oldum olası böyleydi. Ahlakçılar onu hiçbir zaman değiştiremezler. Âdemoğlu kusurludur. Kimi vakit az çok ikiyüzlülük eder; bön kimseler de onun iyi ya da kötü ahlaklı olduğunu söylerler. Halkı yükseltmek için zenginleri yeriyor değilim. İnsan yukarıda da aşağıda da ortada da birdir.

Bu yüksek hayvan sürüsünde milyonda bir kendilerini her şeyin, kanunların bile üstünde gören iyi yürekli on kişiye rastlanır. İşte ben de onlardan biriyim. Yüksek bir insansan, başın yukarıda, dosdoğru, yolunda yürü. Ama hasede, iftiraya, beceriksizliğe karşı, dünyaya karşı dövüşmen gerek. Napoléon'un Aubry adında bir millî savunma bakanı vardı, az kalsın kendisini sömürgelere yollayacaktı.

Kendini bir yokla: Her sabah bir gün önceden daha iradeli olarak kalkabilir misin? Kalkabilirsen, sana bir teklifte bulunacağım. Öyle bir teklif ki kimse geri çeviremez. İyi dinle. Ben bir şey düşünüyorum: Gidip yüz bin dönümlük büyük bir toprakta, diyelim Amerika Birleşik Devletleri'nin güney bölgelerinde, bir ağa hayatı sürmek. Orada çiftlik işletirim, kölelerim olur, yetiştirdiğim öküzleri, tütünü, odunu satarak birkaç milyoncuk kazanırım, bey gibi yaşarım, dilediğimi yaparım. Alçıdan yapılmış bir ine girerim, orada aklın alamayacağı bir hayat sürerim.

Büyük bir şairim ben. Yalnız, şiirlerimi yazmam; hareket, duygu halindedir onlar. Şu sırada elli bin frangım var. Bu pa-

rayla aşağı yukarı kırk köle edinebilirim. İki yüz bin frank daha ister, çünkü ağa hayatının bütün zevkini tadabilmek için iki yüz köle daha almalıyım. Anlıyorsun ya: Zenciler kendilerine dilediğinizi yapabileceğiniz çocuklardır. Kralın gelip size hesap soracak meraklı savcısı da yok. Bu kara sermaye ile on yılda üç dört milyonum olur.

Başarıya ulaşırsam kimse de gelip bana: 'Sen kimsin?' diye sormaz. Ben Amerika Birleşik Devletleri yurttaşı Mösyö Dört Milyon'um artık. Elli yaşında olacağım, daha çökmemiş olacağım, gönlümü dilediğim gibi eğlendireceğim.

Sözün kısası: Ben sana bir milyonluk drahoma sağlarsam, sen bana iki yüz bin frank verir misin? Yüzde yirmi komisyon. Çok mu, ne dersin? Karıcığına kendini sevdirirsin; sonra birtakım kuşkular, pişmanlıklar gösterir, on beş gün surat asarsın; bir gece, cilveleştikten sonra, öpüşmeler arasında, karına: 'Sevgilim!' diyerek, birine iki yüz bin frank borcun olduğunu söylersin.

En seçkin delikanlılar bu oyunu her gün oynarlar. Genç bir kadın gönlünü verdiği adamdan kesesini esirgemez. Bir şey kaybedeceğini mi sanıyorsun? Hayır. O iki yüz bin frangı bir işte yeniden kazanmanın yolunu bulursun. Paranla, kafanla, umduğun kadar büyük bir servet yaparsın. Kısacası, altı ay içinde kendini de, sevimli bir kadını da, Vautrin Babanı da mutluluğa kavuşturmuş olursun. Kışın, odun olmadığı için parmaklarını hohlayarak ısıtan annenle babanın, kardeşlerinin mutluluğu da cabası! Ne bu teklifim ne de bu istediğim seni şaşırtmasın. Paris'te evlenip de gül gibi geçinen altmış çiftten kırk yedisinin evliliği bu türlü pazarlıklarla yürür. Biri var, Baron'un zoru ile..."

Eugène, adamın sözlerini keserek, hırsla "Ne yapmam gerek?" diye sordu.

Vautrin, balığın oltaya vurduğunu sezen bir balıkçının içten içe duyduğu sevinci andırır bir hareketle "Hemen hemen

hiçbir şey!" dedi. "Bahtsız zavallı bir kızcağızın yüreciği sevgiye susamış bir sünger, üzerine bir damla duygu düşer düşmez şişiveren kuru bir süngerdir. İleride başına devlet kuşu konacağından habersiz, yalnızlık, umutsuzluk, zavallılık içinde yaşayan bir kıza kur yapmak, vallahi, iskambilde büyük sayı yapacak kâğıtları elinde toplayabilmek, piyangoda kazanacak numaraları önceden bilmek, haberleri öğrenerek tahviller almaktır. Sağlam kazıklar üzerinde, yıkılmaz bir evlilik kurarsın. Bu kız milyonlara konsun, bunları çakıl taşları gibi senin ayaklarının altına serer. Adolphe de, Alfred de, Eugène de kız için kendilerini feda edecek kadar zekâ gösterdilerse o da 'Al, Adolphe! Al, Alfred! Al, Eugène!' der. Fedakârlık dediğim de eski bir elbiseyi satıp Cadran-Bleu'ye giderek mantarlı et yemekleri yemek, oradan da kalkıp, gece, Ambigu-Comique tiyatrosuna gitmek, saatini rehine koyup ona bir şal almaktır. Ne baştan savma aşk mektupları yaz diyorum ben sana, ne de kadınların pek önem verdikleri zırvalar yap, mektup kâğıdına gözyaşı yerine su damlat diyorum. Gönül dilinden çok iyi anlar bir halin var.

Görüyorsun ki Paris, içinde türlü toplumsal avların geliriyle yaşayan yirmi çeşit yabani kabilenin kaynaştığı bir Yeni Dünya ormanı gibidir. Sen de bir milyonlar avcısısın. Bu milyonları elde etmek için tuzaklar, kapanlar, ökseler kuruyorsun. Avlanmanın birçok çeşidi var. Kimi drahoma peşindedir, kimi ucuza mal kapatma avındadır, kimi vicdanlar avlar kimi de gazetesinin eli kolu bağlı abonelerini başkasına satar. Av torbası dolu olarak gelene kibar âlemi kollarını açar, selamlar; şerefine şölen verir. Bu konuksever toprağın hakkını yemeyelim, işin doğrusunu söyleyelim: Dünyanın en hoş görülü şehrine gelmişsin. Bütün Avrupa başkentlerinin kendini beğenmiş asilleri alçak bir anahtar, onun şölenlerine koşar, yemeğini yer, alçaklığıyla kadeh tokuşturur."

Eugène "İyi ama, o kızı nerede bulmalı?" diye sordu.

"Kız hazır, önünde duruyor."

"Victorine mi?"

"Ta kendisi!"

"Nasıl olur!"

"Barones Rastignac'cağız seni çoktan seviyor!"

Eugène şaşırmıştı.

"Ama, onun beş parası yok ki!" dedi.

"Ha! Şimdi geldik asıl meseleye! İki kelimecik daha söyleyeyim, her şey anlaşılacak. Taillefer Baba yaşlı bir kabadayıdır. Devrim sırasında arkadaşlarından birini öldürdüğü söylenir. Düşüncelerinde kimseye bağlı olmayan mert arkadaşlardan biridir. Bankerdir, Frédéric Taillefer ve Ortağı kurumunun başlıca ortağıdır. Bir de oğlu var, servetini Victorine'e değil, ona bırakmak istiyor. Böyle haksızlıklardan hoşlanmam ben. Don Kişot gibiyimdir: Güçlüye karşı güçsüzün savunmasını üzerime almayı severim. Tanrı oğlunu elinden alırsa Taillefer kızını yeniden benimseyecek, kim olursa olsun bir mirasçısı bulunsun isteyecektir; insanın mayasındaki bir budalalıktır bu. Onun artık çocuğu da olamaz, biliyorum.

Victorine yumuşakbaşlı, kibar bir kızdır; çok geçmez babasını avucunun içine alır; elindeki duygu kamçısıyla, onu bir Alman topacı gibi döndürür. Çok içlidir, gösterdiğin sevgi karşısında, seni unutamaz, evlenir seninle.

Kaderin işini ben üzerime alıyorum. Tanrı'nın da gönlünü razı ederim. Benim bir arkadaşım var, kendisine çok iyiliğim dokunmuştur. Loire ordusunda albaydır, şimdi muhafız alayında bulunuyor. Benim sözümü dinler. Aşırı kralcı oldu; görüşlerine saplanıp kalan sersemlerden değildir çünkü. Sana bir öğüt daha vereyim, yavrum: Sözlerine olduğu kadar görüşlerine de pek bağlanma. Görüşlerini para ile almak isterlerse, hiç durma, sat. Görüşlerinin hiç değişmemesiyle övünen kimse hep burnunun dikine gitmekle ken-

dini görevlendirmiştir, insanın hiç yanılmayacağını sanan bir böndür. Kurallar yok, olaylar vardır. Kanunlar yok, durumlar vardır. Üstün adam olaylarla durumları, yön vermek üzere, kaynaştırır. Değişmez kurallar, kanunlar olsaydı halk bunları gömlek değiştirir gibi değiştirmezdi. Kimse bütün bir milletten daha bilgili olduğunu iddia edemez. Fransa'ya en az yararı dokunmuş kimse sadece bir put tur; her şeyi kırmızı gördüğü için saygı kazanmıştır. Üzerine 'La Fayette' diye etiket yapıştırıp sanayi müzesinde makineler arasına koymak çok yerinde olur. Buna karşılık, herkesin taşladığı bir prens var ki* insanlığı yüzüne tükürecek kadar hor görmüştür ama, Viyana Kongresi'nde Fransa'yı parçalanmaktan kurtarmıştır. Taçlarını ona borçlu olanlar şimdi yüzüne çamur atıyorlar.

Ah! Ben bilirim bu işleri! Birçok insanın sırrı bendedir. Bu kadarı yeter. Bir kuralın uygulanmasında üç kişinin anlaştığını gördüğüm gün sarsılmaz bir inanç edineceğim. O günü sabırsızlıkla bekliyorum. Mahkemelerde, kanunun bir maddesi üzerinde aynı düşüncede olan üç yargıç bulamazsın.

"Gelelim yine benim adama. Benim bir sözümle İsa'yı yeniden çarmıha gerer. Vautrin Baba'sının bir sözüyle, kız kardeşine yüz metelik olsun göndermeyen o maskara herifle kavga çıkarmaya çalışır. Hem de..." Vautrin burada kalktı, hazırol vaziyeti aldı, savunan silahşorun hareketini yaptı, "Hem de, karanlıkta!"

Eugène "Ne korkunç şey!" dedi. "Şaka mı ediyorsunuz, Mösyö Vautrin?"

"Yok, yok merak etme! Anlamamazlıktan geliyorsun ya. Ama, hoşuna gidiyorsa, kız, öfkelen! 'Alçak! Hain! Namussuz! Haydut!' de bana! Yalnız, 'Dolandırıcı! Hafiye!' deme. Hadi, söyle, içindekileri boşalt. Kusuruna bakmam. Sen yaşta bir delikanlıdan beklenen şeylerdir bunlar. Ben de böy-

(*) Yazar bununla Prens Tailleyrand'ın sözünü ediyor – ç.n.

leydim. Güzel bir kadının evine çapkınlığa gideceksin, parasını alacaksın. Bunu düşündün, değil mi? Sevgili öğrencim, dürüstlük bölünmez bir bütündür: Ya vardır, ya yoktur. Günahların doğrusu. Bu düzen sayesinde, pişmanlık oldun mu suçtan kurtuluyorsun. Toplum içinde bir basamağa yükselmek için bir kadını baştan çıkarmak, bir ailenin çocukları arasına ikilik sokmak, kısacası, bir çatı altında, ya da başka bir yerde insanın kendi zevki için birtakım alçaklıklarda bulunması bir inanç, bir umut, bir hayır işi midir sanıyorsun? Bir gece içinde bir çocuğun servetinin yarısını kapan bir züppeye niçin iki ay hapis veriliyor da bin frank çalan bir fukaraya ağırlaştırıcı nedenlerle niçin kürek cezası veriliyor? Kanunlarınız böyle işte. Saçma olmayan bir tek maddesi yok. Sarı eldivenli yalancı adam kan dökülmeden birtakım cinayetler işlemiştir; kan dökmemiştir ama, kan almıştır. Katil kapıyı maymuncukla açmıştır. İkisi de bir: İkisi de gece yapılan işler.

Benim teklif ettiğimle senin bir gün yapacağın arasında yalnız daha az kan dökmek gibi bir fark var. Bu dünyada değişmez birtakım şeylere inanıyorsun. Öyleyse, insanları hor gör, Medeni Kanun ağından geçirilebilecek ilmikleri bul. Belli kaynağı olmayan büyük servetlerin sırrı birer unutulmuş suçtur. Suç unutulmuştur, çünkü gerektiği gibi işlenmiştir."

"Rica ederim, susun efendim! Dahasını işitmek istemiyorum. Beni kendimden kuşkuya düşüreceksiniz. Şu sırada bütün bildiğim duygudan ibaret."

Vautrin "Öyle olsun, güzel çocuk," dedi. "Ben seni daha güçlü sanırdım. Artık sana bir şey söylemeyeceğim. Yalnız, son bir sözüm var." Delikanlının gözlerinin içine dik dik baktı. "Sırrımı biliyorsun artık."

"Teklifinizi reddeden bir genç sırrınızı unutmasını da bilir."

"İyi söyledin, hoşuma gitti. Başkası olsa senin kadar dü-

rüst davranmazdı. Senin için yapmak istediğim şey hep aklında olsun. On beş gün süre veriyorum. Ya evet dersin, ya hayır."

Eugène, Vautrin'in, bastonu koltuğunun altında, rahat rahat gidişini görünce içinden "Ne sağlam kafası varmış bu adamın!" dedi. "Beauséant Vikontesi'nin bana gizli kapaklı söylediklerini o apaçık söyleyiverdi. Çelikten tırnaklarıyla yüreğimi parçaladı. Nucingen Baronesi'nin evine niçin gitmek istiyorum? Ben bunun nedenini kavradığım sırada o da hemen keşfediverdi. Bu haydut bana, iki kelimede dürüstlük hakkında insanlarla kitapların söylediğinden daha çok şey söyledi."

Eugène burada torbayı masanın üzerine fırlatarak: "Dürüstlüğe gözdağı verilemeyeceğine göre, ben kız kardeşlerimin parasını mı çaldım yani?" dedi. Sonra oturdu, insanı şaşkına döndüren derin düşüncelere daldı: "Dürüstlüğe bağlı kalmak! Yüksek bir dava uğruna kurban olmak! Aman canım! Herkes dürüstlükten yana ama, dürüst olan kim? Milletler put olarak özgürlüğe taparlar ama, yeryüzünde özgür millet nerede? Gençliğim bulutsuz bir gök gibi masmavi daha. Büyük adam olmak, zengin olmak istemek yalan söylemeye, boyun eğmeye, yerde sürünmeye, yerden kalkmaya, dalkavukluk etmeye, doğruyu gizlemeye katlanmak değil midir? Kendinden önce yalan söyleyenlerin, boyun eğenlerin, yerde sürünenlerin uşağı olmaya razı olmak değil midir? Onlarla suç ortakları olmadan önce kendilerine hizmet etmek gerek.

Yok, hayır! Ben asil, kutsal bir amaç uğruna çalışmak istiyorum. Gece gündüz çalışmak, servetimi yalnız kendi emeğime borçlu olmak istiyorum. Pek ağır ağır kazanılan bir servet olacak bu; ama, her gün başım kötü düşüncelerden uzak, yastığımda dinlenecektir. Kendi hayatını seyretmekten, bu hayatı bir zambak gibi saf bulmaktan daha güzel bir

şey var mıdır? Hayatla ben, bir delikanlı ile nişanlısı gibiyiz. On yıl evlilikten sonra neler olacağını Vautrin gösterdi bana. Hay Allah! Aklımı oynatıyorum. Kalp iyi bir kılavuzdur."

Şişko Sylvie'nin sesini duyunca hülyasından uyandı. Sylvie terzinin geldiğini haber veriyordu. Eugène, elindeki para torbalarıyla, adamın karşısına çıktı. Bu duruma kızmadı da. Akşam elbisesini denedikten sonra, yeni gündüzlük elbisesini giydik. Bu kılık onu baştan başa değiştiriyordu. Kendi kendine "Mösyö de Trailles'le bal gibi boy ölçüşebilirim," dedi. "En sonunda, bir asile benzedim."

Goriot Baba içeri girdi.

"Nucingen Baronesi'nin girip çıktığı evleri biliyor muyum acaba diye sormuştunuz, efendim."

"Evet?"

"Söyleyeyim. Önümüzdeki pazartesi günü Mareşal Carigliano'nun balosuna gidiyor. Siz de giderseniz, iki kızının eğlenip eğlenmediklerini, nasıl giyindiklerini bana birer birer anlatırsınız."

Eugène onu ateşin karşısına oturttu.

"Bunu nasıl öğrendin, Goriot Babacığım?" diye sordu.

Yaşlı adam, şen bir tavırla "Oda hizmetçisi söyledi," dedi. "Ben onların ne yaptıklarını hep Thérèse ile Constance'tan öğrenirim."

Sanki genç bir âşıktı da sevgilisi ile –onun haberi olmadan– bağlantı kurmasını sağlayan bir hile yapmış, bundan dolayı da seviniyordu. Acı bir imrenmeyi saflıkla açıkladı:

"Onları göreceksiniz siz!"

Eugène "Bilmiyorum," dedi. Beauséant Vikontesi'ne gideyim de bir sorayım bakayım beni Mareşal'in karısına tanıtabilir mi?"

Eugène, Vikontes'in karşısına bu yeni kılıkla çıkacağını düşünerek seviniyordu. Ahlakçıların "insan kalbinin uçurumları" dedikleri şey yalnız kişinin çıkarından ileri gelen

aldatıcı düşünceler, elde olmadan yapılan davranışlardır. Bunca söylevlere konu olan şu heyecanlı haller, şu geri dönüşler zevklerimiz yararına yapılmış birtakım hesaplardır. Eugène de, kendini böyle şık, güzel eldivenler, güzel botlar giymiş görünce dürüstlük konusundaki kararını unuttu. Gençlik, yüzünü adaletsizlikten yana çevirince vicdanın aynasından kendine bakmaktan korkar, olgunluk çağı ise kendini bu aynada görmüştür; hayatın bu iki safhası arasındaki fark buradan gelir.

Birkaç günden beri iki komşu –Eugène ile Goriot Baba– iyice ahbap olmuşlardı. Bu gizli dostluk delikanlı ile Vautrin arasındaki ters duyguları doğuran ruhî nedenlere dayanıyordu. Duygularımızın maddi dünyadaki etkilerini ortaya çıkarmak isteyen cesur filozof bu duyguların bizimle hayvanlar arasında kurduğu bağlantılarda bunların gerçek maddiliğini belirten birçok deliller bulur elbette. Hangi fizyoloji bilgini, bir karakteri, yabancı bir kimsenin kendisini sevip sevmediğini hemen anlayan bir köpekten daha çabuk keşfedebilir? Herkesin dilinde dolaşan "birbirini çeken sevgi tanecikleri" deyimi ilkel sözlerin kabuklarını ayırmayı sevenlerin felsefi sersemlikleri yalanlamak için dile yerleştirdikleri sözlerden biridir. İnsan sevildiğini sezer. Duygu her şeye damgasını vurur, uzaklıkları aşar. Mektup bir ruhtur, konuşan sesin öylesine tıpatıp bir yankısıdır ki ince zekâlar onu sevginin en zengin hazineleri arasında sayarlar.

Düşüncesiz duygusuyla köpekteki sezgi gücünün yüksekliğine ulaşan Goriot Baba delikanlının içinde kendisine karşı uyanan acımanın, hayranlık gösteren iyiliğin, ondaki yakınlık duygusunun kokusunu almıştı. Bununla birlikte, aralarında bu bağ hiçbir sırdaşlığa varmamıştı daha. Eugène, Nucingen Baronesi'ni görmek istemekle birlikte, bu kadının evine girerek ihtiyara güvenmiş değildi. Yalnız, onun edeceği bir boşboğazlığın kendi işine yarayacağını umuyordu. Go-

riot Baba kızlarının sözünü kendisine herkes içinde ne kadar edilebilirse o kadarcık etmişti.

Eugène'in, Restaud Kontesi ile görüştükten sonra dönüşünde Goriot Baba "Benim adımı ağzınıza aldığınızdan ötürü Kontes'in size kızdığına nasıl inandınız, bayım?" dedi. "İki kızım da beni çok severler. Mutlu bir babayım ben. Yalnız, damatlarım bana kötü davrandılar. Kocalarıyla aramdaki geçimsizliğin acısını bu iki sevimli yaratığın çekmesini istemem. İstemedim, onları gizli gizli görmeyi daha doğru buldum. Bu gizlilik bana öyle türlü türlü zevkler veriyor ki kızlarını diledikleri zaman görebilen babalar bunu anlayamazlar. Ben kızlarımı dilediğim zaman göremem, anlıyor musunuz? Onun için, hava güzel olunca, kızlarımın sokağa çıkıp çıkmayacaklarını hizmetçilerinden öğrenirim, çıkacaklarsa Champs-Elyées'ye giderim, süslü elbiseleri içinde onları hayran hayran seyrederim. Geçerken tatlı tatlı gülümserler, üzerime güzel bir gün ışığı vurmuş gibi olur.

Orada durur beklerim; döneceklerdir çünkü. Onları bir daha görürüm. Açık hava yaramıştır, yüzleri pembe pembe olmuştur. Görenlerin: 'Bak! Ne güzel kadın!' dediklerini duyarım, içim sevinç dolar. Onlar benim kanımdan değil mi? Arabalarını çeken atları severim, onların dizleri üzerindeki köpek yavrusu olmak isterim. Kendilerini sevinçli görmek bana hayat verir. Herkes gönlüne göre sever. Benim bu sevgimin kimseye zararı yokken, niçin herkes benimle uğraşıyor? Kendimce mutluyum ben. Akşam, baloya gitmek üzere evlerinden çıktıkları sırada kızlarımı görmeye gitmek yasak mı? Gecikip de, gittiğim zaman bana 'Hanımefendi çıktılar,' derlerse bilseniz ne üzülürüm! Bir kere, Anastasie'nin iki gündür yüzünü görmemiştim, bir gece sabahın üçüne kadar yolunu bekledim. Görünce sevincimden az kalsın ölecektim!

Sizden rica ediyorum: Benim sözümü edecekseniz 'Kızları

ne iyi kalpli!' deyin, başka bir şey söylemeyin. Beni hediyelere boğmak istiyorlar. Ben bunu önlüyorum. 'Paranızı saklayın. Hediyeyi ben ne yapayım? Hiçbir eksiğim yok,' diyorum. Gerçekten, aziz dostum, ben neyim ki? Kızları neredeyse ruhu orada olan değersiz bir ölüyüm ben."

İhtiyarcık burada biraz durdu. Sonra, Eugène'in çıkmak üzere hazırlandığını görünce: "Nucingen Baronesi'ni de tanıyınca, kızlarımdan hangisini daha üstün bulduğunuzu söylersiniz bana," dedi.

Eugène, Beauséant Vikontesi'nin evine gideceği saati beklerken, Tuilleries'de şöyle bir gezinecekti.

Bu gezinti delikanlıya uğursuz geldi.

Birkaç kadının gözüne çarptı. Öylesine yakışıklı, öylesine gençti, öylesine zevkli bir zarafeti vardı ki! Eugène üzerine hayranlık denebilecek bir ilgi çektiğini görünce, soyduğu kız kardeşleriyle halasını, içinde kendisine karşı duyduğu tiksintiyi düşünmez oldu. Pek kolayca melek sanılacak bir şeytandı bu. Yakutlar saçan, sarayların yüzüne altın oklarını atan, kadınların yüzlerini al al eden, aslında pek sade olan tahtları ahmakça bir parıltı ile kaplayan, alaca kanatlı şeytan.

Eugène, yalancı süsleriyle gözümüze her şeyi yapabilmenin timsali gibi görünen o çatırdayan boş övüntü tanrısına kulak verdi. Kendisine "Avuç dolusu altın, sevgi" diyen, o makyaj malzemesi satan bir kocakarının iğrenç yüzü bir kızın kafasına nasıl kazınırsa, Vautrin'in sözü de, her ne kadar sert, açıksa da, Eugène'in içine öyle işlemişti.

Eugène, bir ara aylak aylak dolaştıktan sonra, saat beş sularında, Beauséant Vikontesi'nin evine gitti. O korkunç darbelerden biriyle karşılaştı. Genç kalpler bu darbelere karşı silahsızdır. O güne kadar Vikontes'i asil olarak yetiştirilmekten dolayı elde edilmiş, ancak yürekten gelirse tam olan kibar bir tatlılıkla, son derece hoş bir çekicilikle dolu bulmuştu.

Eugène içeri girince, Vikontes sert bir hareketle doğruldu, buyruk verir gibi bir sesle "Sizinle şu sırada görüşmem imkânsız, Mösyö Rastignac," dedi. "İşim var..."

Gözünden hiçbir şey kaçmayan biri için –Eugène o sırada bu durumdaydı– bu sözler, bu davranış, bu bakış, sesin kıvrılıp bükülüşü değişmez kibar tabaka özelliğinin, alışkanlıklarının tam bir hikâyesiydi. Kadife eldiven içindeki demir el, yapmacıklar altındaki kişilik, bencillik, cilanın altındaki tahta gözlerinin önüne serildi. Sonunda, tahtın sorguçları altında başlayıp son asilin miğferinin tepesinde sona eren "Ben kral!" sözünü duydu. Delikanlı, kadının kibarlığına kanacak kadar onun sözlerine kapılmıştı. Bütün bahtsızlar gibi o da, iyilik edeni iyilik görene bağlaması gereken o hoş anlaşmayı iyi niyetle imzalamıştı. Bu anlaşmanın ilk maddesi büyük kalpler arasında tam bir eşitlik tanır. İki varlığı tek bir vücut kılan iyilikseverlik de güzel ruhların cömertliğidir.

Eugène, Carigliano Düşesi'nin balosuna gitmek istiyordu. Bu beklenmedik, zorlu saldırıya göğüs gerdi.

Heyecanlı bir sesle "Önemsiz bir şey olsaydı gelip sizi rahatsız etmezdim, hanımefendi," dedi. "Sizi daha sonra görmeme müsaade etmek lütfunda bulunun, beklerim."

Kontes, sözlerindeki sertlikten biraz utanarak "Öyleyse, akşama gelin, yemeği birlikte yiyelim!" dedi.

Bu kadın, büyük olduğu kadar, gerçekten de iyi bir insandı.

Eugène, bu birdenbire meydana gelen dönüşten memnun olmakla birlikte, giderken kendi kendine "Yerlerde sürün, her şeye katlan!" diye söylendi. "Kadınların en iyisi, birden bütün dostluk sözlerini unutup, eski bir ayakkabı gibi seni fırlatıp atarsa, ötekiler ne yapmaz! Herkes kendi başının çaresine baksın, öyle mi yani? Doğrusu ya, ona muhtaç olduğum için suçlu benim. Vautrin'in dediği gibi, insan top güllesi olmalı."

Acı düşüncelerini, Kontes'in evinde yemek yemekle duyacağı zevk hemen dağıttı. Hayatın en önemsiz olayları, bir

çeşit uğursuzlukla, onu öyle bir yola sürükleyerek iş birliği ediyorlardı ki, Vauquer Yurdu'ndaki korkunç Sfenks'in gözlemlerine göre, o yolda, savaşta olduğu gibi, öldürülmemek için öldürmek, aldatılmamak için aldatmak zorundaydı; yine o yolda, vicdanını, kalbini çemberde bırakmak, yüzüne bir maske takmak, insanlarla insafsızca oynamak, Lakedemonya'da olduğu gibi, tacı elde geçirmek, değerini kazanmak için serveti görünmeden kapmak zorundaydı.

Eugène, Vikontes'in evine dönünce, genç kadını yine o her zamanki tatlı haliyle dolu buldu. Birlikte yemek salonuna gittiler. Kont karısını bekliyordu. Şatafatın en yüksek noktasına varan sofra parıl parıl parlıyordu. Her şeyden bıkkınlık getirmiş kimselerin çoğu gibi, Beauséant Kontu'nun da güzel yemek zevkinden başka zevki kalmamıştı: Oburluk konusunda o da 18. Louis okulundandı. Onun için, sofrasının gerek yemeklerde, gerek yemek havasında bir şatafat vardı. Böyle bir konakta ilk defa yemek yiyen Eugène'in gözleri o güne kadar hiç, böyle bir manzara görmemişti. Bir vakitler İmparatorluk balolarının sonunda verilen yemekleri moda ortadan kaldırmıştı; subaylar kendilerini dışarıda olduğu gibi içeride de bekleyen bütün savaşlar için bu yemeklerden kuvvet almak zorundaydılar. Eugène o güne kadar ancak balolarda bulunmuştu. Sonraları kendisini öylesine seçkin kılacak, daha şimdiden kazanmaya başladığı kendine güven, onu bunca yıl şaşırmaktan kurtaracaktı. Yalnız, bu oymalı gümüş takımlarla, bu ihtişamlı sofraya gösterilen binbir özeni görünce, çıt çıkarmadan yapılan servise ilk defa hayran olunca, ateşli muhayyilesi olan bir kimse için, her zaman kibar olan bu hayatı, sabahleyin kabul etmek istediği yoksunluklardan üstün tutmamak güçtü. Düşüncesi bir ara onu getirip pansiyonuna attı; öylesine derin bir dehşete kapıldı ki, hem kocaman elini omzu üzerinde hissettiği Vautrin'den kaçmak, hem de temiz bir eve yer-

leşmek için, ocak ayında bu pansiyondan ayrılacağına kendi kendine söz verdi.

Açık ya da kapalı ahlaksızlığın Paris'te aldığı türlü şekilleri düşününce, bu şehirde okullar açtığını, buralara gençleri doldurduğunu, güzel kadınların nasıl olup da saygı gördüklerini, sarrafların gözler önüne serdikleri altınların nasıl olup da yerlerinden sihirli bir şekilde uçmadığını insan kendi kendine sorar. Gençlerin işledikleri cinayetlerin, hattâ suçların az olduğu düşünülecek olursa, kendi kendilerine savaşan, bu savaştan hemen her zaman zafer kazanarak çıkan bu sabırlı kimselere karşı nasıl olur da insan saygı duymaz! İyi bir şekilde resmedilmiş olsaydı Paris'le olan savaşında yoksul bir öğrenci bugünkü uygarlığımızın en dramatik konularından birini vermiş olurdu. Beauséant Kontesi, konuşmaya sürüklemek için, Eugène'in yüzüne boşuna bakıyordu. O ise Kont'un yanında hiçbir şey söylemek istemedi.

Vikontes "Bu akşam beni İtaliens'e götürüyor musunuz?" diye kocasına sordu.

Vikont bizim hukuk öğrencisinin de inandığı alaycı bir kibarlıkla "Size boyun eğmenin bana vereceği zevkten şüphe eder misiniz?" diye karşılık verdi. "Ne yazık ki Variétés'de bir arkadaşımla buluşmak zorundayım."

Vikontes kendi kendine "Sevgilisiyle buluşacak!" dedi.

Vikont "Bu akşam Ajuda'nız yok demek?" diye sordu.

Vikontes "Yok," diye, canı sıkılarak karşılık verdi.

"Peki, mutlaka biriyle gitmek gerekiyorsa, Mösyö de Rastignac'la gidersiniz."

Vikontes gülümseyerek Eugène'e baktı.

"Sizi pek dile düşürür," dedi.

Eugène eğilerek "Fransız tehlikeyi sever, çünkü şan şerefi onda bulur, demiş Chateaubriand," diye karşılık verdi.

Birkaç dakika sonra, öğrenci, hızlı giden bir kupa araba-

sında, Madam de Beauséant'ın yanında, günün modası bir tiyatroya gidiyordu. Sahneye karşı bir locaya girince, dürbünlerin, zarif tuvaleti içindeki Vikontes'le birlikte, kendisine de çevrildiğini görünce bir masalı yaşıyorum sandı. Sihirden sihre uçuyor gibiydi.

Madam de Beauséant "Bana söyleyecekleriniz var," dedi. "A! a! bakın, bizden üç loca ötede Madam de Nucingen; öbür yanda da, kız kardeşiyle Mösyö de Trailles!"

Bu sözleri söylerken, Vikontes Madam de Rochefide'in bulunması gereken locaya bakıyordu. Ajuda Markisi'ni orada göremeyince, yüzünü olağanüstü bir parlaklık kapladı.

Eugène, Madam de Nucingen'e baktıktan sonra "Güzel bir kadın," dedi.

"Kirpikleri beyaz."

"Evet ama, o ne güzel endam!"

"Kocaman elleri var."

"Ne güzel gözler!"

"Yüzü uzun."

"Uzun yüzün bir seçkinliği vardır."

"Ne mutlu ona! Bakın, dürbünü nasıl bir alıp bir bırakıyor! Her hareketinden Goriot olduğu belli."

Vikontes'in bu sözlerine Eugène pek şaştı. Gerçekten, Beauséant Vikontesi salonu dürbünle seyrediyor, Madam de Nucingen'in hiçbir hareketini gözden kaçırmadığı halde, ona dikkat etmez gibi görünüyordu. Tiyatrodaki topluluk son derece güzeldi. Delphine de Nucingen Vikontes'in genç, güzel, zarif yakınını yalnız kendisiyle meşgul görmekle az övünmüş değildi. Eugène hep ona bakıyordu.

"Onu böyle göz hapsine almaya devam ederseniz, rezalet çıkarırsınız, Mösyö de Rastignac. İnsanların üstüne böyle atılırsanız, hiçbir başarı elde edemezsiniz."

Eugène "Sevgili teyzem kızı," dedi. "Beni kanadınızın altına aldınız. Eserinizi tamamlamak isterseniz, size pek az bir

zahmete mal olacak, bana büyük iyiliği dokunacak bir lütufta bulunmanızı sizden rica ediyorum. Ben gönlümü kaptırdım bile."

"Ne çabuk!"

"Evet."

"Hem de bu kadına ha?"

"Nasıl olur!"

"Bunun nedenini olduğu gibi söyleyeceğim, hanımefendi. Yalnız, size böyle bir sırrı açarken, hoş görünüze güveniyorum. Ben babanızın komşusuyum. Restaud Kontesi'nin de onun kızı olduğundan hiç haberim yoktu. Büyük bir masumlukla bunun sözünü etme ihtiyatsızlığını gösterdim. Kız kardeşiniz hanımefendiyle kocasını kızdırdım. Bu evlat dönekliğini Langeais Düşesi ile Beauséant Vikontesi nasıl kötü karşıladılar, bilemezsiniz. Sahneyi kendilerine anlattım, çılgınca kahkahalarla güldüler. İşte o zaman, Vikontes, sizinle kız kardeşiniz arasında bir karşılaştırma yaparak, sizi çok iyi bir dille andı, komşum Mösyö Goriot'ya nasıl iyi davrandığınızı söyledi. Zaten, nasıl olur da onu sevmezsiniz! Sizi öylesine büyük bir sevgiyle seviyor ki, ben bile kıskandım. Bu sabah iki saat hep sizin lafınızı ettik. Sonra, babanızın anlattıklarıyla içim öylesine doluydu ki, bu akşam, Vikontes'le yemek yerken kendisine sevimli olduğunuz kadar güzel olamayacağınızı söyledim. Böylesine hararetli bir hayranlığa yararlı olmak istemiş olacak ki, o kendisine yaraşan zarifliğiyle, sizi görebileceğini söyleyerek beni buraya gönderdi."

Bankerin karısı "Size daha şimdiden minnettarım, beyefendi," dedi. "Neredeyse iki eski dost olacağız."

Eugène "Dostluk sizin yanınızda pek kaba bir duygu olmamakla birlikte, hiçbir zaman dostunuz olmak istemem," dedi.

Acemi gençlerin ağzına yaraşan bu abuk sabuk sözler ka-

dınların gözüne hoş görünür de, ilgisizlikle okunduğu zaman ancak zavallı hale gelirler. Bir gencin davranışı, konuşma tarzı, bakışı onlara hesapsız değerler verir. Nucingen Baronesi Eugène'i sevimli buldu. Sonra, bütün kadınlar gibi, delikanlının apaçık sorduğu sorulara, bir şey söylemeyerek, başka bir sözle karşılık verdi.

"Evet, kız kardeşim bizim için gerçekten bir tanrı olan bu zavallı babaya karşı böyle davranarak haksızlık ediyor. Baron babamı ancak sabahları görebileceğimi kesin bir şekilde bana buyurduğu zaman, çaresiz buna katlandım. Uzun süre üzüldüm. Evlilik hayatındaki zorlukların ardı sıra gelen bu yorucu davranışlar evliliğimi en çok bulandıran nedenlerden biri olmuştur. Herkesin gözünde ben, elbette ki, Paris'in en mutlu kadınıyım; gerçekte ise en mutsuzu... Böyle konuşmamı çılgınca bulacaksınız ama, babamı tanıyorsunuz; bundan dolayı da, bana yabancı değilsiniz."

Eugène "Sizin olmak isteğiyle bu kadar çok tutuşan bir kimseye hiçbir zaman rastlamayacaksınız," dedi. "Siz bütün kadınlar ne ararsınız? Mutluluk." Delikanlı bunu kalbe giden bir sesle söylemişti. "Bir kadın için mutluluk, sevilmek, tapılmak, bütün isteklerini, heveslerini, sevinçlerini söyleyebileceği bir dostu olması, başkalarına söyleneceğinden korkmaksızın sevimli kusurlarıyla, kalbinin bütün çıplaklığıyla görünmekse, inanınız bana, her zaman ateşli, böyle fedakâr bir kalbe hülya dolu, bir işaretinizle ölebilen, kibar âlemini daha bilmeyen, onun gözünde bu âlem siz olduğunuz için bilmek de istemeyen bir gençte rastlanabilir. Görüyorsunuz ya, ben –saflığıma güleceksiniz– taşradan taptaze, sadece güzel ruhları tanımış olarak geliyorum, aşksız kalmayı düşünüyordum. Akrabam olan Vikontes'i görmek aklımdan geçti, o da bana kalbinin yanında yer verdi. İhtirasın binlerce hazinesini buldurttu, Chérubin gibi, ben de bütün kadınlara, içlerinden birine bağlanmayı bekleyerek âşı-

ğım.* Buraya gelip sizi görünce, sanki bir sele kapılarak size doğru sürüklendim. Eskiden sizi çok düşündüm ama, şimdi şu gördüğüm kadar güzel hayal etmemiştim. Beauséant Vikontesi o kadar çok bakınamamı buyurmuştu. Al dudaklarınıza, ak teninize, tatlı gözlerinize bakmanın ne çekici bir şey olduğunu o bilmiyor. Ben de çılgınca sözler söylüyorum ama, bırakın bu sözleri söyleyeyim."

Bu tatlı sözlerin ağızdan döküldüğünü işitmek kadar kadınların hoşuna giden bir şey olamaz. En ağırbaşlı, en sofu kadın bile, karşılık vermeyecek de olsa, bu sözleri dinler. Eugène de, çapkınca boğuk bir sesle, bütün kalbindekileri söyledi. Barones, gülümseyerek, ona cesaret veriyor, ara sıra Prenses Galathionne'un locasından ayrılmayan de Marsay'e bakıyordu. Eugène, Barones'i kocası eve götürmek üzere almaya gelinceye kadar yanında kaldı.

"Carigliano Düşesi'nin balosundan önce sizi görmek zevkini tatmak isterdim," dedi.

Ablak yüzünde tehlikeli bir tazelik okunan Baron, kaba bir Alsace'lı ağzıyla "Hanımefendi cesaret verdiğine göre, iyi bir kabul göreceğinize güvenebilirsiniz," dedi.

"İşler yolunda. Çünkü, kendisine 'Beni çok sevecek misiniz?' dediğim zaman, pek ürkmedi. Hayvana gem vuruldu, şimdi üstüne atlayıp, iyi idare etmeli." Marki ile birlikte locadan çıkmakta olan Beauséant Vikontesi'ni selamlamaya giderken Eugène kendi kendine böyle diyordu. Zavallı öğrenci, Nucingen Baronesi'nin dalgın olduğunu, de Marsay'den insanın yüreğini parçalayan o ayrılma mektuplarından birini beklediğini bilmiyordu. Sahte başarısından pek mutlu olarak, Vikontes'le giriş kapısına kadar yürüdü. Herkes orada arabasını bekliyordu.

(*) Beaumarchais'nin "Figaro'nun Düğünü"nde Chérubin, aşk üzerine duygularını bu şekilde belirtir. Türkçe çeviri, Millî Eğitim Bakanlığı yayını; Perde I, Sahne 7 – ç.n.

Eugène ayrıldıktan sonra, Portekizli Marki Vikontes'e gülerek "Akrabanız delikanlı bambaşka bir adam olup çıktı," dedi. "Yakında bankayı havaya uçuracak. Bir yılanbalığı kadar kıvrak. İşi çok ileriye de vardıracak sanırım. Bir kadına, tam gönlünü avutmak istediği sırada, kendisini avutacak erkeği yalnız siz seçip bulabilirsiniz."

Beauséant Vikontesi "Bunun için," dedi, "kendisini yüzüstü bırakan erkeği kadının hâlâ sevip sevmediğini bilmek gerek."

Eugène, İtalyan Tiyatrosu'ndan Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'na kadar, tatlı hayaller kurarak, yürüdü. Restaud Kontesi'nin, gerek Vikontes'in locasındayken, gerekse Nucingen Baronesi'nin locasındayken kendisini ne türlü bir dikkatle incelediğini oldukça iyi fark etmişti. Bundan Kontes'in kapısının artık kendisine kapanmayacağı sonucunu çıkardı. Böylece, Paris yüksek tabakasının göbeğinde o, daha şimdiden dört büyük bağ kurmuş oluyordu. Çünkü Mareşal'in hanımının kendisinden hoşlanacağını hesaplıyordu. Araçlarını kendi kendine pek açıklayamamakla birlikte, bu kibar âleminin karışık olan çıkar işlerinde makinenin tepesine çıkmak için bir çarka tutunmak gerektiğini önceden keşfetmişti. Bu çarkı durdurma gücünü de kendinde buluyordu. "Nucingen Baronesi benimle ilgilenirse, kocasını yönetmeyi ona öğretirim. Bu koca altın işleri yapıyor, bir hamlede servet yapmama yardım edebilir." Bunu açıkça kendine söyleyemiyordu; bir durumu hesaplayacak, değerlendirecek, düşünüp taşınacak kadar politikacı değildi daha; düşünceleri ufukta hafifçe, bulutlar halinde dalgalanıyordu. Bu düşüncelerde Vautrin'in düşüncelerindeki sertlik bulunmamakla birlikte, vicdanın potasında bir işlem görselerdi hiç de daha saf bir şey vermezlerdi. İnsanlar bu türlü danışıklı dövüşlerden sonra, devrimizin herkese öğrettiği o gevşek ahlaka ulaşıyorlar. Devrimizde, o dört köşe adam-

lara, kötülük önünde hiç eğilmeyen, doğru çizgiden en küçük sapmayı bir suç sayan o güzel iradelere her devirdekinden daha az rastlanıyor. Bize Molière'in Alceste'i ile, daha yakın çağlarda Walter Scott'ın romanındaki Deans ile babası* gibi iki şaheser kazandıran, doğruluğun ihtişamlı örneği insanlar. Bunların zıddı bir eser, kibar âleminden bir kimsenin, yükselme heveslisi birinin, görünüşü elde tutarak, amacına varmak için kötülüğün yanından geçmemeye çalışarak, içinde vicdanını yuvarladığı eğri büğrü yolların tasviri belki daha az güzel, daha az dramatik olmayacak.

Eugène, pansiyon kapısının eşiğine vardığı zaman, Nucingen Baronesi'ne gönlünü kaptırmış bulunuyordu. Gözlerinin insanı sarhoş eden tatlılığı, nazik, ipek gibi cildinin dokuması –ki bunun altından kanın akışını gördüğünü sanıyordu– sesindeki büyüleyici edayı, kumral saçlarını, hepsini hatırlıyordu. Belki de yürüyüşü, kanını harekete geçirerek, bu büyülenmeye yardım etmişti. Eugène Goriot Baba'nın kapısına sert sert vurdu.

"Komşum," dedi. "Madam Delphine'i gördüm."

"Nerede?"

"İtalyan Tiyatrosu'nda."

"İyi eğleniyor muydu? Girsenize içeri."

Gecelik entarisiyle kalkan adamcağız kapıyı açtı, sonra hemen gidip gene yatağa girdi.

"Hadi, onu anlatın bana!" diye rica etti.

Goriot Baba'nın odasına ilk defa giren Eugène, kızın tuvaletini hayran hayran seyrettikten sonra, babanın yatıp kalktığı pis, karanlık odayı görünce şaşkınlığını belirten bir hareket yapmaktan kendini alamadı. Pencerenin perdeleri yoktu; duvarlara yapıştırılan renkli kâğıt nem yüzünden yer yer kalkmış, kıvrılmıştı; dumanla sararan alçı meydana çık-

(*) Alceste, Molière'in Adamcıl'ındaki, Jeanny Deans ile babası da Walter Scott'ın *Edinburgh Hapisanesi* romanındaki başlıca kişiler – ç.n.

mıştı. Adamcağız kötü bir yatakta yatıyordu; üstünde ince bir yorganla, Madam Vauquer'in eski elbiselerinin sağlam kalan parçalarından yapılmış bir ayak örtüsünden başka bir şey yoktu. Taban nemliydi, toz içindeydi. Pencerenin karşısında gül ağacından, önü yuvarlak, biraz öne doğru, yaprak ya da çiçeklerle süslü, asma filizi biçiminde bükülmüş bakırdan halkaları olan eski bir konsol; onun yanında raflı eski bir dolap, üzerinde bir leğenle bir su kabı, tıraş takımı; bir köşede ayakkabılar; yatağın başucunda kapağı, mermeri olmayan bir gece dolabı. İçinde ateşten iz bulunmayan ocağın bir köşesinde ceviz ağacından dört köşe bir masa duruyordu. Bu masanın kenarı Goriot Baba'nın yaldızlı gümüşten bir kabı bükmesine yaramıştı. Kötü bir yazı masası, üstünde adamcağızın şapkası, samanları fırlamış bir koltukla iki iskemle odanın bu perişan mobilyasını tamamlıyordu. Tabana bir paçavra ile bağlanmış yatak demiri, kırmızı beyaz kutu kutu kumaşlardan yapılmış bir cibinliğe desteklik ediyordu. En fukara komisyoncunun tavanarası bile, muhakkak, Goriot Baba'nın Vauquer'in evindeki odasından daha az kötü döşeliydi. Bu odayı görünce insanı bir üşümedir alır, kalbi sıkışırdı; bu oda en güçlü hapisane hücresini andırıyordu. Bereket versin, Goriot, gece dolabı üzerine şamdanı koyduğu sırada Eugène'in yüzünde beliren ifadeyi görmedi. Adamcağız yorganı çenesine kadar çekerek yan döndü.

"Söyleyin bakayım, Restaud Kontesi'ni mi, yoksa Nucingen Baronesi'ni mi daha çok beğendiniz?"

Eugène "Madam Delphine Nucingen'i üstün tutuyorum," dedi. "Çünkü o sizi daha çok seviyor."

Bu yürekten söylenen sözler üzerine, adamcağız yorganın altından kolunu çıkardı, Eugène'in elini sıktı.

"Sağol! Sağol! diye heyecanlı bir şekilde karşılık verdi. Pek heyecanlıydı. "Peki, benim için ne söyledi?"

Eugène, Barones'in sözlerini allayıp pullayarak tekrarla-

dı, ihtiyar onu sanki Tanrı'nın konuştuğunu duyuyormuş gibi dinledi.

"Sevgili yavrum! Evet, bilirim, o beni çok sever. Ama, Anastasie için söylediklerine inanmayın. İki kız kardeş birbirlerini kıskanırlar, biliyor musunuz? Bu da, birbirlerine olan sevgilerinin bir belgesidir. Restaud Kontesi de beni çok sever. Bilirim. Tanrı bizimle nasılsa, bir baba da çocuklarıyla öyledir. Kalplerinin içine kadar girer, ne düşündüklerini bilir. İkisinin de yürekleri sevgi doludur. Ah! Benim iyi damatlarım olsaydı, pek mutlu olacaktım. Bu dünyada dört başı mamur bir mutluluk yok, besbelli. Evlerinde otursaydım –ama sadece seslerini işitmek, onların evde olduklarını, girip çıktıklarını bilmek için, benim evimde oldukları zamanki gibi– kalbim küt küt atardı. İyi giyinmişler miydi?"

"Evet," dedi Eugène. "Yalnız Mösyö Goriot, böylesine zenginlik içinde yüzen kızlarınız olsun da, siz böyle berbat bir yerde yaşayasınız?"

Goriot Baba "Aman, kuzum..." dedi; ilgisiz görünmek istiyordu, "daha iyi olacağım da n'olacak? Ben ne yapsam bunları anlatamam. Bir türlü iki lafı bir araya getiremiyorum." Kalbine vurdu. "Hepsi burada. Ben hayatımı iki kızıma verdim. Onlar eğleniyorlarsa, mutlu oluyorlarsa, şık giyiniyorlarsa, halılar üstünde yürüyorlarsa, ben üstüme ne giymişim, yattığım yer nasılmış, bunun ne önemi var? Onlar ısınıyorlarsa, ben hiç üşümem. Onlar gülüyorlarsa, benim canım hiç sıkılmaz. Onların tasaları benim tasamdır. Siz de baba olduğunuz zaman, çocuklarınızın cıvıldaştıklarını duyup, kendi kendinize "Bunlar benden çıktı!" dediğiniz zaman, bu yavrucakların kanınızın her damlasına bağlı olduklarını duyduğunuz zaman –bunlar o kanın en taze çiçekleridir, çünkü bu böyledir– onların tenlerine bağlılığınızı anlayacak, yürüyüşleriyle siz de kımıldadığınızı sanacaksınız. Kulağıma her yerden onların sesi gelir. Tasalı bir bakışla-

rı kanımı dondurur. Bir gün öğreneceksiniz ki, insan kendi mutluluğundan çok onların mutluluğuyla mutlu olur. Ne yapsam ben bunu size anlatamam. Çevreye haz, neşe saçan, içten gelme birtakım davranışlar bunlar. Kısacası, ben üç hayatı birden yaşıyorum. Daha tuhafını söyleyeyim: Bakın, ben baba olduğum zaman anladım Tanrı'yı. Acunu yarattığına göre, o her yerde vardır. Ben de kızlarımla böyleyim, bayım. Yalnız, ben kızlarımı, Tanrı'nın dünyayı sevdiğinden daha çok severim. Dünya, Tanrı kadar güzel olmadığı halde, kızlarım benden daha güzeldir. Öylesine ruhuma işlemişlerdir ki, bu akşam onları göreceğiniz içime doğmuştu. Delphine'ciğimi çok sevildiği zaman mutlu olan bir kadın gibi mutlu kılacak bir erkek! Vallahi, ben onun ayakkaplarını boyar, bütün işlerini görürüm. O ufak tefek Mösyö de Marsay'in bayağı bir köpek olduğunu kızının oda hizmetçisinden öğrendim. Tutup bu adamın boynunu koparmak geliyor içimden. İnci gibi bir kadını, bülbül gibi sesini sevmemek... hem de model gibi yaratılmış bir kadını! O şişman Alsace'lı budalasıyla evlenirken hiç gözü görmemiş mi? Onların ikisine de pek sevimli iki güzel genç yaraşırdı. Neyse, canlarının istediğini yaptılar."

Goriot Baba yüceleşmişti. Eugène babalık ihtirasının alevleriyle onun yüzünün aydınlandığını hiç görmemişti. Duygulardaki aşılama gücü görülmeye değer bir şey. Ne kadar kaba olursa olsun, herhangi bir kimse güçlü, gerçek bir sevgi gösterir gösterirnez, yüzü değiştiren, harekete canlılık veren, sesi renklendiren özel bir haleyi çevresine saçar. Çoğu zaman, en şaşkın insan bile, "ihtirasın çabası altında", dilde olmasa bile, düşüncede en yüksek anlatma gücüne varır, aydınlık bir çevre içinde hareket eder gibi görünür. Şu sırada bu adamcağızın sesinde de, davranışlarında da büyük oyunculardaki gibi, duyguları insandan insana geçiren güç vardı. Güzel duygularımız iradenin şiirleri değil midir?

Eugène "Kızınızın o de Marsay denen herifle ilgisini keseceği haberine kızmamışsınız sanırım," dedi. "Şu züppe, Prenses Galathionne'a bağlanmak için, onu bıraktı. Bana gelince, ben bu akşam Madam Delphine'e âşık oldum."

"Bak sen!" dedi Goriot.

"Evet, hoşuna da gitmedim değil. Bir saat hep aşk üzerine konuştuk. Cumartesi günü öğleden sonra da kendisini görmeye gideceğim."

"O! Hoşuna giderseniz, sizi ne kadar seveceğim, sevgili bayım! İyi bir insansınız, onu hiç üzmezsiniz. Ona karşı suç işlerseniz, ilk yapacağım şey boyunuzu koparmaktır. Bir kadının iki aşkı olamaz, anlıyor musunuz? Aman ne saçma sapan laflar ediyorum ben de, Mösyö Eugène Burası size göre soğuk, üşüyeceksiniz. Ya! Onun ağzından çıkan sözleri işittiniz, demek? Benim için ne söyledi?"

Eugène, içinden "Hiçbir şey," dedi ama, yüksek sesle; "Size bir kız evlat öpücüğü yolladı," diye karşılık verdi.

"Gülegüle, komşum! İyi uyuyun, güzel rüyalar görün. Benim ise bu sözler rüyama girecek. Bütün isteklerinizde Tanrı yardımcınız olsun! Bu akşam bana karşı iyi bir melektiniz. Bana kızının havasını getirdiniz."

Eugène, yatarken "Zavallıcık!" diyordu. "Taştan yürekleri bile parçalayacak bir hal. Kızı, Osmanlı padişahını aklına getirmediği gibi, babasını da hiç aklından geçirmedi."

Bu konuşmadan sonra, Goriot Baba komşusunda ummadığı bir sırdaş, bir dost buldu. İkisi arasında, bu yalnız ihtiyarın kendisini başka birine bağlayabilecek bağlar kuruldu. İhtiraslar hiçbir zaman yanlış hesap yapmazlar. Goriot Baba kendini kızı Delphine'e biraz daha yakın görüyordu. Eugène bu kıza kendini sevdirirse, baba ondan daha iyi kabul göreceğini umuyordu. Zaten, acılarından birini de öğrenciye açmıştı: Günde bin defa mutluluğunu yürekten dilediği kızı Nucingen Baronesi aşkın tadını tatmamıştı. Eugène,

Goriot Baba'nın kendi deyimiyle, ömründe gördüğü gençlerin elbette ki en kibar olanlarından biriydi. Üzgün baba kızına yoksun kaldığı bütün zevkleri onun tattıracağını önceden sezmiş gibiydi. Onun için, adamcağız komşusuna gittikçe artan bir dostlukla bağlandı. Zaten, o dostluk olmasa, bu hikâyenin nerede biteceğini de kestiremezdik.

Ertesi sabah, kahvaltıda, Goriot Baba'nın yanına oturan Eugène'e sevgiyle bakışı, ona söylediği birkaç söz, çoğu günler alçıdan bir maskeyi andıran yüzünün değişmesi pansiyondakileri şaşırttı. O konferans gününden beri öğrenciyi ilk defa gören Vautrin onun ruhunu okumak ister gibi görünüyordu. Bu adamın tasarısını hatırlayınca, Eugène –gece uyumadan önce, önünde açılan geniş ufku ölçüp biçen Eugène– Taillefer'lerin kızının drahomasını düşündü, erdemli bir genin zengin bir mirasa konmuş kadına bakışı gibi, Victorine'e bakmaktan kendini alamadı.

Kızcağız Eugène'i bu yeni kılığı içinde pek sevimli buldu. Birbirlerine bakışmaları, bütün genç kızları saran, kendilerini ilk baştan çıkaran erkeğin kucağına atan o karışık duygulardan Victorine'in yüreğinde de olduğundan Eugène şüphe ettirmeyecek kadar anlamlıydı. Bir ses "Sekiz yüz bin frank!" diye haykırıyordu. Ama, birden kendini bir gün önceki hatıraların kucağına attı, Nucingen Baronesi'ne karşı duyduğu yapmacık ihtirasın, insana saldıran bu kötü düşüncelerin panzehiri olduğunu düşündü.

"Dün Italiens Tiyatrosu'nda Rossini'nin "Sevilla Berberi" oynuyordu. Ömrümde böylesine tatlı bir müzik dinlemedim," dedi. "Aman, insanın o tiyatroda bir locası olması ne mutlu şeymiş!"

Goriot Baba bu sözü, efendisinin bir kımıldanışını sezen bir köpek gibi, daha ağızdan çıkarken kaptı.

Madam Vauquer "Siz erkekler," dedi. "Tanrı'nın sevgili kullarısınız. Canınızın her istediğini yapıyorsunuz."

Vautrin "Nasıl döndünüz?" diye sordu.

Eugène "Yürüyerek," dedi.

İnsanı baştan çıkaran adam "Ben yarım zevklerden hoşlanmam," dedi. "Arabaya binip locaya gitmek isterim. Dönerken de rahat rahat gelmeliyim. Ya hep, ya hiç! Benim düsturum bu."

Madam Vauquer "Doğrusu da öyle," dedi.

Eugène alçak sesle, Goriot Baba'ya "Nucingen Baronesi'ni görmeye gidersiniz belki," dedi. "Kollarını açarak karşılayacaktır sizi. Benim hakkında sizden birçok şey öğrenmek isteyecektir. Duydum ki, yakın akrabam olan Beauséant Vikontesi'nin evine kabul edilmek için dünyada yapmayacağı şey yokmuş. Ona bu zevki tattırmak için elimden gelen her şeyi yapacak kadar kendisini seviyorum. Bunu kızınıza söylemeyi unutmayın."

Eugène Rastignac, acele okuluna gitti. Bu iğrenç evde elinden geldiğince az kalmak istiyordu. Çok kuvvetli umutlar besleyen gençler gibi, başı ateşler içinde, hemen bütün gün aylak aylak dolaştı. Vautrin'in ileri sürdükleri, onu toplum hayatı hakkında derin düşüncelere daldırdığı sırada, Luxembourg Bahçesi'ne arkadaşı Bianchon'a rastladı.

Bianchon, sarayın önünde gezmek üzere arkadaşının koluna girerek "Bu ciddi tavırlar da nereden çıktı?" diye sordu.

"Kötü düşünceler altüst etti beni."

"Ne gibi kötü düşünceler? Düşünceler insanı iyi eder.

"Nasıl?"

"Bu düşünceler içinde kaybolarak."

"Ne olduğunu bilmeden gülüyorsun. Sen Rousseau'yu okudun mu?"

"Evet."

"Hatırlar mısın, bir yeri var? 'Paris'ten hiç kımıldamadan, yalnız kendi iradenle Çin'deki ihtiyar bir bakanı öldürerek zenginleşirsen ne yaparsın?' diye okuyucusuna sorar."

"Evet."

"Öyleyse?"

"O-o-o-o! ben otuz üçüncü bakandayım."

"Şakayı bırak. Bu işin mümkün olduğunu, bir baş işaretinin elvereceğini sana ispat ederlerse, bunu yapar mısın?"

"Bakan pek mi ihtiyar? Aman, canım! İhtiyar olmuş, genç olmuş; inmeli olmuş, sağlam olmuş... vallahi... dur bakayım! Yok, yapamam?"

"Bianchon, sen mert bir oğlansın. Ama, ya bir kadını aklını kaçıracak kadar sevseydin, ya sana para, bu kadının tuvaleti için, bütün hevesleri için çok para gerekseydi?"

"Aman, sen hem aklını başımdan alıyorsun, hem de düşünüp taşınayım istiyorsun."

"Dinle beni, Bianchon. Ben deliyim, beni iyi et, güzellik, saflık meleği iki kız kardeşim var. Bunların mutlu olmalarını istiyorum. Beş yıl içinde ben bunlara iki yüz bin frank drahomayı nereden bulayım? Görüyorsun ya, hayatta öyle durumlar vardır ki, böyle zamanlarda büyük kumar oynamamak, metelikler kazanacağım diye mutluluğunu aşındırmamak gerek."

"Ama, sen meseleyi hayatın eşiğinde bulunan herkes için ortaya koyuyorsun, sonra da kör düğümü kılıçla kesmek istiyorsun. Dostum, bunu yapabilecek insanın İskender olması gerek; yoksa sürgünü boylar. Ben, taşrada kedime kuracağım küçük çapta bir yaşayışla mutlu olacağım, sadece babamın yerini alacağım. İnsanın içindeki sevgiler büyük bir çevre içinde olduğu kadar, dar bir çevre içinde de bol bol doyurulabilir. Napoléon iki defa akşam yemeği yemezdi ve Capucin'lerde yatılı olan bir hekimlik öğrencisinden daha çok sevgilisi olamazdı. Dostum, bizim mutluluğumuz her zaman ayaklarımızın tabanıyla kafamız arasında olacaktır. Bu mutluluk yılda ister bir milyona, isterse yüz altına mal olsun, bunu içimizde duyuşumuz ikisinde de birdir. Çinlinin

hayatı üzerine son sözümü söyledim."

"Sağol. İçime ferahlık verdin, Bianchon! Biz her zaman dost olacağız."

"Bana bak," dedi hekimlik öğrencisi, "Cuvier'nin dersinden çıkıp Bitkiler Bahçesi'ne girince, Michonneau ile Poiret'yi bir sıraya oturmuş, bir beyle konuşurken gördüm. Ben bu beyi geçen yılki karışıklıklar sırasında Millet Meclisi yakınlarında görmüştüm. Kendi geliriyle yaşayan namuslu bir şehir efendisi kılığına bürünmüş bir polis gibi görünmüştü bu adam gözüme. Bu çifti inceleyelim. Nedenini söyleyeceğim sana. Hadi, hoşçakal. Saat dörtteki yoklamaya yetişmek zorundayım."

Eugène, pansiyona dönünce, Goriot Baba'yı kendisini beklerken buldu.

"Bakın," dedi adamcağız, "ondan size bir mektup. Yazısı güzel, değil mi?"

Eugène mektubu açtı, okudu:

> Beyefendi,
> Babam İtalyan müziğini sevdiğinizi söyledi. Locamda bir yer kabul etmek zevkini bana vermek isterseniz, memnun olurum. Cumartesi günü Fodor'la Pellegrini bir konser veriyorlar, teklifimi geri çevirmeyeceğinize güvenim var. Bizimle birlikte teklifsiz bir akşam yemeği yemeniz konusundaki ricama Baron da katılıyor. Bu ricamı kabul ederseniz, bana arkadaşlık etmekle, kendisini evlilik angaryasından kurtarmış, böylelikle de onu memnun etmiş olacaksınız. Mektubuma karşılık vermeyin, kendiniz gelin. Selamlarımı kabul edin.
>
> D.N.

Eugène mektubu okuyup bitirince, adamcağız "Gösterin bana da," dedi. Mektubu kokladıktan sonra da "Gideceksiniz, değil mi?" diye sordu. "Ne güzel kokuyor! Parmakları değdi de ondan, elbette!"

Eugène, içinden "Bir kadın bir erkeğin üstüne böyle atılmaz," diyordu. "De Marsay'i kendine döndürmek için benden yararlanmak istiyor. Öfke insana böyle şeyler yaptırır."

"E", dedi Goriot Baba, "ne düşünüyorsunuz bakalım?"

Birçok kadını şu sıralar sarmış olan övünme hezeyanının ne olduğundan Eugène'in haberi yoktu; bir bankerin karısının Saint-Germain mahallesinde kendine bir kapı açmak için elinden gelen her şeyi yapabileceğini bilmiyordu. O devirde moda, Küçük Hanımefendileri denilen, Saint-Germain kibar âlemine kabul edilen bütün kadınları el üstünde tutmaya başlamıştı. Bu çevrede Beauséant Vikontesi, Langeais Düşesi, Maufrigneuse Düşesi en başta geliyordu. Kendi cinslerinden yıldızların parladığı bu yüksek çevreye girmek için Chaussée-d'Antin'li kadınların ne türlü bir hırsa kapıldıklarından Eugène Rastignac'ın haberi yoktu. Ama, güvensizliği pek işine yaradı, bir soğukkanlılık, şartları kabul etmek yerine şartlar öne sürme gücünü elde etti.

"Evet, gideceğim," diye karşılık verdi.

Doğrusu ya, Nucingen Baronesi'nin evine gitmeye onu zorlayan meraktı. Oysa bu kadın onu hor görmüş olsaydı, oraya belki de bir ihtirasla sürüklenmiş olabilirdi. Bununla birlikte, ertesi günü, gitme saatini büyük bir sabırla bekledi. Bir genç için, ilk macerasında da belki ilk aşkındaki kadar güzellikler, çekicilikler vardır. Başarıya ulaşma güveni, erkeklerin itiraf etmedikleri, bazı kadınların da bütün sevimliliğini yaratan binbir mutluluk doğurur. İstek güçlükten doğduğu gibi, zaferlerin kolaylığından da doğar. Erkeklerin bütün ihtiraslarını aşk imparatorluğunu ikiye bölen bu iki nedenden biri ya harekete geçirir, ya da besler. Bu bölünme, belki de, ne derlerse desinler, toplumu etkileyen yaradılışlar meselesinin –bu önemli meselenin– bir sonucudur. Hayalci olanlar yosmalık ilacına muhtaç oldukları halde, sinirli ya da heyecanlı olanlar aşırı bir direnç görünce kaçıp

giderler. Diyeceğim, övgü nasıl saframıza dokunursa, yergi de o kadar kanımıza dokunur. Eugène hazırlığını yaparken, gençlerin başkalarının kendilerine gülmesinden korkup söylemeye cesaret edemedikleri, ama benliği gıdıklayan bütün o küçük mutlulukların tadına vardı. "Güzel bir kadının bakışı kapkara saç büklümlerinin arasından kayacak," diye düşünürken saçlarını tarıyordu. Balo kılığını giyerken bir genç kızın yapacağı bütün şımarıklıkları yaptı. Elbisesinin kırışıklarını düzeltirken, ince endamına imrenerek baktı. "Bundan da kötü elbiseler vardır, elbet!" diye söylendi. Herkes sofradayken aşağı indi, zarif kılığına tutulan budalaca alkışları keyifle karşıladı. Orta halli pansiyonlara özgü geleneklerin bir çizgisi de, özenilen bir kılığın uyandırdığı şaşkınlıktır. Biri yeni bir elbise giymeyegörsün, herkes ağzına geleni söyler.

Bianchon, bir atı sürmek ister gibi, dilini damağında şaklatarak: "Tçk, tçk, tçk, tçk!" yaptı.

"Hem dük, hem de Âyan üyesi kılığı!" dedi Madam Vauquer.

Madam Michonneau da "Beyefendi gönül avına mı çıkıyor?" diye sordu.

Ressam "Kukuriko!" diye bağırdı.

"Karınız hanımefendiye selamlarımı söyleyiniz," dedi müze memuru.

Poiret "Beyefendinin karısı mı var?" diye sordu.

Vautrin gezgin bir cerrahın güldürücü, çabuk çabuk konuşmasıyla, sesini gittikçe yükselterek bağırdı:

"Su üstünde yüzen, rengine güvenilir, ederi yirmi beşle kırk arası, son moda, karolarla süslü, yıkanabilir, sırtta güzel durur, yarı iplik, yarı pamuk, yarı yün, diş ağrılarını geçirir, baş hastalıklarını iyi eder, Tıp Akademisi'nden belgeli, kumaştan bir karı! Pek iyi gelir, baş ağrılarını geçirir, boğaz, göz, kulak hastalıklarını iyi eder! Baylar, "Bu harika ka-

ça?" diyeceksiniz. İki meteliğe mi? Hayır. Hiç para istemez. Moğol imparatoru için hazırlanmış şeylerden kalanlar bunlar. Bütün Avrupa hükümdarları gibi Bade Büyü-ü-ük... Büyük dukası da görmek istedi! Karşınıza gelen kapıdan girin, küçük odaya geçin! Hadi, çalgı başlasın! La, la! Trin, la, la! Brum, bum, bum! Kılarnetli bay, yanlış çalıyorsunuz," dedi boğuk bir sesle. "Şimdi parmaklarına vuracağım!"

Madam Vauquer, Madam Couture'e "Aman! Bu ne hoş adam böyle!" dedi. "O yanımda olunca hiç canım sıkılmaz."

Gülünç bir şekilde söylenen bu sözlere herkes güldü, birbirleriyle şakalaştı. Bu gülüşmeler, şakalaşmalar arasında Eugène, eğilip, Madam Couture'ün kulağına bir şeyler söyleyen Madam Taillefer'nin ürkek bakışını yakaladı.

"Araba hazır," dedi Sylvie.

Bianchon "Peki, akşam yemeğini nerede yiyorlar?" diye sordu.

"Nucingen Baroncsi'nin evinde."

Eugène de "Mösyö Goriot'nun kızı," diye ekledi.

Bu adı söyleyince, bütün bakışlar eski şehriyeciye çevrildi. O de Eugène'i imrenerek seyrediyordu.

Eugène Rastignac, Saint-Lazarre Sokağı'nda, ince sütunlu, revakları süssüz, Paris'te "güzel" denilen o önemsiz evlerden birine, pahalı özentilerle, kabartmalarla, mermer mozayikten merdiven sahanlıklarıyla dolu gerçek bir banker evine geldi. Nucingen Baronesi'ni kahveler gibi döşenmiş, İtalyan resimleriyle yüklü küçük bir salonda buldu. Delphine Nucingen tasalıydı. Eugène genç kadının kederini saklamak için sarf ettiği çabalarda hiçbir yapmacık bulmayınca, bu çabalarla çok ilgilendi. Varlığıyla bir kadını neşelendireceğini ummuştu; oysa, bu kadını umutsuzluk içinde bulmuştu. Bu hayal kırıklığı yine benliğini kamçıladı.

Üzgün hali yüzünden belli olan genç kadına biraz takıldıktan sonra "Bana karşı güven beslemenizi istemeye pek hak-

kım yok, hanımefendi," dedi. "Ama, sizi rahatsız ediyorsam, iyi niyetinize güveniyorum, bunu bana söyleyeceksiniz."

Barones "Kalınız," dedi. "Siz de giderseniz yalnız kalacağım. Nucingen akşam yemeğini şehirde yiyor, tek başına kalmak istemiyorum. Gönlümü avutmak istiyorum."

"Söyleyin, neniz var?"

Barones: "Bunu en son söyleyeceğim kimse sizsiniz!" diye haykırdı.

"Öğrenmek istiyorum. O zaman, bu sırda benim de bir payım olur."

Barones "Belki! Ama, hayır, olmaz!" diye atıldı. "Kalbin derinliklerinde gömülü kalması gereken karı koca kavgaları. Geçen gün size söylememiş miydim? Hiç mutlu değilim. Altın zincirler zincirlerin en ağırıdır."

Bir kadın bir delikanlıya mutsuz olduğunu söylediği zaman, bu delikanlı zeki, iyi giyimli ise, cebinde de harcayacak bin beş yüz frangı varsa, Eugène'in kendi kendine söylediklerini düşünür, kendini beğenmişin biri olup çıkar.

"Güzelsiniz, gençsiniz, seviliyorsunuz, zenginsiniz. Daha ne istiyorsunuz?" dedi.

Nucingen Baronesi "Beni bırakın," dedi, korkunç bir baş hareketiyle. "Sizinle baş başa yemek yiyeceğiz, en tatlı müziği dinlemeye gideceğiz." Ayağa kalkıp, son derece zarif İran işi beyaz kaşmirden elbisesini göstererek "Zevkinize göre miyim?" diye sordu.

Eugène "Benim olmanızı isterdim," dedi. "Çok güzelsiniz."

Barones "Üzüntü veren bir malınız olurdu," dedi, acı acı gülümseyerek. "Burada hiçbir şey size mutsuzluğu belli etmiyor. Böyleyken, bu görünüşlere rağmen, umutsuzluk içindeyim. Tasadan geceleri uykum kaçıyor. Çirkinleşeceğim."

Eugène "O! Bu olmayacak şey!" dedi. "Fedakâr bir aşkın silemeyeceği bu acıların neler olduğunu merak ediyorum."

Genç kadın "Ah! Bunları size anlatsam, benden kaçarsınız," dedi. "Beni erkeklerde hep görülen bir nezaketle seviyorsunuz, ancak çok sevseydiniz, korkunç bir umutsuzluğa düşerdiniz. Görüyorsunuz ki susmak zorundayım. N'olur, başka şeyler konuşalım. Gelin, dairelerimi göstereyim size."

Eugène, ateşin karşısında, genç kadının yanındaki kanepeye oturup, güvenle onun elini tutarak "Olmaz, burada oturalım," diye yalvardı.

Genç kadın elini tutmasına müsaade etti, derin heyecanları açığa vuran içten gelme güçlü bir hareketle elini onun elinin üstüne bile koydu.

Eugène "Beni dinleyin," dedi. "Tasalarınız varsa, bunları bana söylemelisiniz. Altı kişiyi öldürmek pahasına da olsa sizi bu acılardan kurtarmaya çalışırım; ya da bir daha dönmemek üzere, buradan çıkıp giderim."

Genç kadın, umutsuz bir düşünceye kapılıp, eliyle alnına vurdu.

"Peki!" diye haykırdı. "Hemen şimdi deneyeceğim sizi." İçinden de "Evet," diyordu. "Başka çare yok." diye sordu.

Çıngırağı çaldı. Uşağına "Bayın arabası koşulu mu?" diye sordu.

"Evet, efendim."

"Arabayı ben alıyorum. Benim arabamı, atlarımı ona verirsiniz. Yemeği ancak saat yedide hazırlarsınız." Sonra, Eugène'e "Hadi, gelin," dedi.

Delikanlı, kendini Baron Nucingen'in arabasında kadının yanında bulunca, rüya görüyorum sandı.

Genç kadın, arabacıya "Palais-Royal'e," dedi. "Théâtre-Français'nin yanına."

Nucingen Baronesi yolda pek heyecanlı göründü. Eugène'in ahret sorularına karşılık vermek istemedi. Delikanlı ise, bu sessiz, sert, anlayışsız direnç karşısında ne düşüneceğini bilemiyordu.

"Neredeyse elimden kaçıp gidiyor," diye kendi kendine söylendi.

Araba durunca, Nucingen Baronesi delikanlıya, çılgınca sözlerini söylettirmek istemeyen bir bakış attı. Delikanlı kızmıştı çünkü.

"Beni çok seviyor musunuz?" dedi.

Eugène, içini kemiren kuşkuyu saklayarak "Evet," diye karşılık verdi.

"Ne rica edersem edeyim, benim için hiçbir kötü şey düşünmeyeceksiniz"

"Hayır."

"Bana boyun eğmeye hazır mısınız?"

"Gözü kapalı."

Barones "Hiç kumar oynadığınız oldu mu?" dedi, titrek bir sesle.

"Hiçbir zaman."

"Oh! Yüreğime su serpildi. Talihiniz yaver gidecek. Buyrun kesemi. Hadi, alın. İçinde yüz frank var. Öylesine mutlu bir kadının bütün parası. Bir kumarhaneye gidin, nerede var bilmiyorum, ama Palais-Royal'de varmış. Bu yüz frangı rulete basın. Ya bunları kaybedin ya da bana altı bin frank getirin. Dönüp geldiğinizde tasalarımı söylerim size."

Eugène, içinden "Ne yapacağımı anladımsa şeytan çarpsın," diyordu. "Benimle birlikte tehlikeye atılıyor. Benden hiçbir şeyini esirgemeyecek" düşüncesinin verdiği sevinçle, kendi kendine "Ama ne olursa olsun boyun eğeceğim!" dedi.

O güzel keseyi aldı. Bir elbiseciye oralardaki en yakın kumarhaneyi sorduktan sonra 9 numaraya koştu, yukarı çıktı, şapkasını verdi, içeri girdi. Ruletin nerede olduğunu sordu. Kumarbazların şaşkın bakışları altında, salonun garsonu onu uzun bir masanın yanına götürdü. Seyirciler delikanlının davranışlarını izliyorlardı. Eugène, hiç çekinmeden, parayı nereye basacağını sordu.

Saygıdeğer bir ihtiyar "Şu otuz altı numaradan birinin üstüne bir altın koyun, çıkarsa otuz altı altın kazanırsınız," dedi.

Eugène, yaşının sayısı olan 21'in üzerine yüz frangı attı. Daha ne olduğunu anlamadan bir şaşkınlık çığlığı koptu. Kazanmıştı da farkında değildi.

"Hadi, paranızı çekin!" dedi o yaşlı bay. "Bu rulette iki defa kazanılmaz."

Eugène ihtiyarın uzattığı küreği aldı, üç bin altı yüz frangı önüne çekti. Yine oyundan hiçbir şey anlamadığı halde kırmızı üzerine para bastı. Seyirciler onun oyuna devam ettiğini görünce hasetle baktılar. Çark döndü. Eugène yine kazandı. Banko ona yine üç bin altı yüz frank fırlattı.

"Yedi bin iki yüz frangınız oldu," dedi o yaşlı Mösyö Eugène'in kulağına. "Beni dinlerseniz, çıkıp gidin. Kırmızı sekiz defa geçti. Hayırsever bir insansanız, büyük bir sıkıntı içinde bulunan eski bir Napoléon valisinin sefaletini hafifleterek bu iyi öğüde karşı değerbilirlik göstermiş olursunuz."

Eugène şaşkına dönmüştü. Ak saçlı adama on altın verdi. Yine de kumardan bir şey anlamayarak, yalnız, mutluluğuna da şaşarak, elinde yedi bin frankla, aşağıya indi. Arabanın kapısını kapatıp, yedi bin frangı Nucingen Baronesi'ne gösterdi.

"Hadi bakalım, beni nereye götüreceksiniz şimdi?" dedi.

Delphine Nucingen ona çılgınca sarıldı, kuvvetle, ama ihtirassız öptü.

"Beni kurtardınız," dedi. Gözlerinden akan sevinç yaşları yanaklarından yuvarlandı. "Her şeyi söyleyeceğim, dostum. Benim dostum olacaksınız, değil mi? Beni zengin, Karun kadar zengin görüyorsunuz. Hiçbir şeyim eksik değil, ya da hiçbir şeyim eksik değilmiş gibi görünüyorum. Şunu biliniz ki Baron beş para harcama hakkını tanımaz bana. Ev masraflarını, araba masraflarımı, tiyatro masraflarımı verir, tuvaletim için hiç de yetmeyecek bir para ayırır, hesaplı bir

davranışla beni gizli bir sefalete mahkûm eder. Ben kendisinden para istemeyecek kadar gururluyum. Parasını onun bana satmak istediği fiyata satın alsam, dünyanın en aşağılık kadını olurum. Yedi yüz bin frank servetim varken, nasıl ettim de parasız kaldım? Gururumdan, öfkemden. Evlilik hayatına girerken biz kadınlar öylesine genç, öylesine safız ki! Kocamdan para istemektense ölürdüm daha iyi. Para istemeye hiç dilim varmadı. Kendi biriktirdiğim paralarla babamın verdiği paraları yiyordum. Sonra borçlandım. Evlilik benim için, hayal kırıklıklarının en korkuncu oldu. Bunları size anlatamam, yalnız şu kadarını söyleyeyim ki Baron'la yatak odalarımızı ayırmasaydık, kendimi pencereden atacaktım. Borçlarımı, mücevherlerimi, heveslerimi –babacığım bir dediğimizi iki etmemeye alıştırmıştı bizi– Baron'a bildirmem gerektiği zaman bir kurbanın acısını çektim. Ama, sonunda, bunları söyleme cesareti buldum. Baron kızdı, köpürdü, kendisini mahvedeceğimi söyledi. Öyle korkunç sözler ki, yerin dibine girdim. Drahomamı aldığından, bu borçları ödedi ama, ondan sonra kendi masraflarım için bana aylık bağladı. Başım dinç olsun diye buna katlandım. O günden sonra, sizin de tanıdığınız birinin benliğini okşamak istedim. O da beni aldattı. Yine de, yaradılışının asaletini tanımamazlık edersem, pek ayıp etmiş olurum. Sonunda beni, yakışık almayacak şekilde, yüzüstü bıraktı. Sıkıntılı bir gününde, kucağına bir avuç para attığı bir kadını bir erkek hiçbir zaman yüzüstü bırakmamalı, o kadını her zaman sevmeli. Siz, yirmi bir yaşında, güzel bir insan, genç saf bir delikanlı olan siz "Bir kadın nasıl olur da bir erkeğin parasını kabul eder?" diye soracaksınız. Mutluluğumuzu borçlu olduğumuz kimseyle her şeyi paylaşmak olağan değil midir? İki insan birbirine her şeyini verince, bu her şeyin içinde bir parçanın lafı mı olur? Artık duygu diye bir şey kalmayınca para önem kazanmaya başlar. Bütün ömrümüzce bir-

birimize bağlı kalmayacak mıydık? Seviştiğimize inanırken ayrılmak nereden aklımıza gelsin? O size ölümsüz bir aşk yemini ederken, sizin nasıl ayrı birtakım hesaplarınız olabilir? Baron bana bu altı bin frangı vermeyeceğini kesin olarak söyleyince, bugün ne acı çektim, bilemezsiniz! O, bu parayı her ay sevgilisine, Opera'dan bir kıza veriyor. Kendimi öldürmek istemiştim, aklımdan en çılgınca düşünceler geçiyordu. Bir hizmetçi kadının, bir oda hizmetçisinin talihini kıskandığım anlar oldu. Gidip babamı bulmak. Çılgınlık! Anastasie ile ben çoktan boğazlamıştık onu. Zavallı babacığım, altı bin frank etse, kendini bile satar. Onu da boşu boşuna umutsuzluğa sürükleyecektim. Beni ölümden, utançtan kurtardınız. Acıdan ne yaptığımı bilmiyordum.

Ah! beyefendi, açıklamayı yapmak zorundaydım. Size karşı aklın almayacağı kadar çılgınca davrandım. Siz benden ayrılıp gözden kaybolunca yalın ayak kaçmak istedim... Nereye? Bilir miyim! Paris kadınlarının yarısının hayatı işte budur. Dışı şatafat; içi insanı bitiren kuşkular. Benden daha mutsuz zavallılar vardır, biliyorum. Bununla birlikte, mal aldıkları mağazalara sahte fatura hazırlatmak zorunda kalmış birtakım kadınlar da vardır. Kimisi de kocasının parasını çalmaya zorlanmıştır. Bir kısım kocalar vardır ki yüz altın değerindeki kaşmirlerin beş yüz franga verildiğini, bir kısım kocalar da beş yüz franklık bir kaşmirin yüz altın değerinde olduğunu sanırlar. Bir elbise edinmek için çocuklarını aç bırakan, fındıkçılık eden zavallı kadınlar vardır. Ben bu iğrenç aldatmacalardan uzağım. İşte, son acım bu. Kocalarını idare etmek için kimi kadınlar kendilerini onlara satıyorlar. Ama ben, hiç olmazsa, serbestim. Baron'un elinde altına gark edilmektense, değer vereceğim bir erkeğin kalbine başımı dayayıp ağlamayı üstün sayarım. Ah! Beyefendi. De Marsay bu akşam bana artık para verdiği bir kadına bakar gibi bakamayacak."

Gözyaşlarını Eugène'e göstermemek için elleriyle yüzünü kapadı. Eugène bu yüzü seyretmek için genç kadının ellerini çekti. Delphine Nucingen bu haliyle yücelmişti.

"Duygulara parayı karıştırmak iğrenç bir şey, değil mi? Ne yaparsanız, beni sevemeyeceksiniz," dedi.

Kadınları öylesine büyük kılan iyi duygularla günahların bu karışımı –kadınları bu günahları işlemeye toplumun bugünkü koşulları zorluyor– acının çığlığı içinde öyle safçasına ihtiyatsız, bu güzel kadını hayran hayran seyrederek tatlı, avutucu sözler söyleyen Eugène'i altüst etmişti.

Barones "Bunları bir silah olarak bana karşı kullanmayacaksınız," dedi. "Söz verin bana."

"Ah, hanımefendi, öyle bir şeyi nasıl yapabilirim!"

Genç kadın delikanlının elini tuttu, minnettarlığını anlatan bir hareketle kalbinin üstüne koydu.

"Sayenizde... bakın, yine serbest, neşeli oldum. Sanki demirden bir avucun içinde yaşıyor gibiydim. Şimdi, hiç para harcamadan, sade bir hayat sürmek istiyorum. Beni o halimle de beğeneceksiniz, değil mi, dostum?"

Paraların içinden yalnız altı banknot alarak "Bunlar sizde kalsın," dedi. "Vicdanım size bin altın borçlu; çünkü, kumarda kendimi sizinle yarı yarıya ortak saymıştım."

Eugène, bir bakire gibi sıkılarak, bu paraya el sürmek istemedi ama, Delphine "Suç ortağım olmazsanız, size düşman gözüyle bakarım." deyince, delikanlı parayı aldı.

"Karagünler için bir kıyıda dursun," dedi.

Barones "Korktuğum başıma geldi!" diye haykırdı. Sararmıştı. "Sizin bir şeyiniz olayım istiyorsanız hiçbir zaman kumar oynamayacağınıza yemin edin. Hey ulu Tanrım! Ben sizin ahlakınızı bozayım ha! Kederimden ölürüm."

Dönmüşlerdi. Bu sefaletle şu Karun gibi zenginlik arasındaki zıtlık delikanlıyı şaşkına döndürmüştü. Vautrin'in uğursuz sözleri kulaklarında çınladı.

Odaya girince, Delphine, ateşin yanındaki bir kanepeyi göstererek "Şuraya oturun," dedi. "Şimdi çok önemli bir mektup yazacağım. Bana öğüt verin."

"Yazmayın!" dedi. Eugène. "Banknotları zarfın içine koyun, üstüne adresi yazın, oda hizmetçinizle gönderin."

Barones, gülerek "Aman, siz ne tatlı insansınız!" dedi. "İyi terbiye görmek diye buna derler işte, efendim. En temiz de Beauséant terbiyesi bu."

Eugène gittikçe daha çok gönlünü kaptırıyor, kendi kendine "Ne güzel kadın!" diyordu. Odaya baktı. Bu odada zengin ve serbest bir kadının şehvetli zarifliği insanın ciğerine doluyordu.

Barones, oda hizmetçisini çağırmak için çıngırağı çalarken "Hoşunuza gitti mi?" dedi. Sonra hizmetçisine döndü: "Thérèse, bunu götür, kendi elinle Mösyö de Marsay'e ver. Kendisini bulamazsan mektubu geri getirirsin."

Thérèse kurnaz bir bakışla Eugène'e bakıp çıktı. Yemek hazırlanmıştı. Eugène, Barones'e kolunu verdi. O da, onu aldı, çok güzel bir yemek salonuna götürdü. Eugène burada da Vikontes'in evinde hayran olduğu sofra şatafatını buldu.

Barones Delphine "Italiens Tiyatrosu'nda oyun olduğu günler gelir, akşam yemeğini benimle yersiniz, birlikte tiyatroya gideriz," dedi.

Eugène "Süreceğini bilsem, bu tatlı hayata alışmak isterdim ama, geleceğini kurması gereken fakir bir öğrenciyim ben."

Barones "O da olacaktır," dedi. "Görüyorsunuz ya, her şey yoluna giriyor. Böylesine mutlu olacağını hiç ummuyordum."

Olanaksız şeyi olacak şeyle ispatlamak, olayları önsezilerle bilmek kadınların yaradılışında olan bir şeydir.

Nucingen Baronesi ile Eugène Rastignac, Bouffons Tiyatrosu'na girdikleri zaman, genç kadında kendisini güzelleşti-

ren bir hoşnutluk hali vardı ki, herkes, karşısında kadınların savunmasız kaldıkları, keyif için uydurulmuş birtakım atışmalara, çoğu zaman insanı inandıran o küçük iftiralara kalkıştı. İnsan Paris'i tanıyınca bilir ki orada söylenen hiçbir şeye inanılmaz, orada yapılan hiçbir şey söylenmez. Eugène genç kadının elini tuttu, müziğin uyandırdığı duyguları birbirlerine aşılayarak ikisi de az ya da çok kuvvetli el sıkışmalarla anlaştılar. Onlar için bu gece baş döndürücü oldu. Birlikte çıktılar. Barones Eugène'i Pont-Neuf'e kadar götürmek istedi. Palais-Royal'de öylesine hararetle bol bol verdiği öpücükleri bütün yol boyunca Eugène'den esirgedi. Delikanlı da, bu manasızlığa sitemler etti.

Barones "Deminki öpücükler," diye karşılık verdi, "beklenmedik bir fedakârlık karşısında duyulan minnettarlıktandı. Şimdikiler bir söz verme olur."

"Hiç mi söz vermek istemiyorsun, nankör!"

Gücendi genç kadın. Âşığını hayran eden acı sabırsızlık hareketlerinden biriyle, öpmesi için elini verdi. Delikanlı bu eli kızgınlıkla tuttu. Delphine Nucingen memnun olmuştu.

"Pazartesiye baloda," dedi.

Eugène, güzel bir ay ışığında yayan giderken, ciddi düşüncelere daldı. Hem mutluydu hem de hoşnut değildi. Mutluydu, çünkü belki de sonunda kendisine Paris'in en güzel, en zarif kadınını, isteklerinin konusu kadını kazandıracak bir macera yaşamıştı. Hoşnut değildi, çünkü servet yapma tasarılarının suya düştüğünü görüyordu. İşte o zaman, bir gün önce kendisini kaptırdığı kararsız düşüncelerin gerçeğini duydu. Başarısızlık her zaman iddialarımızın gücünü meydana çıkarır. Eugène, Paris hayatının tadına vardıkça, bilinmeyen fakir bir insan olarak kalmayı hiç de istemiyordu. Cebindeki bin franklık banknotu buruşturuyor, bu paraya sahip çıkmak için türlü aldatıcı muhakemeler yapıyordu. Sonunda Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'na geldi. Merdivenin üst başına va-

rınca ışık gördü. Goriot Baba, kapıyı açık, şamdanı yanık bırakmıştı. Eugène olup bitenleri kendisine anlatmayı unutmasın diye. Eugène de, ondan hiçbir şeyi gizlemedi.

Goriot Baba, kıskançlıktan gelen büyük bir umutsuzluk içinde "Demek ki benim malıvolduğumu sanıyorlar," diye haykırdı. "Daha bin üç yüz liralık gelirim var. Ah! Yavrucak niye bana gelmemiş! Gelirlerimi satardım, anaparadan biraz ayırarak geri kalanını ömür boyunca gelire çevirirdim. Sevgili komşum, niye gelip bana söylemediniz? Onun paracıklarını kumara basmaya gönlünüz nasıl razı oldu! İnsanın içi parçalanır. Sözüm ona damat olacak bunlar. Ah! Bir elime geçirsem kafalarını koparırım. Ah! Demek ağladı, ha?.."

"Başını yeleğime dayayarak."

"Ah! Verin onu bana!" dedi Goriot Baba. "Nasıl, küçükken hiç ağlamayan kızımın, sevgili Delphine'imin gözyaşları mı aktı üstüne? O! Ben size başka yelek alırım. Onu giymeyin, bana bırakın. Sözleşmeye göre, servetinden ayarlanması gerek. Ah! Gidip şu dava vekilini, Derville'i bulayım. Kızımın servetinin ayrı yatırılmasını isteyeyim. Ben kanunları bilirim. Eski kurdum ben. Dişlerimi bir bileyeyim!"

"Buyrun, baba. Kazançtan bana vermek istediği bu bin frangı alın, yeleğin cebinde saklayın."

Goriot Baba, Eugène'e baktı. Onun elini tutmak için elini uzattı. Delikanlının eline bir gözyaşı damladı.

Yaşlı adam "Hayatta başarıya ulaşacaksınız," dedi. "Tanrı adildir, biliyor musunuz? Doğruluğun ne olduğunu bilirim ben. Hem, size güvenerek söyleyebilirim ki, sizin gibisi az bulunur. Siz de benim sevgili evlâdım olmak istersiniz değil mi? Hadi uyuyun. Uyuyabilirsiniz. Siz daha baba olmadınız. Ağlamış. O acı çekerken bir budala gibi burada yemeğimi yedim ben. Bunu şimdi öğreniyorum. Onlara, iki damla gözyaşı döktürmemek için Tanrı'yı da, oğlunu da, kutsal ruhu da bir pula satacak olan ben..."

Eugène yatarken, kendi kendine "Valla, ben bütün ömrümce namuslu kalacağım sanırım. Vicdanın ilhamlarına uymakta bambaşka bir zevk var," diyordu.

İyiliği gizli gizli yapanlar yalnız Tanrı'ya inananlardır belki... Eugène de Tanrı'ya inanıyordu. Ertesi gün, balo saatinde Beauséant Vikontesi'nin evine gitti. Vikontes de onu aldı, tanıtmak üzere Carigliano Düşesi'ne götürdü. Eugène, Mareşal'in hanımından pek iltifat gördü. Orada Nucingen Baronesi'ni de buldu. Delphine onun daha çok hoşuna gitmek için, herkese kendini beğendirmek amacıyla süslenmişti. Sabırsızlığını gizlediğini sanarak, onun kendisine bakmasını bekliyordu. "Bir kadının heyecanlarını keşfetmesini bilenler için bu ânın tadına doyum olmaz" düşüncesiyle, ha söyledi, ha söyleyecek diye herkesi bekletmekten, zevkini yosmaca gizlemekten, kendi yol açtığı kuşkuya kendisi özür dilemekten, bir gülümsemeyle dağılıverecek korkuların tadını çıkarmaktan çoğu zaman kim hoşlanmaz? Bu şölen boyunca Eugène durumunun önemini hemen ölçtü. Anladı ki Beauséant Vikontesi'nin herkesçe tanınan yakını olarak kibar âleminde bir yeri vardır. Nucingen Baronesi'nin kalbini kazanmak onu öylesine gözde bir insan haline getirmişti ki bütün gençler kendisine imrenerek bakıyorlardı. Bu bakışlardan birkaçını yakalayarak kendini beğenmenin ilk zevklerini tattı. Bir salondan ötekine geçerken, öbek öbek toplanmış kimselerin arasında dolaşırken mutluluğunun övüldüğünü işitti. Yarınki başarılarını kadınlar şimdiden haber veriyorlardı. Onu kaybetmekten korkarak, Delphine iki gün önce bağışlamaktan çekindiği öpücüğü o akşam vereceğine söz verdi. Bu baloda, Eugène birçok yerlere davet edildi. Vikontes onu; hepsi de kibarlık, zariflik taslayan, çok güzel evleri olan kadınlara tanıttı. Eugène Paris'in en büyük, en güzel kibar âlemine girdiğini görüyordu. Bu yüzden ona göre bu akşamki eğlencede parlak bir başlangıcın çekicilikleri

vardı; bu baloyu yaşlılığında bile hatırlayacaktı, bir genç kızın zaferlere ulaştığı bir baloyu hatırlaması gibi.

Ertesi gün, yemekte, pansiyondakilerin önünde Eugène başarılarını Goriot Baba'ya anlattığı zaman, Vautrin şeytanca gülümsemeye başladı. Bu vahşi mantıkçı "Bir de sanıyorsunuz ki," diye haykırdı, "modaya uyan bir delikanlı Neuve-Saint-Geneviève Sokağı'ndaki Vauquer Yurdu'nda oturabilir! Her bakımdan son derece saygıdeğer bir pansiyon ama, şık bir yer olmadığı da muhakkak. Zengin bir yerdir, yiyeceği, içeceği bol olduğu için güzeldir. Bir Rastignac'ın zaman zaman uğradığı malikânesi olmakla övünür. Ama, ne de olsa Neuve-Saint-Geneviève Sokağı'dır burası; şatafatın ne olduğunu bilmez. Çünkü, tamamıyla *patriarchalorama*'dır.*

"Genç dostum," diye Vautrin babayani, alaycı bir tavırla sözü yeniden aldı, "Paris'te kendinizi göstermek isterseniz size üç atla, sabah için üstü açık bir araba, akşam için bir kupa arabası, yani toplam olarak dokuz bin frank gerek. Terzinizde üç bin, ıtriyatçınızda altı yüz frank, ayakkabıcınızda yüz ekü, şapkacınızda yüz ekü harcamazsanız kaderinize yaraşır bir insan olamazsınız. Çamaşırcınız size bin franga mal olacaktır. Modaya uyan gençler, çamaşır konusunda zengin olmadan edemezler. Çoğu zaman onlar için en çok üzerinde durulan şey çamaşırdır, değil mi? Aşk da, kilise de mihraplarında güzel örtüler isterler. Etti on dört bin... Kumarda, bahislerde, hediyelerde kaybedeceklerinizin sözünü etmiyorum. Cep harçlığını da iki bin frank hesaplamamak olmaz. Ben bu hayatı sürdüm, girdisini çıktısını bilirim. Bunlar ilk ihtiyaçlar. Manca için üç yüz altın, tünek için de bin frank ekleyin buna. Bakın, evlâdım, ya yılda yan cebimize yirmi eş bincik koyarız, ya da çamura yuvarlanır, el âlemi kendimize güldürürüz; geleceğimizden, başarılarımızdan, sevgi-

(*) "Atacrkil" terimine, alay olsun diye, "panorama", "melodrama"daki gibi bir ek takılarak yapılmış bir söz – ç.n.

lilerimizden oluruz. Uşakla ayak işlerinizi gören hizmetkârı unutuyorum! Aşk mektuplarınızı hep Christophe mu götürecek; mektuplarınızı bu kullandığınız kâğıtlara mı yazacaksınız? Kendi kendini öldürmek olur bu." Vautrin durdu, o kalın sesini gürleştirerek yeniden aldı sözü eline: "Bu görmüş geçirmiş, ihtiyarın sözlerine inanın. Ya erdemli bir çatı katına çekilir, kendinizi büsbütün çalışmaya verirsiniz ya da başka bir yol tutarsınız."

Vautrin göz ucuyla Taillefer'lerin kızına bakarak göz kırptı. Bu bakışla öğrenciyi bozmak için onun yüreğine serptiği baştan çıkarıcı düşünceleri hatırlatıyor, özetliyordu.

Günler geçti, bu süre içinde Eugène Rastignac pek dağınık, pek düzensiz bir hayat sürdü. Akşam yemeklerini hemen hemen her gün Barones'le yiyor, onunla birlikte kibar âlemlere gidiyordu. Sabahın üçünde, dördünde pansiyona dönüyor, öğleyin kalkıyor, tuvaletini yapıyor, hava güzel olursa gene Delphine'le birlikte Koru'ya gidiyordu. Değerli vakitlerini böylece boşu boşuna harcıyor, tohumun üretici tozlarına karşı bir hurma ağacının dişi keseciğini saran sabırsızlıktaki o hararetle şatafatın bütün öğrenimlerini, bütün baştan çıkarıcılıklarını canı çekiyordu. Büyük kumar oynuyor, ya çok para kazanıyor, ya çok kaybediyordu. Sonunda Paris gençlerinin o baştan kara hayatına alıştı. Kumardaki ilk kazançlarından, annesiyle kız kardeşlerinin kendisine gönderdikleri bin beş yüz frangı geri yolladı. Ayrıca, onlara güzel hediyeler de göndermeyi unutmadı. Vauquer Yurdu'ndan ayrılacağını bildirdiği halde, ocak ayının son günlerinde hâlâ oradaydı. Bu işlerin içinden nasıl çıkacağını da bilemiyordu. Gençlerin hemen hepsi de görünüşte açıklanamayan bir kanunun hükmü altındadırlar. Bu kanunun nedenini onların gençliklerinde, zevke atılıştaki bir çeşit coşkunlukta aramak gerek. Zengin olsun fakir olsun, hayatın zorlukları için hiçbir zaman ceplerinde paraları olmadı-

ğı halde keyifleri, hevesleri için her zaman cömert davranırken, peşin olarak ödenende cimridirler. Ellerinde, avuçlarında ne varsa çarçur ederek sanki elerinde olmayanın öcünü almaktadırlar. Onun için, meseleyi açıkça ortaya koyalım: Bir öğrenci, şapkasından çok, elbisesine özenir. Kazancın çokluğu terziyi hep veresiye iş görür hale getirirken, bir şapkaya verilen paranın az oluşu şapkacıyı öğrencinin alışveriş ettiği kimseler arasında en huysuz, en ters olanlarından biri kılmıştır. Bir tiyatronun balkonunda oturan delikanlı, güzel kadınların dürbününde göz alıcı yeleğiyle göründüğü halde, varıp baksanız belki ayağında çorabı yoktur. Tuhafiyeci de kesenin dibine darı ekenlerden biridir.

Eugène Rastignac da bu durumdaydı. Madam Vauquer'ye karşı her zaman hoş, benliğinin gereklerine karşı her zaman dolu olan kesesinin en tabii ödemelerle uyuşmaz bir hali vardı. Zaman zaman yüzünü kızartan o pis kokulu, iğrenç pansiyondan ayrılabilmek için pansiyon sahibine bir aylık borcunu ödemek, tutacağı züppe apartman için mobilya almak gerekmiyor muydu? Hiç olamayacak bir şeydi bu. Kumara gerekli parayı bulmak için kazançlarıyla kuyumcusundan pahalı altın saatler, altın köstekler almasını, bunları gençliğin asık suratlı, ağzı sıkı dostu Emanet Sandığı'na götürüp rehine koymasını bildiği halde, yeme içmeye, pansiyon paralarını ödemeye, kibar hayatını sürdürmek için zorunlu takım taklavatını satın almaya gelince, atılgan olmadığı gibi bir şeyler de icat edemez oluyordu. Her günkü bir zorunluluk, gerekli ihtiyaçlar için yapılmış borçlar ona artık ilham vermiyordu. Bu tesadüflere bağlı hayatı sürmüşlerin çoğu gibi o da şehir efendilerinin gözünde kutsal olan borçları ödemek için en son dakikayı bekliyordu. Tıpkı ekmek borcunu, ancak bu borç karşısına bir senedin ürkütücü şekliyle çıktığı zaman ödeyen Mirabeau gibi.

O sıralarda Eugène Rastignac parasını kaybetmiş, borçlan-

mıştı. Belli gelir kaynakları olmayınca bu yaşayışı sürdürmenin imkânsız olduğunu da anlamıştı. Kararsız durumunun amansız vuruşları altında inlemekle birlikte, bu hayatın aşırı zevklerinden de vazgeçemeyeceğini anlıyor, ne pahasına olursa olsun bu hayatı sürdürmek istiyordu. Servete ulaşmak için güvendiği tesadüfler bir hayal haline geliyor, gerçek engeller büyüyordu. Nucingen'lerin aile sırlarını iyice öğrenince anlamıştı ki aşkı servetin bir aracı haline getirebilmek için her yüz karasına eyvallah etmek, gençlik günahlarının kefareti olan asil düşüncelerden yüz çevirmek gerekmektedir. Dışı göz alıcı ama, vicdan azabının bütün o sımsıkı şeritleriyle kemirilmiş gelip geçici zevkler de artık sürekli acılarla pek pahalı ödenen bu hayatla bağdaşmıştı. La Bruyère'in Dalgın'ı gibi, hendeğin çamuru içinde kendine bir yatak açarak, bu hayatın içinde yuvarlanıyordu. Yalnız, Dalgın gibi elbisesini kirletmemişti daha.

Bir gün sofradan kalkarken Bianchon ona "Ne oldu? Bakanı öldürdün mü?" diye sordu.

Eugène "Daha öldüremedik," diye karşılık verdi. "Hırıldıyor."

Hekimlik öğrencisi bu sözü şakaya aldı ama, kazın ayağı öyle değildi. Uzun zamandan beri ilk defa akşam yemeğini pansiyonda yiyen Eugène yemekte pek düşünceli görünmüştü. Çerezden sonra, kalkıp çıkacağına yemek odasında kaldı. Victorine Taillefer'in yanında oturmuş, ara sıra kızın yüzüne anlamlı anlamlı bakıyordu. Pansiyondakilerin kimisi daha sofradaydı, ceviz yiyorlardı; kimisi de başladıkları tartışmaları sürdürerek geziniyorlardı. Her akşam böyle herkes, konuşmalara gösterdiği ilgi derecesine, sindirimin verdiği ağırlığın az ya da çok oluşuna göre, canı istediği gibi dolaşırdı. Kışın yemek salonunun saat sekizden önce pek boşaldığı olmazdı. O saatte dört kadın yalnız kalır, bu erkek topluluğu içinde kadın olmaları yüzünden susmanın acısını

çıkarırlardı. Eugène'in pek tasalı olduğunu anlayınca Vautrin, önce çıkmakta acele eder gibi göründüğü halde, yemek odasında kaldı, kendisini çıkmış sanan Eugène'in göremeyeceği şekilde, hep bir yerde durdu. Sonra, son çıkıp gidenlere katılacağına, sinsice salona demiri attı. Delikanlının ruhundakini okumuş, kesin bir alamet sezmişti. Eugène Rastignac bütün gençlerin başına gelen o kararsız, şaşkın durumdaydı. Seven bir kadın, ya da yosma bir kadın olan Nucingen Baronesi, Paris'te geçer akçe kadın fendinin bütün yollarına başvurarak, onu gerçek bir ihtirasın bütün acılarından geçirmişti. Beauséant Vikontesi'nin bu akrabası, delikanlıyı hep yanında gezdirdiğinden herkesin diline düştükten sonra Eugène'in yararlanır göründüğü hakları gerçekten ona vermek konusunda, birden, kararsızlığa düşmüştü. Bir aydan beri Eugène'in duygularını öylesine iyi harekete geçirmişti ki, sonunda kalbini de sarmıştı. Bağlılığın ilk zamanlarında, delikanlı kendini üstün durumda sanmışsa da Parisli bir gencin içindeki iki ya da üç kişilik iyi ya da kötü bütün duygularını Eugène'de harekete geçiren bu fent sayesinde Nucingen Baronesi Delphine en sonunda üste çıkmıştı. Bunda hesaplı mı davranmıştı? Hayır. Kadınlar, en büyük sahtekârlıklar içinde bile hep doğrudurlar; herhangi bir doğal duyguya kapılırlar. Delphine de, bu delikanlının kendisine birden bu kadar hükmetmesine müsaade ettikten, ona aşırı bir sevgi gösterdikten sonra, belki de, ya verdiği imtiyazları geri aldırtan, ya da bu imtiyazları bir süre için vermemekten hoşlanan bir ağırbaşlılık duygusuna kapılmıştı. İhtirasın kendisini sürüklediği zaman bile, Parisli bir kadın için, geleceğini ellerine bırakacağı kimsenin kalbini denemek pek olağan bir şeydir. Barones'in bütün umutları ilk defasında ihanete uğramış, genç bir bencile karşı gösterdiği fedakârlığın değeri bilinmemişti. Güvensizlik duymakta çok haklıydı. Hızlı başarısıyla kendini beğenmiş hale gelen Eugène'in davranışla-

rında, durumlarının acayipliğinden doğan, bir yanlış değer verme de sezmişti. Belki de, o yaşta bir erkeğe tepeden bakar görünmek, kendisini yüzüstü bırakan kimsenin karşısında uzun zaman küçük kaldıktan sonra bunun karşısında kendini büyük görmek istiyordu. En çok Eugène'in, daha önce de Marsay'e bağlı olduğunu bildiğinden, kendisini kolay elde edilebilecek bir kadın sanmasını istemiyordu. En son olarak da, gerçek bir canavarın, genç bir hovardanın aşağılık zevkine alet olduktan sonra, aşkın çiçeklerle donanmış alanlarında salınmaktan öyle bir zevk duymuştu ki, bu aşkın bütün görünüşlerini hayran hayran seyretmek, ürpermelerini uzun uzun dinlemek, mâsum rüzgârların okşamalarına kendini bırakmak ona göre şüphesiz ki bir zevkti. Gerçek aşk, kötü olan diğerinin cezasını çekiyordu. Aldatmanın ilk vuruşlarıyla bir genç kadının ruhundan ne çok çiçek koparıldığını erkekler anlamadıkça, ne yazık ki bu mantıksızlık sürüp gidecektir. Nedenleri ne olursa olsun, Delphine, şüphe yok ki sevildiğini bildiğinden, haşmetli kadın zevkleriyle âşığının tasalarını dindireceğine güvendiğinden, onunla ustaca alay ediyor, bundan pek hoşlanıyordu. Eugène de, kendisine olan saygısı yüzünden, ilk savaşının bir bozgunla sona ermesini istemiyor, ilk Saint Huberi bayramında muhakkak bir keklik vurmak isteyen bir avcı gibi, kovalamaya devam ediyordu. Korkuları, kuşkuları, hakaret gören benliği, gerçek ya da yalan umutsuzlukları kendisini bu kadına daha çok bağlıyordu. Bütün Paris, Nucingen Baronesi'ni onun biliyordu. Eugène, genç kadınla ilişkisinde, kendisini ilk gördüğü günkinden çok ilerlemişti. Bir kadın, yosmalığının kimi vakit aşkının verdiği zevkten daha çok kazanç sağladığını daha bilmediğinden, kendini budalaca öfkelere kaptırıyordu. Bir kadının kendini aşka saldığı mevsim Eugène'e turfanda yemişler vermekle birlikte, bu yemişler yeşil, yemesi tatlı olduğu kadar da delikanlıya pahalıya patlıyordu.

Beş parasız kalınca, gelecekten umudunu kesince, vicdanının sesine rağmen, Vautrin'in ona Victorine Taillefer'le evlenerek elde edebileceğini ispatladığı serveti düşündüğü de oluyordu. O sıralarda sefaletin öylesine korkunç bir ânında bulunuyordu ki, bakışlarıyla çoğu zaman kendisini büyüleyen o korkunç Sfenks'in hilelerine, hemen hemen elinde olmadan boyun eğdi. Poiret ile Madam Michonneau odalarına çekildikleri sırada, Madam Vauquer ile soba başında uyuklayarak yün ören Madam Couture arasında kendini yalnız sandı. Victorine Taillefer'e pek derin bir sevgiyle baktı. Kız, gözlerini önüne indirdi. Kısa bir suskunluktan sonra: "Tasanız mı var?" diye sordu.

Eugène "Tasasız insan olur mu?" diye karşılık verdi. "Biz gençler her zaman yapmaya hazır olduğumuz fedakârlıkların armağanını bize verecek bir sadakatle sevildiğimize güveniyor olsaydık hiçbir zaman tasamız olmazdı."

Victorine, açık anlamlı bir bakışla ona karşılık verdi.

Eugène "Bugün kalbinize güvenebileceğinizi sanıyorsunuz. Hiçbir zaman değişmeyeceğini söyleyebilir misiniz," dedi.

Kızcağızın dudakları üzerinde, ruhundan kopup gelmiş bir ışın gibi, bir gülümseme gezindi, yüzünü öylesine çok parlattı ki Eugène kuvvetli bir duygu coşkunluğuna yol açmaktan korktu.

"Nasıl olur? Yarın devlet kuşu başınıza konup elinize büyük bir servet geçer de zengin, mutlu olursanız, sıkıntılı günlerinizde hoşlandığınız fakir bir genci yine de sever misiniz?"

Genç kız başıyla güzel bir işaret yaptı.

"Pek bahtsız bir genç olsa da?"

Kız yine o işareti yaptı.

Madam Vauquer "Neler saçmalıyorsunuz orada, kuzum?" diye seslendi.

Eugène "Bizi rahat bırakın!" diye karşılık verdi. "Anlaşıyoruz."

Vautrin, ansızın kapıda görünerek "Sayın Şövalye Eugène Rastignac'la Madam Victorine Taillefer birbirlerine evlenme sözü mü veriyorlar? Anlayalım!" dedi, o gür sesiyle.

Madam Couture'le Madam Vauquer, ikisi birden "Aman! Bizi korkuttunuz!" dediler.

Eugène, Vautrin'in sesiyle, o güne kadar duymadığı dehşetli bir heyecana kapılmıştı. Gülerek "Daha kötü bir seçme yapabilirdim," diye karşılık verdi.

Madam Couture "Kötü şakaları bırakın, baylar," dedi. "Hadi, kızım, biz odamıza çıkalım."

Madam Vauquer, geceyi Couture'le Victorine'in odalarında geçirerek mumdan, ateşten kazanmak için, onların peşinden çıktı.

Eugène Vautrin'le yalnız, karşı karşıya kalmıştı. Bu adam o şaşmaz soğukkanlılığını hiç bozmadan "Eninde sonunda bu hallere düşeceğinizi biliyordum," dedi. "Ama, beni dinleyin: Herkes gibi benim de ince yanlarım vardır. Şu sırada karar vermeyin; rahat bir halde değilsiniz, borçlusunuz; ihtirasın, umutsuzluğun zoruyla değil, aklınızla bana başvurmanızı isterim. Belki birkaç bin ekü istersiniz. Buyrun, ister misiniz?"

Bu şeytan, para cüzdanını çıkardı. İçinden üç banka senedi çekti, delikanlının gözü önünde salladı. Eugène pek acıklı bir durumdaydı: Ajuda Markisi ile Trailles Kontu'na kumardan yüz altın borçluydu. Bu para onda yoktu. Onun için, akşama Restaud Kontesi'nin evine gitmeye de yüzü yoktu. Oysa kendisini bekliyorlardı. Kontes'in evinde geçirilen bu akşamlar pek teklifsiz oluyordu. Pastalar yeniliyor, çay içiliyordu. Gelgelelim, kumarda da altı bin frank kaybediliyordu.

Eugène, kendisini sarsan titremeyi güçlükle gizleyerek:

"Sırlarınızı öğrendikten sonra size minnettar kalmanın bence imkânsız olduğunu anlamalısınız, beyefendi," dedi.

Baştan çıkarıcı "Yok! Böyle ağızlar kullanırsanız, beni üzmüş olursunuz," diye haykırdı. "Siz güzel bir delikanlısınız; naziksiniz; aslan gibi gururlu, genç kız kadar tatlısınız. Tam şeytanın istediği av. Gençlerin bu meziyetini beğenirim. Yüksek politika üzerinde iki, üç defa daha derin derin düşünün, kibar âlemini olduğu gibi görürsünüz. Birkaç küçük erdem sahnesi oynayan üstün insan hem bütün heveslerini doyurmuş, hem de parterdeki ahmaklara kendini bol bol alkışlatmış olur. Pek yakında avucumuzun içinde olacaksınız. Ah, benim öğrencim olmak isteseydiniz, sizi her erişmek istediğinize ulaştırırdım. Bütün istekleriniz çabucak yerine getirilirdi. Dilediğiniz şeyler, şeref, servet, kadın bile olsa bütün medeniyet karşınızda el pençe divan duran bir şölen sofrası haline gelirdi. Siz bizim şımarık çocuğumuz, Bünyamin'imiz olurdunuz. Uğrunuza seve seve canımızı verirdik. Karşınıza çıkan her engel yamyassı edilirdi. Vicdanınız rahat değil diye bana hayin gözüyle mi bakacaksınız? Kendisini doğru sanan sizin gibi doğru bir insan, Mösyö de Turenne haydutlarla ufak tefek işler yapardı, kendini hiç de lekelenmiş saymazdı. Bana borçlu olmak istemiyorsunuz, öyle mi? İş ona kalsın!" Vautrin burada gülümsedi. "Şu kâğıtları alın, bir pul çıkararak, üstüne yapıştırın... Şuraya, genişlemesine. *Bir yılda ödenmek üzere üç bin altı yüz frank alınmıştır.* Tarih de koyun. Aklınıza bir şey gelmesin diye yüksek bir faiz alıyorum. Bana Yahudi diyebilir, kendinize her türlü minnettarlıktan kurtulmuş gözüyle bakabilirsiniz. İleride beni seveceğinize güvenim olduğundan bugün beni hâlâ hor görmenize ses çıkarmıyorum. Bende ahmakların 'ahlak düşüklükleri' dedikleri o derin uçurumları, o engin duyguları bulacaksınız ama, beni hiçbir zaman alçak, nankör değilim. Ben ne bir piyonum ne de fil, ben bir kaleyim yavrum."

Eugène "Ne biçim adamsınız, canım!" diye haykırdı. "Bana işkence etmek için mi dünyaya geldiniz?"

"Yok, canım! Ben ömrünüz boyunca sizi çamurdan kurtarmak için kendisi çamura bulanmak isteyen iyi bir insanım. 'Bu fedakârlık da niçin?' diye soracaksınız. Eh, elbet bir gün bunu usulca kulağınıza söylerim. Toplum düzeninin çanlarını, makinenin nasıl işlediğini göstererek önce sizi şaşırttım; bu ilk korkunuz, acemi askerin savaş alanındaki ilk korkusu gibi, geçicidir. İnsanlara başlarına kendi kendilerine kral tacı giyenlerin hizmetinde ölmeyi göze almış askerler olarak bakmak düşüncesine alışacaksınız. Devir çok değişti. Eski zamanlarda bir fedaiye 'Al şu yüz eküyü, falanca beyi öldür,' derler, bir 'evet', bir 'hayır' için bir adam mezara yollandıktan sonra oturup rahat rahat yemeklerini yerlerdi. Sizi hiç de lekelemeyecek bir baş işareti karşılığında bugün ben bir servet vermeyi teklif ediyorum. Siz ise, düşünüyorsunuz. Yüzyılımız gevşek tabiatlı olup çıkmış."

Eugène senedi imzaladı, verip banka senetlerini aldı.

Vautrin "Hadi bakalım, akıllı uslu konuşalım," diye yeniden sözü aldı. "Birkaç ay sonra Amerika'ya gidiyorum. Orada tütün yetiştireceğim. Çocuğum olmazsa –olacağı da yok, çünkü, çelik aşısıyla burada kök salmak heveslisi değilim– bütün servetimi size bırakırım. Bu dostluk değil de nedir? Ben sizi pek sevdim. Başkalarına fedakârlık etmeye bayılırım. Bunu daha önceleri de yaptım. Anlıyorsunuz ya, yavrum, ben insanların yaşadıkları çevreden daha yüksek bir çevrede yaşıyorum. İşlemler bence araç; önemli olanı amaçtır. Bence insan nedir?" Başparmağının tırnağını dişine takıp çıtlatarak: "Nah! Bu!" dedi. "Bir insan ya her şeydir, ya hiçbir şey değildir. Adı Poiret olunca her şeyden de aşağıdır. Onu tahtakurusu gibi ezersin, yamyassı olur, pis pis kokar. Gelgelelim, insan size benzediği zaman da, bir tanrıdır. Artık üstü deri kaplı bir makine değil, içinde en güzel duyguların kaynaştığı bir

tiyatrodur. Ben de, duygularla yaşarım. Duygu bir düşünce içine sıkıştırılmış dünya değil midir? Goriot Baba'ya bakın. İki kızı ona kalsa bütün bir dünyadır. Bu kızlar onun dünyada kendini yönetmek için tutunduğu bir iptir. Hayatın dibini kazımış olan benim gözümde ancak bir tek gerçek duygu vardır. O da, iki insan arasındaki dostluktur. Pierre ile Jaffier en bayıldığım kişilerdir. *Kurtulmuş Venedik'i** ezbere bilirim. Bir arkadaşı kendisine: 'Hadi şu ölüyü gömelim,' dediği zaman, hiç itiraz etmeden, ahlak mahlak laflarıyla arkadaşının canını sıkmadan tıpış tıpış gidecek kaç babayiğit gördünüz? Ben bunu yaptım. Herkesle böyle konuşmam ama, siz üstün bir insansınız; size her şey söylenebilir, her şeye aklınız eriyor. Dört bir yanımızı sarmış bu gebeşlerin yaşadıkları bataklıklarda uzun süre bata çıka yürüyecek değiliz. Eh, işte, her iş oldu. Evleneceksiniz. İkimiz de çivilerimizi çakalım. Benimki demirdendir, bükülmez... ha-ha-ha!"

Vautrin, delikanlıyı kendi haline bırakmak için, vereceği "hayır" karşılığını beklemeden çıktı, gitti. İnsanların gözler önündeki yerilecek işlerinde kendilerini haklı çıkarmaya yarayan o küçük dayanmaların, savaşların sırrını bilir gibi görünüyordu.

Eugène "Elinden geleni ardına komasın! Victorine Taillefer'le evlenemeyeceğim!" diye söylendi.

Dehşet duyduğu, gene de düşüncelerinin küstahlığıyla, toplumu kucaklayışındaki cüretiyle gözünde büyüyen bu adamla bir anlaşma yapma düşüncesini içinde doğurduğu ateşin rahatsızlığını duyduktan sonra, giyindi, bir araba istedi, Restaud Kontesi'nin evine gitti. Birkaç günden beri bu kadın, attığı her adımla kibar âleminde ilerleyen, etkisi bir gün tehlikeli hale gelecek olan bu gencin üstüne pek düşüyordu.

(*) Kurtulmuş Venedik 17. yüzyıl İngiliz oyun yazarı Thomas Otway'nin eseridir. Pierre ile Jaffier bu eserin iki kahramanıdır – ç.n.

Eugène, Mösyö de Trailles ile Ajuda Markisi'ne borçlarını ödedi. Gece bir el "whist" oynadı. Kaybettiğini yine kazandı. Yolunu yapmakta olan, az çok kadere inanan gençlerin çoğu gibi o da boş inançlara inandığından, mutluluğunu; doğru yolda ayak diremesinin sonucu Tanrı'nın verdiği bir armağan olarak görmek istedi. Ertesi sabah ilk işi Vautrin'e senedin yanında olup olmadığını sormak oldu. "Evet" karşılığını alınca, üç bin küsur frangı geri verdi. Yüzünde oldukça içten bir sevincin belirtisi vardı.

Vautrin "İşler yolunda mı?" diye sordu.

Eugène "Yolunda ama, suç ortağınız değilim," dedi.

Vautrin, onun sözünü kesti.

"Biliyorum, biliyorum! Hâlâ çocukluk ediyorsunuz, kıvır zıvır işlerle uğraşıyorsunuz."

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Dokuzcanlı

İki gün sonra Poiret ile Madam Michonneau, Bitkiler Bahçesi'nin ağaçlı bir yolunda, güneşte, bir kanepede oturmuşlardı. Hekimlik öğrencisine haklı olarak şüpheli görünen bir beyle konuşuyorlardı.

Mösyö Gondureau "Kuşkularınızın nereden geldiğini bilmiyorum, küçükhanım," diyordu. "Krallığın Haşmetli Genel Emniyet Bakanı Hazretleri..."

Poiret de "Ah, Krallığın Haşmetli Genel Emniyet Başkanı Hazretleri!" diye tekrarladı.

Gondureau "Evet, Haşmetli bu işle uğraşıyor," dedi.

Fikirlerden yoksun olmakla birlikte, şehir efendisi erdemlerine sahip olduğu muhakkak olan bu eski memur Poiret'nin, namuslu adam maskesi altında Jerusalem Sokağı'ndaki bir polis memuru yüzü takınarak bu emniyet sözünü ağzına aldığı sırada, Buffon Sokağı'nda oturan bu sözüm ona mirasyediyi dinlemeye devam etmesini kim garip karşılamaz? Böyle olmakla birlikte, bundan daha olağan bir şey de olamaz. Birtakım gözlemcilerin daha önce öne sürdükleri, bugüne kadar yayınlanmamış bir açıklamayı biz

burada yaptıktan sonra Poiret'nin ahmaklar familyası içinde hangi özel türden olduğunu herkes daha iyi anlayacaktır. Bir kâtip milleti vardır ki bütçede bir iki yüz frank ödenekli birinci enlem dairesi, yani bir çeşit idari Grönland'la daha ılık bir bölge olan üçüncü enlem dairesi arasında sıkışmış kalmıştır. Bu üçüncü enlem dairesinde biraz daha sıcak olan üç bin franktan altı bine giden ödenekler başlar. Armağanlar bu bölgenin toprağında yetişir. Tarım güçlüklerine rağmen armağanlar burada çiçek açar. Bu emir kulu tayfanın hasta darkafalılığını en iyi belirten niteliklerden biri memurca, okunmaz imzasıyla, bu adın altındaki "Haşmetli Bakan Hazretleri" diye tanınan o büyük Lama'ya karşı gösterdikleri bir çeşit isteksiz, mihanikî, içgüdülü saygıdır. Haşmetli Bakan Hazretleri: Bu üç kelime, Calife de Bağdat'taki Il Bondocani'ye eşittir.* Bu, yamyassı halkın gözünde kutsal, şaşmaz bir iktidarın belgesidir. Nasıl Papa, Hıristiyanların gözünde, kusur işlemez bir insansa, memurun gözünde de Haşmetli, idari bakımdan, hiç hata işlemez bir insandır. Çevresine saçtığı ışık işlemlerine de, sözlerine de, onun adına söylenen sözlere de geçer. Her şeyi sırasıyla örter. Buyurduğu işlemleri kanunlaştırır. Niyetlerinin temizliğini, isteklerinin kutsallığını gösteren "Haşmetli" sözü güç kabul edilecek fikirlere yürü geç işi görür. Bu zavallı insanlar kendi çıkarları için yapmayacakları şeyi "Haşmetli" sözü ağızdan çıkar çıkmaz yapmaya can atarlar. Orduda olduğu gibi dairelerde de körü körüne bir boyun eğme vardır. Vicdanı boğan, insanı bir hiç haline getiren, sonunda insanı bir vida, ya da bir cıvata somunu gibi yönetim makinesine uyduran bir düzen. Onun için, adam sarrafı geçinen Mösyö Gondureau, Poiret'nin suratından o bürokrasi ahmaklarından biri

(*) Le Calife de Bagdad (1800) Boieldieu'nün bestelediği bir opera-komiktir. Eserde halife, geceleri, kılığını değiştirip Bağdat sokaklarında "Il Bondocani" adıyla dolaşır – ç.n.

olduğunu anladı. Nasıl Madam Michonneau'nun erkeği olarak görünen Poiret'nin, niyetlerini açığa vurarak gözlerini kamaştırmak gerektiği anda, tabiatüstü bir yaratığı, tılsımlı "Haşmetli" kelimesini ortaya çıkardı.

Poiret "Mademki Haşmetli'nin kendisi, Haşmetli Hazretleri... O! O zaman başka," dedi.

Yalancı mirasyedi, Madam Michonneau'ya dönerek "Sözlerine güvenir göründüğünüz bayın dediklerini duydunuz," dedi. "Şunu bilin ki, Haşmetli, Vauquer Yurdu'nda oturan Vautrin adlı adamın Toulon zindanından kaçan kürek mahkûmu olduğu kanısındadır. Bu adam o zindanda Dokuzcanlı diye anılırdı."

Poiret "A! Dokuzcanlı," dedi. "Bu adı hak etmişse ne mutlu ona!"

Polis "Hak etmiş ya," diye atıldı. "Giriştiği son derece atılgan teşebbüslerde kılına bile zarar gelmemesi mutluluğuna borçlu bu lakabı. Görüyorsunuz ki, bu adam tehlikeli. Kendisini olağanüstü kılan meziyetleri var. Mahkûm oluşu bile tayfası içinde kendisine sonsuz bir mutluluk sağlayan bir şey."

Poiret "Şerefli bir adam mı?" diye sordu.

"Kendine göre, öyle. Başka birisinin işlediği suçu üstüne almaya razı olmuş. Çok sevdiği bir delikanlı bir sahtekârlık yapmış, oldukça kumarbaz bir İtalyan genci. Sonra asker olmuş, mükemmel de askerlik yapmış."

Madam Michonneau "Haşmetli Emniyet Bakanı Hazretleri Vautrin'in Dokuzcanlı olduğu kanısında ise, ne diye bize ihtiyacı olsun?" dedi.

Poiret "Ya, evet," dedi. "Söyleyerek bizi şereflendirdiğiniz gibi, bakan kesin bir..."

"Kesin dersek yerinde bir söz olmaz. Ancak, şüphe ediliyor. Dokuzcanlı lakabını taşıyan Jacques Collin kendisine adamları, bankerleri olarak seçtiği üç zindan mahkûmunun

tam güvenini kazanmıştır. Bu tür işlerle uğraşıp çok para kazanıyor. Bu işler için seçkin adam ister."

Poiret "A! A! A! Cinası anladınız mı, küçükhanım?" dedi. "Beyefendi seçkin adam diyor, seçilmiştir de ondan."

Polis "Yalancı Vautrin!" dedi. "Mahkûmların paralarını alır, işletir, saklar; zindandan kaçanların, vasiyetnameyle vasiyet etmişlerse ailelerinin 'sevgililerimize verin' demişlerse sevgililerinin emirlerine hazır tutar."

Poiret "Sevgilileri mi? Karıları demek istiyorsunuz, yani?" dedi.

"Hayır, efendim. Kürek mahkûmunun, genel olarak, bizim 'kapatma' dediğimiz nikâhlı olmayan karıları vardır."

"Hepsi de nikâhsız mı yaşıyorlar yani?"

"Elbette."

Poiret "Gördünüz mü işte!" dedi. "Hazret bu korkunç şeylere göz yummamalı. Mademki Haşmetli'yi görmekle müşerref oluyorsunuz, toplum insanlarına çok kötü bir örnek olan bu gibi kimselerin ahlaksız gidişatı üzerine kendisini aydınlatmak bana, insansever düşünceleri var gibi görünen size düşer."

"Düşünün ki, efendim, bütün erdemlerin örneğini vermek için onları zindana atmıyor ki hükümet..."

"Doğru, yalnız, müsaade ediniz, efendim."

Madam Michonneau "Ama, şekerim, bırakın da beyefendi söylesin," dedi.

Gondureau "Anlıyorsunuz ya, küçükhanım," diye atıldı. "Söylendiğine göre büyük toplamlara yükselen, kanunsuz yollardan kazanılan bu paraya el koymak için hükümetin büyük bir çıkarı var. Yalnız arkadaşlarından birkaçının parasını değil, Onbinler Derneği'nden gelenleri de toplayarak elinde çok para bulunduruyor."

Poiret "On bin hırsız mı dediniz?" diye haykırdı. Korkuya kapılmıştı.

"Hayır, Onbinler Derneği yüksek hırsızların, büyük işler gören, en az on bin frank kazandıracak işlere giren kimselerin kurdukları bir birliktir. Doğru cinayet mahkemesini boylayacak insanlar arasında en seçkin olanların kurdukları bu dernek üyeleri kanunları iyi bilirler; enselenince de hiçbir zaman ölüm cezasına çarptırılmazlar. Collin bunların güvenilir adamı, akıl hocasıdır. Elindeki geniş kaynaklar sayesinde bu adam özel bir güvenlik örgütü, sırrına erişilmez çok yakın ilişkiler düzeni kurmuştur. Bir yıldan beri çevresini hafiyelerle sardığımız halde düzenini gene de anlayamadık. Onun için, kasası, kabiliyetleri, durmadan ahlak bozukluğuna para yetiştirmeye, cinayetler için para bulmaya toplumla sürekli bir savaş halinde olan kötü insanlardan kurulmuş bir orduyu beslemeye yarıyor. Dokuzcanlı'yı yakalamak bankasını ele geçirmek, kötülüğü kökünden kazımak olacaktır. Onun için bu seferberlik, başarısına katılacaklara şeref verecek bir devlet işi, yüksek politika işi olmuştur. İdarede memur, bir polis komiserinin kâtibi olabilirdiniz. Bu memurluklar, emeklilik maaşını almanıza hiç de engel olmaz."

Madam Michonneau "Peki ama," dedi. "Dokuzcanlı niçin kasa ile birlikte çekip gitmiyor?"

"O!" dedi polis memuru, "zindandakilerin parasını çalarsa, her gittiği yerde kendisini öldürmek için peşini kovalayan birini bulacaktır. Hem sonra, kasa iyi bir ailenin kızını kaçırır gibi kolayca kaçırılmaz. Kaldı ki Collin de böyle bir şey yapacak adam değildir. Yapsa kendini şerefsizlik etmiş sayar."

Poiret "Haklısın, efendim," dedi. "İyicene şerefsizlik etmiş olur."

Madam Michonneau "Bütün bunlar niçin gelip onu bir güzel yakalayamadığınızı bize anlatmıyor," dedi.

Polis "Peki, bunun karşılığını veriyorum ama," dedi kızın kulağına, "beyefendinin sözümü kesmesini önleyin; yoksa

bu işi bir türlü bitiremeyiz. Bu ihtiyarın kendini dinletmesi için çok parası olmalı. Dokuzcanlı, buraya gelince, namuslu bir adam giysisine büründü, iyi bir Parisli şehir efendisi kılığına girdi. Kıyıda köşede bir pansiyona yerleşti. Yok canım, kurnazdır o; pek öyle ele avuca sığmaz. Diyeceğim, Mösyö Vautrin önemli işler gören sayılır bir kimsedir."

Poiret "Elbette!" diye söylendi.

"Bakan, aldanıp gerçek bir Vautrin'i yakalayarak, Paris'in ticaret çevresini, halkı kendisine düşman etmek istemez. Polis müdürünün durumu tehlikelidir; düşmanları vardır; hata etmeye görsün, yerinde gözü olanlar ayağına karpuz kabuğu koymak için dedikodulardan, çığırtkanlıklardan yararlanacaklardır. Bunda yalancı Sainte-Hélène Kontu Cogniard işinde olduğu gibi davranmalı. Gerçek bir Sainte-Hélène Kontu çıksaydı karşımıza, şapa oturmuştuk. Onun için yüzde yüz emin olmak gerek."

Madam Michonneau, canlanarak "Evet, güzel bir kadına ihtiyacınız var," dedi.

Memur da "Dokuzcanlı yanına kadın yaklaştırmaz," dedi. "Bir sır söyleyeyim: Kadınlardan hoşlanmaz."

"Bu işi iki bin franga yapmaya razı oldum varsaysak bile, böyle bir bilgi edinme işinde ne gibi bir yardımım olacak, anlayamadım."

Yabancı "Ne var bunda anlamayacak?" dedi. "Size bir şişe vereceğim. İçinde şurup var. Bu şurup kanın beyne hücum etmesini, böylece de geçici bir inme inmesini sağlar. Hiçbir tehlikesi yoktur. Bu ilaç şaraba da, kahveye de karıştırılabilir. Adamı hemen bir yatağa yatıracaksınız, ölüp ölmediğini anlamak için soyacaksınız. Odada siz yalnız kalınca, omzuna 'pat' diye vuracaksınız, sırtındaki harflerin meydana çıktığını göreceksiniz."

Poiret "O! Hiçbir şey değilmiş," dedi.

Gondureau, yaşlı kıza "E, razı oluyor musunuz?" diye

sordu.

Madam Michonneau "Peki ama, sayın bayım, harfler meydana çıkmasa da yine iki bin frangı alacak mıyım?" dedi.

"Hayır."

"Öyleyse, zarar ziyan ne olacak?"

"Beş yüz frank."

"Böyle bir iş bu kadar az paraya yapılır mı? Vicdanında aynı acıyı duyacaksın. Vicdanımı avutmak gerek, bayım."

Poiret "Emin olun ki," dedi, "bayan çok sevimli, çok anlayışlı olmasının yanı sıra çok vicdanlıdır da."

Madam Michonneau "Peki!" diye atıldı. "Dokuzcanlı ise, üç bin frank alırım; değilse hiçbir şeycik istemem."

Gondureau "Olur. Ama, işi yarın yapmak şartıyla," dedi.

"Hemen olmaz, sayın bayım. Günah çıkarttığım rahibe bir danışmalıyım."

Memur kalkarak "Sizi açıkgöz, sizi!" dedi. "Öyleyse yarın görüşürüz. Benimle acele konuşulacak bir şey olursa Sainte-Chapelle avlusunun sonundaki Sainte-Anne Sokağı'na gelin. Kemerin altında bir tek kapı vardır. Mösyö Gondureau diye sorun."

Bu oldukça ilgi çekici "Dokuzcanlı" sözü Cuvier'nin dersinden çıkan Bianchon'un kulağına çarptı. Ünlü polis âmirinin "olur" dediğini duydu.

Poiret, Madam Michonneau'ya "Niçin bu işi bitirmiyorsunuz, ömür boyunca ayda üç yüz franklık bir gelir bu," dedi.

"Niçin mi? Çünkü epeyce bir düşünmeliyim. Mösyö Vautrin o dokuzcanlı dedikleri adamsa onunla anlaşmak daha kârlı olur belki. Ama, ondan para istemek de kulağını bükmek demektir. Metelik koklatmadan çekip gidecek adamdır. Çirkin bir fiyasko olur bu."

Poiret "Kulağı bükülse de," dedi, "bu adam onun göz hapsinde olduğunu söylemedi mi? Bence her şeyi kaybedeceksiniz."

Madam Michonneau "Ben bu adamdan hiç hoşlanmadım zaten," dedi. "İşi gücü bana çirkin şeyler söylemek."

Poiret "Siz bu işi yapsanız, iyi edersiniz," dedi. "Güzel bir şapkası olduğu gibi, gözüme pek iyi görünen bu bayın da dediğine göre, toplumu, ne kadar erdemli olursa olsun, bir suçludan kurtarmak kanunlara karşı saygı ödevini yerine getirmektir. Alışmış kudurmuştan beterdir. Ya hepimizi birden öldürmeyi canı isterse?.. Aman, Tanrı korusun! Bu cinayetlerden biz suçlu olacağız. Bizim ilk kurbanlardan oluşumuz da cabası."

Madam Michonneau derin düşüncelere daldığından bir çeşmenin sıkı kapanmamış musluğundan damlayan su damlaları gibi Poiret'nin ağzından dökülen cümleleri dinleyemedi. Adam bir kere cümlelerini birbiri arkasına dizmeye başladı da Madam Michonneau onu durduramadı mı, kurulu bir makine gibi mübarek konuşur da konuşurdu. Bir konuya daldıktan sonra, buna büsbütün zıt başka bir konuya atlardı, hiçbir sonuca da varamazdı elbet.

Vauquer Yurdu'na vardıklarında, Poiret bir sürü atlamalardan, araya sıkıştırdığı fıkralardan sonra, Mösyö Ragoulleau ile Madam Morin meselesini anlatmaya başladı. O meselede savunma tanığı olarak tanıklık etmişti.

Madam Michonneau, içeri girince, Eugène de Rastignac'ı görmekte gecikmedi. Öğrenci ile Madam VictorineTaillefer öylesine ilgi çekici bir konuşmaya dalmışlardı ki bu yaşlı pansiyon komşularının yemek odasını boydan boya geçişlerini fark etmediler.

Madam Michonneau "Sonunun buna varacağı belliydi," dedi. "Sekiz gündür birbirlerinin ciğerlerini sökeceklermiş gibi bakışıyorlardı."

"Evet, kadın da bu yüzden hüküm giydi."

"Hangi kadın?"

"Madam Morin."

Madam Michonneau, farkında olmadan Poiret'nin odasına girerken "Ben size Victorine'in sözünü ediyorum," dedi. "Siz ise Madam Morin'le karşılık veriyorsunuz. Neyin nesi bu kadın?"

"Neden suçlu olacakmış Victorine?"

"Eugène de Rastignac'ı sevmekten suçlu. Zavallı saf çocuk, bunun nereye varacağını bilmeden, gözü kapalı yürüyor."

Nucingen Baronesi o gün Eugène'i umutsuzluğa düşürmüştü. Delikanlı ne şu Vautrin hârikasının kendisine beslediği dostluğun nedenlerini, ne de böyle bir bağın geleceğini uzun boylu araştırmak istemeksizin, kalbinin derinliklerinde kendini onun kucağına atmıştı. Victorine Taillefer'le en tatlı sözleşmelere girişmekle bir saatten beri ayağını attığı uçurumdan onu ancak bir mucize çekip kurtarabilirdi. Victorine bir meleğin sesini duyuyorum sanıyordu. Gökler onun için açılıyordu, Vauquer Yurdu dekoratörlerin tiyatro sahnelerine kurulan saraylara verdikleri büyüleyici renklere bürünmüştü. Seviyordu, seviliyordu... hiç değilse, böyle olduğuna inanıyordu. Eugène de Rastignac'ı bir gören, pansiyonun kem gözlerinden uzak, bir saat hep onu dinleyen hangi kadın bu genç kızın inandığı gibi inanmazdı? Eugène, vicdanıyla savaşarak, kötülük ettiğini bilerek, kötülük etmek isteyerek, bir kadını mutlu kılmakla bu küçük günahın kefaretini vereceğini kendi kendine söyleyerek, umutsuzluğu ile güzelleşmiş, kalbindeki bütün cehennem ateşleriyle parlamıştı. Bereket versin, o mucize oldu. Vautrin, şen şakrak, içeri girdi. Cehennemlik dehasının düzenleriyle birleştirdiği iki gencin ruhlarındakini okudu. Yalnız, gür, alaycı sesiyle,

Fanchette'im dilberdir,
*Sadeliği içinde.**

(*) Jean-Batiste Vial'in bir perdelik çalgılı Deux Jaloux (Iki kıskanç) komedisinin XII. sahnesinden alınmış bir parça – ç.n.

şarkısını söyleyince birden neşelerini kaçırdı. Victorine o âna kadar ne kadar bahtsızlık tattı ise bir o kadar mutluluğu da alıp götürerek sıvıştı. Zavallı kız! Bir el sıkışma, Eugène'in saçlarıyla okşanan yanak, kulağının dibinde, delikanlının dudaklarındaki sıcaklığı duyurarak söylediği bir söz, titreyen bir kolla belinin sarılması, boynuna kondurulmuş bir öpücük, ihtirasının nişan törenleri oldu. Bitişik odadaki şişman Sylvie'nin her an bu göz alıcı yemek odasına girivereceği korkusu ihtirasını, en ünlü aşk hikâyelerinde anlatılan en güzel bağlılık örneklerinden daha ateşli, daha çekici kıldı. Atalarımızın güzel bir deyimiyle "bu küçük cilveleşmeler" her on beş günde bir günah çıkartmaya giden sofu bir genç kızın gözünde birer suçtu. O saatte ruhunun hazinelerini öylesine cömertçe harcadı ki, ileride zengin, mutlu olup da kendini bütün bütün verince bu kadarını bulamayacaktı.

Vautrin, Eugène'e "İş oldu," dedi. "Bizim iki züppe kapıştılar. Her şey istediğiniz gibi oldu. Bizim güvercin benim şahine hakaret etti. Yarın saat sekiz buçukta, Clignancourt eğlence yerinde. Madam Victorine Taillefer burada tereyağlı küçük ekmek dilimlerini kahvesine rahat rahat batırdığı bir sırada, babasının hem sevgisinin hem de servetinin mirasçısı olacak. Anlatması bile bir tuhaf, değil mi? Bu Taillefer cücesi kılıçta kuvvetlidir, elinde kare varmış gibi kendine güvenlidir ama, benim icadım bir vuruşla kılıcı kaldırıp alnına saplamakla kanı akıtılacaktır."

Eugène şaşkın şaşkın dinliyor, hiç karşılık veremiyordu. Bu sırada Goriot Baba, Bianchon, daha başka birkaç kişi çıkageldiler.

Vautrin "Ben böyle olmanızı istiyorum işte," dedi. "Ne yaptığınızı biliyorsunuz. Peki, benim kartal yavrusu! İnsanları yöneteceksin. Güçlü, dürüst, mert bir delikanlısın. Sana değer veriyorum."

Eugène'in elini tutmak istedi. Delikanlı çekti, sararak bir iskemleye yığıldı. Önünde bir kan birikintisi görüyorum sanmıştı.

Vautrin, alçak sesle "Eh, erdemle lekeli birkaç küçük kundak bezimiz daha var," dedi. "Oliban Baba'nın üç milyonu var. Ne kadar serveti olduğunu ben bilirim. Drahoma sizi, hem de kendi gözünüzde, bir gelin elbisesi gibi tertemiz hale getirecektir."

Eugène artık tereddüt etmedi. Akşam vakti gidip Mösyö Taillefer'le oğluna haber vermeye karar verdi. Tam Vautrin yanından ayrıldığı sırada, Goriot Baba, Eugène'in kulağına: "Bakıyorum pek tasalısın, yavrum!" dedi. "Hadi, gel, seni biraz neşelendireyim."

Yaşlı şehriyeci şamdanlardan birini yakmıştı.

Eugène, meraklanarak, onun peşinden gitti.

Adamcağız "Senin odaya girelim," dedi.

Sylvie'den delikanlının anahtarını istedi.

"Bu sabah seni sevmediğini sandın, değil mi?" diye söze başladı. "Seni kovmuş. Sen de öfkelenmiş, umutsuz, çekilip gitmişsin. Hay sersem yavrular, hay! O beni bekliyordu, anlıyor musun? Üç gün sonra taşınacağınız cici bir apartmanın döşeme işini bitirecektik. Sakın beni ele verme! O seni birdenbire şaşırtmak istiyordu. Yalnız, ben bu sırrı uzun zaman senden saklamaya dayanamadım. Artois Sokağı'nda oturacaksın. Saint-Lazare Sokağı'na iki adım. Orada bir prens gibi yaşayacaksın. Sana minnacık bir evli kadına yaraşacak mobilyalar aldık. Hiçbir şey söylemiyorum ama, bir ay içinde çok işler gördük. Davavekilim savaşa girişti; kızım, drahomasının faizi olarak, yılda otuz altı bin frank alacak. Sekiz yüz bin frangın sağlam tahvillere yatırılmasını ısrarla isteyeceğim."

Eugène hiç konuşmuyor, kollarını kavuşturmuş, karmakarışık odasında bir aşağı, bir yukarı dolaşıyordu. Goriot Ba-

ba, onun arkasını döndüğü bir ânı yakalayarak, ocağın üstüne meşin bir kutu koydu. Üstüne, Eugène de Rastignac'ın armaları altınla basılmıştı.

"Yavrum," diyordu zavallı adamcağız, "bu işlere pek çok para harcadım. Ama, anlıyorsunuz ya, benim de bencil yanlarım var. Semt değiştirmenizle ben de ilgileniyorum. Sizden bir şeyler rica edersem, 'Hayır' demezsiniz, değil mi?"

"İstediğiniz nedir?"

"Apartmandaki dairenizin üstünde, beşinci katta, sizin olan bir oda var. Orada oturabilir miyim? Yaşlanıyorum, kızlarımdan çok uzağım. Sizi rahatsız etmem, orada olayım yeter. Her akşam bana onun sözünü edersiniz. Söyleyin, canınızı sıkmaz ya bu? Siz dönünce, ayak sesinizi duyayım, 'Onu görmekten geliyor,' diyeyim kendi kendime. 'Bu onu baloya götürmüştür; o da, birlikte oldukları için mutludur,' diyeyim. Hasta olduğum zamanlar, döndüğünüzü, evin içinde gidip geldiğinizi, çıkıp gittiğinizi duymak yüreğime su serper. Sizde kızımdan öylesine çok şey olacak ki! Her gün geçtiğiniz Champs-Elysées bir adımlık yer olacak, sizi hep göreceğim. Oysa bazen pek gecikiyorum. Hem sonra, o belki sizin eve de gelir. Onun sesini duyacağım. Sabahleyin, üzerinde pamuklu hırkası, bir kedi yavrusu gibi tıpış tıpış gidip geldiğini göreceğim. Bir aydır, genç kızlığındaki gibi neşeli, cici bici oldu. Ruhu nekahet devrinde. Mutluluğunu size borçlu.

Oh! sizin için yok, yok. Demincek dönerken bana: 'Çok mutluyum, babacığım,' diyordu. Kızlarım bana teklifli, göstermelik 'Beybaba' dediler mi donup kalıyorum; ama, 'Babacığım' diye seslendiler mi, hâlâ küçüklermiş gibi geliyor bana, bütün hatıralarım gözümde canlanıyor, onların daha çok babaları oluyorum. Hâlâ kimsenin olmadıklarını sanıyorum." Adamcağız, gözlerini sildi, ağlıyordu. "Hanidir, ağzından bu sözleri işitmedim. Hanidir, koluma girmedi. A! Evet,

on yıldan fazla oluyor, kızlarımdan biriyle yan yana yürümedim. Elbisesine sürtünmek, adımımı adımına uydurmak, sıcaklığını paylaşmak, ne hoş şey, değil mi? Gene şükür, bu sabah Delphine'i her yere götürdüm. Onunla birlikte dükkânlara girip çıkıyordum. Evine kadar da ben getirdim. Ah! N'olur, beni yanınıza alın! Ara sıra işinizi gördürecek birine ihtiyacınız oldu mu, hemen oracıktayım. Ah! O şişko Alsace'lı budalası bir ölse, damla illeti midesine vurmak anlayışını gösterse, zavallı kızım mutlu olacak. O zaman siz benim damadım, göğsünüzü gere gere onun kocası olurdunuz. Ah! Kızım dünya zevklerini tadamadığından ötürü öylesine bahtsız ki, her şeyini affediyorum. Tanrı çok seven babalardan yanadır sanırım."

Goriot Baba, biraz durduktan sonra, başını sallayarak devam etti:

"Sizi çok seviyor. Yürürken bana sözünüzü ediyor, 'Öyle değil mi, baba? İyi bir insan, iyi bir kalbi var. Benim sözümü ediyor mu sana?' diyordu. Ah! Artois Sokağı'ndan Panoramas Çarşısı'na kadar öyle ciltler dolusu laf etti ki! İçindekileri içime döktü. Bütün o sabah süresince yaşlılığımı hiç anlamadım, kuş gibi hafiftim. Bin franklık banknotu bana verdiğinizi söyledim. Ah, sevgili kızım, heyecandan gözleri yaşardı."

Eugène'i hareketsiz görünce, sabırsızlıktan ölen Goriot Baba, sonunda "Şu, ocağın üstünde duran nedir, kuzum?" dedi.

Pek sersemlemiş olan Eugène komşusunun yüzüne alık alık bakıyordu. Yarın yapılacağını Vautrin'in haber verdiği bu düello en güzel umutlarının gerçekleşmesiyle öyle zıt düşmüştü ki kendini bir kâbus içinde sanıyordu. Ocağa doğru döndü. Dörtköşe küçük kutu gözüne ilişti. Aldı, açtı. İçinde kâğıda sarılmış Bréguet yapısı bir saat buldu. Kâğıtta şunlar yazılıydı:

Her ân beni düşünmenizi istiyorum. Çünkü...

Delphine

Bu son söz aralarında geçmiş bir şeyi belirtiyordu, anlaşılan. Eugène duygulandı. Armaları kutunun dışına altın üzerine mineyle işlenmişti. Hanidir imrendiği bu mücevher, köstek, anahtar, şekilleri, desenleri bütün isteklerine karşılık veriyordu. Goriot Baba, büyük bir sevinç içindeydi. Hediyenin Eugène'de uyandıracağı hayreti en küçük etkilerine kadar bir bir anlatmayı kızına söz vermiş olsa gerekti. Çünkü, o, bu taze heyecan içinde, üçüncü kişiydi; az mutlu da görünmüyordu. Eugène'i, daha şimdiden, hem kızı, hem de kendi payına seviyordu.

"Bu akşam, kendisini görmeye gideceksiniz, sizi bekliyor. O şişko Alsace'lı budalası dansözünün evinde, yemekte. Davavekilim durumunu anlattığı zaman, nasıl aptallaştı, görmeliydiniz! Kızımı taparcasına sevdiğini söylemeye kalkmasın mı? Ona elini sürsün, öldürürüm vallahi! Onu Delphine'imle düşünmek bile beni cinayete sürükleyebilir; ama, adam öldürmek sayılmaz bu. Domuz gövdesine oturtulmuş bir öküz kafası... Beni yanınıza alacaksınız değil mi?"

"Elbette, Goriot Babacığım. Bilirsiniz ki sizi severim."

"Görüyorum, benden utanmıyorsunuz. Müsaade edin, sizi kucaklayayım." Eugène'i kolları arasında sıktı. "Kızımı çok mutlu kılacaksınız. Söz verin bana, bu akşam gideceksiniz, değil mi?"

"Gideceğim, elbette. Yarına bırakılamayacak bazı işleri görmek için sokağa çıkacağım."

"Size herhangi bir yardımda bulunabilir miyim?"

"Doğrusu, fena da olmaz. Ben Barones'in evine giderken siz de Mösyö Taillefer'in evine gidin, söyleyin: Önemli bir iş için akşam bana bir saatini ayırsın."

Goriot Baba, yüzünü değiştirerek "Doğru mu, delikanlı?"

dedi. "Aşağıdaki aptalların dedikleri gibi, onun kızıyla flört edecek misiniz? Aman yarabbi, siz Goriot Baba'nın şamarını bilmezsiniz. Bizi aldatacak olursanız, yumruğu yediğinizin resmidir. Yok... böyle bir şey olamaz."

Eugène "Yemin ederim ki dünyada bir tek kadını seviyorum," dedi. "Bunu da bir dakika önce öğrendim."

"Ah! Ne mutlu bize!" dedi Goriot Baba.

Eugène "Ah, ah! Taillefer'in oğlu yarın dövüşüyor. "Öldüreceğiz, dediklerini duydum."

Goriot Baba "Size ne bundan?" diye sordu.

Eugène "Ne olursa olsun, söylemeli, oğlunun gitmesini önlesin!" diye haykırdı.

Tam bu sırada Vautrin'in sesiyle lafını yarıda bıraktı. Dokuzcanlı kapı eşiğinde şarkı söylüyordu.

Ey Richard, ey benim kralım!
*Yüzüstü bırakıyor dünya seni**
Brum! Brum! Brum! Brum!Brum!
Dünyayı gezip dolaştım,
Her yerde gördüler beni.
Tra, la, la, la, la...

Christophe "Baylar," diye bağırdı, "çorbanız sizi bekliyor. Herkes sofra başına!"

Vautrin "Bana bak!" dedi. "Gel benim Bordo şarabımdan al."

Goriot Baba, Eugène'e "Saati güzel buluyor musunuz?" dedi. "İyi bir zevki var değil mi?"

Vautrin, Goriot Baba, Eugène, hep birlikte indiler. Geciktikleri için sofrada yan yana oturdular. Eugène yemekte Vautrin'e pek soğuk davrandı. Oysa, Madam Vauquer'in gözüne çok sevimli görünen bu adam hiçbir zaman bu akşam-

(*) Grétry'nin Richard Coeur de Lion (Aslanyürekli Richard) adlı opera-komiğinden bir parça – ç.n.

ki kadar zekâsını kapıp koyuvermemişti. Parlak nükteler savurdu, sofradakileri neşelendirdi. Bu kendine güven, bu soğukkanlılık Eugène'e üzüntü veriyordu.

Madam Vauquer, Vautrin'e "Ne o, bugün keyfiniz pek yerinde," dedi. "İspinoz kuşu gibi neşelisiniz."

"İyi işler becerdiğim zaman hep neşeliyimdir."

Eugène "İşler mi?" dedi.

Vautrin "İşler, evet. Bana iyi komisyon getirecek bir malın bir kısmını teslim ettim," dedi. Yaşlı kızın kendisini incelediğini görünce de "Madam Michonneau, yüzümde hoşunuza gitmeyen bir çizgi mi var?" diye sordu. "Beni niye böyle dikizleyip duruyorsunuz? Söyleyin, size hoş görünmek için hemen değiştiririm." Sonra, göz ucuyla yaşlı memura baktı. "Poiret, bu sözlerime bozulmak yok ha!"

Genç ressam da, Vautrin'e:"Doğrusu, siz şakacı bir Herkül olarak poz vermelisiniz," dedi.

Vautrin "İyi olur ama, Madam Michonneau da Père-Lachaise'in Venüs'ü olarak poz vermek isterse," diye karşılık verdi.

Bianchon "Ya Poiret?" dedi.

Vautrin "O! Poiret... Poiret olarak poz verecek. O bahçelerin tanrısı olacak!" diye haykırdı. "Adı 'armut' kelimesinden geliyor çünkü."

"Yumuşak armut!" diye Bianchon atıldı. "Öyleyse armutla peynir arasında olacaksınız."

Madam Vauqeur "Hep saçma sapan laflar bunlar!" dedi. "Bize biraz şu sizin Bordo şarabınızdan verseniz daha iyi edersiniz. Buradan şişenin burnunu görüyorum! Midemize yaradığı gibi neşemizi de artırır."

"Baylar," dedi Vautrin, "Başkan Hanımefendi bizi sükünete davet ediyor. Madam Couture'le Madam Victorine tuhaf söylevlerinize kızmayacaklardır ama, Goriot Baba'nın masumluğuna saygı gösterin. Size küçük bir şişecik Bordeaux şarabı

ikram ediyorum. Hiç siyasi dokundurmada bulunmadan söyleyeyim ki Laffitte* adıyla bu şarap çifte bir ün kazanmıştır."

Vautrin, burada, hiç yerinden kıpırdamayan Christophe'a bakarak "Hey, bana bak, Çinli!" dedi. "Gel buraya, Christophe. Nasıl olur da adını duymazsın? Bize imamsuyu getir, Çinli!"

Christophe, şişeyi uzatarak "Buyrun, efendim," dedi.

Vautrin, Eugène ile Goriot Baba'nın bardaklarını doldurduktan sonra, ağır ağır kendininkine de koydu. İki komşusu içerken, o yudum yudum attı, birden yüzünü ekşitti.

"Hay Allah kahretsin: Mantar kokuyor! Al bunu sen iç, Christophe. Bize başka getir. Sağda, biliyorsun. On altı kişiyiz. Sekiz şişe getir."

Genç ressam "Mademki hovardalık ediyorsunuz," dedi, "ben de bir yüzlük kestane parası vereyim.

"O! O!"

"Buuuuuuuuuuh!"

"Prrrrrrrr!"

Herkes türlü türlü ses çıkardı, havai fişekler gibi tavana fırladı.

Vautrin "Haydi bakalım, Vauquer Ana, sizden de iki şampanya!" diye bağırdı.

"Ay! Bir bu eksikti! Oldu olacak, evi de isteyin bari! İki şampanya... en azından on iki frank. Ben o kadar kazanmıyorum ki! Ama, Mösyö Eugène parasını verirse Cassis şarabı ikram ederim."

Hekimlik öğrencisi "Mübareğin şarabı da çorbası gibi, insanın içini dışarı çıkarır!" dedi, alçak sesle.

Eugène "Susacak mısın sen, Bianchon!" diye bağırdı. "Kaba laflarını duymuyor mu, yüreğim..."

Bianchon "Evet, şampanya gelsin, parasını vereceğim," diye sözünü kesti.

(*) "Château-Lafite" şarabın adı; Laffitte ise büyük bir bankerdir – ç.n.

Madam Vauquer "Sylvie!" diye seslendi. "Püsküvüt, kurabiye getir."

Vautrin "Kurabiyeleriniz çok büyük," dedi. "Sakalları yeni çıkmış püsküvütler gelsin!"

Şarap şişesi bir daha kadehleri dolaştı. İçenler canlandı, neşe arttı, avaz avaz gülmeler arasından birçok hayvan sesi taklidi yükseldi. Müze memuru, kızgın kedinin miyavlamasını andıran bir Parisli çığlığı koparmaya kalkışınca birden sekiz ses aşağıdaki cümleleri böğürdüler:

"Bıçakları bileriz!"

"Kuş yavrularına yem!"

"Eğlenceye koşun, hanımefendiler, eğlenceye!.."

"Fayansla onarırız..."

"Kayığa gel, kayığa!.."

"Karılarınızı dövün..."

"Elbiselerinizi silkeleyin!.."

"Satılık eski elbiseler, eski sırmalar, eski şapkalar!"

"Kiraza gel, tatlı kiraza!.."

Genizden bir sesle "Şemsiyeci geldi!" diye haykıran Bianchon birinciliği kazandı. Birkaç dakika içinde ortalığı kafa şişiren bir gürültü kapladı. Başı sonu belirsiz konuşmalar çoğaldı. Vautrin'in bir orkestra şefi gibi yönettiği gerçek bir opera. Vautrin daha şimdiden sarhoş olan Eugène ile Goriot Baba'ya da göz kulak oluyordu. İki komşu, arkalarını iskemlelerine dayamışlar, az içerek bu alışılmadık patırtıyı ciddi ciddi seyrediyorlardı. Her ikisinin de zihni akşama görecekleri işlere dalmıştı ama, ayakta duracak halleri yoktu. Vautrin, yan yan bakıyor, yüzlerindeki değişiklikleri izliyordu. Gözlerinin baygınlaşıp kapanacağı bir anı yakaladı. Eğilip Eugène'in kulağına fısıldadı:

"Aslanım, Vautrin Baba ile uğraşacak kadar kurnaz değiliz! Bu türlü budalalıkları ettirmeyecek kadar sizi çok seviyor o. Ben bir şeyi aklıma koydum mu, beni yolumdan an-

cak Tanrı döndürebilir. Taillefer Baba'ya gidip haber vermek, okul çocukları gibi yataklık etmek istiyoruz, öyle mi? Fırın kızgın, hamur hazır, ekmek de küreğin üstünde; yarın ekmeği ısıtıp kırıklarını başımızın üstünden savuracağız. Pişmiş aşa su mu katacağız yani? Yok, olmaz; hepsi pişecek, ufak tefek vicdan azaplarımız olsa bile ekmekle hazmolur gider. Biz mışıl mışıl uyurken Albay Kont Franchessini kılıcının ucuyla sana Michel Taillefer'in mirasına konma yolunu açacaktır. Ağabeyi'nin mirasına konmakla Victorine Taillefer on beş bin frankçık gelir sahibi olacak. Ben öğreneceğimi öğrendim. Annesinin mirası da üç yüz bini aşıyor."

Eugène bu sözleri hiç karşılık vermeden dinledi. Dudağının damağına yapıştığını duyuyor, uykusuzluktan gözleri kapanıyor, hemen yatıp uyumak istiyordu. Sofra ile oradakileri aydınlık bir sis ardından görüyor gibiydi. Birden, gürültü yatıştı. Herkes birer birer kalkıp gitti. Sonra, Madam Vauquer, Victorine, Vautrin, Goriot Baba'dan başka kimse kalmayınca Eugène, pansiyoncu kadının şişelerin dibinde kalan şarapları başka şişelere doldurduğunu gördü.

"Ah! Ne delişmen bu gençler!" diyordu dul kadın.

Eugène'in anlayabildiği son cümle bu oldu.

"Bu komiklikler ancak Mösyö Vautrin'in masrafını... A! Bakın Christophe bir topaç gibi vınlaya vınlaya horluyor!"

Vautrin "Hoşçakal, Ana," dedi. "Ben bulvara gidiyorum. "Le Mont Sauvage" oyununda Marty'yi seyredeceğim. "Solitaire" romanından çıkarılmış güzel bir oyun. İsterseniz sizi de, bu hanımefendileri de götürürüm."

Madam Couture "Teşekkür ederim," dedi.

Madam Vauquer "Nasıl olur, komşum!" diye haykırdı. "Atala'nın Chateaubriand'ın eseri "Le Solitaire" den* çıkardığı bir piyesi nasıl görmek istemezsiniz? Okurken öy-

(*) Balzac Madam Vauquer'in cahilliğini göstermek için ona bu yalan yanlış şeyleri söyletiyor – ç.n.

lesine hoşlanmıştık ki! Geçen yaz ıklamurların altında bizi Élodie'nin kurabiyeleri gibi ağlattı; o kadar güzel! Sonra, kızınıza da belki iyi şeyler öğretecek ahlaki bir eser."

Victorine "Komediye gitmek bize yasak!" diye karşılık verdi.

Vautrin "O! Bunlar yolcu!" dedi, Goriot Baba ile Eugène'in başlarını güldürecek şekilde kımıldattı. Rahat uyusun diye öğrencinin başını iskemleye dayarken, hararetle alnından öptü.

Uyuyun, uyuyun sevgililerim,
Ben hep başınızda beklerim.

şarkısını söyledi.

Victorin "Korkarım, hasta olacak," dedi.

Vautrin "Öyleyse yanında kalır, bakarsınız," diye karşılık verdi. "Bu sizin yumuşak kalpli kadın ödeviniz. Bu genç sizi taparcasına seviyor, onun karısı olacaksınız. Ben bunu bilir, bunu söylerim." Sesini yükseltti: "Bütün memlekette itibar gördüler, mutlu yaşadılar. Birçok da çocukları oldu. Bütün aşk romanları hep böyle biter." Madam Vauquer'e dönüp sarıldı. "Haydi, Ana, şapkanızı, o dallı güzel elbisenizi giyin, Kontes'in ipek atkısını boynunuza atın. Kendim gidip bir araba bulayım."

Güneş, güneş, tanrısal güneş,
Testereyi bile doğuran sensin!

şarkısını söyleyerek gitti.

Madam Couture "Aman yarabbi! Bu adam beni çatı arasında bile mutlu yaşatabilir, vallahi!" dedi. Sonra, şehriyeciye doğru döndü. "A! A! bakın, Goriot Baba sızmış. Beni bir yere götürmek bu ihtiyar mıymıntının hiç aklından geçmemiştir. Eyvah, ner'deyse yere yuvarlanacak. Yaşlı bir adamın aklını kaybetmesi olur iş mi? 'Aklı var mıydı ki kaybetsin,'

diyeceksiniz. Sylvie, haydi şunu odasına götür."

Sylvie, adamcağızın koltuğunun altından tuttu, yürüttü. Soymadan, öyle çıkın gibi yatağının üstüne attı, ayakları yastıkta, başı ayak ucunda.

Madam Couture, Eugène'in gözlerine giren perçemlerini düzelterek "Zavallı delikanlı!" dedi. "Bir genç kız gibi, içki kaldıramadığını bile bilmiyor."

Madam Vauquer "Diyebilirim ki, otuz bir yıldır bu pansiyonu işletiyorum," dedi. "Nasıl derler... elimden çok genç geçti ama, Mösyö Eugène kadar kibarını, seçkinini görmedim. Nasıl da güzel uyuyor! Başını omzunuza dayasanıza. A! Bakın! Victorine'in omzuna düşüyor. Çocukların da tanrısı var. Az kalsın, başı iskemlenin topuna çarpıp yarılacaktı. İkisi pek güzel bir çift olacak."

Madam Couture "Susun, komşum!" diye haykırdı. "Öyle şeyler söylüyorsunuz ki..."

Madam Vauquer "Yok, canım, duymaz!" dedi. "Hadi, Sylvie gel beni giydir, büyük korsemi takayım."

Sylvie "Ah, tamam!" dedi. "Yemekten sonra büyük korse! Olmaz, Hanımefendi. Korsenizi sıkacak başka birini bulun. Katiliniz ben olmayayım da kim olursa olsun. Hayatınıza mal olacak büyük bir ihtiyatsızlık ediyorsunuz."

"Aldırma, Mösyö Vautrin'e şeref vermek gerek."

"Mirasçılarınızı pek seviyorsunuz sanırım."

Dul kadın, giderken "Hadi, Sylvie, senden akıl istemiyorum," dedi.

Sylvie, hanımını Victorine'e göstererek "Bu yaşta!" dedi.

Madam Couture ile evlatlığı –Eugène, başını onun omzuna dayamış uyuyordu– yemek salonunda yalnız kaldılar. Christophe'un horlamaları sessiz salonda çın çın ötüyor, bir çocuk kadar tatlı tatlı uyuyan Eugène'in durgun uyuyuşunu daha da güzelleştiriyordu.

Victorine, kadınlığın bütün duygularını sere serpe ortaya

dökerek, hiçbir suçluluk duygusu duymadan, kalbi üstünde delikanlının çarpan kalbini tutuyordu. Bir hayır işlediğinden ötürü mutluydu. Yüzünde, kendisini gururlu kılan, elle tutulur koruyuculuk sevinci gibi bir şeyler vardı.

Madam Couture, elini sıkarak "Zavallı yavrucuk!" dedi.

Üstüne bir mutluluk ışığı yayılan bu saf, acılı yüzlü hayran hayran seyrediyordu. Victorine, Ortaçağ'ın tertemiz yüzü resimlerinden birini andırıyordu. Sanatçı sakin, gururlu fırçasının bütün büyüsünü sarı üstüne altın renkler ile göklerin yansılarını taşır görünen yüze vermek için ayrıntıların hiçbirini umursamamıştır.

Victorine, parmaklarını Eugène'in saçlarına daldırarak "Oysa, iki bardaktan fazla da içmedi, anneciğim," dedi.

"Sefahat düşkünü bir kimse olsaydı, kızım, o da ötekiler gibi içki kaldırırdı. Sarhoşluğu onun, bir bakıma övgüsü."

Sokakta bir araba sesi duyuldu.

"Anneciğim," dedi genç kız, "Mösyö Vautrin geldi. Eugène'i siz tutun. Sözleriyle insanın ruhunu kirleten, bakışlarıyla sanki elbisesini soyuyormuş gibi bir kadını rahatsız eden bu adamın beni böyle görmesini istemem."

"Yok, aldanıyorsun," dedi. Madam Couture. "Mösyö Vautrin mert bir adamdır. Rahmetli Mösyö Couture gibi biraz kaba ama, iyi yürekli hayırsever bir adam."

Bu sırada, Vautrin usulcacık içeri girdi. Lamba ışıklarıyla okşanır görünen bu iki çocuğun yarattıkları tabloya baktı.

"Bakın," dedi, kollarını kavuşturarak, *"Paul ile Virginie* yazarı o babacan Bernardin de Saint-Pierre'e güzel sayfaları ilham edecek sahnelerden biri. Gençlik çok güzel şey, Madam Couture." Sonra, Eugène'i seyrederek "Uyu, yavrucuk," dedi. "Mutluluk insana bazen uyurken gelir. Beni bu gence bağlayan, bana heyecan veren şey, ruhunun güzelliği ile yüzünün güzelliği arasında tam bir denge bulunduğunu bilmemdir, hanımefendi. Bakın, başını bir meleğin omzu-

na dayamış, çok güzel bir çocuk, öyle değil mi? Böylesi sevilmeye değer. Kadın olsaydım, onun uğrunda ölmek isterdim. Yok, o kadar da budala değilimdir. Onun için yaşamak isterdim." Dul kadının kulağına eğilerek, alçak sesle "Onları böyle hayran hayran seyrederken," dedi, "Tanrı bunları birbiri için yaratmış diye düşünmekten kendimi alamıyorum. Kaderin de gizli yolları vardır. İçimizden geçenlerin hepsini bilir." Burada gençlere dönerek, sesini yükseltti "Sizi birleşmiş, aynı saflıkla, bütün insanlık duygularıyla birleşmiş görünce, kendi kendime: 'Gelecekte de birbirinizden ayrılmanız imkânsızdır,' diyorum. Tanrı adildir. A! A!" dedi genç kıza, "Ben sizde zenginlik, mutluluk çizgileri görüyorum. Elinizi verir misiniz? El falından anlarım ben, Madam Victorine. Sık sık baktığım olur. Hadi canım, korkmayın. O! Neler görüyorum! Namusum üzerine söylüyorum ki yakında Paris'in en zengin mirasyedilerinden biri olacaksınız. Sizi seven erkeği mutluluğa boğacaksınız. Babanız sizi yanına çağırıyor. Asil, genç, güzel, sizi seven bir erkekle evleneceksiniz."

Bu sırada, merdivenlerden inen dul yosmanın ağır ayak sesleri Vautrin'in peygamberce sözlerini yarıda kesti.

"Bakın Vauquer Ana'ya bir. Yıldız kadar güzel." Vautrin kadının havuç gibi sarıp sarmalanmış korsesinin üstüne elini koyarak "Birazcık boğulmuyor musunuz? Anacığım?" dedi. "Kalp damarları pek sıkılmış. Ağlarsak, patlayacak ama, bir antikacı titizliğiyle parçalarını birer birer toplarım ben."

Dul kadın, eğilerek, Madam Couture'ün kulağına "Fransız kibarlığının dilinden de anlıyor sizinki," dedi.

Vautrin sonra Eugène ile Victorine'e döndü.

"Hoşçakalın, çocuklar. Sizi kutlarım." Ellerini onların başları üstüne koydu. "İnanın ki, küçükhanım, namuslu bir insanın dedikleri ne de olsa bir şeydir. Mutluluk getirir. Tanrı bu denilenleri işitir."

Madam Vauquer Madam Couture'e "Hoşçakal, sevgili dostum," dedi. Sonra, alçak sesle sordu "Mösyö Vautrin'in benim kişiliğimle ilgili niyetleri var mıdır dersiniz?"

"Eh, bilemem ki..."

İki kadın yalnız kalınca, Victorine, içini çekerek, ellerine bakarak "Ah, sevgili anneciğim!" dedi. "Şu iyi yürekli Mösyö Vautrin'in söyledikleri bir doğru çıksa!"

Yaşlı hanım "Ama, bunun için bir şeyler olması gerek," diye karşılık verdi. "Kardeşin olacak canavar attan düşmeli."

"Aman, anneciğim!"

Madam Couture "Ah, ah!" dedi. "Düşmanın felaketini istemek de belki günah sayılır ama, olsun; cezasını çekerim. Sahi söylüyorum. Hiç içim sızlamadan mezarına çiçek götürebilirim. Kötü kalpli oğlan, birtakım dalaverelerle, senin zararına mirasına konduğu annesi için ağzını açıp bir şey söylemiyor. Annenizin hayli serveti vardı. Bu da senin bir bahtsızlığın. Sözleşmede onun parasının hiç sözü edilmedi."

Victorine "Bir kimsenin hayatına mal olacaksa, mutluluğum benim için taşınması zor bir yük olur," dedi. "Mutlu olmam kardeşimin ölmesine bağlı ise, hep burada kalayım, daha iyi."

Madam Couture: "Sen de görüyorsun ya," dedi, "dini bütün, o iyi yürekli Mösyö Vautrin'in şeytandan daha az bir saygıyla Tanrı'nın sözünü eden ötekiler gibi olmadığını öğrenmek hoşuna gitti. E, kaderin bizi hangi yollardan geçirmek istediğini kim bilebilir?"

İki kadın, Sylvie'nin yardımıyla, Eugène'i odasına götürüp yatağına yatırdılar. Aşçı kadın, rahatlasın diye, elbisesinin düğmelerini çözdü. Gitmeden önce Madam Couture arkasına döndüğü sırada, Victorine, gizlice işlenen bir suçun verdiği mutlulukla, Eugène'in alnına bir öpücük kondurdu. Odasına baktı, o günün binbir mutluluğunu sanki tek

bir düşüncenin içine sığdırdı. Bununla, uzun bir süre, hayran hayran seyrettiği bir tablo çizdi. Paris'in en mutlu yaratığı olarak uyudu.

Vautrin'in şölende Eugène'le Goriot Baba'ya içirdiği bayıltıcı şarap kendisinin mahvına yol açmıştı. Çakırkeyif olan Bianchon da Madam Michonneau'ya Dokuzcanlı'yı sormayı unuttu. Bu adı söyleseydi, Vautrin'i, asıl adıyla zindanın ünlü kişilerinden Jacques Collin'i tedbirli davranmaya sürüklerdi. Sonra Père-Lachaise'in Venüs'ü lakabını taşıyan Madam Michonneau'ya da, Collin'in cömertliğine güvenip işi kendisine haber vermenin, geceleyin onu kaçırmanın daha iyi olup olmayacağını hesapladığı bir sırada, kürek mahkûmunu yakalatmak kararını verdirirdi.

Madam Michonneau biraz önce Poiret ile sokağa çıkmıştı. Hâlâ Gondureau adlı yüksek bir memurla görülecek işi olduğu kanısıyla, Sainte-Anne Sokağı'nda ünlü polis şefini arayacaktı. Adli polis müdürü kendisini pek nazik karşıladı. Her şeyin ince elenip sık dokunduğu bir konuşmadan sonra, Madam Michonneau, damgayı meydana çıkarmaya yarayacak ilacı istedi. Yazı masasının çekmecesinde şişeyi ararken, o küçük Sainte-Anne Sokağı'ndaki büyük adamın bir hoşnutluk hareketinden, bu yakalama işinde basit bir kürek mahkûmunun tutukluluğundan daha önemli bir şeyler olduğunu sezdi. Kafasını çok zorlayınca, zindandaki bazı hainlerin verdikleri bilgilere dayanarak, polisin pek büyük paralara el koymak için tam vaktinde davranma umudu besleyebileceğinden kuşkulandı. Bilgilerini bu kurda açıkladığı zaman, adam gülümsedi, yaşlı kızın bu kuşkularını dağıtmaya çalıştı.

"Aldanıyorsunuz," dedi. "Collin hırsızlar arasında bulunan en tehlikeli kafalardan biridir. Mesele bundan ibaret. Namussuzlar bunu pek iyi bilirler. Collin bunların bayrağı, dayanakları, Banoparte'larıdır. Onu hepsi sever. Bu maska-

ra herif, kellesini hiçbir zaman Grève Meydanı'nda* bırakmayacaktır."

Madam Michonneau bu sözlerden bir şey anlamadığı için, Gondureau kullandığı iki külhanbey ağzı sözü açıkladı. "Kafa" ile "kelle" hırsızların dilinde iki terimdir. İnsan başını iki ayrı şekilde ele almak zorunluluğunu ilk defa onlar duymuşlardır. "Kafa" diri insanın başı, öğüdü, düşüncesidir, "kelle" ise koparılınca başın ne kadar önemsiz hale geldiğini açıklayan bir hor görme sözüdür.

Polis müdürü: "Collin bize oyun oynuyor," diye yeniden anlatmaya başladı. "Bu İngiliz çeliği gibi adamlar yakalandıkları sırada 'Biraz karşı geleyim' dediler mi, öldürme çaresine başvururuz. Bizimkiler, Collin'i yarın öldürmek için, göstereceği şiddet hareketlerine güveniyorlar. Böylece, davadan, tutukluluk masraflarından, yedirip içirmekten kurtulmuş olacaklar. Toplumun başından da bir bela gidecek. Mahkemeler, tanıklara gönderilen çağrılar, verilen ödenekler, idam edilme, bizi kanun yoluyla bu baş belalarından kurtarmak için girişilen bütün işler sizin alacağınız binlerce gümüşten daha çoğuna mal olur, zamandan da kazanılır. Dokuzcanlı'nın karnına bir süngü saplamakla yüzlerce cinayetin önüne geçmiş, küçük suçtan öteye geçmeyecek elli haytayı ahlak bozukluğuna düşmekten kurtarmış oluruz. Gerçek insanseverlere göre, böyle davranmak cinayetleri önlemek demektir."

Poiret "Memlekete de hizmet etmektir," dedi.

Şef "O! güzel!" diye karşılık verdi. "Siz bu akşam aklı başında laflar ediyorsunuz. Evet, elbette ki memlekete hizmet ediyoruz. Onun için, dünya biraz haksızlık ediyor. Topluma bilinmedik birçok hizmetlerde bulunuyoruz. Kısacası, önyargıların üstüne çıkmak üstün adamın işi, alışılmış düşüncelere göre işlenmiş iyiliğin kendi peşinden sürükleye-

(*) Paris'te idam hükümlerinin yerine getirildiği meydan – ç.n.

ceği bahtsızlıklara katlanmak da dindar bir kimsenin işidir. Paris Paris'tir, anlıyorsunuz ya. Bu söz benim hayatımı açıklar. Sizi selamlamaktan şeref duyarım, hanımefendi. Adamlarımla birlikte yarın Jardin du Roi'da olacağım. Christophe'u, Buffon Sokağı'nda benim bulunduğum yere, Mösyö Gondureau'ya yollayın, beyefendi. Bir şeyiniz çalınırsa bulmak için bana gelirsiniz, hizmetinizdeyim."

Poiret, Madam Michonneau'ya "Ne demezsiniz!" dedi. "Birtakım ahmaklar var, polis lafını duydular mı şaşkına dönüyorlar. Bu bey pek sevimli. Sizden ne istediği de günaydın demek kadar kolay."

Ertesi gün, Vauquer Yurdu'nun tarihindeki en olağanüstü günlerden biri olacaktı. O güne kadar bu durgun hayatın en göze batan olayı, sözde Ambermesnil Kontesi'nin gökten akan yıldız gibi bir görünüp bir kaybolması olmuştu. Bunların hepsi bu büyük günde olup bitenler yanında gölgede kalacak, yine bu büyük gün Madam Vauquer'in sık sık tekrarlanan konularından biri olacaktı.

O gece, Goriot Baba ile Eugène de Rastignac saat on bire kadar uyudular. Gece yarısı Gaité Tiyatrosu'ndan dönen Madam Vauquer saat on buçuğa kadar yataktan kalkmadı. Vautrin'in sunduğu şarabı yuvarlayan Christophe'un derin uykusu ev hizmetlerinin gecikmesine yol açtı. Poiret ile Madam Michonneau, kahvaltının gecikmesinden ötürü sızlanmadılar. Victorine ile Madam Couture'e gelince, geç vakitlere kadar uyudular. Vautrin saat sekizde sokağa çıktı, kahvaltı hazırlandığı sırada döndü. Onun için, Sylvie ile Christophe saat on biri çeyrek geçeye doğru kapı kapı dolaşıp kahvaltının hazır olduğunu söyleyinceye kadar, bir şey isteyen olmadı. Sylvie ile uşağın bulunmadıkları sırada, salona ilk inen Michonneau oldu. Vautrin'in gümüş tasına ilacı döktü. Bu tas içinde kahve için hazırlanan süt, öteki kaplarla birlikte, sıcak su dolu kapta ısınıyordu. Yaşlı kız işini yapmak

için pansiyonun bu özelliğine güvenmişti. Pansiyondaki yedi kişinin bir araya gelmesi pek kolay olmadı. Eugène, gerine gerine, sonuncu olarak salona indiği sırada, adamın biri kendisine, Nucingen Baronesi'nin mektubunu verdi. Mektup şöyleydi:

> Size karşı ne yalancı bir bencillik gösteriyor ne de kızıyorum, dostum. Gece saat ikiye kadar bekledim. Sevdiğim bir insanı beklemek! Bu işkenceyi çeken başkasına çektirmez. Görüyorum ki ilk defa seviyorsunuz. Bir şey mi oldu? Beni bir meraktır aldı. Kalbimin sırlarını ortaya dökmekten korkmasam, ne olduğunu görmek, öğrenmek için gelecektim ama, o saatte yaya da olsa, araba ile de olsa sokağa çıkmak dillere destan olmak değil midir? Kadın olmanın bahtsızlığını içimde duydum. Babama söylediğiniz halde neden gelmediniz? Bunu bana açıklayın, yüreğime su serpin. Kızacağım ama, yine de affedeceğim. Hasta mısınız? Niye o kadar uzakta oturuyorsunuz?Lütfedin, bir kelimeyle bildirin. Pek yakında görüşeceğiz, değil mi? Meşgulseniz, bir kelimecik yazın, yeter. "Koşa koşa geliyorum", ya da "hastayım" deyiniz. Hasta olsaydınız, babam gelip bana söylerdi. Bir şey mi oldu?

Eugène, mektubu bitirmeden, elinde buruşturup yemek odasına daldı.

"Evet, bir şey mi oldu?" diye haykırdı. "Saat kaç?"

Vautrin, kahvesine şeker koyarken: "Saat on bir buçuk," dedi.

Kaçak kürek mahkümu, özellikle manyetizma gücü olan, söylediklerine göre tımarhanedeki en azgın delileri bile sakinleştiren soğukça ve büyüleyici bir bakışla Eugène'e baktı. Eugène zangır zangır titredi. Sokakta bir araba sesi duyuldu. Mösyö Taillefer'in uşağı telaşla içeri daldı. Madam Couture uşağı hemen tanımıştı.

Uşak "Küçükhanım!" diye haykırdı. "Babanız beyefendi sizi istiyor. Büyük bir felaket! Mösyö Frédéric düelloda alnından yaralanmış. Hekimler umudu kesmişler. Vedalaşmaya ancak yetişebilirsiniz. Baygın yatıyor."

Vautrin "Zavallı delikanlı!" diye haykırdı. "İnsan, güzelim otuz bin franklık geliri varken, hiç kavga eder mi? Gerçekten, gençlik nasıl davranacağını bilemiyor."

Eugène "Beyefendi!" diye haykırdı.

Vautrin "Ne var, koca çocuk?" dedi, kahvesini sakin sakin bitirirken. Onun kahvesini böyle bitirişini Madam Michonneau herkesi şaşkına döndüren olağanüstü olayın heyecanını duyamayacak kadar büyük bir dikkatle seyrediyordu. Paris'te her sabah düello edenler olmaz mıydı?

Madam Couture "Ben de geliyorum, Victorine," dedi.

İki kadın, atkısız, şapkasız, sokağa fırladılar. Gitmeden önce Victorine, yaşlı gözlerle, Eugène'e baktı. "Mutluluğumuzun bana gözyaşlarına mal olacağını sanmamıştım," demek istiyordu.

Madam Vauquer, bu olay üzerine saçma sapan cümleleri birbiri ardına sıralamak üzere, yeniden konuşmaya başladı:

"Çok tuhaf! Ölüm bize hiç sormadan alıp götürüyor. Gençler, çoğu zaman yaşlılardan önce gidiyor. Biz kadınlara ne mutlu! Düello etmek falan gibi bir derdimiz yok. Buna karşılık, bizde de erkeklerde olmayan dertler var: Çocuk doğuruyoruz, loğusalık uzun sürüyor. Victorine'e ne mutlu! Babası, kabullenmek zorunda kaldı."

Vautrin, Eugène'e bakarak "Gördünüz ya," dedi, "dün kızın beş parası yoktu; bu sabah milyonluk bir zengin."

Madam Vauquer "Hadi, işiniz iş, Mösyö Eugène!" diye haykırdı. "Turnayı gözünden vurdunuz."

Bu söz üzerine Goriot Baba delikanlıya baktı, elindeki buruşmuş mektubu gördü.

"Bütün mektubu okumamışsınız. Bu ne demek, bu? Siz de ötekiler gibi mi olacaksınız?" diye sordu.

Eugène, orada bulunanları hayrete düşüren bir dehşet, bir iğrenme duygusuyla, Madam Vauquer'in yüzüne "Hiçbir zaman Victorine'le evlenmeyeceğim, madam!" dedi.

Goriot Baba onun elini yakaladı, sıktı, öpmek istedi.

Vautrin "Oh, maşallah," dedi. "İtalyanların güzel bir sözü vardı. *Col tempo*."*

Barones'in uşağı, Eugène'e "Karşılık bekliyorum," dedi.

"Söyleyin, geleceğim."

Adam gitti. Eugène çok sinirli bir haldeydi. Temkinli davranmak elinde değildi. "Ne yapmalı?" diyordu yüksek sesle kendi kendine konuşarak. "Hiçbir belge yok."

Vautrin gülmeye başladı. Bu sırada ilaç midede etkisini göstermeye başlamıştı. Bununla birlikte, kürek mahkümu öyle gürbüzdü ki, kalktı. Eugène'e baktı, kof bir sesle "Delikanlı, mutluluk bize uykuda gelir," dedi. Birdenbire yuvarlandı.

Eugène "Tanrısal bir adalet varmış, demek!" dedi.

"Bu da ne? Zavallı Mösyö Vautrin'e de ne oldu?"

Madam Vauquer de "İnme inmiştir," dedi.

Madam Michonneau "Sylvie, hadi kızım, git hekimi çağır," dedi. "Ah, n'olur, Mösyö Eugène, çabuk Mösyö Bianchon'a koşun! Sylvie hekimimiz Grimprel'i bulamazsa..."

Bu tüyler ürpertici mağaradan kurtulmayı canına minnet sayan Eugène koşarak kaçtı.

"Christophe. Hadi eczacıya koş, inmeye karşı bir şeyler iste."

Christophe da çıktı.

"Yardım edin de Goriot Baba, şunu odasına götürelim."

Vautrin'i aldılar, merdivenden yukarı çıkarıp odasındaki yatağına yatırdılar.

Goriot Baba "Benim size hiçbir yararım olamaz, ben kızı-

(*) "Zamanla" – ç.n.

ma gidiyorum," dedi.

Madam Vauquer "Seni bencil!" diye haykırdı. "İnşallah, köpek gibi öldüğünü görürüm senin!"

Madam Michonneau, Poiret'nin yardımıyla, Vautrin'in elbiselerinin düğmelerini çözerken, Madam Vauquer'ye "Bakın bakalım, eter bulabilir misiniz?" dedi.

Yaşlı kadın odasına indi, savaş alanını Madam Michonneau'ya bıraktı.

Yaşlı kız, Poiret'ye "Hadi, gömleğini çıkarın, yüzükoyun yatırın, lütfen çıplak yerlerini bana göstermeyin," dedi. "Niye öyle sersem sepet duruyorsunuz or'da?"

Vautrin yüzükoyun yatırılınca, hastanın omzuna bir şaplak indirdi. Kırmızı yüzey üzerinde beyaz iki uğursuz harf meydana çıktı.

Poiret, Madam Michonneau gömleğini giydirsin diye Vautrin'i ayakta tutarken "Bakın, üç bin frank armağanı çabucak kazanıverdiniz," dedi. Yatırırken de "Of! Ne kadar ağırmış!" diye söylendi.

Yaşlı kız, gözleriyle duvarları delecekmiş gibi, odadaki bütün eşyayı bir açgözlülükle incelerken, canlı bir sesle "Susun!" dedi. "Kasası var mıydı acaba? Bir bahaneyle, şu çekmeceyi açsaydık."

Poiret "Belki de kötü bir iş yapmış olurduk," diye karşılık verdi.

"Olmazdık. Çalınan para, herkesin parası olduğundan, artık hiç kimsenin değildir. Ama, vaktimiz yok artık. Madam Vauquer geliyor!"

Yaşlı kadın. "Eteri getirdim," dedi. "Öf! Bugün de ne patırtılı bir gün oldu ya! Valla, bu adam hasta falan değil. Piliç gibi bembeyaz."

Poiret "Piliç gibi mi?" dedi.

Dul kadın, elini hastanın kalbine koyarak "Kalbi düzgünce atıyor," dedi.

"Düzgünce mi?" dedi Poiret, şaşarak.

"Çok iyi."

Poiret "Öyle mi?" diye sordu.

"Baksanıza, uyur bir hali var. Sylvie hekim çağırmaya gitti. A, a! Bakın, Madam Michonneau, eteri kokluyor. Yok, efendim, bu bir spazm. Nabzı iyi. Bir Türk kadar kuvvetli. Görüyor musunuz, karnı ne kadar kıllı! Bu adam mutlaka yüz yıl yaşar. Perukası hiç bozulmamış. A, a! Yapışık! Kızıl renkli olduğuna göre saçları takma. Kızıl renkli olanlar ya büsbütün iyi, ya büsbütün kötü olurmuş, öyle diyorlar. Bu, iyilerinden mi dersiniz?"

Poiret "Asılmaya yarar," dedi.

Madam Michonneau "Güzel bir kadının boynuna, demek istiyorsunuz!" diye canlı bir sesle haykırdı. "Hadi siz gidin, Mösyö Poiret. Hastalandığınız zaman size bakmak kadınlara düşer. Zaten ne yardımınız olur! Gidin, gezin. Madam Vauquer ile ben, sevgili Mösyö Vautrin'in başında bekleriz."

Poiret, efendisinden tekme yemiş bir köpek gibi, hiç ses çıkarmadan usulcacık sıvıştı.

Eugène yürümek, hava almak için sokağa çıkmıştı. Boğuluyordu. Tam saatinde işlenen bu cinayeti bir gün önce önlemek istemişti. Neydi bu başına gelenler? Ne yapacaktı? Bu cinayetin suç ortağı olduğu için tir tir titriyordu. Vautrin'in soğukkanlılığı ona hâlâ dehşet veriyordu.

"Ya Vautrin bir şey söylemeden ölürse?" diyordu.

Luxembourg'un ağaçlıklı yollarında, peşine bir köpek sürüsü takılmış gibi gidiyor, sanki bu köpeklerin havladıklarını duyuyordu.

Bianchon "Bana bak!" diye haykırdı. "*Le Pilote*'u okudun mu?"

Le Pilote Tissot diye birinin yönettiği radikal bir gazeteydi. Sabah gazetelerinden birkaç saat sonra taşra için bir baskı yapar, bu baskıda günün haberleri bulunur, böylelikle il-

lere öteki gazetelerden yirmi dört saat önce giderdi. Cochin Hastanesi'nde yatıp kalkan öğrenci "Gazetede müthiş bir haber var," dedi. "Taillefer'in oğlu eski muhafız alayından Kont Franchessini ile düelloya tutuşmuş. Kont'un kılıcı alnına iki parmak girmiş. Victorine'cik de şimdi, Paris'in en zengin kızlarından biri olmuş. Ah, insan bunun böyle olacağını bilse! Ölüm ne müthiş bir kumar! Victorine'in sana iyi gözle baktığı doğru mu ha?"

Eugène "Sus, Bianchon!" dedi. "Ben bu kızla katiyen evlenmeyeceğim. Çok tatlı bir kadını seviyorum. O da beni seviyor. Ben..."

"Sadık kalmadığın için dövünürmüş gibi söylüyorsun. Bunu Taillefer Efendi'nin servetini feda etmene değecek bir kadın göster bakayım bana Paris'te!"

Eugène "Bütün şeytanlar peşime takılmış, yahu!" diye haykırdı.

Bianchon "Sen kime kızıyorsun, yahu?" dedi. "Deli misin? Ver şu elini bana, nabzına bakayım. Ateşin var senin!"

Eugène "Hadi sen Vauquer Ana'nın evine git," dedi. "O Vautrin haini demincek ölü gibi yere yıkıldı."

"Ya?" dedi Bianchon. "Kuşkularını kuvvetlendiriyorsun. Gidip bakayım."

Eugène'i yalnız bıraktı.

Hukuk öğrencisinin uzun süren gezintisi çok sarsıntılı geçti. Yerinde bir sözle, vicdanını iyice yokladı, bocaladı, evirdi çevirdi, tereddüde düştü. Yalnız, doğruluğu, dürüstlüğü bu çetin, müthiş tartışmadan bütün deneylere dayanan bir demir çubuk kadar sağlam çıktı. Delphine'e yakın, Artois Sokağı'ndaki apartman dairesini hatırladı. Mektubu aldı, bir daha okudu, öptü. "Beni ancak böyle bir aşk kurtarır," diyordu. "Bu zavallı ihtiyar çok acı çekmiş. Tasalarının hiç sözünü etmiyor ama, yüzünden belli oluyor. Onun için, ben ona babam gibi bakacağım. Memnun etmek için elimden

geleni yapacağım. Sevgilim beni seviyor. Sık sık evime gelir, gününü babasının yanında geçirir. O burnu havada Restaud Kontesi alçağı ner'deyse babasını kapıcı yapacak. Sevgili Delphine ise babasına çok iyi davranıyor. O da sevilmeye layık. Ah, bu akşam mutlu olacağım demek!" Saatini çıkardı, hayran hayran baktı. "Başarının her türlüsüne ulaştım. Bütün ömürlerince birbirlerini çok sevenler birbirlerine yardım ederler. Bu hediyeyi kabul edebilirim. Nasıl olsa bir gün servete kavuşacağım. Bana yaptığının yüz katını yaparın ben de ona. Aramızdaki bu bağın suç denecek yanı yok. En asık suratlı erdem bile buna kaşlarını çatamaz. Bu türlü bağları olan kim bilir ne namuslu insanlar var! Kimseyi aldatmıyoruz. İnsanı alçaltan şey yalandır. Yalan söylemek insanlık değerlerini hiçe saymak değil midir? Uzun zamandır kocasından ayrı. Mutlu kalamayacağı bu kadını bana bırakmasını o Alsace'lıya söyleyeceğim, zaten."

Eugène de Rastignac'ın içindeki bu savaş uzun sürdü. Zafer gençlik erdemlerinde kalmakla birlikte, saat dört buçuğa doğru ortalık kararınca büyük bir merakla, bir daha dönmemek üzere ayrılacağı Vauquer Yurdu'na doğru sürüklendi. Vautrin'in ölüp ölmediğini öğrenmek istiyordu.

Bianchon adama kusturucu bir ilaç vermeyi düşündü. Çıkardığı şeylerin kimyasal tahlilini yaptırmak için alıp hastaneye götürdü. Madam Michonneau'nun bunları attırmak isteyişindeki direnişi görünce, kuşkuları kuvvetlendi. Zaten, pansiyonun neşe kaynağına bir suikast yapıldığını Bianchon'un düşünmesine vakit kalmadan Vautrin iyileşmişti. Onun için, Eugène, pansiyona döndüğü zaman, Vautrin'i yemek odasının sobası başında buldu. Taillefer'in oğlunun düello havadisiyle ilgilenen, olayın ayrıntılarını, Victorine'in kaderi üzerinde yapacağı etkiyi öğrenmek merakında olan Goriot'dan başka herkes vaktinden önce yemek odasına dolmuşlar, bu macera hakkında konuşuyorlar-

dı. Eugène, odaya girince, hiç istifini bozmayan Vautrin'le göz göze geldi. Vautrin'in bakışı yüreğine öyle derin işledi, birkaç bozuk teli öylesine titretti ki, ürperdi.

Kaçak kürek mahkümu "Gördün ya, yavrum," dedi, "burunsuz Azrail daha uzun bir süre beni yenemeyecektir. Bu hanımların söylediklerine göre, bir öküzü bile öldürecek bir kan hücumuna başarıyla dayanmışım."

Madam Vauquer haykırdı:

"A! Bir boğayı bile, diyebilirsiniz!"

Vautrin düşüncelerini sezdim sandığı Eugène'in kulağına doğru uzandı:

"Beni dipdiri görünce kızdınız mı yoksa? Bana kızacak adamın alnını karışlarım ben!"

Bianchon "Tamam, buldum!" dedi. "Madam Michonneau geçen gün Dokuzcanlı lakaplı birinin sözünü ediyordu. Bu lakap tam sizin için biçilmiş kaftan!"

Bu söz Vautrin'i yıldırımla vurulmuşa döndürdü. Sarardı, sendeledi. Manyetizmalı bakışı Madam Michonneau'nun üzerine bir güneş ışını gibi düştü. Korkudan, yaşlı kızın dizlerinin bağı çözüldü. Bir iskemleye yıkıldı. Kürek mahkümu gerçek yaradılışını gizleyen iyilik maskesini atınca, yüzü öylesine canavarca bir anlama büründü ki Poiret, yaşlı kızın başına bir bela geleceğini anlayarak, onunla Vautrin'in arasına girdi. Bu faciadan bir şey anlamayan öbürleri, ağızları açık, öyle kalakaldılar. Tam bu sırada sokaktan ayak sesleri, askerlerin tüfek şakırtıları duyuldu. Collin kendini tutamayıp pencerelere, duvarlara bakıp kaçacak bir yer ararken, salonun kapısında dört adam göründü. Birisi polisti, öteki üçü de belediye zabıta âmiri.

Bunlardan birinin "Kanun ve Kral adına!" diyen sözlerini bir şaşkınlık mırıltısı bastırdı. Yemek odasını bir suskunluk kapladı. Yan ceplerindeki elleri dolu tabancalarında üç adama yol vermek için herkes kenara çekildi. Memurların pe-

şinden gelen iki jandarma salonun kapısını tuttu. İkisi de merdivene açılan kapıda göründü. Evin yüzü boyunca uzayan çakıllı kaldırımda askerlerin ayak sesleri, tüfek şakırtıları duyuldu. Bütün bakışları üstüne çeken Dokuzcanlı için hiçbir kurtuluş umudu yoktu. Şef ona doğru yürüdü, kafasına o kadar kuvvetli bir şaplak indirdi ki, perukası başından fırlayıp yere düştü, Collin'in kafası bütün korkunçluğu ile meydana çıktı. Kendisine hileyle karışık korkunç güçte bir kişilik veren bu tuğla kızılı kısa saçlarla birlikte, gövdeyle dengeli bu baş, bu yüz, sanki cehennem alevleriyle aydınlanmış gibi, zekâ ile parladı.

Herkes bütün Vautrin'in geçmişini, bugününü, yarınını, amansız düşüncelerini, zevk safa düşkünlüğünü, hareketlerindeki, düşüncelerindeki hayâsızlıkla her şeyin hakkından gelen bir vücut kuvvetinin kendisine sağladığı o büyük cesareti anladı. Kan yüzüne çıkmış, gözleri bir yaban kedisinin gözleri gibi parlamıştı. Yırtıcı kuvvetiyle öyle bir sıçrayış sıçradı, öyle bir böğürdü ki, pansiyondakiler dehşete kapılıp çığlığı bastılar. Bu aslanca davranış, bu çığlık üzerine memurlar tabancalarını doğrulttular. Tetiklerin parladığını görünce, Collin tehlikeyi anladı, İnsanüstü bir güç örneği gösterdi. Korkunç, haşmetli bir görünüş! Yüzü dağları deviren, göz açıp kapayıncaya kadar da bir soğuk su damlası oluveren o ünlü buharla dolu bir kazana benzetilecek bir hal aldı. Gülümsemeye başladı, perukasına baktı. Polis şefine "O eski kibarlığın yok," dedi. Sonra, bir baş işaretiyle, jandarmaları çağırdı, ellerini uzattı.

"Jandarmalar, kelepçeleri ya da tırnak kelepçelerini vurun. Karşı gelmediğimi buradakilerin hepsi görüyor." Lavla ateşin bu insan yanardağından çıkıp yeniden girişindeki çabukluğa şaşanların fısıltıları salonu kapladı. Kürek mahkümu, ünlü adli polis müdürüne bakarak "Sen de şaştın ya bu işe!" dedi.

Küçük Sainte-Anne Sokağı'nın adamı, hor gören bir eda ile "Hadi, soyunun!" dedi.

"Niye!" dedi Collin. "Burada hanımlar var. Hiçbir şey inkâr etmiyorum. Teslim oluyorum."

Bir durdu, herkesi şaşırtacak şeyler söyleyecek bir söylevci gibi oradakilere baktı. Cüzdanından yakalama tutanağını çıkardıktan sonra, masanın ucuna oturan aksaçlı ufak tefek bir ihtiyara döndü.

"Yazın, Lachapelle Baba," dedi. "Yirmi yıl prangaya hükümlü, Dokuzcanlı lakabını taşıyan Jacques Collin olduğumu kabul ediyorum. Bu lakabın adamı olduğumu demincek ispat ettim." Pansiyondakilere döndü. "Elimi bir kaldırsaydım, bu üç hafiye Vauquer Ana'nın evini benim kanımla sularlardı. Tuzak kurmak da gelir bunların elinden."

Bu sözleri dinlerken Vauquer Ana fenalaştı. Sylvie'ye "Aman yarabbi! Dertsiz başımı dertlere sokmuşum. Ne diye dün akşam, kalktım onunla tiyatroya gittim!" dedi.

Collin "Biraz geniş görüşlü olun, Vauquer Ana!" diye atıldı. "Gaité Tiyatrosu'nda benimle bir locada oturmak bahtsızlık mı? Bizden daha mı iyi insanlarsınız? Omzumuza damgası basılan alçaklığın daniskası sizin kalbinizde var. Çürümüş, kokmuş bir toplumun pörsümüş suratları sizde. En iyiniz bile bana dayanamadı." Gözleri Eugène takıldı, yüzünün sert anlamına garip bir şekilde zıt düşen tatlı bir gülümsemeyle ona baktı. "Aramızdaki pazarlık bozulmuş değil. Biliyorsunuz, kabul ederseniz."

Fanchette'im dilberdir
Sadeliği içinde...

türküsünü söyledi.

"Merak etmeyin," diye yeniden söze başladı, "yine zeytinyağı gibi üste çıkarım. Beni tahtalı köye yollayamazlar, korkarlar."

Zindan, bütün gelenekleriyle, diliyle, hoşa gidenden birdenbire dehşet verene geçişleriyle, tüyler ürpertici büyüklüğüyle, laubaliliğiyle, bayağılığıyla, artık yalnız bir insan değil, bozulmuş bütün bir milletin, hem vahşi, hem mantıklı, hem sert, hem kıvrak bir halkın örneği olan bu adamda dile gelmişti. O sırada Collin, içinde pişmanlıktan başka bütün insanlık duyguları tasvir edilen cehennemi bir yer oldu. Bakışı, yenildiği halde yine de savaş isteyen Cebrail'in bakışını andırıyordu. Eugène, şu suç akrabalığını, kötü düşüncelerin bir cezası diye kabul ederek, gözlerini önüne indirdi. Collin korkunç bakışlarını oradakiler üzerinde dolaştırarak "Beni kim ele verdi?" diye sordu. Sonra, Madam Michonneau'ya bakarak "Sen!" dedi. "Hafiye moruk! Bana o yalancı inmeyi indiren cadaloz! Bir çift sözümle boynunu testereyle kestiririm ama, hadi yine affediyorum. Aslına bakarsan beni satan sen değilsin ama, kim?" Adliye polis memurlarının çıkardıkları gürültüyü, dolaplarını açıp eşyalarını ele geçirdiklerini duyunca "Ya oraları da mı karıştırıyorsunuz?" diye haykırdı. "Kuşlar, yuvalarını bozup, dün havalandılar. Hiçbir şey öğrenemeyeceksiniz." Alnına vurdu. "Hesap defterlerim burada. Beni kim sattı, şimdi anladım. Bu olsa olsa o İpekteli hergelesidir. Hiçbir şey bulamazsınız artık." Polis şefine döndü. "Öyle değil mi, kelepçecibaşı? Bizim banknotların orada yatmasından da anlaşılıyor. İpekteli'ne gelince, onu bütün jandarmanızla bile korusanız, şu on beş gün içinde cehennemi boylayacaktır." Polislere döndü. "Şu Michonneau'ya ne verdiniz? Birkaç bin gümüş mü? Ben daha çok ederdim. Çürük, Ninon, Partal Pompadour, Père Lachaise Venüs'ü, bana haber verseydin, altı bin franga konardın. Ummadın, değil mi, moruk et satıcısı? Yoksa, benimle iş yapmayı daha çok isterdin." Ellerine kelepçe takılırken "Evet," dedi, "beni kan içmeden edecek bu cansıkıcı yolculuğu yapmamak için beni sürüm sürüm süründürmekten zevk duyarlar. Hemen zin-

dana gönderseler, Orfèvres Rıhtımı'ndaki* alıkların direnmelerine rağmen hemen işimin başına dönerdim. Zindandakilerin, generalleri olan Dokuzcanlı'nın kaçmasını sağlamak için yapamayacakları fedakârlık yoktur. İçinizde sizin için ellerinden geleni yapacak on bin kardeşi olan benim kadar zengin biri var mı?" Bunu, göğsüne vurarak, gururla sordu. "Bunun içi iyilik dolu. Ömründe hiç kimseyi ele vermedim. Bak, hafiye karı, şunlara bak! Bana dehşetle bakıyorlar ama, sana bakarken nefretten yürekleri bulanıyor. Senin nasibin de bu." Sonra pansiyondakilerin yüzlerine baktı. "Budala mısınız, nesiniz siz? Hiç ömrünüzde kürek mahkûmu görmediniz mi? Şu karşınızda duran Collin adındaki kürek mahkûmu, başkalarından daha az alçak. Öğrencisi olmaktan şeref duyduğum Jean-Jacques Rousseau'nun dediği gibi, toplum sözleşmesinin hayal kırıklıklarına karşı protestolar yağdıran bir adamdır. Sonuç olarak, bir sürü mahkemeleri, jandarmaları, bütçeleri olan hükümetin karşısına tek başıma dikiliyorum, hepsini al aşağı ediyorum."

Ressam "Namusum hakkı için, resmi yapılacak kadar korkunç güzel!" dedi.

Vautrin, polis şefine dönerek "Söyle bakalım, cellat hazretlerinin yardımcısı, Dul Kadın'ın** valisi, dürüst davran da söyle: Beni satan İpekteli mi, değil mi?" dedi. "Başkasının cezasını ona çektirmek istemem, doğru olmaz."

Bu sırada, Vautrin'in dairesindeki her şeyi açan, eşyanın listesini çıkaran memurlar döndüler, şeflerine alçak sesle bir şeyler söylediler. Tutanak tamamlanmıştı.

Collin, pansiyondakilere "Baylar," dedi, "beni götürecekler. Burada oturduğum süre içinde bana iyi davrandınız. Hepinize minnettarım. Hoşçakalın. Müsaade edin de size Provence'tan inciler göndereyim." Birkaç adım attı. Sonra,

(*) Paris'te Seine kıyısında, Polis Müdürlüğü'nün bulunduğu rıhtım boyu – ç.n.

(**) Kürek mahkûmlarının dilinde "giyotin" – ç.n.

Eugène'e bakmak için döndü. Söylevlerindeki eda ile tuhaf bir şekilde zıt düşen tatlı, dokunaklı bir sesle "Hoşçakal, Eugène," dedi. "Başın sıkıntıya düşerse burada sana yardım edecek sadık bir dost bulacaksın." Elleri kelepçeli olduğu halde selama durdu. Bir eskrim öğretmeni gibi silahbaşı yaptı. "Bir, iki, üç!" diye bağırdı, kalabalığı yardı. "Bir bahtsızlığa uğrarsan ona başvur. Adam, para, her şeyi elde edebilirsin."

Bu garip adam, son sözlerine azıcık tuhaflıklar da kattı. Bunları ancak Eugène'le kendisi anlayabilirdi. Jandarmalar, polisler, askerler evi boşaltınca Sylvie, hanımının şakaklarını sirke ile oğuştururken, şaşkına dönen öbürlerine baktı.

"Ne olursa olsun, iyi bir adamdı," dedi.

Bu sahnenin herkeste uyandırdığı türlü türlü duyguların büyüsünü bu sözler bozdu. O sırada, pansiyon halkı, birbirini süzdükten sonra, hepsi birden Madam Michonneau'yu gördüler. Başındaki şapkanın bakışlarının anlamını gizleyecek kadar gölge yapmamasından korkuyormuş gibi gözlerini önüne indirmiş, zayıf, kuru yüzüyle, soğuk bir tavırla, sobanın başında büzülmüş oturuyordu. Uzun zamandır kendilerine sevimsiz görünen bu yüz, birden anlaşılır bir anlam kazandı. Tam bir ses birliğiyle ortaklaşa nefreti açığa vuran bir mırıltı boğuk boğuk yayıldı. Madam Michonneau bunu duydu, hiç istifini bozmadı, İlkin Bianchon yanındakine eğildi, hafif bir sesle "Bu kız bizimle yemek yemeye devam ederse ben çeker giderim," dedi.

Kısa zamanda herkes hekimlik öğrencisinin teklifini onayladı. Herkesin kendisine katılmasından kuvvet alan öğrenci Poiret'ye doğru ilerledi.

"Madam Michonneau'ya özellikle bağlı olan siz," dedi, "kendisiyle konuşun, hemen çekilip gitmesi gerektiğini anlatın."

Poiret, şaşkın şaşkın "Hemen mi?" diye sordu.

Sonra yaşlı kızın yanına gitti, kulağına bir şeyler söyledi.

Madam Michonneau, pansiyon komşularına bir engerek yılanı bakışıyla bakarak "Aylığımı verdim ya," dedi. "Ben de herkes gibi burada kendi paramla oturuyorum."

Eugène "İş paraya kalsın, aramızda toplar, paranızı geri veririz," dedi.

Yaşlı kız bizim öğrenciye zehirli, soruşturucu bir bakış attı.

"Bu Mösyö Collin'i savunuyor," diye karşılık verdi. "Niçin savunduğunu anlamak da güç değil."

Bu sözler üzerine Eugène onun üstüne atılıp boğazını sıkacakmış gibi yerinden sıçradı. Hainliklerini anladı, bu bakış yüreğine korkunç bir ışık salmıştı.

Ötekiler "Bırak şunu, canım!" diye haykırdılar.

Eugène, kollarını kavuşturdu, sustu.

Ressam, Madam Vauquer'ye "Hafiye bayanla işimizi bitirelim," dedi. "Şu Michonneau'yu kapı dışarı etmezseniz, hepimiz barakanızdan çıkar gideriz. Burasının ya hafiye, ya kürek mahkûmu yatağı olduğunu her yerde söyleriz. Onu kapı dışarı ederseniz, hepimiz susar, bu olayın lafını etmeyiz. Aslına bakarsanız, kürek mahkûmlarının alnına damga vuruluncaya, bir Parisli kılığına girip budalaca maskaralıklar etmeleri yasaklanıncaya kadar bu tür olaylara en iyi toplumlarda bile rastlanacaktır."

Bu sözler üzerine Madam Vauquer bir mucize olmuş gibi iyileşti, doğruldu, kollarını kavuşturdu, parlak, yaşsız gözlerini açtı.

"Evimin mahvolmasını istiyorsunuz, demek, bayım?" dedi. "İşte Vautrin... Aman yarabbi! Bu adamı takma adıyla anmaktan kendimi alamıyorum! Yerleşti bu mevsimde iki oda daha boşalsın istiyorsunuz."

Bianchon "Baylar, şapkalarımızı alalım, gidip yemeğimizi Sorbonne Meydanı'ndaki Flicoteaux'da yiyelim," dedi.

Madam Vauquer bir çırpıda işin en kârlı yanını hesapladı. Apar topar Michonneau'nun yanına gitti.

"Hadi, şekerim, kurumumun ölümünü istemezsin, değil mi? Bu bayların beni ne güç bir durumda bıraktıklarını görüyorsun. Bu akşamlık, odana çık."

Ötekiler "Olmaz, katiyen!" diye bağırdılar. "Hemen çıkıp gitmesini istiyoruz."

Poiret, acır gibi bir halde "Zavallıcık yemeğini yemedi ki," dedi.

"Canı ner'de isterse or'da yesin!" diye bağıranlar oldu.

"Kapı dışarı edin hafiye karıyı!"

"Hafiyeler kapı dışarı!"

Poiret, aşkın koçlara verdiği cesaretle birdenbire "Baylar, kadına saygı gösterin!" diye haykırdı.

Ressam "Hafiyenin kadını, erkeği olmaz!" dedi.

"Ne de kadın ya!"

"Kapı dışarı!"

Poiret, kasketini başına geçirerek. Madam Vauquer'in yola getirmeye çalıştığı Michonneau'nun yanındaki bir iskemleye ilişti.

"Baylar, ayıp bu yaptığınız!" dedi. "İnsanı kovmanın da bir usulü vardır. Biz paramızı verdik, kalıyoruz."

Ressam alayla "Hadi or'dan, kötü adam!" dedi. "Kötü bebek, sen de!"

Bianchon "Peki, siz gitmezseniz biz gideriz," dedi.

Hepsi salona doğru yürümek için davrandılar.

Madam Vauquer "Maksadınız ne, hanım?" diye haykırdı. "Başıma iş açacak bunlar. Mahvoldum. Gideceksin!"

Michonneau ayağa kalktı.

"Gidecek!"

"Gitmeyecek!"

"Gidecek!"

"Gitmeyecek!"

Birbiri ardından söylenen bu sözler, kendisine atılan taşlardaki düşmanca tavır, yaşlı kızı, evsahibine alçak sesle

birtakım şartlar öne sürdükten sonra, çaresiz gitmeye zorladı.

Korkutucu, bir tavırla "Madam Buneaud'nun pansiyonuna giderim!" dedi.

Madam Vauquer kendisine rakip olan, nefret beslediği bir kurumun adının anılmasını ağır bir hakaret saydı.

"Canının istediği yere git!" dedi. "Buneaud karısının pansiyonuna git! Dişi keçilere göbek attıran şaraplar içer, yemek artıklarını satanlardan alınmış yemekler yersin?"

Pansiyon halkı, büyük bir suskunluk içinde, iki sıra oldu. Poiret yaşlı kıza öylesine şefkatle baktı, peşinden gidip gitmemekte öylesine safça bir kararsızlığa düştü ki hafiye kadının gitmesinden mutluluk duyanlar ona bakıp gülmeye başladılar.

Ressam "Pisi, pisi, pisi, Poiret!" diye bağırdı. "Hadi hopla!"

Müze memuru herkesin ağzında dolaşan bir şarkının başını komik bir tavırla söylemeye başladı:

Suriye'ye giderken
Genç, güzel Dunois...

Bianchon "Hadi, gitsenize! İstekten yanıp tutuşuyorsunuz. *Trahit sua quemque voluptas,*"* dedi.

Müzakereci "Herkes gözdesinin peşinden gider. Vergilius'un serbest çevrisi," dedi.

Madam Michonneau, Poiret'ye bakıp, koluna girmek için bir hareket yapınca, yaşlı adam bu çağrıya dayanamadı, kıza kolunu verdi. Bunun üzerine bir alkıştır koptu. Herkes kahkahalarla gülmeye başladı.

"Yaşa, Poiret!"

"Ah, şu ihtiyar Poiret!"

"Poiret, Apollon!"

"Poiret, Mars!"

(*) Vergilius'un bir şiirinden: "Herkes gönlünce bir isteğe kaptırır kendini" – ç.n.

"Cesur Poiret!"

Bu sırada bir uşak içeri girdi, Madam Vauquer'ye bir mektup verdi. Kadıncağız mektubu okuduktan sonra iskemleye yığılıverdi.

"Artık evimi yakmaktan başka çare yok!" diye haykırdı. "Üstüne felaket çöktü. Taillefer'in oğlu saat üçte ölmüş. Bu zavallı gence kıyıp o hanımların iyiliğini diledim. Dilimin cezasını çekiyorum. Madam Couture ile Victorine eşyalarını istiyorlar, babalarının evinde oturacaklarmış. Mösyö Taillefer kızının Madam Couture'ü nedîme olarak yanında alıkoymasına müsaade etmiş. Evimde dört daire boşaldı, beş kişi eksildi." Oturdu, ner'deyse ağlayacaktı. "Evimin üstüne felaket çöktü!"

Sokakta bir arabanın durduğu işitildi.

Sylvie "Yine mi bir felaket!" dedi.

Goriot, yeniden hayata doğduğuna inandıracak kadar mutlulukla parlayan pembe bir yüzle ansızın göründü.

"Goriot araba ile gelsin! Dünyanın sonu yaklaşıyor!" dediler.

Adamcağız bir köşede düşüncelere dalmış olan Eugène'e doğru yürüdü, kolundan tuttu.

"Hadi, gel!" dedi, sevinçli bir şekilde.

Eugène "Neler oldu, bilmiyorsunuz, değil mi?" dedi. "Vautrin bir kürek mahkûmuymuş, demincek yakaladılar. Taillefer'in oğlu da ölmüş."

Goriot Baba "N'apalım, bize ne bundan!" diye karşılık verdi. "Akşam yemeğini kızımla birlikte senin evde yiyorum. Anlıyor musun? Seni bekliyor, hadi gel!"

Eugène'in kolunu öyle bir çekiş çekti ki, zorla yürüttü, kız kaçırır gibi sanki.

Ressam "Yemek yiyelim!" diye bağırdı.

Herkes iskemlesini kaptı, sofranın başına geçti.

Şişko Sylvie "Tuhaf şey!" dedi. "Bu evde bugün bir uğur-

suzluk var. Koyun etli kuru fasulyenin de dibi tutmuş. A! O da mı dert! Yanmış olarak yersiniz."

Sofrada on sekiz yerine on kişi görünce Madam Vauquer'in ağzını bıçak açmadı ama, herkes onu avutmaya, neşelendirmeye çalıştı. Gündüzcüler, önce Vautrin'in, günün olaylarının sözünü ettiler. Sonra lafı döndürüp dolaştırıp düellolara, zindana, adalete, çıkacak kanunlara, hapisanelere getirdiler. Jacques Collin'den, Victorine'den, erkek kardeşinden fersahlarca uzaklaştılar. Sofrada on kişi oldukları halde yirmi kişiymiş gibi bağırdılar. Her günkünden daha kalabalık gibiydiler. Yarın Paris'in günlük olayları içinde üstüne atılacak bir avı olacak bu bencil âlemin her zamanki umursamazlığı yine üste çıktı. Madam Vauquer bile Sylvie'nin sesinde dile gelen umutla sakinleşti.

Arabada, Goriot'nun yanında, onun alışılmadık bir sevinçle dolup taşan, bunca heyecandan sonra, rüyada işittiğimiz sözler gibi, kulaklarında çınlayan konuşmalarını dinlerken, yaradılışının gücüne, kafasının sağlamlığına rağmen, düşüncelerini bir türlü toparlayamayan Eugène için bu öğle sonrası bir hayal âlemi olacaktır.

Goriot Baba "Ancak bu sabah bitti," diyordu. "Üçümüz birlikte yemek yiyoruz... anlıyor musunuz, birlikte! Bakın dört yıl oluyor, Delphine'imle, Delphine'cikle birlikte yemek yemedim. O bütün gece benim olacak. Bu sabahtan beri evinizdeyiz, soyunup bir ırgat gibi çalıştım. Eşyanın taşınmasına yardım ettim. Ama, sofrada ne sevimliydi bir bilseniz! Benimle ilgilendi. "Bakın, babacığım. Bunu da yiyin, ne kadar güzel!" diyordu. "Yiyemedim ki. Onun yanında bulacağım rahatlığı öyle özlemiştim ki!"

Eugène "Aman! Dünya tersine mi döndü, nedir?" dedi.

"Tersine mi döndü? Hiçbir devirde dünya bu kadar güzel olmamıştır. Sokaklarda hep neşeli yüzler, birbirinin elini sıkan, birbirini kucaklayan, sanki hepsi de kızlarının evine

yemeğe giden mutlu kişiler. Gözümün önünde İngiliz kahvesinin şefine kızının ısmarladığı küçük bir akşam yemeğini gönül hoşluğu ile yiyen kimseler gördüm. Ama ne çıkar! Kızının yanında ebücehil karpuzunun acı suyu bile insana bal gibi gelir.

Eugène "Dünyaya yeniden gelmiş gibiyim," dedi.

Goriot Baba, öndeki camı açarak "Sürsene yahu arabacı!" diye bağırdı. "Daha hızlı sür. Hani o yere beni on dakikada götürürsen, yüz metelik bahşiş veririm sana."

Bahşiş lafını duyunca arabacı Paris sokaklarını şimşek gibi geçti.

Goriot Baba yine "Arabacı da sürmüyor ki!" diyordu.

Eugène "Beni nereye götürüyorsunuz, kuzum?" diye sordu.

"Evinize," dedi Goriot Baba.

Araba Artois Sokağı'nda durdu. İlkin adamcağız indi. Zevkin en yüksek noktasında hiçbir şeyi gözü görmeyen bir adam cömertliğiyle arabacıya on frank attı.

"Hadi, çıkalım," dedi.

Eugène'i bir avludan geçirip görünüşü güzel, yepyeni bir evin arkaya bakan üçüncü katındaki dairenin önüne getirdi. Çıngırağı çalmasına hacet kalmadı. Nucingen Baronesi'nin oda hizmetçisi onlara kapıyı açtı. Bir bekleme odası, bir küçük salon, bir yatak odası, bir de bahçeye bakan çalışma odası olan şık bir bekâr dairesinde buldu Eugène kendini. Mobilyası, döşemesi; en güzel, en zarif salonlarla bile boy ölçüşebilecek küçük salonda mumların aydınlığında Delphine'i gördü. Genç kadın ateşin yanındaki kanepeden kalktı, siperi ocağın üstüne koydu. Sevgi dolu bir sesle konuştu:

"Hiçbir şeyi anlamayan beyefendi, sizi arayıp buldurmak gerekti."

Thérèse çıktı. Delikanlı Delphine'e sarıldı, bağrında sıktı, sevinçten ağladı. Bunca sinir bozucu şeyle kalbinin, ka-

fasının yorulduğu bir günde, daha önce gördükleriyle şimdi burada gördükleri arasındaki bu son zıtlık, onu sinirli bir duygululuk nöbeti içine attı. Bitkindi; ne konuşacak haldeydi ne de sihirli değneğin bu son vuruşunun nasıl olduğunu anlayacak halde. Eugène kendini kanepeye attığı sırada, Goriot Baba, alçak sesle, kızına "Seni sevdiğini ben biliyordum," dedi.

Barones "Gelin, bakın," dedi.

Eugène'i elinden tuttu, bir odaya götürdü. Ufak çapta halılarıyla, mobilyalarıyla, en küçük ayrıntılarıyla Eugène'e Delphine'in odasını hatırlatan bir odaydı bu.

Eugène "Burada bir yatak eksik," dedi.

Genç kadın kızardı, onun elini sıkarak "Evet, efendim," dedi.

Eugène baktı, seven bir kadının kalbindeki bütün o gerçek genç kız sıkılganlığını anladı. Sevgilisinin kulağına eğildi:

"İnsanın bütün ömrünce tapacağı kadınlardan birisiniz," dedi. "Evet, bunu söylemeye cesaret ediyorum, çünkü çok iyi anlaşıyoruz. Aşk ne kadar canlı, yürektense, o kadar da örtülü, esrarlı olmalıdır. Kimseye sırrımızı söylemeyelim."

Goriot Baba "A! Ben yabancı mıyım?" diye homurdanarak söylendi.

"Siz bizdensiniz, bunu biliyorsunuz."

"Ah! Benim de istediğim buydu. Siz benimle ilgilenmeyeceksiniz, değil mi? Gözle görülmediği halde her yerde varlığı bilinen bir melek gibi gider, gelirim. Söyle bakayım, Delphinette, Ninette, Dedel,* 'Artois Sokağı'nda güzel bir daire var, bunu Eugène için dayayıp döşeyelim!' derken haklı değil miymişim? Ah! Seni dünyaya getiren ben olduğum gibi, sevincini de yaratan benim. Babalar mutlu olmak için hep vermek zorundadırlar. Hep vermek: Babayı baba yapan budur."

(*) "Delphine" adının, babaca bir sevgiyle söylenen çeşitli şekilleri – ç.n.

"Nasıl?" dedi Eugène.

"Evet, istemiyordu. Sanki bu âlemi, mutluluğu feda ettiğine değermiş gibi, herkesin saçma sapan laflar etmesinden korkuyordu. Yalnız, bilmiyor ki bütün kadınlar onun yaptığını yapmak hülyasındadırlar."

Goriot Baba, kendi kendine konuşuyordu. Barones bu sefer de Eugène'i çalışma odasına götürdü. Orada öpüşme sesi duyuldu; hafifçe kondurulmakla birlikte, yine de çınlamıştı. Bu oda, hiçbir eksiği olmayan bütün dairenin zarifliğiyle dengeliydi. Barones, sofraya oturmak üzere salona dönerlerken "İstedikleriniz iyi anlaşılmış mı?" diye sordu.

Eugène "Evet... haddinden fazla," dedi. "Ne yazık ki, bu öylesine kusursuz ihtişamı, gerçekleştirilmiş güzel hülyaları, genç, zarif bir hayatın şiirlerini kendimi bunlara layık görmeyecek kadar derinden duyuyorum. Ama, sizin elinizden kabul edemem bunları. Daha çok gencim..."

Barones kadınların insanı herhangi bir kuşkudan iyice kurtarmak istedikleri zaman başvurdukları yüz buruşturmalarına küçücük bir alaycı, buyurucu kadın havası da katarak: "Ya! Daha şimdiden bana karşı geliyorsunuz ha!" dedi.

Eugène bütün gün kendini öylesine büyük bir ciddiyetle sorguya çekmiş, Vautrin'in yakalanması az kalsın içine yuvarlanacağı uçurumun derinliğini kendisine göstermekle asalet duygularını, inceliğini öylesine güçlendirmişti ki, cömert düşüncelerinin böyle okşanarak çürütülmesine razı olamazdı. İçine derin bir tasa çöktü.

Nucingen Baronesi "Nasıl!" dedi. "Geri mi çevireceksiniz? Böyle bir geri çevirmenin ne türlü bir anlamı olduğunu biliyor musunuz? Gelecekten kuşku duyuyorsunuz, bana bağlanmaya cesaret edemiyorsunuz. Demek, benim sevgime ihanet etmekten korkuyorsunuz! Siz beni seviyorsanız, ben de sizi seviyorsam, böylesine önemsiz zorluklar karşısında niçin irkiliyorsunuz? Bu bekâr evinin her şeyiyle uğraşmak-

tan duyduğum zevki bilseydiniz, hiç düşünmez, benden af dilerdiniz. Bende paranız vardı, bunu yerinde harcadım, mesele bundan ibaret. Büyük olduğunuzu sanıyorsunuz ama, küçüksünüz. Hem daha çoğunu istiyorsunuz..." Barones burada Eugène'in ihtiraslı bir bakışını yakaladı. "Ah! Hem de birtakım saçma şeyler için yapmacıklar yapıyorsunuz. Beni seviyorsanız n'apalım, kabul etmeyin. Talihim ağzınızdan çıkacak söze bağlı. Söyleyin!" Biraz durduktan sonra, babasına döndü "Babacığım, n'olur biraz akıl verin ona! Şerefimiz üzerine ondan daha az mı titriyorum sanıyor?"

Bu tatlı ağız dalaşını seyrederken, dinlerken, Goriot Baba'nın yüzünde bir afyon tiryakisinin değişmez gülümsemesi vardı.

Delphine "Çocuk!" diyerek Eugène'in elini tuttu. "Hayatın eşiğindesiniz. Önümüzde birçok kimseler için aşılması imkânsız bir engel var. Bir kadın eli bu engeli kaldırmak istiyor, siz ise geri çekiliyorsunuz. Bilin ki başarı kazanacaksınız. Parlak bir servet yapacaksınız. Başarı güzel alnınızda yazılı. Bugün benim size ödünç olarak verdiğim şeyi o zaman bana geri veremez misiniz? Vaktiyle hanımefendiler, gidip kendi adlarına dövüşebilsinler diye şövalyelerine kılıç, miğfer, örme zırhlar, atlar vermezler miydi? İşte, Eugène, benim de size verdiğim şeyler devrin silahları, bir şeyler olmak isteyene yararlı aletlerdir. E, yemek yemeyecek miyiz, kuzum? Beni tasalandırmak mı istiyorsunuz? Hadi, karşılık verin," dedi, Eugène'in elini hırsla sarstı. "Tanrı aşkına, babacığım, n'olur, şunu razı edin! Yoksa, çıkıp giderim, bir daha da yüzüne bakmam."

"Ben razı ederim," dedi Goriot Baba, dalgadan uyanarak. "Sevgili Mösyö Eugène," dedi. "Yahudilerden gidip ödünç para alırsınız ama, değil mi?"

Eugène "Öylesi daha iyi," dedi.

Adamcağız, "Bakın, kendi ağzınızla yakalandınız!" diye

atıldı. Sonra, cebinden eski püskü bir deri cüzdan çıkararak "Kendimi Yahudi yerine koydum," dedi. "Bütün faturaları ödedim. Buyrun. Bu faturalar için kimseye beş para borcunuz yok. Büyük bir para tutmuyor, topu topu beş bin frank. Ben bu parayı size ödünç olarak veriyorum. Beni de geri çevirmezsiniz sanırım. Kadın değilim. Borcu tanıdığınızı bildiren bir senet yazarsınız, parayı da ileride ödersiniz."

Şaşkın şaşkın birbirlerinin yüzüne bakan Eugène'le Delphine'in gözlerinden aynı anda birer damla yaş geldi. Eugène, adamcağızın elini sıktı.

Goriot Baba, "Paranın ne önemi var! Siz benim çocuklarım değil misiniz?" dedi.

Nucingen Baronesi, "Peki ama, zavallı babacığım, bu işi nasıl yaptınız?" diye sordu.

Babası, "Bakın, nasıl..." diye karşılık verdi. "Onu yakınına getirmeye seni razı edince, bir gelin evi düzecekmiş gibi öteberi aldığını da görünce "Kızım sıkıntıya düşecek," dedim kendi kendime. Davavekilinin lafına bakarsan, servetini sana geri verdirtmek için kocana karşı açılacak dava altı aydan çok sürecek. Güzel... Ben de gittim, ömür boyunca on üç bin elli liralık gelirimi sattım. On beş bin frangıyla kendime sağlam ipotek edilmiş ömür boyunca bin iki yüz liralık gelir sağladım. Anaparadan artanla da tacirlerin paralarını ödedim. Çocuklarım, yılda elli gümüşe kiraladığım yukarıki odada ben, günde kırk metelik harcayarak, bey gibi yaşarım, daha da param kalır. Hiçbir şeyimi eskitmiyorum. Bana elbise bile istemez. On beş gündür, kendi kendime: "Mutlu olacaklar!" deyip deyip gülüyorum. E, mutlu değil misiniz?"

Nucingen Baronesi Delphine "Ah, babacığım, babacığım!" diyerek onun üstüne atıldı. O da onu dizlerine oturttu. Genç kadın, babasının yüzünü, gözünü öptü, sarı saçlarıyla yanağını okşadı. Bu neşeli, parlak yüze gözyaşlarını akıttı. "Babacığım, sen tam bir babasın! Hayır, yeryüzünde senin gibi

ikinci bir baba yoktur, Eugène öteden beri sizi çok severdi. Şimdi, kim bilir nasıl sevecek!"

On yıldır kızının kalbinin kendi kalbi üzerinde çarptığını duymamış olan Goriot Baba, "Aman, çocuklar, yapmayın!" dedi. "Delphinette, kızım, beni sevinçten öldürmek mi istiyorsun? Zavallı kalbim parçalanacak. Hadi Mösyö Eugène, artık ödeştik."

İhtiyar kızını öylesine vahşi, öylesine kendinden geçercesine sıkıyordu ki genç kadın, "Ah! Canımı acıtıyorsun!" dedi.

Goriot Baba, "Canını mı acıtıyorum?" dedi, kızına insanüstü bir acı çeker gibi baktı. Bu babalığın İsa'nın iyice resmedebilmek için gidip, insanlığı kurtaranın başkaları yararına çektiği çileyi resmetmekte palet ustalarının buldukları hayallerden örnekler almak gerek. Parmaklarıyla çok sıktığı kemeri hafifçe öptü. "Hayır, hayır, canını acıtmadım." Bir gülümseme ile işi savuşturarak bir daha "Hayır," dedi. "Asıl sen çılgınlık ederek benim canımı acıttın." Kızının kulağını dikkatle öptü. "Pahalıya mal oldu ama, onu kandırmak gerekiyordu; yoksa, kızacaktı."

Eugène, Goriot Baba'nın o bitmez tükenmez fedakârlığı karşısında, donakalmıştı. Bu adamı genç yaşının inancı olan saf bir hayranlıkla seyrediyordu.

"Bütün bunlara değer bir insan olmaya çalışacağım!" diye, coşkunlukla haykırdı.

Delphine "Ey benim Eugène'im! Güzel bir söz söyledin!" diyerek delikanlının alnından öptü.

Goriot Baba, kızına "Senin yüzünden Taillefer'lerin kızından, milyonlarından yüz çevirdi," dedi. "Evet kızım, seni seviyordu. Taillefer'lerin kızı, bakın, kardeşi ölünce Karun kadar zengin oldu!"

Eugène "A! Niye söylüyorsunuz bunları?" diye haykırdı.

Delphine, onun kulağına "Eugène," dedi, "bu akşamın

üzüntüsü daha şimdiden içime çöktü. Ah, seni çok seveceğim... hem de, her zaman."

Goriot Baba, gene kızına "Evlendiğin günden beri geçirdiğim en güzel gün bugün!" diye haykırdı. "Tanrı bana dilediği acıyı çektirsin, elverir ki senin yüzünden çekmeyeyim. 'O yılın şubatında, bir ara, hiçbir insanın ömründe tatmadığı mutluluğu tattım,' diyebilirim. Bak yüzüme bakayım, kızım. Çok güzel, değil mi? Söyleyin bana, Mösyö Eugène, böyle rengi güzel, yanağı gamzeli kadınlara hiç rastladınız mı? Rastlamadınız, değil mi? İşte bu güzel kadını yaratan benim. Artık, sizinle mutlu olunca, bin kat daha güzel olacak. Komşum, Cennet'teki yerimi de isteseniz, size veririm, ben Cehennem'e giderim." Yaşlı adam artık epeyce lafını şaşırmaya başlamıştı. "Hadi, yiyelim, yiyelim! Her şey bizim!" dedi.

Delphine, "Zavallı babacık!" diye içini çekti.

Babası, kalkıp, ona doğru geldi, başını tuttu, saç örgülerinden öptü.

"Ah, yavrum! Beni mutlu kılmak ne kadar kolaydır, bir bilsen. Ara sıra beni görmeye gel; hep yukarıdayım. Söyle, söz ver bana!"

"Söz veriyorum, babacığım."

"Bir daha söyle."

"Söz veriyorum, benim iyi yürekli babacığım."

"Sus! Bana kalırsa bu sözü sana yüz kere tekrarlatırım. Hadi, yemek yiyelim."

Bütün gece çocukça laflar edildi. Üçünün en çılgını da Goriot Baba idi. Öpmek için kızının ayaklarının dibine yatıyor, uzun uzun gözlerinin içine bakıyor, başını elbisesine sürtüyor, kısacası, çok genç, çok tatlı bir âşığın yapabileceği bütün çılgınlıkları yapıyordu.

Delphine, Eugène'e, "Görüyorsunuz ki," dedi, "babam bizimle birlikte oldu mu, hiç burnumuzun dibinden ayrılmaz. Doğrusu ya, bu bazen pek sıkıcı olacak."

Eugène, daha önce de birçok defa kendini kıskançlık duygularına kaptırmış olduğu için, bütün nankörlüklerin ana düşüncesi olan bu sözü bir türlü kınayamadı.

"Peki, daire ne zaman tamamlanacak?" dedi. Sonra, odaya göz gezdirerek "Bu akşam bizi bırakacaksınız, öyle mi?" diye sordu.

Delphine, zarif bir şekilde "Evet ama, yarın bana yemeğe geleceksiniz," dedi. "Yarın İtalyan Tiyatrosu günü."

Goriot Baba "Ben de partere giderim," dedi.

Gece yarısıydı. Nucingen Baronesi'nin arabası bekliyordu. Goriot Baba ile Eugène, bu iki ihtiraslı insan arasında meraklı bir söz savaşı doğuran, gittikçe de artan bir heyecanla, Delphine hakkında konuşarak Vauquer Yurdu'na geldiler. Eugène, hiçbir kişisel çıkarla lekelenmemiş bu baba sevgisinin sürekliliğiyle, enginliğiyle kendi aşkını ezdiğini görmemezlikten gelemezdi. Babanın gözünde put her zaman saf, güzeldi. Tapınması bütün bir gelecekte süreceği gibi, bütün bir geçmişte de sürmüştü.

Madam Vauquer'yi sobanın başında Slyvie ile Christophe arasında yalnız buldular. İhtiyar pansiyon sahibi Kartaca yıkıntıları üstündeki Marius gibiydi. Sylvie ile dertleşerek iki kiracısını bekliyordu. Lord Byron, eserinde, Tasso'ya çok güzel yakınmalar söyletmiştir ama, bu yakınmalar Madam Vauquer'in yakınmalarındaki derin gerçekten pek uzaktır.

"Yarına yalnız üç fincan kahve hazırlanacak demek, Sylvie, ne dersin? Evimin bu ıssız hali yüreğimi parçalıyor. Kiracılarım olmadıkça hayatın ne anlamı var? Hiç! Evim insanlardan boşalmış. Hayat eşyadadır. Ah! Ben ne yaptım ki bütün bu belalar başıma geldi! Kuru fasulye ile patatesi yirmi kişi diye hesaplayarak almıştım. Evime polis girsin ha! Demek ki sabah akşam patates yiyeceğiz. Christophe'a yol vereyim bari."

Uyumakta olan Savoie'lı birden uyandı.

"O! Hanımefendi!" dedi.

Sylvie, "Zavallı oğlan, köpek gibi!" diye fısıldadı.

Madam Vauquer, "Ölü bir mevsim," diyordu. "Herkes kafasını sokacak bir yer bulmuştur. Gökten kiracı mı yağacak! Aklım başımdan gidecek. Ya Poiret'yi kaçıran o Michonneau olacak falcı karı! Köpek gibi peşinden giden bu adamı kendine bağlamak için neler yapmıştı acaba!"

Sylvie, başını sallayarak "Ah! Hanım!" dedi. "Bu yaşlı kızlarda fendin bini bir para!"

"Ya şu zavallı Vautrin'e ne dersin? Kürek mahkümu yaptılar çıktılar adamı. Valla Sylvie, kim ne derse desin, ben buna inanmıyorum. Onun gibi neşeli, ayda on beş franga konyaklı kahve içen, her şeyin parasını peşin peşin ödeyen adam..."

Christophe, "Eli de çok açık," dedi.

Madam Vauquer, "Yok efendim, kendi ağzıyla söyledi!" diye atıldı. "Hem, bütün bu işler benim evimde olsun! Kedi bile geçmeyen bir mahallede! Valla, rüya görüyor gibiyim. Çünkü, biliyorsun, 16. Louis'nin başına ne belalar geldi biz gördük, İmparatorluğun düştüğünü gördük; bir daha gelip bir daha düştüğünü gördük. Bütün bunlar olağan işler. Pansiyonlara karşı çıkacak kuvvet ise yoktur. Kraldan geçebilirsin ama, her gün yemek istersin. Conflans'lardan bir namuslu kadın, bütün kiracılarını ağırlar, onlara güzel yemekler yedirir, yeter ki dünyanın sonu gelmesin. Ama, doğrusunu istersen, dünyanın sonu gelmiş."

Sylvie, "Başınıza bu dertleri açan o Michonneau denen kadının söylediklerini, bin gümüşlük gelire konacağını düşündükçe!" diye haykırdı.

Madam Vauquer, "O hayin karının lafını etme bana!" dedi. "Yaptıkları yetmiyormuş gibi, kalkmış bir de Buneaud'nun pansiyonuna gidiyor. Ondan her şey beklenir ya. Birçok çirkin iş yapmış; adam öldürmüş, hırsızlık etmiş. O zavallı adamın yerine zindana asıl kendisi gitmeliydi."

Bu sırada Eugène'le Goriot Baba çıngırağı çaldılar.

Dul kadın, içini çekerek "Ah! Bizim sadık iki kiracı geldi!" dedi.

Pansiyonun başına gelenleri hayal meyal hatırlayan iki sadık kiracı Antin Yolu'na taşınacaklarını damdan düşer gibi söylediler.

Madam Vauquer "Ey! Sylvie, oldu bana olanlar!" diye haykırdı. "Son kozumu da kaybettim. Bu bana öldürücü bir darbe oldu, baylar, hem de mideme vurdunuz. Şuramda demir gibi bir şey... Bir günde on yaş birden ihtiyarladım. Valla', çıldıracağım! Fasulyeleri ne yapmalı? A! Yok, ben bur'da bir kuru kafama kalacaksam, Christophe, yarından tezi yok, sen de gidersin. Hoşça kalın, baylar, iyi geceler!"

Eugène, Sylvie'ye "Nesi var, kuzum, bunun?" diye sordu.

"Nesi olacak! Bu işler yüzünden herkes çekilip gitti. Kafası altüst oldu. Hadi ben gideyim. Ağladığını duyuyorum. Zırlasın, iyi gelir. Hizmetine girdiğim günden beri ilk defadır ki gözlerinin suyunu boşaltıyor."

Ertesi gün Madam Vauquer, kendi deyimiyle, aklını başına toplamıştı. O gün kiracılarını kaybetmiş, hayatı altüst olmuş bir kadın olarak çok üzüntülüydü ama, aklı başındaydı. Gerçek, derin bir acının, çiğnenmiş çıkarlarla yarıda kesilmiş alışkanlıkların doğurduğu acının ne olduğunu anlamıştı. Sevgilisinin yaşadığı yerlere bu yerlerden ayrılırken bir kimsenin son fırlattığı bakış elbette ki Madam Vauquer'in boş sofraya dalan bakışından daha tasalı olamazdı. Eugène, onu avutmaya çalıştı: Birkaç güne kadar Bianchon'un hastanedeki gececiliğinin sona ereceğini, gelip pansiyona yerleşeceğini söyledi. Müze memurunun da öteden beri gözü Madam Couture'ün dairesindeydi. Birkaç güne varmaz, pansiyon yine kiracılarla dolardı.

Madam Vauquer, "Sevgili beyim, bu sözlerinizi Tanrı da işitsin ama, felaket bu eve bir defa girdi mi girmedi mi, on

güne varmaz, ölüm de girer, görürsünüz," dedi. Yemek odasına kasvetli bir bakışla bakarak "Hoş, Azrail kimi bulacak da kimin canını alacak ya!" diye söylendi.

Goriot Baba da, Eugène'e usulca "Ev değiştirmek iyi bir şey," diyordu.

Sylvie, korku ve dehşet içinde koşa koşa gelerek "Hanımefendi!" dedi, "Mistigris'yi üç gündür görmedim."

"Şimdi tamam işte! Kedim ölürse, bizi yüzüstü bırakıp giderse, ben..."

Zavallı kadın sözünü tamamlayamadı. Ellerini bitiştirdi, bu korkunç kötüye yorma ile bitkin, koltuğunun arkalığına devrilip kaldı.

Posta dağıtıcılarının Panthéon Mahallesi'ne geldikleri saatte, öğleye doğru, Eugène'e kibar zarflı, Beauséant'ın armalarıyla mühürlü bir mektup getirdiler. İçinde, bir aydır ilan edilen, Vikontes'in salonlarında verilecek büyük balo için Mösyö Madam Nucingen'lere bir çağrı vardı. Bu çağrıya Eugène için birkaç satırlık bir pusula da eklenmişti:

> Mösyö-Madam Nucingen'lerle karşı beslediğim duyguları bildirme görevini zevkle üzerinize alacağınızı düşündüm. Benden istediğiniz çağrıyı gönderiyorum. Restaud Kontesi'nin kız kardeşini tanımak beni mutlu edecektir. Bu güzel hanımı bana getirin, tanıtın. Yalnız, öyle davranın ki gönlünüzdeki bütün sevgiyi kendisi almasın. Size karşı beslediğim sevgiye siz de çok sevgi borçlusunuz.
>
> Beauséant Vikontesi

Eugène, pusulayı bir daha okuyunca, kendi kendine "Baron'un baloya gelmesini istemediğini açıkça söylüyor," dedi.

Delphine'e karşılığını göreceği bir sevinç vereceği için de mutlu, acele onun evine gitti. Nucingen Baronesi Delphine banyodaymış. Eugène özel dairede bekledi. İki yıldır istek-

lerinin konusu olan sevgilisine kavuşmak için hararetli, aceleci; bir genç için olağan bir sabırsızlık içindeydi. Delikanlıların hayatında bir ikinci defa rastlanmayan heyecanlardır bunlar. Bir erkeğin bağlandığı, gerçekten bir kadın olan kadının –diyeceğim, Paris kibar âleminin kendisinde aradığı güzelliklerin ihtişamı içinde bu erkeğin karşısına çıkan kadının– hiçbir zaman rakibi olamaz. Paris'te aşk, hiçbir bakımdan, başka aşklara benzemez. Sözüm ona, kendi çıkarsız sevgileri hakkında herkesin âdet olduğu üzere bol keseden harcadığı basma kalıp sözlerin cafcaflı gösterişine burada ne erkekler kanar ne de kadınlar. Bu memlekette kadın, yalnız kalbi, duyguyu doyurmakla kalmamalı, hayatın bileşikleri olan binlerce benliğe karşı pek çok görevleri olduğunu da iyi bilmelidir. Özellikle burada, aşk temelinde övünen, küstah, çarçur eden şarlatan, gösteriş budalasıdır. La Vallière, Vermandois Dükü'nün kolayca doğması için yenlerini yırttığı zaman, bu yenlerin her birinin bin gümüşe mal olduğunu o büyük prense unutturan aşktan ötürü, 14. Louis sarayının bütün kadınları bu kıza imrendikten sonra, artık insanlardan daha ne beklersiniz? Genç, zengin, soylu olun, olabilirseniz daha da çoğunu olun, taptığınız bir kadın varsa, bu kadının önünde ne kadar buhur yakarsanız, o kadının o kadar çok gözdesi olursunuz. Aşk bir dindir. Tapınması bütün öteki dinlerin tapınmasından pahalıya mal olmalıdır. Aşk çarçabuk geçer; geçerken de, bir çocuk gibi, geçtiği yerleri yıkıp bozar. Duygunun şatafatı, tavan aralarının şiiridir. Zenginlik olmazsa aşk oralarda ne hale gelir? Paris âdetlerinin bu sıkı, sert kanunlarında birtakım istisnalar varsa, bunlara yeryüzünün kanatlarını beğenmeyip kendi kanatlarını sabırsızlıkla bekleyen ruhlarda rastlanır. Bu gibi kimseler, bulundukları yalnızlık içinde, kendilerini toplum kurallarına kaptırmamış, suları duru, kaçıcı ama, durmadan akan birkaç kaynağın yanında yaşayanlardır. Kendi yeşil gölgelerine bağlı kalmış, her

şeyde bunların okuması için yazılmış, onların kendi içlerinde de buldukları dili, sonsuzluğun dilini dinlemekten mutlu kimselerdir. Ne var ki, Eugène, büyüklükleri önceden tatmış delikanlıların çoğu gibi, kibar âleminin savaş alanında tam silahlı olarak görünmek istiyordu. Bunun ateşini içinde hissetmişti. Bu yükselme ihtirasının ne araçlarını biliyordu, ne de amacını; öyleyken, yine de, kendinde bu âleme hükmetme gücünü buluyordu belki. Hayatı dolduran saf, kutsal bir aşk yoksa, bu iktidara susayış güzel bir şey olabilir. Bunun için her türlü kişisel çıkardan sıyrılmak, bir ülkenin büyüklüğünü kendine konu olarak almak yeter. Ama, bizim öğrenci, hayatın akışını seyredip hüküm vereceği o noktaya daha ulaşamamıştı. Taşrada yetişen çocukların gençliğini bir yaprak yığını gibi saran taze, özsuyu bol düşüncelerin çekiciliğini bile üzerinden daha iyice silkeleyememişti. Geçitvermez Paris şehrini geçip geçmemekte sürekli duralamıştı. Ateşli meraklarına rağmen, gerçek bir asilin kendi şatosunda sürdüğü mutlu hayat hakkındaki önyargılarını hiç bırakmamıştı. Bununla birlikte, kendini apartınanında bulduğu zaman, son kuruntuları da yok olmuştu. Doğuştan gelen manevi kazançlardan uzun zamandır yararlandığı gibi, servetin maddi kazançlarından yararlanınakla da taşralı adam kabuğundan sıyrılmış, yavaş yavaş öyle bir duruma gelmişti ki, buradan güzel bir geleceği keşfedebiliyordu. Onun için, biraz kendisinin olan bu güzel dairede rahat rahat oturup Delphine'i beklerken, geçen yıl Paris'e gelen Eugène Rastignac'tan kendini öylesine uzak görüyordu ki, ona uzaktan bakarken, şu sırada kendisine benzeyip benzemediğini içinden soruyordu.

Thérèse gelip "Hanımefendi odasında," deyince, ürperdi.

Delphine'i ateşin karşısında taze, dinlenmiş, kanepede uzanır buldu. Onu muslin dalgaları üzerinde böyle yayılmış görünce, yemişleri çiçek içinde o güzel Hindistan bitkilerine benzetmemek elde değildi.

Barones, heyecanla "Yine buluştuk," dedi.

Eugène, onun yanına oturup elini öpmek üzere kolunu tutarken "Bilin bakalım, ne getirdim?" dedi.

Nucingen Baronesi çağrıyı okurken büyük bir sevinç belirtisi gösterdi. Nemli gözlerini Eugène'e çevirdi. Benliğinin doyurulması çığlığı içinde onu kendine çekmek için kollarını boynuna doladı.

Kulağına "Size... sana..." dedi. "Yalnız, temkinli olalım, Thérèse banyoda. Bunu sana mı borçluyum? Bu mutluluğu, evet, mutluluk diyebilirim buna. Hele senin elinle elde edilince. Benliğin zaferinden de üstün bir şey. Bu kibar âleminde kimse beni tanımak istemedi. Şu sırada beni belki Parisli bir kadın gibi küçük, havai, hafif bulacaksın ama, düşün ki dostum, senin için her şeyi feda etmeye hazırım. Bugün, Saint-Germain dış mahallesine her zamankinden daha büyük bir istekle gitmek isteyişim, senin o çevrede bulunmandandır."

Eugène, "Beauséant Vikontesi'nin vereceği baloda Baron'u görmek istemediğini anlatan bir tavrı olacağı senin hiç aklına gelir miydi?" diye sordu.

Delphine, mektubu Eugène'e geri verirken "Gelmez olur mu!" dedi. "Bu kadınlarda saygısızlığın dehası vardır. Neyse, önemi yok. Gideceğim. Kız kardeşim de orada olacak. Pek zarif bir tuvalet diktirdiğini biliyorum." Barones burada sesini alçaltarak "Eugène," dedi, "Anastasie pek çirkin kuşkuları dağıtmak maksadıyla gidiyor oraya. Kardeşim için edilen dedikoduları bilmiyorsun. Baron bu sabah bana gelip kulüpte ulu orta bunların lafı edildiğini söyledi. Ah! Kadınların, ailelerin şerefi nasıl pamuk ipliğine bağlı! Zavallı kardeşimin kişiliğinde saldırıya uğradım, yaralandım. Kimine göre sözde Mösyö Trailles yüz bin frank tutan birtakım senetler imzalamış; bu senetlerin hemen hepsinin de vadeleri gelmiş; bundan dolayı kendisine karşı kovuşturma ya-

pılmalıymış; bu çok güç durumda kardeşim elmaslarını bir Yahudi'ye satacakmış... Görsen, ne de güzel elmaslar! Restaud Kontu'nun annesinden kalma. Diyeceğim, herkesin ağzında iki günden beri bunun lafı ediliyormuş. Onun için, Anastasie'nin neden kendisine lame bir elbise yaptırdığını, niçin Beauséant Vikontesi'nin evinde bütün göz alıcılığıyla, elmaslarıyla görünüp, bütün bakışları üzerine çekmek istediğini anlıyorum. Yalnız, ben de ondan aşağı kalmak istemiyorum. O hep beni ezmeye çalışmış, kendisine bunca iyilikler eden, parası olmadığı zamanlar ondan parasını esirgemeyen bana, hiçbir zaman iyi davranmamıştır. Şu kibar âlemini bırakalım, ben bugün çok mutlu olmak istiyorum."

Eugène Rastignac sabahın saat birinde hâlâ Nucingen. Baronesi'nin evindeydi. Delphine, sevgililerin ayrılık öpüşmesini, gelecek sevinçlerle dolu o ayrılık öpüşmesini bol bol verirken genç yüzünü bürüyen bir üzüntüyle: "Öylesine korkağım, öylesine olmayacak şeylere inanıyorum ki," dedi, "mutluluğumu korkunç bir felaketle ödeyecekmişim gibi geliyor bana. Ödüm kopuyor."

"Çocuk!" dedi Eugène.

Delphine güldü:

"Ya, bu akşam da ben çocuk oldum!"

Eugène, o sabah Vauquer Yurdu'na ertesi gün ayrılma kararıyla geldi. Yol boyunca, dudaklarında hâlâ mutluluğun tadını taşıyan bütün gençler gibi, güzel hülyalara daldı.

Eugène kapısının önünden geçerken, Goriot Baba, "Ne var, ne yok?" diye sordu.

Eugène, "Güzellik!" diye karşılık verdi. "Yarın hepsini anlatırım."

Adamcağız, "Hepsini ama, değil mi?" diye bağırdı. "Hadi git yat, oğlum. Yarın mutlu hayatımıza başlayacağız."

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Baba'nın Ölümü

Ertesi gün, Goriot ile Eugène pansiyondan gitmek için sadece nakliyecinin gelmesini bekledikleri bir sırada, öğleye doğru, tam Vauquer Yurdu'nun kapısı önünde duran bir arabanın gürültüsü Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'nı çınlattı. Nucingen Baronesi arabasından indi. Babasının pansiyonda olup olmadığını sordu. Sylvie'nin "evet" karşılığı üzerine hızlı hızlı merdivenden yukarı çıktı. Eugène odasındaydı. Komşusunun bundan haberi yoktu. Yemekte kendi eşyalarını da alıp götürmesini Goriot Baba'dan rica etmiş, saat dörtte Artois Sokağı'nda olacağını söylemişti. Adamcağız hamal bulmaya gittiği sırada Eugène okuldaki yoklamaya koşup hemen dönmüş, kimse kendisini görmemişti. Madam Vauquer ile hesabını görecekti. Coşkunluğu içinde, hiç şüphe yok, kendi borcunu da vermeye kalkışacak olan Goriot'ya yük olmak istememişti.

Pansiyon sahibi sokağa çıkmıştı. Eugène bir şey unutup unutmadığına bakmak üzere odasına çıktı. Vautrin'e parayı ödediği gün fırlatıp attığı, üzerine para yazılmamış senedi masanın çekmecesinde görünce, odaya bir daha çık-

mayı akıl ettiğinden dolayı kendi kendini alkışladı. Ocakta ateş yanmadığından, tam senedi parça parça yırtacağı sırada Delphine'in sesini duydu. Çıt çıkarmak istemedi. Kendisinden gizli bir şeyi olamayacağını düşünerek, durdu, dinledi. Daha ilk sözlerden baba ile kız arasındaki konuşmayı dinlenecek kadar ilgi çekici buldu.

Delphine, "Ah, babacığım, çok şükür ki ben mahvolmadan tam zamanında servetimin hesabını sormayı akıl ettiniz," diyordu. "Konuşabilir miyiz?"

Goriot Baba, titrek bir sesle "Evet, evde hiç kimse yok," dedi.

Barones, "Neniz var, babacığım?" diye sordu.

Yaşlı adam, "Geldin, başıma baltayı vurdun!" diye karşılık verdi. "Tanrı seni bağışlasın, yavrum! Seni ne kadar sevdiğimi bilseydin, böyle şeyleri, hele bütün umutlar suya düşmemişken, bana böyle birden söylemezdin. Beklenmedik bir şey mi oldu ki birkaç dakika sonra Artois Sokağı'nda olacağımız bir zamanda kalkıp buraya bana geldin?"

"E, babacığım, başına bir felaket gelince, insan ne yaptığını bilir mi? Aklım başımda değil. Davavekiliniz, ileride patlak verecek bir felaket karşısında, vaktinden biraz önce gözümüzü açtı. Eski tüccarlık deneyiniz işimize yarayacak. Denize düşen yılana sarılır, ben de koşup size geldim. Nucingen'in işi yokuşa sürdüğünü görünce, Mösyö Derville dava açmakla onun gözünü korkutmuş, mahkeme başkanından çarçabuk karar alınacağını söylemiş. Nucingen bu sabah bana geldi. 'Kendinin de, benim de mahvolmamızı mı istiyorsun?' diye sordu. Bu işlere hiç akıl erdiremediğimi, bir servetim olduğunu, bu serveti elime almaya hakkım bulunduğunu, bu anlaşmazlıkla ilgili her şeyimle davavekilimin ilgilendiğini, bu işlere aklım ermediğinden bu konuda hiçbir şey dinleyemeyeceğimi söyledim. Bana söylememi öğütlediklerinizi de bunlar değil miydi?"

Goriot Baba, "Tamam!" diye karşılık verdi.

Kızı anlatmaya yeniden başladı:

"Bunun üzerine, bana işlerini açtı. Bütün sermayesini, benim paralarımı yeni girişimlere yatırmış; ayrıca, dışarıdan büyük paralar katmak gerekmiş; drahomamı vermeye onu zorlayacak olursam, iflasını istemek zorunda kalacakmış. Oysa, bir yıl beklersem, namusu üzerine yemin ediyor, toprak işlerine yatırdığı paralarımı bana iki, üç kat olarak geri vereceğini, sonra da bütün paramın elimde olacağını söylüyor. Babacığım, yürekten konuşuyordu, gözümü korkuttu, böyle davrandığından ötürü benden özür diledi. Özgürlüğümü verdi, dilediğim gibi davranmama müsaade etti. İşleri benim adıma çevirmekte kendisini serbest bırakmak şartıyla, iyi niyetini ispatlamak için, beni mal sahibi edecek sözleşmelerin kanuna uygun bir şekilde hazırlanıp hazırlanmadığı kanısına varmak için, istediğim zaman Mösyö Derville'i çağıracağına söz verdi. Diyeceğim, eli kolu bağlı olarak avucumun içinde. Evi iki yıl daha kendisi yönetmek istiyor. Bana ayıracağı paradan pek harcamamamı rica etti. Bütün bunları görünüşü kurtarmak için yaptığını, dansözü başından savdığını, para işlerini itibarını sarsmadan bir sona vardırmak için çok sıkı, ama sıkı bir tutumluluğa katlanmak zorunda olduğunu anlattı. Ona karşı kötü davrandım. Sabrını tüketmek, ağzından laf almak için her şeye kuşku duydum. Bana defterlerini gösterdi. Sonunda da ağladı. Ömrümde bir erkeği bu halde görmemiştim. Aklı başından gitmişti. Kendini öldürmenin sözünü ediyordu. Bir şeyler sayıklıyordu. Haline acıdım."

Goriot Baba, "Sen de bu herzelere inandın!" diye haykırdı. "Soytarının biri. İş hayatında Almanlarla çok karşılaştım ben. Hepsi de saf insanlar, iyi niyetli insanlar ama, doğruluk, gösterişsizlik perdesi altında kurnazlıklara, şarlatanlıklara başladılar mı, başkalarına taş çıkartırlar. Kocan seni kandı-

rıyor. Çok sıkıştırıldığını anlamış, kendini ölmüş göstermek istiyor; aklınca, böylelikle senin adın altında kendi adı altındakinden kendini korumak için bu durumdan yararlanmak istiyor. Hayin olduğu kadar açıkgöz de. Kötü bir herif. Yok, yok! Kızlarımı her şeyden yoksun bırakıp Père Lachaise Mezarlığı'na gitmeyeceğim. Paralarını işe yatırmışsa, elinde bunların karşılığı hisse senedi, senetler, sözleşmeler var demektir. Bunları göstersin, seninle hesaplaşsın. En kazançlısını seçeriz, tehlikeleri göze alırız. Servetçe Nucingen Baronu'ndan ayrılmış karısı Delphine Goriot adına takdikli hisse senetleri, senetler, sözleşmeler bulunur elimizde. Kuzum, bu herif bizi ahmak mı sanıyor? Seni servetsiz, ekmeksiz bırakma düşüncesine iki gün dayanabileceğimi mi sanıyor? Buna bir gün bir gece değil, iki saat bile dayanamam. Böyle bir şey olsa artık yaşayamam. Ya! Ben kırk yıl durmadan çalışayım, sırtımda çuval taşıyayım, ecel terleri dökeyim, her çabamı, her yükümü hafifleten sizler, meleklerim için bütün ömrümce yoksulluklara katlanayım, sonra da bugün servetim, hayatım kül gibi havaya savrulsun, öyle mi? Öfkeden kuduracağım. Yerde, gökte var olan kutsal şeylerin hakkı için her şeyi ortaya dökelim; defterlere, kasaya, bütün işlere bakalım. Meteliğine kadar servetinin tam olduğu bana ispatlanmadıkça ne gözüme uyku girer, ne yatabilirim, ne de ağzıma bir lokma koyabilirim. Şükredelim ki malların ayrıldı. Derville gibi namuslu bir davavekilin var. Dinim hakkı için ya ömrünün sonuna kadar milyoncuğun, elli bin liralık gelirin elinin altında olacak, ya da Paris'in altını üstüne getireceğim. Mahkemeler hakkımızı yerlerse meclislere başvuracağım. Paracığının yanında senin rahat, mutlu olduğunu bilmeliyim. Ancak bu düşünce benim ağrılarımı hafifletir, tasalarımı dindirir. Para hayatın kendisidir. Para her şeyi yaratır. Şu şişko Alsace'lı budalası ne türkü çağırıyor! Delphine, seni zincire vurup bahtsız eden bu şişko hayvana bir

mangırını bile kaptırma. Sana ihtiyacı olursa ona bir güzel sopa çekeriz. Nasıl dimdik yürünürmüş, görür. Ah! Başım ateşler içinde, beynim biber gibi yanıyor. Delphine kupkuru bir hasır üstünde kalsın! Ah, Fifi'm, sen böyle mi olacaktın! Hay kör olasıca! Eldivenlerim nerede? Hadi gidelim. Hepsini görmek istiyorum; hepsini... defterleri, işleri, kasayı, mektupları, Hemen şimdi. Servetinin tehlikede olmadığı bana açıklanmadıkça, gözlerimle görmedikçe rahat edemem."

Delphine, "Temkinli olun, babacığım," dedi. "Bu işe birazcık öç almak isteği karıştırırsanız, düşmanca niyetlerinizi belli ederseniz, ben mahvolurum. O sizi bilir. Sizin zorunuzla servetimden kuşkuya düşmemi pek olağan buluyor. Ama, yemin ediyorum ki bu servet, onun avucu içindedir. Avucunun içinde de tutmak istedi. O alçak bütün paraları alıp kaçacak, bizi kuru tahta üzerinde bırakacak bir adamdır. Taşıdığım adı, onu kovuşturmakla kendi elimle lekeleyeceğimi pek iyi bilir. Hem güçlüdür, hem güçsüz. Ben işin enini boyunu iyice ölçtüm. Bu işte sonuna kadar giderseniz ben mahvolurum."

"Desene ki düzenbazın biriymiş?"

Delphine, "Öyle, babacığım," dedi, ağlayarak kendini bir iskemleye attı. "Beni böyle bir adamla evlendirmiş olmanın üzüntüsünü vermemek için bunu size açıkça söylemek istememiştim. Gizli kapaklı işler, vicdan, ruh, vücut... hepsi onda birbirine uymuş. Korkunç bir şey: Ondan nefret ediyorum, onu aşağı görüyorum. Evet, bana söylediklerinden sonra bu Nucingen alçağına artık saygı gösteremem. Bana sözünü ettiği ticaret dalaverelerini yapabilen adamda inceliğin zerresi bulunmaz. Kocam bana açıktan açığa özgür olmamı teklif etti. Bunun anlamı nedir bilir misiniz? Başına bir felaket gelirse elinde bir oyuncak olayım, açıkçası, ona paravan olarak yararlı olayım diye."

Goriot Baba, "Kanunlar ne güne duruyor! Grève Meydanı

bu soydan kimseler için değil mi!" diye haykırdı. "Cellat olmasa bile onu ben kendim giyotinle keserim."

"Yok, babacığım. Kanunlar onunla başa çıkamaz. Onun dolambaçlı laflarla söylemek istediğini ben size iki kelimeyle anlatayım. 'Ya her şey kaybedilmiştir, tek meteliğin kalmıştır, mahvolmuşsundur; çünkü kendime senden başka suç ortağı bulamam; ya da giriştiğim işleri sonuna kadar götürmekte beni serbest bırakırsın,' demek istiyor. Anlaşılmayacak yanı yok. Hâlâ bana güveniyor. Benim kadın dürüstlüğüm ona güven veriyor. Servetini kendisine bırakacağımı, benimkiyle yetineceğimi biliyor. Mahvolmak korkusuyla razı olacağım bir namussuzluk, hırsızlık ortaklığı. Vicdanımı satın alıyor. Eugène'in karısı olmakta beni rahat bırakmakla da bunun karşılığını ödüyor. 'Ben senin günah işlemene göz yumuyorum. Sen de zavallı birtakım insanları mahvetmek suçunu işlememe müsaade et.' Bu sözlerin anlamı apaçık, değil mi? 'Para işleri' dediği de, neler, biliyor musunuz? Arsalar alıyor, elindeki kukla adamlara bu arsalar üzerinde evler yaptırıyor. Bunlar yapılar için uzun vadelerle ödenmek üzere müteahhitlerle sözleşmeler yapıyorlar. Küçük bir para karşılığında da, kocama, aralarında alacak verecek olmadığını bildiren senetler veriyorlar; o da, binaların sahibi oluyor. Kukla adamlarsa dolandırılan müteahhitlerle birlikte iflas ederek ödeşiyorlar. Nucingen kurumunun adı zavallı yapıcıların gözlerini kamaştırmaya yaradı. Bunu anladım. Şunu da anladım ki Nucingen gerektiği zaman büyük paralar ödediğini ispatlamak için Amsterdam'a, Londra'ya Napoli'ye, Viyana'ya önemli bir sürü senetleri göndermiş. Bunları nasıl ele geçireceğiz?"

Eugène o sırada Goriot Baba'nın dizlerini yere vurduğunu duydu. Besbelli diz çökmüştü.

"Hey ulu Tanrım! Ben ne günah işledim! Bu sefilin ocağına düşen kızıma o her istediğini yaptıracaktır." Adamcağız, sonra "Bağışla beni, kızım!" diye haykırdı.

Delphine, "Evet, bugün uçuruma yuvarlanışım da sizin yüzünüzden belki," dedi. "Biz kızlar evlendiğimiz zaman düşünmesini o kadar az biliyorduk ki! Dünyayı, işleri, insanları, gelenekleri biliyor muyduk! Bizim yerimize babalarımız düşünecekti. Babacığım, sizi hiç ayıplamıyorum. Bu sözümü bağışlayın. Bütün kabahat bende. Yok, babacığım, ağlamayın," dedi, babasını alnından öptü.

"Sen de ağlama, Delphine'ciğim. Ver gözlerini, öpe öpe seveyim. Hadi sen git. Ben de eski aklımı bulayım, kocanın Arap saçına döndürdüğü işleri bir hale, yola koyayım."

Delphine, "Yok, siz işi bana bırakın," dedi. Ben onu yönetmesini bilirim. Beni seviyor, üzerindeki etkimi paralarımın bir kısmını hemen benim adıma bir mülke yatırmasını sağlamak için kullanacağım. Belki de Alsace'daki Nucingen arazisini adıma satın aldırırım. Buna pek önem veriyor. Yalnız, yarın defterlerini, işlerini incelemeye gelin. Derville'in ticaret işlerine hiç aklı ermiyor. Yok, olmaz, yarın gelmeyin. Yine kan beynime sıçrayacak, istemiyorum. Beauséant Vikontesi'nin balosu öbür gün. Güzel olmak, dinlenmek, sevgili Eugène'ime şeref vermek için kendime iyi bakmak istiyorum. Hadi, gidip odasını görelim."

Tam bu sırada Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'nda bir araba durdu. Merdivenlerde de Restaud Kontesi'nin sesi duyuldu. Sylvie'ye "Babam burada mı?" diye soruyordu. Bereket, bu durum Eugène'i kurtardı; yoksa, kendini yatağa atacak, uyuyormuş gibi yapacaktı.

Delphine, kardeşinin sesini tanıyarak "Ah, babacığım, size Anastasie'den söz ettiler mi?" dedi. "Anlaşılan, onun evinde de tuhaf şeyler geçmiş."

"Yine ne var?" dedi Goriot Baba. "Son günlerim mi yaklaştı nedir? Zavallı başım bu çifte felakete dayanamaz artık!"

Kontes, içeri girerek "Günaydın, babacığım!" dedi. "A! Sen de burada mıydın, Delphine?"

Anastasie kardeşiyle karşılaşınca şaşırmış gibi görünüyordu.

Delphine, "Günaydın, Nasie," dedi. "Burada bulunuşum sana olağanüstü göründü, demek? Ben her gün babamı görürüm."

"Ne zamandan beri bu?"

"Gelsen, sen de görürdün."

Kontes, "İğnelemeyi bırak, Delphine," dedi, acıklı bir sesle. "Pek bahtsızım. Mahvoldum, babacığım. Ah, bu defa kesin mahvoldum!"

Goriot Baba, "N'en var, Nasie?" diye bağırdı. "Anlat bize hepsini, yavrum. Benzi sararıyor. Hadi, yardım et, Delphine, iyi davran kardeşine. Seni daha da çok seveceğim."

Nucingen Baronesi "Nasie'ciğim," dedi, onu oturttu, "söyle, anlat. Seni her zaman bağışlayacak kadar seven iki insan var karşında. Görüyorsun ki aile sevgisi sevgilerin en güzelidir." Delphine kardeşine nane ruhu koklattı, Kontes kendine geldi.

Goriot Baba, "Bu dertler beni öldürecek!" diyordu. Ocaktaki çalı ateşini karıştırdı. "Hadi, ikiniz de sokulun şöyle. Ben çok üşüyorum. Nen var, Nasie? Çabuk söyle, beni öldürüyorsun!"

"Söyleyeyim," dedi kadıncağız. "Kocamın her şeyden haberi var. Düşünün, aradan epey zaman geçti. Maxime'in o senedini hatırlıyor musunuz? İşte o senet ilk senet değildi. Daha önce de birçoğunu ödemiştim. Ocak başlarına doğru Mösyö de Trailles pek tasalı görünüyordu. Bana hiçbir şey söylemiyordu ama, sevdiği kimsenin kalbinden geçenleri insanın okuması o kadar kolay ki! Küçücük bir ipucu yeter; sonra da, önseziler var. Diyeceğim, her zamankinden daha sevgiyle dolu, daha tatlıydı. Ben de çok mutluydum. Zavallı Maxime hep benimle vedalaşmayı aklından geçiriyormuş meğer. Kendisi öyle söyledi. Beynine kurşunu sıkmak

istiyormuş. Uzatmayayım, öyle bıktırdım, öyle yalvardım ki, iki saat önünde diz çöktüm, sonunda söyledi. Yüz bin frank borcu varmış. Ah! Babacığım, yüz bin frank bu! Aklım başımdan gitti. Sizde bu kadar para yoktu, bütün elinizdekini ben almıştım."

"Yoktu," dedi Goriot Baba. "Bu parayı veremezdim, eğer hırsızlık etmezsem... Ama, çalardım, Nasie, çalardım gidip..."

Ölüm halindeki bir hastanın hırıltısı gibi yaslı çıkan, artık elinden bir şey gelmeyen, babalık duygusunun can çekiştiğini haber veren bu söz üzerine iki kardeş şöyle bir durdular. Uçuruma fırlatılmış bir taşın sesi gibi, derinlerden gelen bu umutsuzluk çığlığı karşısında hangi bencillik sakin kalabilirdi!

Kontes, "Benim olmayan şeylere elimi sürerek bu parayı buldum, baba," dedi. İki gözü iki çeşme ağlıyordu.

Delphine üzülmüştü, başını kardeşinin boynuna dayayarak o da ağladı.

"Demek ki söylenenler doğruymuş," diyordu.

Anastasie başını önüne eğdi. Kardeşi ona sarıldı, sevgiyle öptü. Kalbinin üstüne bastırarak "Burada, hiç mahkûm edilmeden, hep sevileceksin," dedi.

Goriot Baba, güçsüz bir sesle "Neden, meleklerim," dedi, "sevginiz kendini felakete borçlu?"

Kontes, bu sıcak, heyecanlı sevgi gösterilerinden cesaret alarak "Maxime'in hayatını kurtarmak için," dedi. "Kısacası, bütün mutluluğumu kurtarmak için Restaud Kontu'nun çok önem verdiği aile elmaslarını, benimkileri, hepsini o tanıdığınız tefeciye, hiçbir şeyle kalbi yumuşamayan, cehennemin yarattığı o adama, şu Gobseck'e götürdüm, sattım. Sattım, anlıyor musunuz? O kurtuldu ama, ben öldüm. Restaud'nun hepsinden haberi var."

Goriot Baba, "Kimden öğrenmiş? Nasıl öğrenmiş? Söyleyeni öldüreyim bari!" diye bağırdı.

"Dün beni odasına çağırttı, gittim. Bana öyle bir sesle: 'Anastasie,' dedi ki, ah! Bu ses bana yetmişti; her şeyi anladım. 'Elmaslarınız nerede?' dedi. 'Odamda,' dedim. 'Yok,' dedi, bana bakarak. 'Burada, benim gece masamın üstünde,' dedi, mendile sardığı mücevher kutusunu bana gösterdi. 'Nereden geldiklerini biliyorsunuz,' dedi. Dizlerine kapandım, ağladım, 'Senin istediğin ölümle öleyim,' dedim."

Goriot Baba, "Bu sözü söyledin ha!" diye haykırdı. "Dinim hakkı için, ben sağ kaldıkça kılına dokunanı cayır cayır ateşte yakarım. Evet, parça parça ederim, tıpkı..."

Goriot Baba sustu. Kelimeler boğazında can çekişiyordu. Anastasie devam etti:

"Yapılması ölümden daha zor bir şey istedi benden. Benim işittiklerimi Tanrı hiçbir kadına işittirmesin."

Goriot Baba, sakin sakin "Öldüreceğim ben bu adamı!" dedi. "Yalnız onun bir canı var, oysa bana iki can borçlu. E, sonra?"

Kontes yeniden anlatmaya başladı:

"Sonra, bana baktı. 'Anastasie,' dedi, 'olanların hepsini geçmişin içine gömüyorum. Bir arada oturacağız; çocuklarımız var. Trailles'i öldürmeyeceğim. Düelloda öldüremeyebilirim. Başımdan savmak için başka türlü davransam, bu sefer de insanlık adaletine başımı çarpmış olurum. Onu senin kollarının arasında öldürmek, çocukların şerefini lekelemek olur. Ne çocukları, ne babalarını, ne kendimi yok edemediğim için iki şart öne sürüyorum. Karşılık ver: Benim çocuğum var mı?' 'Var,' dedim. 'Hangisi?' diye sordu. 'Ernest, büyük çocuğumuz,' dedim. 'Peki,' dedi. 'Şimdi yalnız bir noktada bana boyun eğeceğine yemin et.' Yemin ettim. 'Senden istediğim zaman mülklerinin satılmasına onay vereceksin.' dedi..."

Goriot Baba "Onay verme!" diye bağırdı. "Onay verme! Ah! Ah! Restaud, bir kadını mutlu kılmanın ne olduğunu bilmiyorsun. Kadın mutluluğu aramaya gider. Bu sefer de

beceriksizliğinizin cezasını ona çektirirsiniz. Ben buradayım, hiç yerinizden kıpırdamayın, yol üstünde beni bulacaktır. Nasie, için rahat olsun. Ah! Mirasçısına önem veriyor. Peki, öyle olsun. Çocuğunu elinden kapayım da. A, a! Çocuğu da, benim torunum. Nasıl olsa çocuğu görürüm, köye yolların, bakıırırım, gönlün rahat olsun. Bu canavara: 'İşte karşı karşıyayız. Çocuğuna kavuşmak istersen kızıma malını, mülkünü ver. Bırak canının istediğini yapsın,' diyerek onunla kozumu paylaşacağım."

"Baba!"

"Evet, baban... Ben gerçek bir babayım. Bu beyefendi maskarası kızlarıma kötü muamele etsin! Gözünü aç! Damarlarımda ne kanı var, bilmiyorum. Kaplan kanı olacak ki, bu iki adamı parçalamak istiyorum. Ah, çocuklarım, bu sizinki de hayat mı? Ama, bu ölümüm benim. Ben dünyada olmazsam, haliniz ne olur sizin? Babalar çocukları yaşadıkça sağ kalmalı. Ey ulu Tanrım, dünyan ne kadar düzensiz! Oysa senin de bir oğlun varmış, öyle diyorlar. Çocuklarımız yüzünden bize acı çektirmemeliydin. Sevgili meleklerim, burada bulunuşunuzu acılarınıza borçluyum demek! Bana gösterdiğiniz sadece gözyaşları. Evet, görüyorum ki beni seviyorsunuz. Gelin, gelin; içinizi dökün! Yüreğim geniştir. Hepsini içine alabilir. Evet, bu kalbi istediğiniz kadar delik deşik edin. Parçalarından yine baba kalpleri doğar. Üzüntülerinizi üzerime almak, sizin yerinize ben acı çekmek isterdim. Ah! Küçükken ne kadar mutluydunuz!"

Delphine, "Görüp göreceğimiz güzel günler o günlermiş," dedi. "Büyük ambarda çuvalların tepesinden aşağı yuvarlandığımız o günler ner'de!"

Anastasie, "Baba, iş bu kadarla da bitmiyor," dedi. Adamcağız sıçradı. "Elmaslar yüz bin frank etmedi. Maxime kovuşturuldu. Daha on iki bin franktan çok para ödememiz gerek. Akıllı uslu olacağına, bir daha kumar oynamayacağı-

na söz verdi. Yeryüzünde bana bir onun aşkı kalıyor. Bu aşk bana o kadar pahalıya mal oldu ki ölürüm, elimden giderse. Ona serveti, şerefi, rahatı, çocukları feda ettim. Ah! Ne yapın yapın, Maxime şerefli ve serbest kalsın. Kendine bir mevki sağlayabileceği çevre içinde tutunabilsin. Şimdi, mutluluk gibi her şeyi de bana borçlu. Servetsiz kalan çocuklarımız var. Sainte-Pélagie'ye* hapsederlerse her şey mahvolmuş demektir."

"Param yok, Nasie. Artık hiç, hiçbir şeyim yok. Dünyanın sonu geldi. Ah! Mutlaka kıyamet kopacak. Kaçın, önce siz kurtulun. A, daha var. Hayatımda ilk edindiğim şeyler, gümüş halkalar, altı kişilik sofra takımı var. Sonra da ömür boyunca bin iki yüz franklık gelir."

"Gelirlerinizi ne yaptınız, peki?"

"Sattım, ihtiyaçlarım için kendime bu kadar bir gelir ayırdım. Fifi'me bir daire döşemek için on iki bin frank gerekiyordu."

Anastasie, kardeşine "Senin evin de mi, Delphine?" dedi.

Goriot Baba, "A! Bunun ne önemi var!" diye atıldı. "On iki bin frank harcandı ya."

Kontes, "Anlıyorum," dedi, "Mösyö Eugène Rastignac için. Ah! Zavallı Delphine, bu kadarla kal. Görüyorsun, ben ne hallere düştüm!"

"Sevgili kardeşim, Mösyö Rastignac sevgilisini mahva sürükleyebilecek bir genç değildir."

"Teşekkür ederim, Delphine. Bu bunalımlı günümde senden daha iyi şeyler beklerdim. Sen beni hiçbir zaman sevmedin."

Babaları, "Sevmez olur mu! Seviyor!" diye bağırdı. "Daha demin söylüyordu, senin lafını etmiştik; senin çok güzel, kendisinin ise şöyle böyle olduğunu iddia ediyordu."

(*) Sainte Pélagie, Paris'te, yalnız borçlu olanların hapsedildikleri bir cezaevi – ç.n.

Kontes, "O mu?" dedi. "Soğuk, duygusuz bir güzellik ondaki."

Delphine, "Olsun, ne çıkar!" dedi, kızararak. "Ya sen bana karşı nasıl davrandın! Beni inkâr ettin. Gitmek istediğim evlerin kapılarını kapattırdın. Bunlar yetmiyormuş gibi beni üzmek için hiçbir fırsatı kaçırmadın. Gelip gelip zavallı babamın bin frank, bin frank servetini sızdıran, onu şu gördüğün hale düşüren ben miyim? Yaptıkların meydanda, kardeşim. Ben, elim değdikçe, gelip babamı gördüm. Onu kapı dışarı etmedim. İhtiyacım olunca da gelip ellerini yakaladım. Bu on bin frangı benim için harcadığından haberim bile yoktu. Ben derli toplu bir insanım; bunu sen de bilirsin. Babacığımın bana verdiği hediyeleri de hiçbir zaman kendisinden dilenmiş değilim..."

Anastasie, "Sen benden daha mutluydun," dedi. "Marsay zengindi. Sen de biliyorsun ya, her zaman altın gibi kötüydün. Hoşçakalın! Benim ne kardeşim var, ne de..."

Goriot Baba, "Sus, Nasie!" diye bağırdı.

Anastasie susmadı:

"Elâlemin inanmadığı şeyi diline dolayacak bir kardeş varsa o da sensin! Sen bir canavarsın!"

"Çocuklarım, çocuklarım! Susun. Yoksa, şurada kendimi öldürürüm."

Delphine, "Hadi, Nasie, seni bağışlıyorum," dedi. "Sen bahtsızsın ama, ben senden daha iyi bir insanım. Sana yardım etmek için her şeyi yapmak, kocamın odasına girmek bile –bunu ne kendim için, ne de...– evet, kocamın odasına bile girmek gücünü kendimde bulduğum bir sırada bunları söylemen dokuz yıldan beri bana ettiğin kötülüklere yaraşan bir hareket."

Babaları, "Çocuklarım, çocuklarım, haydi öpüşün!" dedi. "Siz iki meleksiniz."

Kızını kolundan tutmuştu. Kontes kendisine sarılmak isteyen babasını sarstı.

"Olmaz, bırakın beni!" diye bağırdı. "Kocam kadar olsun bana acıması yok, bir de kalkmış erdemlilik taslıyor."

Nucingen Baronesi, "Trailles'in bana iki yüz bin franktan fazlaya mal olduğunu söylemektense, Marsay'e borçlu olmak daha hoşuna gider," diye karşılık verdi.

Kontes ona doğru bir adım atarak "Delphine!" diye bağırdı.

Delphine, "Sen bana iftira ettin, ben sana gerçeği söyledim," diye onun sözünü kesti.

"Delphine, sen bir..."

Goriot Baba atıldı, Kontes'i tuttu, eliyle ağzını kapayarak konuşmasını önledi.

Anastasie, "Aman, baba! Bu sabah ellerinizi nereye sürmüşsünüz, kuzum?" dedi.

"Evet, hata ettim," dedi zavallı baba, ellerini pantolonuna silerek. "Geleceğinizi bilmiyordum ki. Evi taşıyorum."

Kızının yergisini üstüne alıp, böylece onun öfkesinin yatışmasından dolayı sevinçliydi.

"Aman!" diye haykırdı, oturarak. "Yüreğimi parçaladınız. Ben ölüyorum, çocuklar. İçinde ateş varmış gibi başım tutuşuyor. Hadi, nazik olun, birbirinizi sevin. Beni öldüreceksiniz. Delphine, Nasie, hadi! Hem haklısınız, hem haksız." Yaşlı gözlerini Barones'e dikerek "Bak, Dedel," dedi. "Ona on iki bin frank gerekiyor. Bu parayı bulalım. Böyle bakma bana." Delphine'in önünde diz çöktü, kulağına "Beni sevindirmek istiyorsan af dile," dedi. "En bahtsız olan o."

Delphine babasının yüzüne acının kondurduğu vahşi, çılgın ifadeden dehşetle ürkerek "Nasie'ciğim, ben haksızlık ettim, öp beni," dedi.

Goriot Baba, "Ah, yüreğime su serptiniz!" diye bağırdı. "Ama, bu on iki bin frangı nereden bulmalı? Birinin yerine askere mi gitsem?"

"A! Baba!" diyerek iki kız yaşlı adamın çevresini sardı. "Olmaz, olmaz!"

Delphine, "Tanrı bu düşüncenizin armağanını verecektir. Biz ne yapsak bunu ödeyemeyiz," dedi. Sonra kardeşine döndü, "Öyle değil mi, Nasie?" diye sordu.

Kontes, "Hem sonra, babacığım, bir damla su ile ne olacak?" dedi.

Umutsuz ihtiyar, "İnsan, kanıyla da mı bir şey yapamaz!" diye bağırdı. "Seni kurtaracak olana kendimi veririm, Nasie. Onun hesabına bir adam öldürürüm. Vautrin'in yaptığını yapar, zindana girerim." Yıldırımla vurulmuş gibi durdu. "Artık hiçbir şeyim yok," dedi, saçını başını yolarak. "Nereden çalınır, bir bilsem! Çalınacak şey bulmak da zormuş meğer. Bankayı soymak pek çok adam, hem de vakit ister. Hadi, ben ölmeliyim, beni ancak ölüm paklar. Evet, artık ben hiçbir şeye yaramıyorum. Artık baba da değilim. Hayır, kızın para istiyor, ihtiyacı var. Ben sefilinse beş param yok. Ah! Hayin ihtiyar, kendine ömür boyunca gelir yaptın, hem ortada kızların durup dururken. Demek ki onları sevmiyorsun! Geber... bir köpek gibi geber! Evet, ben köpekten de aşağıyım. Senin yaptığını köpek bile yapmaz. Ah! Başım, başım kaynıyor!"

Kafasını duvara çarpmasını önlemek için kızları çevresini sardılar.

Barones "Ne oluyorsunuz, baba! Aklınızı başınıza toplasanıza, canım!" diye bağırdı.

İhtiyar hıçkırıyordu. Eugène, dehşete kapılmıştı. Vautrin'in senedini kaptı. Üstünde büyük bir paraya karşılık pul vardı. Sayıyı düzeltti, Goriot emrine yazılı on iki bin liralık bir senet yaptı. İçeri girdi. Kâğıdı Kontes'e uzatarak: "Buyurun paranızı, hanımefendi," dedi. "Uyuyordum, konuşmanız beni uyandırdı. Mösyö Goriot'ya borcum olduğu aklıma geldi. Bu senedi işleme koyabilirsiniz. Ben ödeyeceğim."

Kontes, kımıldamadan, kâğıdı elinde tutuyordu. Öfkeden, gazaptan, kudurganlıktan sararıp titreyerek "Delphine," dedi, "Tanrı tanığım ya, her şeyi affetmiştim ama, ya bu?.. Nasıl oluyor da bu bey orada bulunuyor? Bunu biliyordun. Bütün sırlarımı, hayatımı, çocuklarımın hayatını, utancımı, şerefimi onun ellerine vermekle benden öç alma küçüklüğünü gösterdin. Bundan böyle, artık sen benim hiçbir şeyim değilsin. Senden iğreniyorum. Elimden gelen her kötülüğü edeceğim sana. Ben..." Öfkeden sözünü tamamlayamadı, boğazı kurudu.

Goriot Baba, "Ama, o benim oğlum, bizim evlâdımız, senin kardeşin, kurtarıcın!" diye bağırdı. "Hadi onu öp, Nasie." Eugène'i, kudurmuş gibi kucağında sıkarak "Bak, ben de öpüyorum," dedi. "Ah! Evlâdım, senin için babadan daha ileri bir şey olacağım. Baban olmak istiyorum. Dünyayı ayaklarının altına sermek için Tanrı olmak isterdim. Ne duruyorsun, öpsene bu delikanlıyı, Nasie? İnsan değil o; melek, meleğin kendisi!"

Delphine, "Bırakın, baba, şu sırada Nasie bir deli," dedi.

Anastasie, öfkeyle "Ben deliyim, ya sen nesin?" diye sordu.

İhtiyar, kurşunla vurulmuş gibi yatağına yığılarak "Çocuklar, siz böyle devam ederseniz ben ölürüm," diye bağırdı. Sonra, "Beni öldürüyorlar!" diye haykırdı.

Eugène, bu sahnenin şiddetiyle sersemlemiş, kımıldamadan dururken, Kontes'e baktı. Delphine babasının yeleğini çözüyordu. Anastasie buna hiç aldırış etmeden, davranışıyla, sesiyle, bakışıyla Eugène'e bir şey sorar gibi "Beyefendi..." dedi.

Eugène, soruyu beklemeden "Borcumu ödeyeceğim, susacağım," dedi.

Delphine, bayılan ihtiyarı kardeşine göstererek "Babamızı öldürdün, Nasie!" dedi. Kontes sıvıştı.

Adamcağız, gözlerini açarak "Onun kusurunu bağışlıyorum!" dedi. "Durumu çok kötü. Böyle bir durum, aklı ba-

şında bir insanı bile deli divane eder. Nasie'yi avut, ona karşı iyi davran. Ölmekte olan zavallı babana söz ver," diyerek kızının elini sıktı.

Genç kadın, korkmuş gibi "N'eniz var sizin?" dedi.

Babası, "Hiçbir şey... hiçbir şeyim yok," diye karşılık verdi. "Şimdi geçti. Alnımı sıkan bir şey var, başağrısı gibi bir şey. Zavallı Nasie, geleceği ne olacak!"

Bu sırada Kontes içeri girdi, babasının dizlerine kapandı.

"Bağışlayın beni!" diye haykırdı.

"Haydi, haydi!" dedi Goriot Baba. "Şimdi bana daha çok acı veriyorsun."

Kontes, yaşlı gözlerle, Eugène'e, "Beyefendi," dedi, "acıdan ne yaptığımı bilemedim. Kardeşim olacaksınız, değil mi?"

Delphine, kardeşine sarılarak "Nasie'ciğim, hepsini unutalım," dedi.

Anastasie, "Unutmayacağım," dedi. "Hatırlayacağım."

Goriot Baba, "Melekler!" diye haykırdı. "Gözlerimin üstüne inen perdeyi kaldırıyorsunuz. Sesiniz beni canlandırıyor. Söyle Nasie, bu senet seni kurtaracak mı?"

"İnşallah, babacığım. Senedi imzalar mısınız?"

"A! Ben aptalım galiba. Nasıl etmişim de unutmuşum! Fenalaşıverdim de ondan. Nasie, bana kızma sakın. 'O belayı başımdan savdım,' diye, bana birisiyle haber gönder. Yok kendim giderim... Yok, olmaz, gitmem. Kocanın yüzünü görmek istemiyorum. Düpedüz öldürürüm. Mallarını elinden almasına gelince, ben varım. Hadi evlâdım, çabuk git, ne yap yap, Maxime akıllı uslu olsun."

Eugène şaşkına dönmüştü.

Nucingen Baronesi "Zavallı Anastasie hep böyle sinirlidir," dedi. "Ama, iyi kalplidir."

Eugène, Delphine'in kulağına "Senedi ciro ettirmek için dönüp geldi," dedi.

"Acaba?"

Eugène, söylemeye dilinin varmadığı düşünceleri Tanrı'ya söylemek istermiş gibi gözlerini kaldırarak "Bu yüzden dönüp geldiğine inanmak istemezdim. Ondan sakının," diye karşılık verdi.

"Evet; oldum olası hep böyle oyuncudur o. Zavallı babam da, oyunlarına kapılıyor."

Eugène, "Nasılsınız, Goriot Babacığım?" diye sordu.

İhtiyar, "Uyanmak istiyorum," diye karşılık verdi.

Eugène onun yatmasına yardım etti. Sonra, adamcağız Delphine'in elini tutarak uyuyunca, kızı dışarı çıktı.

"Bu akşam İtalyan Tiyatrosu'na gidelim," dedi. Eugène'e. "Babamın da nasıl olduğunu söylersiniz bana. Haydi odanızı görelim. Ah ne korkunç!" dedi içeri girince. "Odanız babamınkinden de berbatmış. Eugène, çok iyi davrandın. Seni daha çok sevdim ama, yavrum, servetin olmasını istiyorsan, on iki bin frangı böyle pencereden savurmamalısın. Trailles Kontu kumarbazın biridir. Kardeşim bir türlü bunu anlamak istemiyor! Kont avuç dolusu altın kaybedip kazandığı yerde bu on iki bin frangı bal gibi bulabilirdi."

Bir inilti işitince Goriot'nun odasına döndüler. İhtiyarı görünüşte uyur buldular ama, yanına yaklaşınca "Kızlarım mutlu değil artık," sözlerini duydular. Uyusun, uyanık olsun, bu cümledeki tavır, kızının öylesine yüreğine dokundu ki, babasının yattığı köpek yatağına yaklaştı, alnından öptü.

Goriot Baba, "Delphine bu!" diyerek gözlerini açtı.

Kızı, "E, nasılsın bakalım?" diye sordu.

Babası, "İyiyim," dedi. "Meraklanma. Birazdan sokağa çıkacağım. Hadi gidin, evlatlarım, mutlu olun."

Eugène, Delphine'i evine kadar götürdü ama, Goriot'yu merak edilecek bir durumda bıraktığından, yemeğe kalmadı, Vauquer Yurdu'na döndü. Goriot'yu ayakta, sofraya oturmak üzere buldu. Bianchon şehriyecinin yüzünü iyice ince-

leyebileceği bir yerde oturmuştu. İhtiyarın ekmeği eline alıp hangi undan yapıldığını anlamak için kokladığını, bu harekette işlem bilinci diyebileceğimiz şeyin tamamen yokluğunu görünce, hekimlik öğrencisi dehşeti anlatan bir hareket yaptı.

Eugène, "Cochin'de gececi bey, şöyle yanıma gel, bakayım," dedi.

Bianchon, ihtiyara da yakın olmaktan memnun, Eugène'in yanına gelip oturdu.

Eugène, "Nesi var?" diye sordu.

"Allah vere de yanılayım ama, hapı yutmuş. Olağanüstü bir şeyler geçmiş olacak başından. Anladığıma göre, kanın sulanmasından ileri gelen amansız bir inmeden korkulabilir. Yüzün alt bölümü oldukça sakinse de, yüzün üst çizgileri elde olmadan alnına doğru çekiliyor. Bak! Gözlerde sulu kanın beyde doğru yayıldığını belirten özel bir hal var. Gözlerin içi ince bir tozla dolu gibi. Değil mi? Yarın sabah, durumu daha iyi öğrenirim."

"Kurtuluş çaresi var mı?"

"Yok. Sulu kanı aşağılara, bacaklara doğru çektirecek bir tepki yaratmanın yolu bulunursa, belki ölümü geciktirilebilir. Yarın akşam hastalık belirtileri kesilmezse, zavallı mahvolmuş demektir. Hastalanmasına ne türlü bir olay yol açtı biliyor musun? Maneviyatını yok eden çok şiddetli bir vuruşla yıkılmış olsa gerek."

Eugène kızların, durmadan babalarının kalbine darbeler indirdiklerini hatırlayarak, kendi kendine "Evet," dedi. "Yalnız, ne de olsa Delphine seviyor babasını."

Akşama, İtalyan Tiyatrosu'nda Eugène, Nucingen Baronesi'ni heyecana düşürmemek için temkinli davrandı.

Delphine, onun ilk sözleri üzerine "Merak etmeyin," diye karşılık verdi. "Babam güçlüdür. Bu sabah onu pek hırpaladık. Servetlerimiz söz konusuydu. Felaketin büyüklüğü-

nü düşünün! Sevginiz eskiden ölüm azapları saydığım şeylere karşı beni ilgisiz kılmasaydı, yaşayamazdım. Bugün benim için bir tek korku, bir tek felaket var; o da, bana yaşama zevki veren aşkı kaybetmektir. Bu duygu dışında hiçbir şey umurumda değil. Dünyada hiçbir şeyi sevmiyorum artık. Siz benim için her şeysiniz. Zengin olmanın mutluluğunu duyuşum daha çok hoşunuza gitmek içindir. Söylemeye utanıyorum ama, ben bir kız evlat olmaktan çok, seven bir kadınım. Bu nedenle böyle, bilmiyorum. Bütün hayatım sizin elinizde. Babam bana bir kalp verdi, o kalbi çarptıran sizsiniz. Bütün dünya beni yerecekmiş, yersin! Bana kızına hakkı olmayan siz, dayanılmaz bir duygunun zoruyla işlediğim suçları bağışladıktan sonra umurumda mı? Beni cibilliyetsiz bir kız mı sanıyorsunuz? Yok, hayır, bizim babamız kadar iyi bir babayı sevmemek insanın elinde değildir ama, biz iki kardeşin yürekler acısı evliliklerimizin tabiî sonuçlarını görmesini de önleyemem ya. Neden bu evliliklerin önüne geçmedi? Bizi düşünmek ona düşmez miydi? Biliyorum ki bugün o da bizim kadar acı çekiyor; ama, elimizden ne gelir? Avutmak mı? Onu hiçbir şeyle avutamayız. Boynumuzu büküp katlanmamız ona azarlamalarımızdan, sızlanmalarımızdan duyduğu acıdan daha çok acı veriyor. Hayatta öyle durumlar olur ki neye baksan acıdır."

Eugène gerçek bir duygunun saf ifadesiyle duygulanmıştı. Hiçbir şey söylemedi. Parisli kadınlar, çoğu zaman sahte bir övünmeyle sarhoş, dediğim dedik, fettan, soğuk iseler de gerçekten sevdikleri zaman ihtiraslarına başka kadınlardan daha çok duygu feda ettikleri de muhakkaktır. Bütün küçüklükleriyle büyükler, yüce olurlar. Sonra kuvvetli bir sevgi kendisini en tabiî duygulardan ayırıp uzaklaştırdığı zaman bile, Delphine'in bu duygular hakkında hüküm verirken gösterdiği derin, âdil zekâ Eugène'in gözlerinden kaçmamıştı.

Genç kadın, "Neler düşünüyorsun, kuzum?" diye sordu.

Eugène, "Söylediklerin hâlâ kulaklarımda çınlıyor," dedi. "Şu âna kadar seni, senin beni sevdiğinden çok seviyorum sanmıştım."

Delphine gülümsedi. Konuşmayı görgü kurallarınca çizilmiş sınırlar içinde tutmak için, bu sözlerden duyduğu zevke karşı koydu. Genç, yürekten bir aşkın titreyen ifadelerini hiç işitmemişti. Eugène birkaç kelime daha söylese, artık kendini tutamayacaktı.

Konuyu değiştirerek "Olanları bilmiyorsun, değil mi, Eugène?" dedi. "Bütün Paris yarın Beauséant Vikontesi'nin evinde olacak. Rochefide'lerle Ajuda Markisi hiçbir şey sızdırmamak için anlaşmışlar ama Kral, evlilik sözleşmesini yarın imzalıyor. Zavallı delikanlının hâlâ hiçbir şeyden haberi yok. Misafirlerini kabul etmemezlik edemeyecek. Marki de baloda bulunmayacak. Herkesin ağzında bu maceranın lafı."

Eugène, "Kibar âlemi hem bir alçaklığa gülüyor, hem de bu alçaklığın suç ortağı oluyor," dedi. "Biliyor musun ki bu alçaklık Vikontes'i öldürür?"

"Öldürmez!" dedi Delphine, gülümseyerek. "Bu türlü kadınları tanımazsın sen. Evet, bütün Paris onun evine gelecek, ben de orada olacağım. Bu mutluluğu da sana borçluyum."

Eugène, "Yoksa bu da Paris'te ağızdan ağıza dolaşan o dedikodulardan biri olmasın?" dedi.

"İşin doğrusunu yarın öğreniriz."

Eugène, Vauquer Yurdu'na dönmedi. Yeni dairesinden yararlanmamaya gönlü bir türlü razı olmadı. Bir gün önce gecenin saat birinde nasıl Delphine'den ayrılmak zorunda kalmışsa, bu sefer de Delphine saat ikiye doğru ondan zorla ayrıldı. Ertesi gün geç vakitlere kadar uyudu. Öğleye doğru da arabası geldi. Öğle yemeğini birlikte yediler. Gençler bu güzel mutluluklara öyle sarılmışlardı ki Eugène, bu yüzden, Goriot Baba'yı hemen hemen uyutmuş gibiydi. Kendisinin malı olan

bu kibar, zarif şeylere birer birer alışmak onun için uzun süren bir bayram oldu. Delphine'in orada oluşu her şeye yeni bir değer veriyordu. Böyle olmakla birlikte, saat dörde doğru, iki sevgili Goriot Baba'nın gelip bu evde oturmaktan duyacağı mutluluğu düşündüler. İhtiyarcık akıllarına ancak o zaman geldi. Eugène, adamcağız hastalandıysa, çarçabuk buraya getirmek gerektiğini ileri sürdü, Delphine'den ayrılıp pansiyona koştu. Sofrada ne Goriot vardı ne de Bianchon.

Ressam, "Biliyor musun," dedi, "Goriot Baba kötüleşti. Bianchon, yukarıda, yanında. Adamcağız kızlarından birini gördü. Kontes Restaurama'yı, sonra sokağa çıktı, hastalığı arttı. Toplum en güzel ziynetlerinin birinden olacak."

Eugène merdivene doğru koştu.

Sylvie, "Hey, Mösyö Eugène! Hanım sizi çağırıyor!" diye bağırdı.

Madam Vauquer, Eugène'e "Bayım," dedi, "Mösyö Goriot ile siz şubatın on beşinde gidecektiniz. Ayın on beşini üç gün geçti, bugün ayın on sekizi. Hem kendiniz, hem de onun için bana bir aylık kira ödemeniz gerekir ama, Goriot Baba'ya kefil olursanız mesele kalmaz."

"Neden? Güveniniz yok mu?"

"Ne güveni! Adamcağız kendinde değilmiş. Ya ölürse? Kızları bana beş para vermez. Bütün pılısı pırtısı da on frank etmez. Son sofra takımlarını bu sabah aldı götürdü. Neden, bilmem. Delikanlılar gibi giyinmişti. Tanrı günah yazmasın ama, allık bile sürmüştü bence. Gözüme pek gençleşmiş göründü."

Eugène, dehşetten ürpererek "Hepsine ben kefilim," dedi.

Goriot Baba'nın odasına çıktı. İhtiyar, yatağında bitkin yatıyordu. Bianchon da yanındaydı.

"Günaydın, Baba!" dedi Eugène.

Adamcağız hafifçe gülümsedi. Donuk gözlerini ona çevirerek "Kızım nasıl?" diye sordu.

"İyi. Ya siz?"

"Fena değil."

Bianchon, Eugène'i odanın bir köşesine sürükleyerek: "Yorma," dedi.

"Durumu nasıl?"

"Ancak bir mucizeyle kurtulabilir. Kan hücumu başladı. Hardal lapası koyduk. Bereket versin, kokluyor; hardal da etkisini gösterdi."

"Kaldırılıp götürülebilir mi?"

"İmkânsız. Olduğu yerde kalmalı; hiç kıpırdamamalı, heyecanlanmamalı."

Eugène, "Benim iyi yürekli Bianchon'um," dedi, "ikimiz ona bakacağız, değil mi?"

"Çalıştığım hastanenin başhekimini biraz önce getirttim."

"E, ne dedi?"

"Fikrini yarın akşam söyleyecek. Hastanedeki muayenelerden sonra geleceğine söz verdi. Ne yazık ki bu bitkin adamcağız bu sabah bir ihtiyatsızlık etti. Nedenini de bir türlü açıklamak istemiyor. Katır gibi inatçı. Bunun sözünü edince işitmemiş gibi yapıyor, karşılık vermemek için uyuyor; gözleri açıksa, bu sefer de inlemeye başlıyor. Sabaha karşı sokağa çıkmış, Paris'i yayan dolaşmış. Kim bilir nereye gitmiş, nesi var nesi yok hepsini alıp götürmüş. Hangi lanet ticaret işi yapmış ki kendisini bu kadar yormuş. Kızlarından biri gelmiş..."

Eugène, "Kontes mi acaba?" dedi. "Uzun boylu, esmer, fıldır fıldır badem gözlü, güzel ayaklı, kıvrak bir kadın?"

"Evet."

"Beni Goriot Baba ile biraz yalnız bırak. Ben itiraf ettiririm, bana söyler."

"Bu arada ben de gidip yemek yiyeyim. Yalnız, sakın heyecanlandırma. Biraz umudumuz var yine de."

"Yüreğin rahat olsun."

İkisi yalnız kalınca, Goriot Baba, "Yarın çok eğlenecekler," dedi. "Büyük bir baloya gidecekler."

"Bu sabah ne yaptınız da, Babacığım, şimdi böyle yataklara düşecek kadar hastalandınız?"

"Hiçbir şey."

Eugène, "Anastasie geldi mi?" diye sordu.

Goriot Baba, "Evet," diye karşılık verdi.

"Hadi, benden hiçbir şey saklamayın! Ne istedi yine sizden?"

Goriot Baba, konuşmak için bütün gücünü toplayarak: "Ah! Yavrum, sorma!" dedi. "Pek bahtsızdı! Elmas meselesinden beri, beş parası yokmuş. Bu balo için lame bir elbise ısmarlamış, mücevher gibi yakışıyormuş kendisine. Hayin terzisi elbiseyi veresiye yapmak istememiş Nasie'nin oda hizmetçisi vermiş bin frangı. Zavallı Nasie, bu kadar düşsün! Yüreğim parçalandı. Gelgelelim, hizmetçi kız, o Restaud olacak herifin Nasie'ye hiçbir güveni kalmadığını görünce, parasını kaybetmekten korkmuş, terzi kadınla anlaşmış, bin lirası kendisine geri verilmeden elbiseyi vermesin diye. Balo yarın, elbise hazır, Nasie umutsuzluk içinde. Rehine koymak için benden sofra takımlarını istedi. Kocası satıldığı söylenen elmaslarını bütün Paris'e göstermesi için kızımın bu baloya gitmesini istemiş. Kızcağız o canavara: 'Bin frank borcum var, verin!' diyebilir mi? Diyemez. Ben bunu anladım. Delphine bu baloya son derece güzel bir tuvaletle gidecek. Anastasie ondan aşağı kalmamalı. Hem sonra, zavallı kızım iki gözü iki çeşme ağladı. Dün on iki bin frangım olmayışından o kadar utandım ki! Bu hayatımı düzeltmek için sefil hayatımdan son kalanı da çaresiz verecektim. Görüyorsun ya, her şeye dayanacak gücüm varmış. Ama, bu son para yokluğu yüreğimi paramparça etti. Oh! Hiç gerisini düşünmedim giyindim kuşandım, sofra takımlarıyla halkaları altı yüz franga sattım. Sonra ömür boyunca gelirimi

bir yıllığına dört yüz frank karşılığında Gobseck Baba'ya rehine koydum. Ne çıkar! Peynir ekmek yeyiveririm. Gençken bu kadarla doyardım, şimdi de doyarım. Nasie'm güzel bir gece geçirmiş olur ya! Zarif, şık olacak. Bin frank yastığının altında. Zavallı Nasie'yi sevindirecek bir şeyin başımın altında olması bana sıcaklık veriyor. Böyle olunca o kötü Victoire'ı* da kapı dışarı eder artık. Hizmetçilerin efendilerine güveni olmasın... görülmüş, duyulmuş şey mi bu? Yarına iyileşirim. Nasie saat onda gelecek. Kızlarının beni hasta sanmalarını istemiyorum. Baloya gitmez, gelip bana bakmaya kalkarlar. Nasie beni, yarın, çocuğuymuşum gibi öpecek, okşamaları iyi edecek. Nasıl olsa eczacıya bin frank vermeyecek miydim? Bu parayı her derde devaya, Nasie'me veririm, daha iyi. Sefaletin içinde onu avutmuş olurum. Hiç olmazsa kendine ömür boyunca gelir bağlama hatasından da böylelikle kurtulmuş olurum. Kız uçurumun dibinde, onu oradan çekip çıkaracak gücüm yok artık. Ah! Yine ticarete başlasam, Odessa'ya buğday almaya giderdim. Buğday orada bizdekinden üç kat ucuzdur. Zahirenin memlekete ham olarak sokulması yasak ama, buğdaydan yapılmış şeyleri yasak etmek kanunları yapan babacan adamların akıllarına gelmemiştir. Ha! ha! Bu sabah geldi bu aklıma. Nişasta işinde öyle büyük bir kazanç var ki!"

Eugène, ihtiyara bakarak "Çıldırmış!" diye haykırdı. "Hadi, dinlenin, konuşmayın."

Bianchon gelince, Eugène, yemek yemek için aşağıya indi. Sonra ikisi nöbetleşe hastanın başında bekledi; biri hekimlik kitapları okumakla, ötekisi de annesine, kız kardeşlerine mektup yazmakla geceyi geçirdiler. Ertesi gün hastada görülen belirtiler, Bianchon'un dediğine bakılırsa, iyiye doğru gitmeye yüz tuttu ama, yine sürekli bakım gerektiriyor-

(*) Yazarın bir dalgınlığı. Daha önce Restaud Kontesi'nin oda hizmetçisinin adını Constance olarak göstermişti – ç.n.

du. Bu da ancak iki öğrencisinin elinden gelebilirdi. Bunların hikâyesini anlatmak için devrin yüz kızartıcı laf ebeliğine başvurmak elimizden gelmez. Adamcağızın zayıflamış vücuduna sülük yapıştırır gibi lapalar koydu, ayaklarına sıcak su banyosu yapıldı, daha birtakım hekimlik gereklerine başvuruldu. Bütün bu yararlıklar için iki gencin gücü, fedakârlığı gerekiyordu. Restaud Kontesi gelmedi, parayı aldırmak için birini gönderdi.

Goriot Baba, "Kendisi gelecek sanmıştım ama, gelmediği de iyi oldu, meraklanacaktı," dedi. Bu olaydan mutlu görünüyordu.

Akşam saat yedi sularında Thérèse, Delphine'in bir mektubunu getirdi. Barones Eugène'e şunları yazıyordu:

> Ne yapıyorsun dostum sen allahaşkına? Daha sevildiğimi anlamadan ihmal mi edileceğim? O kalpten kalbe dökülen sırlarda bana, duyguların ne kadar incelikleri olduğunu görerek, her zaman sadık kalacakların güzel ruhunu gösterdin. Musa'nın* duasını dinlerken dediğin gibi "kimisi için ayrı notadır bu, kimisi içinse müziğin sonsuzluğu." Düşün ki, Beauséant Vikontesi'nin balosuna gitmek için bu akşam seni bekliyorum. Ajuda Markisi'nin evlilik sözleşmesi bu sabah sarayda imzalandı. Zavallı Vikontes de bunu ancak saat on ikide öğrendi. İdam günü halkın Grève Meydanı'na dolması gibi bütün Paris onun evine akın edecek. Bu kadının duyduğu acıyı gizleyip gizleyemeyeceğini, bu acıdan ölüp ölmeyeceğini görmeye gitmek ne korkunç, değil mi? Dostum, onun evine daha önce gitmiş olsaydım şimdi gitmezdim ama, gitmezsem bir daha beni evine almaz, bütün emeklerim boşa gider. Benim durumum ötekilerin durumundan pek farklı; aslında oraya senin için gidi-

(*) Mose in Egito (Musa Mısır'da) Rossini'nin 1822'de Paris'te oynanan bir operası – ç.n.

yorum. Bekliyorum, iki saat içinde yanımda olmazsan, bu hayinliğini bağışlar mıyım, bağışlamaz mıyım, bilmiyorum.

Eugène eline kalemi aldı, şu karşılığı yazdı:

Babanın yaşayıp yaşamayacağını öğrenmek için hekimin gelmesini bekliyorum; ölüm halinde. Kararı sana getireceğim. Allah vere de "ölecektir" kararı olmasa. Bu durumda baloya gidip gidemeyeceğine kendin karar verirsin. Binlerce sevgi.

Hekim saat sekiz buçukta geldi. Yüreğe su serpen bir şey söylemedi ama, ölüm pek kesin, yakın değiliniş. Hastanın hayatı da, akıl muhakeme durumu da hastalığın bir iyiye, bir kötüye doğru gitmesine bağlıymış.

"Bin an önce ölsün, daha iyi."

Hekimin son sözleri bu oldu.

Eugène, Goriot Baba'yı Bianchon'a bıraktı, kara haberi Nucingen Baronesi'ne götürmeye gitti. Hâlâ aile ödevlerine değer veren mantığına göre, bu kara haber her türlü sevinci unutturmalıydı.

Eugène odadan çıkarken, dalgın görünen, gene de yatağında doğrulan Goriot Baba, "Söyleyin, bana bakmasın, eğlensin!" diye bağırdı.

Delikanlı Delphine'in karşısına pek üzüntülü çıktı. Onu saçını yapmış, ayakkabılarını giymiş buldu. Balo elbisesini daha giymemişti ama, tablolarını tamamlamak için ressamların son fırça darbeleri gibi, son hazırlıklar da tablonun zeminini hazırlamaktan daha çok vakit aldı.

Delphine, "Ne! Giyinmemişsin!" diye haykırdı.

Eugène, "Delphine, baban..." dedi.

Barones, "Yine mi babam!" diye haykırarak onun sözünü kesti. "Babama karşı olan ödevlerimi bana öğretmeye kalkma! Yıllardan beri babamı tanırım ben. Hiç laf istemem, Eu-

gène, seni ancak hazırlığını bitirdikten sonra dinleyebilirim. Thérèse senin evde her şeyi hazırladı. Arabam kapıda. Git, giyin, gel. Baloya giderken konuşuruz babamı. Erken gitmek gerek; araba kuyruğuna kalmayalım. O zaman saat on birde içeri girebilirsek ne mutlu bize!"

Eugène, yine "Delphine..." dedi.

Barones gerdanlığını almak için koşarken "Hadi, git! Fazla laf istemem!" dedi.

Eugène bu kibarca "baba öldürme" işinden dehşete kapılmıştı.

Thérèse onu iterek "Hadi, gitsenize, beyefendi!" dedi. "Hanımefendiyi kızdıracaksınız."

Eugène, en tasalı, en cesaret kırıcı düşünceler içinde, giyinmeye gitti. Kibar âlemini bir çamur deryası halinde görüyordu. Elini veren kolunu alamazdı. "Burada en bayağı suçlar işleniyor!" diye söylendi. Vautrin, büyük adam, toplumun üç büyük ifadesini görmüştü: Boyun eğme, dövüş, ayaklanma. Eugène düşündü: Aile, kibar âlemi, Vautrin. Hayır, hiçbir tarafı tutmaya cesareti yoktu. Boyun eğme can sıkıcı, ayaklanma imkânsız, dövüş ise sonu belirsiz. Düşünceleri onu yine aile ocağına götürdü. Bu duru hayatın saf heyecanları aklına geldi. Bu sevdiği insanlar arasında geçirdiği günleri hatırladı. Aile ocağının tabiî kanunlarına uymakla bu sevimli yaratıklar onda tam, sürekli, tasasız mutluluğu bulmuşlardı. Bu iyi düşüncelerine rağmen, bu temiz ruhların inancını, kendisine aşk adına erdemli olmayı buyurmak suretiyle, gelip Delphine'e itiraf etmeye cesaret edemedi. Yeni başlayan eğitimi meyvelerini vermişti. Daha şimdiden bencilce seviyordu. İnce zekâsı, Delphine'in nasıl bir kalbi olduğuna inanmasına imkân vermişti: Baloya gideceğim diye, babasının ölüsünü çiğneyebilirdi o. Eugène bunu sezmişti ama, ne akıl vermeye gücü vardı, ne onun hoşuna gitmeme cesareti, ne de onu yüzüstü bırakmak yürekliliği. "Bu durumda

haklı çıkmamı hiçbir zaman bağışlamayacaktır," dedi kendi kendine. Sonra hekimin sözlerini yorumladı. Goriot Baba'nın hiç de sandığı kadar ağır hasta olmadığını düşünmek hoşuna gitti. Sonunda Delphine'i haklı çıkarmak için yürütmediği muhakeme kalmadı: Genç kadın babasının ne durumda olduğunu bilmiyordu. Görmeye gitse bile, adamcağız kendisi onu yine baloya gönderecekti. Amansız toplumsal kanun, aile içindeki yaradılış farkından çıkar, durum ayrılığından gelme sayısız değişikliklerle hoş görülen açık suçu, çoğu zaman, bulduğu yerde mahkûm eder. Eugène, kendini aldatmak istiyordu. Sevgilisine vicdanını kurban etmeye hazırdı. İki gündür hayatında her şey değişmişti. Kadın bu hayatı altüst etmiş, aileyi soldurmuş, her şeyi kendi çıkarı uğruna talan etmişti. Eugène'le Delphine, birbirlerine en tatlı zevkleri tattırmak için, istenilen koşullar içinde karşılaşmışlardı. Onların kamçılanmış ihtiraslarını başkalarında ihtirası öldüren şey – birbirlerine kavuşma– büyütmüştü. Eugène, bu kadını elde edince, o zamana kadar can attığı kadının yalnız bu kadın olduğunu, onu ancak mutluluğun ertesi günü sevdiğini anladı. Aşk belki de zevke karşı duyulan minnettarlıktan başka bir şey değildir. Alçak olsun, yüce olsun, bu kadına, çeyiz olarak getirdiği şehvetlerden ötürü, ondan aldığı bütün zevklerden ötürü tapıyordu. Nasıl ki Delphine de onu Tantalos'un* açlığını gidermeye, ya da kuruyan boğazının susuzluğunu dindirmeye gelecek meleği seveceği gibi seviyordu.

Eugène balo kılığıyla dönünce, Delphine, "Anlat bakalım, babam nasıl," dedi.

"Son derece kötü. Bana sevginin bir belgesini vermek istiyorsan gel, koşa koşa onu görmeye gidelim."

"Peki, olur. Ama balodan sonra. Eugène'ciğim, n'olur bana ahlak dersi verme! Hadi, gel."

(*) Efsaneye göre Lidya Kralı Tantalos işlediği bir suçtan dolayı, tanrıların gazabına uğramış: Hangi yiyeceğe, hangi suya el atsa elinden kaçıyordu – ç.n.

Yola koyuldular. Yolun bir bölümü boyunca Eugène hep sustu.

Delphine, "N'en var, kuzum?" diye sordu.

Eugène, "Babanın can çekiştiğini görür gibi oluyorum," diye, öfkeli bir şekilde karşılık verdi.

Sonra, genç yaşın sıcak söylevciliğiyle coştu, kedini benliğe kaptıran Anastasie'nin yaptığı canavarca hareketi, babanın son fedakârlığının öldürücü bir buhrana nasıl yol açtığını, Anastasie'nin lame elbiselerinin nelere mal olduğunu anlatmaya başladı. Delphine ağlıyordu. "Çirkinleşeceğim," diye düşününce, gözyaşları kurudu.

"Babama kendim bakacağım, başının ucundan ayrılmayacağım," dedi.

Eugène, "Tamam! Ben de seni böyle görmek istiyordum işte!" diye haykırdı.

Beş yüz arabanın fenerleri Beauséant Konağı'nın çevresini aydınlatıyordu. Donanmış kapının iki yanında atlı bir asker caka satıyordu. Yüksek tabaka öyle akın ediyor, bu büyük kadını düşüşü anında görmek için herkes öylesine acele ediyordu ki, Delphine'le Eugène oraya vardıklarında konağın zemin katındaki daireler çoktan dolmuştu. 14. Louis'nin büyük prensesin dairesini, onun sevgilisinin elinden aldığı bu daireye bütün saray halkının dolduğu günden beri hiçbir gönül felaketi Beauséant Kontesi'nin felaketi kadar gürültü koparmamıştı. Bu durumda, yarı kral sülâlesi Burgonya hânedanının bu son kızı, acılarının üstesinden gelmiş göründü, bencilliklerini ancak ihtirasının zaferine yardım etmeleri için kabullendiği kibar âlemine son dakikasına kadar egemen oldu. Paris'in en güzel kadınları tuvaletleriyle, gülümsemeleriyle salonları canlandırıyorlardı. Sarayın eski seçkin insanları, elçiler, bakanlar, göğüsleri nişanlarla, madalyalarla, türlü renkte kordonlarla süslü her soydan ünlü kimseler Vikontes'in çevresinde dört dönüyorlardı. Orkestra, kraliçe-

sinin gözünde bir çöl olan bu sarayın yaldızlı duvarlarında müziğin nağmelerini inletiyordu. Beauséant Vikontesi, sözde dostlarını kabul etmek için, birinci salonun önünde ayakta duruyordu. Beyazlar giymişti. Saçlarında, örgülerden başka süs yoktu. Sakin görünüyordu.

Halinde ne acı, ne büyüklük taslama, ne de yalancı sevinç belirtisi vardı. Ruhundakileri kimse okuyamazdı. Mermerden bir Niobe* derdiniz. Yakın dostlarına karşı gülümsemesinden kimi vakit alaycıydı ama, herkese hep o eski haliyle göründü. Mutluluğun ışıklarıyla aydınlandığı günlerdeki kişiliğini o kadar iyi ifade etti ki en duygusuz olanlar bile kendisine hayran oldular; tıpkı genç Romalıların can verirken bile gülümsemesini bilen gladyatörü alkışlayışı gibi.

Kibar âlemi, hükümdarlarından biriyle vedalaşmak için süslenip püslenmiş gibiydi.

Vikontes, Eugène'e "Gelmeyeceksiniz, diye ödüm kopmuştu," dedi.

Delikanlı bu sözü bir sitem olarak kabul edip "En sona kalmak için geç geldim, efendim," dedi.

Vikontes, onun elini tutarak "Pekâlâ," dedi. "Burada güvenebileceğim tek insan belki sizsiniz, dostum. Bütün ömrünüzce sevebileceğiniz bir kadını sevin, onu sakın yüzüstü bırakmayın."

Koluna girdi. Onu oyun salonunda bir kanepeye götürdü.

"Marki'nin evine gideceksiniz," dedi. "Uşağım sizi oraya kadar götürecek. Mektubumu Marki'nin kendisine verirsiniz. Ondan mektuplarımı istiyorum, hepsini size verecek. Vereceğini umarım. Mektuplarımı alırsanız, doğru benim odaya çıkın, orada olduğunuzu bana haber verirler."

En iyi dostu Langeais Düşesi'ni karşılamak üzere kalktı.

(*) Efsaneye göre, Frigya Kraliçesi Niobe, ancak iki çocuğu var diye Leto ile alay edince, Leto'nun çocukları Apollon'la Artemis kraliçeyi öldürdüler; Tanrılar Tanrısı da Niobe'yi ağlayan bir mermer heykel yaptı – ç.n.

Eugène, Rochefide Konağı'na gelince, Ajuda Markisi'ni sordurttu. Buldu. Marki akşamı orada geçirecekti. Eugène'i aldı, evine götürdü, kendisine bir kutu verdi.

"Mektupların hepsi içinde," dedi. Gerek balo olayı, Vikontes hakkında sorular sormak, gerekse evliliğin daha şimdiden kendisine umutsuzluk verdiğini –nitekim sonraları öyle oldu– itiraf etmek için Eugène'e bir şeyler söylemek istedi ama, gözlerinde bir şimşek parladı, en soylu duyguları üzerindeki sırrını saklamakta, insanı üzecek bir cesaret gösterdi. "Kendisine hiç benim sözümü etmeyin, sevgili dostum," dedi. Eugène'in elini sevgi dolu, tasalı bir hareketle sıktı, gitmesini işaret etti. Eugène, Beauséant Konağı'na döndü. Kendisini Vikontes'in odasına aldılar. Orada, yol hazırlıkları yapılmış olduğunu gördü. Ateşin karşısına oturdu. Sedir ağacından yapılmış çekmeceye baktı. Derin bir düşünceye daldı. Onun için, Beauséant Vikontesi "İlyada Destanı"ndaki tanrıçalar çapında bir kadındı.

Vikontes içeri girip elini Eugène'in omzuna koyarak "O! Dostum!" dedi.

Yaşarmış gözlerini yukarı kaldırmıştı; bir eli titriyordu, bir eli havaya doğru kalkmıştı. Hemen kutuyu aldı, ateşe attı, yanışını seyretti.

"Dans ediyorlar! Hepsi tam vaktinde geldi. Ölüm ise geç gelecek." Bir şeyler söylemeye hazırlanan Eugène'in dudağına parmağını koyarak "Sus, dostum!" dedi. "Bir daha ne Paris'in ne de kibar âleminin yüzünü göreceğim. Gidip Normandiya'nın en uzak bir yerine gömülmek için yarın sabah saat beşte yola çıkacağım. Öğleden sonra saat üçten beri hazırlık yapmak, sözleşmeler imzalamak, işlerimi görmekle uğraştım. Kimseyi gönderememiştim. Onun..." Durdu. "Orada olacağı muhakkaktı." Acıdan bitkin düşmüş gibi yine durdu. "Böyle anlarda her şey insana acı kaynağı oluyor. Birtakım sözler söylemek de imkânsız." Yine durdu. Son-

ra "Neyse," diye yeniden devam etti. "Bu son hizmet için bu akşam size güvenmiştim. Dostluğumun bir belgesini vermek istiyordum. Değerlere pek az rastlanan bu çevre içinde bana iyi, soylu, saf görünen siz, sık sık aklıma geleceksiniz. Sizin de ara sıra beni düşünmenizi isterim." Çevresine bir göz gezdirdi. "Bakın, bütün eldivenlerimi koyduğum kutu. Baloya, tiyatroya gitmeden önce bunun içinden her eldiven alışımda kendimi güzel bulurdum, çünkü mutluydum. Ancak birtakım düşüncelerimi koymak için bu çekmeceye elimi dokundururdum. Onda çok şeyler var benden. Bugün artık var olmayan bütün bir Beauséant Vikontesi var. Bu çekmeceyi kabul edin. Artois Sokağı'na kadar ben gönderirim. Nucingen Baronesi bu akşam çok iyi. Onu çok sevin. Bir daha görüşemezsek, dostum, bana iyi davranan size iyi şeyler dileyeceğime güvenin. Aşağıya inelim. Ağladım sanmalarını istemem. Önümde sonu gelmeyecek yıllar var. Tek başıma olacağım. Kimse gözyaşlarının hesabını sormayacak. Bu odaya bir defa daha bakayım." Durdu, bir ara gözlerini eliyle kapadıktan sonra sildi, soğuk suyla ıslattı, delikanlının koluna girdi.

"Yürüyelim," dedi.

Eugène böylesine yüce bir biçimde dizgine vurulmuş bu acıya değinmekten duyduğu şiddetli heyecanı ömründe duymamıştı. Salona girince Vikontes'le oradan oraya dolaştı. Bu zarif kadının son, nazik ilgisiydi bu. İki kardeş –Restaud Kontesi ile Nucingen Baronesi– hemen gözüne ilişti. Kontes takıp takıştırdığı elmaslar içinde haşmet saçıyordu ama, bu kendisini yakıyordu; bunları son defa takıyordu çünkü. Gururu, aşkı ne kadar güçlü olursa olsun, kocasıyla pek göz göze gelemiyordu. Bu görünüş Eugène'in tasalarını hafifletecek gibi değildi. Çünkü tam o sırada, iki kız kardeşin elmasları altında, Goriot Baba'nın ölü gibi uzandığı köpek yatağını gördü. Vikontes onun bu tasalı haline aldanarak kolunu çekti.

"Hadi, sizi eğlencenizden etmeyeyim," dedi.

Delphine hemen Eugène'i yanına çağırdı. Genç kadın yaptığı etkiden mutlu, kabul edeceğini umduğu bu kibar âlemden derlenmiş saygıları delikanlının ayaklarına sermeye can atıyordu.

"Nasie'yi nasıl buluyorsunuz?" diye sordu.

Eugène "Babasının ölümünü bile rehine koymuştur," dedi.

Sabahın dördüne doğru salonların kalabalığı hafifletmişti. Artık müzik de işitilmez olmuştu. Langeais Düşesi ile Eugène, büyük salonda yalnız kaldılar. Vikontes, "Bu yaşta kendini hapsederek hata ediyorsun, sevgilim... bizimle kal," sözünü tekrarlayarak yatmaya giden kocasıyla vedalaştı, salona geldi. Orada yalnız Eugène'le karşılaşacağını sanıyordu. Düşesi görünce, şaşırdığını belli etmekten kendini alamadı.

Düşes "Kararını sezmişti, Clara," dedi. "Bir daha geri dönmemek üzere gidiyorsun ama, beni dinlemeden, ikimiz anlaşmadan gidemezsin." Arkadaşının koluna girdi, onu bitişik salona götürdü. Orada yaşlı gözleriyle bakarak, onu kolları arasında sıktı, yanaklarından öptü.

"Senden soğuk bir şekilde ayrılmak istemem, şekerim. Bu benim için çok büyük bir azap olur. Kendine ne kadar güveniyorsan bana da o kadar güvenebilirsin. Bu akşam pek harikuladeydin. Sana karşı kusur işledim, her zaman iyi davranamadım, bağışla beni, canım. Seni yaralayan her hareketimi çirkin buluyorum. Söylediklerimi geri almak isterdim. Ruhlarımızı aynı acı birleştirdi. Hangimiz daha bahtsızız bilemem. Bu baloda seni gören bir daha hiç unutmayacaktır. Clara, nereye gidiyorsun?"

Vikontes "Normandiya'ya, Courcelles'e. Tanrı beni bu dünyadan çekip alacağı güne kadar seni seveceğim, sana dua edeceğim," dedi. Sonra, Eugène'in kendisini beklediğini düşünerek, heyecanlı bir sesle delikanlıya doğru döndü.

"Buyrun, Mösyö Rastignac," dedi.

Eugène Rastignac, diz çöktü, Vikontes'in elini tuttu, öptü.

Beauséant Vikontesi, Langeais Düşesi'ne "Hoşçakal, Antoinette! Mutlu ol," dedi. Sonra Eugène'e döndü, "Size gelince, siz mutlusunuz; gençsiniz, bir şeylere inanabilirsiniz. Bu kibar âleminden ayrılacağım sırada talihli ölüler, rahibeler gibi yürekten gelen heyecanlarla karşılaştım."

Eugène, Beauséant Vikontesi'nin yolcu arabasına bindiğini gördükten, halktan birtakım şakşakçıların inandırmak istedikleri gibi, en yüksek kimselerin de akıl kanunları dışında olmadıklarını, tasasız yaşadıklarını ispatlayan gözyaşlarıyla ıslanmış son vedalaşma öpücüğünü de aldıktan sonra, saat beşe doğru ayrıldı. Rutubetli, soğuk bir havada yaya olarak döndü.

Eugène, komşusunun odasına girdiği zaman Bianchon: "Zavallı Goriot Baba'yı kurtaramayacağız," dedi.

Eugène, uyuyan ihtiyara baktıktan sonra "Dostum," dedi, "git, isteklerine çizdiğin alçak kaderin peşinden yürü. Ben cehennemin içindeyim; içinde de kalmalıyım. Kibar âlemi için ne kadar kötü söylerlerse inan! Bu âlemin altınla, değerli taşlarlar örtülü dehşetini hiçbir Juvénal* tasvir edemez."

Bianchon, ertesi gün saat ikiye doğru Eugène'i uyandırdı. Kendisi sokağa çıkmak üzere olduğundan, durumu sabahleyin çok kötüleşen Goriot Baba'ya bakmasını ondan rica etti.

"Adamcağızın iki günlük ömrü bile yok, bakarsın altı saat de yaşamaz," diyordu. "Öyle de olsa hastalıkla savaşmaktan vazgeçemeyiz. Kendisine masraflı bakımlar gerekecek. İyi hastabakıcılık ediyoruz ama, bende hiç para yok; Goriot Baba'nın da, ceplerini karıştırdım, dolaplarını karıştırdım: Zırnık yok! Daha kendindeyken sordum, beş parası olmadığını söyledi. Sende ne kadar var?"

(*) Latin şairi Juvénal (60-140) çağının kötülüklerini güçlü taşlamalarla anlatmıştır – ç.n.

Eugène, "Yirmi frank var ama, kumar oynar kazanırım," dedi.

"Kaybedersen?"

"Damatlarından, kızlarından para isterim."

Bianchon, "Ya vermezlerse?" dedi. "Şu sırada paradan daha önemlisi, ayaklarından kalçalarına kadar her yerine hardal lapası koymak. Bağırırsa, umut var demektir. Nasıl yapılacağını biliyorsun. Christophe da sana yardım eder ya. Ben eczacıya uğrayayım, "Alacağımız ilaçların parasını sonra ödeyeceğiz," diyeyim. Ne yazık ki zavallı adamı bizim hastaneye kaldıramıyoruz. Orada daha iyi bakılırdı. Hadi, içeride otur, ben gelinceye kadar başından ayrılma."

İhtiyarın yattığı odaya girdiler. Eugène bu buruşmuş, bembeyaz, çökmüş yüzdeki değişiklikten ürktü. Yatağın üstüne eğilerek "Nasılsın, Baba?" dedi.

Goriot fersiz gözlerini ona doğru kaldırdı, çok dikkatle baktı. Tanımadı. Delikanlı bu görünüme dayanamadı. Gözleri yaşardı.

"Bianchon, pencerelere perde gersek mi ki?"

"İstemez. Hava değişmeleri ona dokunmaz artık. Isınsa da bir, üşüse de. Yalnız, ilaç kaynatmak, birçok şeyi hazırlamak için bize ateş lazım. Tahta parçaları göndereyim, odun buluncaya kadar işimizi görür. Dün ve bu gece senin odunlarını, ihtiyarın çalı çırpısını yaktım. Hava rutubetliydi, duvarlardan sular sızıyordu. Odayı güç ısıttım. Christophe da süpürdü. Tam bir ahır burası. O kadar pis kokuyordu ki ardıç kökü yaktım."

Eugène, "Olur şey değil!" dedi. "Kızları hâlâ görünmedi."

Bianchon, "Dinle, içecek bir şey isterse bundan verirsin," dedi, beyaz büyük bir kâseyi gösterdi. "Şikâyet ederse, karnı sıcaksa, sertse, Christophe'un yardımıyla, lavman yaparsın. Nasıl yapacağını biliyorsun. Olur a, büyük bir heyecana kapılır belki, çok konuşur, az buçuk delilik belirtileri göste-

rirse, bırak kendi haline. Kötüye doğru bir gidiş demek değildir ama, Christophe'u Cochin Hastanesi'ne gönderirsin. Bizim hekim arkadaş, ya da ben gelir, Japon yakısı koyarım. Bu sabah sen uyurken, hekim Gall'in bir öğrencisi, Memleket Hastanesi'nin başhekimi, bizim hastanenin başhekimi hep birlikte büyük bir konsültasyon yaptık. Bu baylar hastada merak verici belirtiler gördüklerini sanıyorlar. Oldukça önemli birçok bilimsel noktada aydınlanmamız için hastalığın gelişmelerini izleyeceğiz. Bu baylardan birinin dediğine göre, sulu kanın basıncı bir uzuvda, öteki uzuvdakinden daha çok olursa, bunun birtakım özel sonuçları olurmuş. İhtiyar konuşacak olursa, sözlerinin ne gibi düşüncelerle ilgili olduğunu anlamamız için kendisini çok iyi dinle: Hatıralarını mı yokluyor, derin muhakemeler mi yapıyor, yargılar, mı veriyor, maddi şeyler mi, duygularla mı uğraşıyor, hesaplar mı yapıyor, geçmişe mi dönüyor, doğru bir rapor vermeye çalış bize. Bu düşüncelerin hepsi birden de gelebilir kafasına. O zaman hasta, şu sırada olduğu gibi, bilincini kaybederek ölür. Bu tür hastalıklar acayipliklerle doludur!" Bianchon burada başının arka yanını gösterdi. "Şişkinlik buradan patlarsa, tuhaf birtakım olaylar olabilir. Beyin birtakım yetilerine yeniden kavuşur, ölüm gecikir, kan sulanmaları beyinden uzaklaşıp başka yönlere doğru gidebilir. Bu da ancak otopsiyle anlaşılır. İyileşmez hastalar koğuşunda sarsak bir ihtiyar var, onda sulu kan omuriliğe yayılıyor, adamcağız korkunç bir şekilde acı çekiyor ama yaşıyor."

Goriot Baba Eugène'i tanımıştı.

"İyi eğlendiler mi?" diye sordu.

Bianchon, "Ah! Aklı fikri hep kızlarında," dedi. "Bu gece bana belki yüz kez 'Dans ediyorlar... Elbisesi üzerinde,' dedi durdu. Kızlarını adlarıyla çağırıyordu. "Delphine... Delphine... Nasie..." diye diye valla beni ağlattı. Namusum hakkı için, iki gözüm iki çeşme ağlayacağım geliyordu."

İhtiyar, "Delphine burada değil mi?" diye sordu. "Geleceğini biliyordum." Yuvar yuvar gözleriyle duvarlara, kapıya çılgıncasına bakıyordu.

Bianchon, "Aşağıya ineyim, Sylvie'ye hardal lapası hazırlamasını söyleyeyim," dedi. "Tam zamanı."

Eugène ihtiyarın yanında yalnız kaldı. Yatağın ayak ucunda oturmuş, bakınca insana ürküntü, acı veren bu başa gözlerini dikmişti.

"Beauséant Vikontesi kaçıyor, bu ölüyor," diyordu. "İyi insanlar uzun zaman dünyada kalamazlar. Gerçekten de büyük duygular bu bayağı küçük, yüzeysel toplumla nasıl bağdaşabilir?"

O geceki balo gözünün önüne geldi. Bu ölüm döşeğiyle ne zıtlık! Bianchon yine birden göründü.

"Bana bak, Eugène. Biraz önce bizim başhekimi gördüm. Hemen koşa koşa döndüm. Muhakemesi yerine gelir konuşursa, ensesinden beline kadar hardal lapası koy, bizi çağırt."

Eugène, "Ah, sevgili Bianchon!" dedi.

Hekimlik öğrencisi, dine yeni girmiş bir kimsenin büyük heyecanıyla "A, elbette..." dedi. "Bilimsel bir olay söz konusu."

Eugène, "Desene ki," dedi, "bu zavallı ihtiyara sevdiği için bakan bir ben varım."

Bianchon, "Bu sabah beni görseydin, bu sözü söylemezdin," dedi. Eugène'in sözünden alınmamıştı. "Hekimlerin gözü yalnız hastalığı görür. Ben hastayı da görürüm, oğlum!"

Bianchon, Eugène'i ihtiyarla yalnız, patlak vermesi yakın bir buhranın korkusu içinde bırakarak çıkıp gitti.

Goriot Baba bir ara yine Eugène'i tanıdı. "Ah! Sen misin, sevgili yavrum?" dedi.

Eugène, "İyisiniz ya?" diye elini tutarak sordu.

"Evet. Başım bir mengeneyle sıkılıyor gibiydi ama, biraz hafifledi. Kızlarımı gördün mü? Neredeyse gelirler. Has-

ta olduğumu öğrenince koşa koşa gelirler. Jussienne Sokağı'ndayken bana nasıl bakmışlardı! Ah, odam onları oturtacak kadar temiz olsaydı! Bir delikanlı var, bütün çalı çırpıyı yaktı."

Eugène, "Christophe'un sesini duyuyorum," dedi. "Delikanlının gönderdiği odunları yukarı çıkarıyor."

"İyi ama, odunun parasını kim verecek? Benim beş param yok ki. Hepsini verdim yavrum, hepsini. Dilenecek haldeyim. Laine elbise güzel miydi bari?.. Ah, nasıl canım acıyor! Sağol, Christophe. Tanrı sana armağanını verecektir, oğlum. Benim verecek bir şeyim yok artık."

Eugène, uşağın kulağına "Sylvie ile sana bahşiş vereceğim," dedi.

"Kızlarım geleceklerini söylediler sana, değil mi? Christophe, hadi bir daha git –yüz metelik veririm sana– iyi olmadığımı, onları öpmek istediğimi, ölmeden bir kere daha görmek istediğimi söyle onlara. Söyle bunu ama, gözlerini korkutmadan."

Eugène'in bir işaretiyle, Christophe gitti.

İhtiyar, "Gelecekler!" diye haykırdı. "Ben onları bilirim. Ölürsem Delphine'ciğim benim yüzümden ne kadar tasalanacak! Nasie de öyle. Onları ağlatmamak için ölmeyeyim isterdim. Ölmek, benim için, Eugène'ciğim, artık onları hiç görmemek demektir. Gittiğim yerde çok canım sıkılacak. Baba için cehennem çocuksuz kalmaktır. Evlendiklerinden beri bu acının çıraklığını da geçirdim ya. Benim cennetim Jussienne Sokağı'ydı. Bana bakın: Cennete gidersem ruh olarak yeryüzüne dönüp onların çevresinde dolaşabilirmişim. Böyle dediklerini duymuştum. Doğru mu bunlar? Şu sırada Jussienne Sokağı'ndaki halleriyle gözümün önüne geliyorlar. Sabahleyin aşağı iner, 'Günaydın, babacığım!' derlerdi. Onları dizlerime oturtur, türlü oyunlar, şakalar yapardım. Beni tatlı tatlı okşarlardı. Her sabah birlikte kahvaltı eder-

dik, yemekleri birlikte yerdik. Diyeceğim, baba olarak çocuklarımın sefasını sürerdim. Jussienne Sokağı'ndayken düşünmesini bilmezlerdi daha. Dünyadan haberleri yoktu, beni çok severlerdi. Ah! Neden küçük kalmadılar sanki!.. Ah! canım acıyor... başım çekiliyor. Ah, ah! Hoşgörün beni, çocuklarım. Korkunç acılar çekiyorum. Asıl acı bu olsa gerek. Çünkü, acılara dayanmaya beni öyle alıştırdınız ki! Ah! Elleri ellerimde olsaydı, hiç acımı duymazdım. Gelirler mi dersiniz? Bu Christophe da öyle budala ki! Keşke kendim gitseydim. Kızlarımı görecek o. Öyle ya, siz dün balodaydınız. Söylesenize, nasıldılar? Hastalığımdan hiç haberleri yoktu, değil mi? Yoksa, yavrucaklar dans etmezlerdi. Ah! Artık hasta olmak istemiyorum. Bana da çok ihtiyaçları var. Servetlerine başkaları göz koydular. Ne kocalara düştüler ya! Beni iyi edin... iyi edin beni! Ah! Canım acıyor. Ah! Ah! Görüyorsunuz ya, beni iyi etmeli, çünkü onlar para ister. Nereye gidip para kazanacağımı biliyorum. Odessa'ya, nişasta yapmaya gideceğim. Ben kurnaz bir adamımdır; milyonlar kazanacağım. Ah! Dayanılamayacak kadar acı çekiyorum!"

Goriot bir aralık sustu, acılara dayanmak için bütün gücünü topluyor gibiydi.

"Burada olsalardı, hiç sızlanmazdım," dedi. "Niye sızlanacakmışım!"

Hafif dalar gibi oldu. Bu dalışı uzun sürdü. Christophe döndü geldi. Eugène, Goriot'nun uyuduğunu sandığı için, uşağın görevini yüksek sesle anlatmasına ses çıkarmadı.

"Önce Kontes'in evine gittim, efendim kendisiyle görüşmek imkânsızmış. Kocasıyla çok önemli işleri varmış. Ben direnince, Kont kendisi geldi. Bana şöyle dedi: 'Goriot ölüyor ha? Çok iyi ediyor. Hanımla çok önemli işlerim var, bitince gelir.' Kont'un pek öfkeli bir hali vardı. Tam ben çıkacakken daha önce görmediğim bir kapıdan Kontes bekleme odasına girdi. Bana dedi ki: 'Babama söyle, Christophe,

kocamla tartışma halindeyim, ayrılamam. Çocuklarım için ölüm kalım meselesi. İşim biter bitmez gelirim.' Nucingen Baronesi'ne gelince; o da, ayrı bir hikâye. Kendisini hiç göremedim, konuşamadım. Oda hizmetçisi "Ah!" dedi. "Hanımefendi balodan beşi çeyrek geçe döndü, uyuyor. Öğleden önce uyandırırsam bana söylenir. Beni çağırınca, babasının çok hasta olduğunu söylerim. Kötü haberi ne zaman söylesen olur," dedi. Yalvardım, yakardım, kâr etmedi. Baron'la konuşayım dedim; o da sokağa çıkmış."

Eugène, "Kızlarının hiçbiri gelmeyecek," diye kendi kendine söylendi. "İkisine de mektup yazarım."

Yaşlı adam: "Hiçbiri..." diye yatağından doğrularak karşılık verdi. "İşleri var, uyuyorlar, gelemeyecekler. Ben bunu biliyordum. Çocuklarının ne olduğunu anlamak için insanın ölmesi gerekmiş meğer. Aman dostum, sakın evlenme, çocuğun falan olmasın. Sen onlara hayat veriyorsun, onlar sana ölüm. Sen onları dünyaya getiriyorsun, onlar seni dünyadan kovuyorlar. Yok, gelmeyecekler, bunu on yıldır biliyorum. Ara sıra kendi kendime söylerdim ama, bir türlü inanamazdım."

Gözlerinin kızarmış uçlarına birer damla yaş damladı, yere düşmedi.

"Ah! Zengin olsaydım, servetim elimde olsaydı, hiçbir şey koklatmasaydım, şimdi burada olurlar, öpücükleriyle ayaklarımı yalarlardı. Bir konakta otururdum. Güzel odalarım, hizmetçilerim, ocakta ateşim olsaydı, kocalarıyla, çocuklarıyla birlikte şimdi iki gözü iki çeşme ağlarlardı. Bunların hepsi olurdu. Hiçbiri yok şimdi. Para her şeyi verir. Kızları bile. Ah, param! Ner'desin? Bırakacak hazinelerim olsaydı, yaramı sararlar, bana bakarlardı. Seslerini duyar, onları görürdüm. Ah, sevgili çocuğum, bir tek çocuğum. Bu yüzüstü bırakılışımı, sefaletimi daha çok seviyorum. Çünkü bahtsız bir insan sevilirse, sevildiğine emin olabilir. Yok, yok... zen-

gin olmak isterdim; o zaman onları görürdüm. Çocuklarımı, kendimi onlara sevdiremeyecek kadar çok sevdim. Baba dediğin her zaman zengin olmalı. Huysuz atların dizginlerini nasıl elinde tutarsan, çocuklarının da dizginlerini elinde tutmalısın. Bir de kalktım, önlerinde diz çöktüm. Sefiller! On yıldır bana karşı davranışlarıyla bunun armağanını veriyorlar. Evliliklerinin ilk günlerinde nasıl başımda pervane gibi dönerlerdi, bir bilsen! Ah, cehennem acıları çekiyorum... Her birine sekiz yüz bin franga yakın para vermiştim. Bana sert davranmak kocalarının haddine mi düşmüş! 'Babacığım' aşağı, 'Babacığım' yukarı. Öyle karşılıyorlardı beni. Her zaman sofralarında yerim vardı. Diyeceğim, bana iyi gözle bakan damatlarımla birlikte yemek yiyordum. Daha birçok şeyi olan adam halim vardı. Neden bu? İşlerimin hiç sözünü etmezdim. Kızlarına sekiz yüz bin frank veren bu adam üstüne düşecek bir adamdı. Yanımda pervane gibi dönmekten geri kalmıyorlardı ama, paranın hatırı için. Dünya güzel değildir, gözlerimle gördüm. Beni arabayla tiyatroya götürüyorlardı. Gece toplantılarında istediğim kadar oturuyordum. Diyeceğim, kendilerine benim kızlarım, bana da baba diye bakıyorlardı. E, daha aklım yerinde; hiçbir şey gözümden kaçmaz. Hepsi yapmacıktı. Bu benim yüreğimi parçaladı. Yaptıklarının hepsinin gözümü boyamak olduğunu biliyordum ama, hastalığın devası yoktu. Kızlarının evinde şu pansiyon sofrasındaki kadar rahat değildim. Hiçbir şey söylemiyordum. Onun için, kibar âleminde insanlar, damatların kulağına eğilip: 'Bu bey kim?' diye sorup da 'Para babası, çok zengin,' karşılığını alınca: 'Vay anasını!' diyorlar, paranın yüzü suyu hürmetine bana saygı gösteriyorlardı ama, onları birazcık rahatsız edecek olsam hemen cezarını veriyorlardı. Kusursuz insan var mı ki? Ah, başım! Yaralanmış gibi. Sevgili Mösyö Eugène, şu sırada ölüm acıları çekiyorum. Yine de Anastasie'nin kendisini küçük düşüren bir

budalalık ettiğimi anlatmak için o ilk bakışıyla bana verdiği acı yanında bu acı hiç kalır. O bakışı iliklerime kadar işlemişti. Her şeyi öğrenmek istemiştim ama, en iyi öğrendiğim şey yeryüzünde fazla olduğumdu. Ertesi gün avunmak için Delphine'in evine gittim. Orada da kızı kızdıracak bir budalalık etmeyeyim mi? Çıldıracak gibi oldum. Ne yapacağımı, ne edeceğimi bilemedim. Azarlayacaklarından korkarak ikisini de görmeye gidemedim. Evlerinden kovulmuş gibiydim. Hey ulu Tanrım! Mademki katlandığım sefaletleri, çektiğim acıları biliyorsun, beni ihtiyarlatan, yıpratan, öldüren, saçlarımı ağartan hançer vuruşlarını saydın, niye bana hâlâ acı çektiriyorsun? Onları aşırı derecede severek günahımın cezasını gördüm. Sevdiğim için benden öç aldılar, cellat gibi işkence ettiler. Ne yaparsın! Babalar, öylesine budala ki! Ben de onları öylesine seviyordum ki kumarbazın kumarhaneye dönüşü gibi ben de yine onlara döndüm. Kızlarım benim en büyük hastalığımdı. Onlar benim sevgililerimdi. Diyeceğim, her şeyimdi. İkisinin de bir şeylere, süse, ziynete ihtiyaçları vardı. Bunu oda hizmetçilerinden öğreniyordum, bana iyi muamele etsinler diye ben de onlara mücevher getiriyordum. Yine de kibar âleminde nasıl davranacağına dair bana ufak tefek dersler vermekten geri kalmadılar. Ertesi güne kadar bile sabredemezlerdi. Babaları oluşumdan utanmaya başlamışlardı. Çocuklarını iyi yetiştirmek dedikleri bu işte. Bu yaştan sonra da okula gidemezdim ya! Korkunç acılar çekiyorum. Hekimler... hekimler kafamı açsalar, belki acılarım hafifler. Kızlarım... kızlarım... Anastasie, Delphine! Kızlarımı görmek istiyorum. Jandarma ile aratıp buldurun onları... Zorla! Adalet benden yana, her şey benden yana... tabiat da, Medeni Kanun da. Protesto ediyorum. Babalar ayaklar altında çiğnenirse vatan mahvolur, gün gibi aşikâr bu. Toplum kibar âlemi babalık sayesinde yürür; çocuklar babalarını sevmezse, hepsi yıkılır, gider. Ah! Onları göreyim,

seslerini duyayım. Acıların hafifler. En çok Delphine'i. Buraya gelince söyleyin, yüzüme o her zamanki gibi soğuk soğuk bakmasınlar. Ah! Benim iyi dostum Mösyö Eugène, bakıştaki altın rengin karardığını görmek ne demektir, bilemezsin. Gözleri bana ışık saçmadığı günden beri burada hep kış içinde gibiyim. Tasalar içinde kıvranmaktan başka yapacak bir şey yoktu. Tasalar içinde kıvrandım. Ömrüm küçük düşürülmekle, hakarete uğramakla geçti. Onları öylesine seviyordum ki bütün hakaretlerini hazmettim. Çünkü utandırıcı küçük bir haz bile bana bu hakaretlerle sunuluyordu. Kızlarımı göreceğim diye baba gizlensin! Ben onlara bütün ömrümü harcadım. Onlarsa bugün bir saatlerini vermeyeceklerdir. Susadım, karnım aç, yüreğim cayır cayır yanıyor. Can çekişirken babalarına biraz ferahlık vermeyeceklerdir. Çünkü ölüyorum, öldüğümü duyuyorum. Bir babanın ölüsünü çiğnemenin ne demek olduğunu bilmiyorlar, demek. Gökte bir Tanrı var, istemediğimiz halde biz babaların öcünü alır. Yok, gelecekler. Gelin, sevgililerim, gelin beni öpün, son bir öpücük. Babanıza yolculuk hediyesi. Babanız, sizin için Tanrı'ya dua edecek, iyi yürekli kızlar olduğunuzu söyleyecek, sizi savunacak! Masum çocuklar değil misiniz zaten? Onlar masum, dostum. Herkese sıkı sıkı tembih edin, benim yüzümden kızlarımı üzmesinler. Bütün kabahat benim. Beni ayaklar altına almaya onları ben kendim alıştırdım. Hoşlanıyordum. Bu, kimseyi ilgilendirmez, insanı da, Tanrı'yı da, tanrısal adaleti de. Onları benim yüzümden mahküm ederse, Tanrı haksızlık etmiş olur. Nasıl hareket edeceğimi ben bilemedim. Haklarımdan vazgeçmek gibi bir budalalık ettim. Onların hatırı için her zillete katlanırdım. Ne bileyim! Bir babanın uysallığı yüzünden en güzel huylu, en yüksek ruhlu insanların bile ahlakı bozulabilir. Ben sefilin biriyim, cezamı hak ettim. Kızlarımı ben perişanlığa sürükledim. Onları ben bozdum. Vaktiyle şeker is-

tedikleri gibi bugün zevk, sefa istiyorlar. Genç kızlık heveslerini tatmin etmelerine her zaman ben müsaade ettim. On beş yaşındayken arabaları vardı. Onlardan hiçbir şey esirgenmedi. Bundan yalnız ben suçluyum; ama, sevginin zoruyla suçlu. Sesleri yüreğime ferahlık verdi. Seslerini duyuyorum. Geliyorlar. O! Mutlakа gelecekler. Kanun ölen babaya gelmemizi emreder. Kanun benden yana. Hem sonra, onlar için bu bir araba gezintisi gibi bir şey. Yazın: Milyonlarımı onlara bırakacağım, namusum üzerine yemin ediyorum. Odessa'ya makarna yapmaya gideceğim. Nasıl yapılacağını biliyorum. Kafamda tasarladığım bu iş bana milyonlar kazandıracak. Bu hiç kimsenin aklına gelmemiştir. Taşınırken de, buğday gibi, un gibi, bozulmaz. Oldu! Nişasta işinde milyonlar var. Yalan söylemeyeceksiniz, milyonlar diyeceksiniz. Açgözlülüklerinden gelsinler isterse; ben onları göreyim de, aldanmışım, ne çıkar!"

Eugène adamcağızın saçlarının darmadağın olduğunu, bu haliyle başının korku, dehşet saçtığını gördü. O, sayıklamasına devam ediyordu:

"Kızlarımı isterim. Onları ben yarattım, onlar benim!"

Eugène "Hadi yatın, benim iyi Goriot Babacığım," dedi. "Kızlarınıza yazacağım. Gelmezlerse, Bianchon döner dönmez, ben kendim gideceğim."

"Ya gelmezlerse?" dedi ihtiyar, hıçkırarak. "Ama, ben ölürüm... öfkemden, gazabımdan ölürüm. Öfkeden kuduruyorum. Bütün hayatım gözümün önüne geliyor. Aldanmışım: Beni sevmiyorlar, hiçbir zaman sevmediler. Bu, gün gibi aşikâr. Gelmedilerse, gelmeyecekler demektir. Ne kadar gecikirlerse beni sevindirmeye karar vermeleri de o kadar suya düşer. Ben onları bilirim. Tasalarımı, ihtiyaçlarımı, acılarımı hiçbir zaman anlayamamışlardır. Sevgimin sırrına ermemekle kalsalar yine iyi, ölümümü de anlayamayacaklar. Evet, şimdi anlıyorum. Öylesine aşırı bir şefkat göster-

dim ki, onların gözünde yaptıklarının hiçbir değeri kalmadı. Gözümü çıkarmak isteseler, 'Çıkarın!' derdim. Ben çok budala bir adamım. Bütün babaları kendi babaları gibi sanıyorlar. İnsan her zaman kendine değer verdirmesini bilmeli. Çocukları benim öcümü alacaklar. Buraya gelmeleri kendi yararlarına. Haberleri olsun: Onlar da rahat can veremeyecekler. Bu son işledikleri suç hepsinden daha ağır. Hadi gidin, söyleyin onlara gelmemek baba katili olmak demektir. O kadar çok günahları var ki bunlara bir yenisini katmasınlar artık. Siz de benim bağırdığım gibi bağırın: 'Hey Nasie, hey Delphine! Size karşı iyi davranmış, şimdi de acılar çeken babanıza gelin!' Hiç! Gelen yok. Ben bir köpek gibi mi öleceğim? İşte, gördüğüm mükâfat... yüzüstü bırakılmak. Alçak, hayin bunlar... İğreniyorum, lanet ediyorum. Onları lanetlemek için geceleyin tabutumdan kalkacağım. Söyleyin, dostlarım, haksız mıyım? Çok kötü davrandılar, değil mi ha? Ne diyorum? Delphine'in burada olduğunu mu haber verdiniz bana? Kızlarımın en iyisi. Mösyö Eugène, siz benim oğlumsunuz; onu sevin, ona babalık edin. Öteki çok bahtsız. Ya servetleri? Ah! Yarabbi, can çekişiyorum. Acıların çok fazla. Kafamı kesin, bana yalnız kalbimi bırakın."

Eugène ihtiyarın şikâyetlerinden, çığlıklarından dehşete kapılmıştı.

"Christophe, git Bianchon'u bul, bana da bir araba çağır," dedi. Sonra Goriot'ya döndü "Şimdi kızlarınızı aramaya gideceğim, Goriot Babacığım. Onları alıp buraya getireceğim."

Goriot Baba, akıllı, bön bir bakışla "Zorla... zorla," dedi. "Muhafız isteyin, asker isteyin... hepsini, hepsini! Hükümete söyleyin, Kralın savcısına söyleyin, onları bana getirsinler, öyle istiyorum!"

"Kızlarınızı lanetlediniz ama!"

İhtiyar "Kim demiş?" diye şaşkın şaşkın karşılık verdi. "Kızlarımı sevdiğimi, taptığımı biliyorsunuz. Onları gördüm

mü, iyileştim gitti. Hadi gidin, benim iyi komşum, sevgili çocuğum, gidin, siz iyi bir insansınız. Size teşekkür etmek isterdim ama, ölüm halindeki bir hastanın hayır duasından başka verecek bir şeyim yok. Ah! Hiç olmazsa Delphine'i görsem, size borcumu ödemesini söylerim. Gelmek istemezse, kendisini artık sevmeyeceğinizi söyleyin ona. Sizi öylesine seviyor ki, gelecektir. Susadım, içim yanıyor; başıma bir şeyler koyun. Kızlarımın eli beni kurtaracak, bunu içimden duyuyorum. Ah, ah! Ben gidersem servetlerini kim kurtaracak? Onların hatırı için Odessa'ya gideceğim, Odessa'ya... makarna yapmak için."

Eugène ölüm halindeki hastayı yatağında biraz doğrulttu. Sol eliyle onu tutarken, sağ eliyle de ılıamur fincanını tutuyordu.

"İçin bunu," dedi.

Goriot Baba, "Babanızı, annenizi seviyorsunuzdur, sanırım," dedi, zayıf, kuru elleriyle Eugène'in ellerini sıktı. "Kızlarımı görmeden öleceğimi siz de anlıyorsunuz ya. Durmadan susamak, hiçbir şey içmemek... on yıllık ömrüm hep böyle geçti. Kızlarımı damatlarım öldürdü. Evet, evlendikten sonra kızlarımı kaybettim. Babalar... Meclislere söyleyin, evlilikle ilgili bir kanun çıkarsınlar. Kızlarınızı seviyorsanız, sakın evlendirmeyin. Damat kızdaki her şeyi bozan bir hayindir. Her şeyi kirletir. Evlenmek yok. Kızlarımızı elimizden alıyor; ölürken yüzlerini bile göremiyoruz. Babaların ölümü hakkında bir kanun çıkartın. Korkunç bir şey bu; öcünü almalı! Damatlar onların gelmelerine engel oldu. Damatları öldürün. Restaud'ya ölüm! Alsace'lıya ölüm! Beni öldürenler bunlar! Ya kızlarım, ya ölüm! Ah! Her şey bitti. Kızlarımı göremeden ölüyorum, göremeden onları! Nasie, Fifine! Ne duruyorsunuz? Gelsenize babanıza?"

"Benim iyi Goriot Babacığım, sakin olun, canım! Rahat durun, kımıldamayın, düşünmeyin."

"Onları görmemek... asıl ölüm bu."

"Göreceksiniz."

Goriot Baba, çılgın gibi "Sahi mi?" diye bağırdı. "Ah, onları görmek, seslerini duymak! Mutlu olarak öleceğim, doğru ya. Yaşamak istemiyorum artık. Yaşamayı önemsediğim yoktu, gittikçe dertlerimi artırıyordu. Onları görmek, elbiselerine dokunmak pek az bir şey ama, varlıklarını duyarım. Yardım edin de saçlarını tutayım, saç..."

Ağır bir şeyle vurulmuş gibi başı yastığa düştü. Kızlarının saçlarını tutmak istiyormuş gibi, parmakları yorganın üstünde kımıldadı.

"Dua ediyorum..." dedi, bir çaba ile "Dua ediyorum onlar için."

Birden çöktü. Tam bu sırada Bianchon içeri girdi.

"Christophe'a rastladım, sana araba getirecek," dedi. Sonra hastaya baktı, zorla göz kapaklarını kaldırdı. İki delikanlı hararetini kaybetmiş, donuk, fersiz iki göz gördüler.

Bianchon, "Düzelmez artık," dedi. "Sanmam." Nabzını tuttu, atışına baktı, elini adamcağızın kalbi üstüne koydu. "Makine çalışıyor ama, bu durumda bir felaket sayılır; ölsün, daha iyi."

"Valla, bence de öyle."

"N'en var senin, kuzum? Ölü gibi sararmışsın?"

"Dostum, daha demin birtakım çığlıklar, şikâyetler dinledim. Bir Tanrı var! Evet, bir Tanrı var; ya bize daha bir âlem yaratmıştır, ya da yeryüzü saçmadır, anlamsızdır. Bu, bu kadar facialı olmasaydı, iki gözü iki çeşme ağlardım. Ama, kalbim, midem öyle korkunç bir şekilde sıkılıyor ki!"

"Bana bak: Birtakım şeyler ister. Parayı nereden bulacağız?"

Eugène saatini çıkardı.

"Al şunu, hemen rehine koy. Yolda bir yere uğramak istemiyorum, kaybedecek vakit yok. Christophe'u bekliyorum. Bende metelik yok, araba parasını dönüşte veririm."

Merdivene koştu, Restaud Kontesi'nin evine gitmek için yola çıktı. Gözleriyle gördüğü korkunç manzara ile şaşkına dönen muhayyilesi, arabada giderken öfkesini kızıştırdı. Bekleme odasına girip Kontes'i sorunca: "Kimseyi kabul etmek istemiyor!" karşılığını verdiler.

Eugène, uşağa "Ama, beni," dedi, "ölmek üzere olan babası gönderdi."

"Kont'tan çok sıkı emir aldık, bayım!"

"Kont evdeyse, kayınpederinin ne durumda olduğunu söyleyin, kendisiyle hemen şimdi görüşmem gerektiğini haber verin."

Eugène bir hayli bekledi.

"Belki şu arada ölmektedir," diye düşünüyordu.

Uşak onu bir salona aldı. Kont onu ateş yanmayan bir ocağın önünde ayakta karşıladı. Oturması için yer gösterdi.

Eugène, "Sayın Kont," dedi, "berbat bir odada, odun parası olmayan kayınpederiniz şu sırada can çekişmektedir. Kızını görmek istiyor."

Kont, soğuk bir şekilde "Mösyö Goriot'ya pek az bir sevgi gösterdiğimi anlamışsınızdır," dedi. "Kontes'e yaranacağım diye yapmadığı kalmadı. Hayatımı altüst etti. Ona huzurumu bozmak isteyen bir düşman gözüyle bakıyorum. Ha ölmüş, ha yaşamış, umurumda değil! Hakkındaki duygularım böyle. Kibar âlemi beni ayıplayacakmış, ayıplasın; kimsenin düşüncesini umursadığım yok. Şu sırada düşünülecek öyle işler var ki! Birtakım budalaların, ya da tanımadığım kimselerin ne düşündükleriyle uğraşacak halde değilim. Kontes'e gelince; o da buradan bir yere ayrılamaz. Ayrılmasını ben de istemiyorum. Babasına söyleyin: Bana karşı, çocuğuna karşı ödevlerini yerine getirir getirmez, kendisini görmeye gelecektir."

Eugène, "Hareket tarzınız hakkında söz söylemek bana düşmez," dedi. "Karınızın efendisisiniz ama, dürüstlüğünüze

güvenebilir miyim? Öyleyse, babasının bir günlük bile ömrü kalmadığını, kızını başucunda görmeyince daha şimdiden lanetlediğini kendisine söyleyeceğinize bana söz verin."

Kont, Eugène'in sesindeki isyan duygularından üzüntü duymuştu.

"Bunu karıma siz kendiniz söyleyin," diye karşılık verdi.

Eugène, Kontes'in oturduğu salona, kocasıyla birlikte girdi. Onu gözyaşları içinde, ölmek isteyen bir kadın gibi, kanepede büzülmüş buldu. Kontes, Eugène'e bakmadan önce, maddi manevi zulüm altında dermansız hale geldiğini anlatan ürkek bakışlarla kocasına baktı. Kocası başını salladı. O bundan "Konuşabilirsin" anlamını çıkardı.

"Hepsinden haberim var, efendim," dedi. "Babama söyleyin, şu sırada ne durumda olduğumu bilse, o da beni bağışlar. Böylesine takatimin üstünde bir acıyla karşılaşacağını ummuyordum. Ben anneyim. Babama söyleyin. Görünüşe aldanmasın, kendisine karşı hiçbir kusur işlemedim."

Eugène, kadının ne türlü korkunç bir bulıran içinde olduğunu sezerek, karı kocayı selamladı, şaşkınlık içinde çekilip gitti. Kont'un hali, edası teşebbüsün boş olduğunu ispat etmiş, delikanlı da Anastasie'nin artık hür olmadığını anlamıştı. Nucingen Baronesi'nin evine koştu. Sevgilisini yatakta buldu.

Delphine, "Hastayım, zavallı dostum!" dedi. "Balodan çıkarken üşütmüşüm. Bronşit olmaktan korkuyorum. Hekimi bekliyorum."

Eugène, "Ölüm halinde bile olsanız," dedi, "sürüklene sürüklene babanızın yanına gitmelisiniz. Sizi çağırıyor, çığlıklarının en hafifini duysaydınız, kendi hastalığınızı unuturdunuz."

"Eugène, belki de babam söylediğin kadar hasta değildir ama, karşında, küçük de olsa, kusur işlemiş bir insan olarak bulunmak bana üzüntü verir. Onun için, dediğin gibi hare-

ket edeceğim. Biliyorum ki sokağa çıktığım için hastalığım artarsa, bu onu tasasından öldürecektir ama, ne olursa olsun, doktor gelir gelmez giderim. A! Saatiniz yok? Eugène, Eugène, sattınsa, ya da kaybettinse... ah! Çok kötü bir şey bu!"

Eugène kızarmıştı. Delphine'e doğru eğildi. Kulağına "Saatin ne olduğunu öğrenmek mi istiyorsun?" dedi. "Peki, söyleyeyim: Babanın kefen alacak parası yok. Saatim rehinde. Benim de hiç param yoktu."

Delphine hemen yataktan fırladı. Yazı masasına koştu, para kesesini aldı, Eugène'e uzattı. Çıngırağı çaldı. "Şimdi gidiyorum, Eugène, şimdi! Hemen giyiniyorum. Ah! Ben canavarın biriyim! Hadi sen git, ben senden önce orada olurum." Oda hizmetçisine seslendi: "Baron'a söyle, hemen yukarı çıksınlar, konuşacaklarım var."

Eugène, kızlarından birinin yolda olduğunu hastaya müjdeleyebileceğinden dolayı mutlu, sevinç içinde Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'na geldi. Araba parasını vermek için keseyi karıştırdı. Bu, öylesine zengin, zarif genç kadının kesesinde yetmiş frank vardı. Merdiven başına gelince, Bianchon'un Goriot Baba'yı tuttuğunu, hekimin gözü önünde cerrahın hastaya ameliyat yaptığını, sırtını Japon yakısıyla dağladıklarını gördü. Bilimin son devası. Fayda etmeyecek bir deva.

Hekim, hastaya "Bir şey hissediyor musunuz?" diye soruyordu.

Goriot Baba, Eugène'i hayal meyal görünce inledi:

"Geliyorlar, değil mi?"

Cerrah "Atlatacak," dedi. "Konuşuyor."

Eugène "Evet," diye karşılık verdi. "Delphine arkamdan geliyor,"

Bianchon "Ah, ah!" dedi. "Hep kızlarının lafını etti. Kazığa oturtulmuş gibi bir adam nasıl haykırırsa o da 'Kızlarım!' diye öyle haykırdı durdu."

Hekim, cerraha "Bırakın, yeter," dedi. "Artık yapacak bir şey yok, kurtaramayacağız."

Bianchon ile cerrah hastayı, yüzükoyun, pis yatağına yatırdılar.

Hekim, "Ne olursa olsun, çamaşırını değiştirelim," dedi. "Hiçbir umut olmasa bile onun kişiliğine sahip bir insana saygı göstermek gerek. Yine ağrılardan şikâyet ederse, karnının üstüne afyon koyun."

Cerrahla hekim çıktılar.

Bianchon, "Hadi, oğlum Eugène, gayret!" dedi, yalnız kaldıkları zaman. "Beyaz bir gömlek giydirelim, yatak çarşaflarını değiştirelim. Hadi git, Sylvie'ye söyle, çarşaf getirsin; hem de gelsin, bize yardım etsin."

Eugène aşağıya indi. Madam Vauquer'yi, Sylvie ile birlikte, sofrayı hazırlarken buldu. Konuşmak için daha ağzını açar açmaz dul kadın ona doğru ilerledi. Ne parasını kaybetmek, ne de müşterisini gücendirmek istemeyen işkilli esnaf bir kadının tavrını takınarak "Sayın Mösyö Eugène," dedi, "Goriot Baba'nın beş parası olmadığını siz de benim kadar biliyorsunuz. Gözlerini yuman bir adama çarşaf vermek bunları gözden çıkarmak demektir. Bir tanesini kefen olarak feda ettiğin de cabası. Onun için, eskiden olan yüz kırk dört frank borcunuzun üstüne çarşaflar için kırk frank ekleyin. Daha birtakım ufak tefek şeyler. Sylvie'nin vereceği şamdan da var. Hepsi şöyle böyle iki yüz frank eder. Benim gibi fakir bir kadın bu parayı gözden çıkaracak durumda değildir. Valla, Mösyö Eugène, sizin de dediğiniz gibi, şu günlerde bu adam evimden gitsin diye on gümüş verirdim. Ne de olsa pansiyondakilerin keyfini kaçırıyor. Elimde olsa ihtiyarı hastaneye kaldıracaktım. Diyeceğim, kendinizi benim yerime koyun; kurumum, her şeyden önce, benim hayatımdır."

Eugène, kızla birlikte, Goriot Baba'nın odasına çıktı.

"Bianchon, saatin parası?"

"Masanın üstünde. Üç yüz altmış küsur frank kaldı. Verilen paradan bütün borçları ödedim. Emniyet Sandığı'nın alındısı paraların altında."

Eugène, dehşet içinde merdivenleri ikişer ikişer atlayarak indi.

"Buyurun paranızı, bayan," dedi. "Hesabımızı kesin. Mösyö Goriot evinizde fazla kalacak değil. Bana gelince..."

Kadın iki yüz frangı yarı sevinçli, yarı üzgün bir halde sayarken "Evet, evden önce ayakları çıkacak, zavallı adamcağız!" dedi.

Eugène "Bitirelim işimizi," dedi. "Sylvie'ye birkaç çarşaf verin, yukarı çıkıp bu baylara yardım edin."

Madam Vauquer, Eugène'in kulağına "Sylvie'yi unutmayın," dedi. "İki gecedir hastanın başında sabahlıyor."

Eugène arkasını döner dönmez, Madam Vauquer aşçı kadına koştu, kulağına "Yedi numaradan en eski çarşafları çıkar, ölüye çok bile onlar," dedi.

Birkaç basamak çıkmış olan Eugène ihtiyar pansiyon sahibinin bu sözlerini duymadı.

Bianchon, "Hadi," dedi, "gömleği giydirelim, hastayı dik tut."

Eugène yatağın başucuna geçti, hastayı tuttu, Bianchon gömleğini çıkardı. Adamcağız boynunda bir şeyler saklarmış gibi hareketler yaptı. Çok canı yanan hayvanlar gibi, şikâyet dolu, anlaşılmaz çığlıklar kopardı.

Bianchon, "Ah, ah!" dedi, "demincek Japon yakısı koyarken koynundan çıkardığımız saçlarla küçük madalyonu istiyor. Zavallı adam! Yine koynuna koyalım."

Eugène sarışın saçları aldı. Madam Goriot'nun saçları olsa gerekti. Madalyonun bir yanında "Anastasie," bir yanında da "Delphine" yazılıydı. Kalbi üstünde dinlenen kalbinin hayali. Madalyonun içindeki saçlar o kadar inceydi ki, kızları küçükken kesilmiş olacaktı. Madalyon göğsüne değince,

ihtiyar görene ürküntü veren bir sevinçle "Oh!" çekti. Bu, duyarlığının son çınlamalarıydı. Artık bu duyarlık sevgilerimizin o bilinmez kaynağına doğru çekiliyor gibiydi. Perişan yüzünü bir sevinç kapladı. Düşünce gittikten sonra hâlâ duygu gücünün bu korkunç parıltısından üzüntü duyan iki delikanlının gözlerinden Goriot Baba'nın üstüne sıcak yaşlar döküldü. Hasta keskin bir sevinç çığlığı kopardı.

"Nasie, Fifine!" dedi.

Bianchon, "Hâlâ yaşıyor," dedi.

Sylvie, "Bu, onunki yaşamak mı!" dedi.

Eugène, "Acı çekmek için yaşamak," dedi. Bianchon, "Ben ne yaparsam sen de onu yap," der gibi arkadaşına işaret ederek diz çöktü, kollarını hastanın baldırları altından geçirdi. Eugène de kollarını hastanın sırtından geçirmek için aynı şeyleri yaptı. Sylvie, hazır, bekliyordu. Hasta kaldırılınca çarşafları çekecek, getirdiklerini yayacaktı. Gözyaşlarıyla avunan Goriot Baba, ellerini uzatmak için son gücünü harcadı. Yatağın iki yanındaki delikanlının başlarına elleri değdi. Saçları kuvvetle yakaladı. "Ah, meleklerim!" diye hafif bir ses işitildi. Uçup giden ruhtan yükselen iki kelime, iki mırıltı...

Bu sözlerle yalanların en korkunç olanından, en istemeksizin söyleneninden son bir defa yükselen yüce bir duygunun ifadesi vardı. Bundan duygulanan Sylvie, "Zavallı adamcağız!" dedi.

Babanın bu son ahı sevinçli bir "Oh!" değildi besbelli. Bu "oh" bütün ömrünü dile getiriyordu. Yine aldanmıştı. Goriot Baba, dinî bir saygıyla, köpek yatağına yatırıldı. O sırada insana sevinç, acı duygusunu veren o beyin bilincinden yoksun bir makine içinde ölümle yaşama arasında geçen dövüşün acılı kalıbını aldı yüzü; ölüm artık bir zaman meselesiydi.

"Birkaç saat böyle kalacak, farkına varılmadan ölecek; can çekişmeyecek belki de. Beyin çoktan durmuştur."

Tam bu sırada merdivenlerde soluk soluğa bir genç kadının ayak sesleri duyuldu.

Eugène "İş işten geçti!" dedi.

Gelen Delphine değildi, oda hizmetçisi Thérèse'di.

"Mösyö Eugène," dedi, "zavallı Hanımefendi babası için para istedi diye Kont'la arasında büyük bir kavga koptu. Hanım bayıldı. Hekim geldi, kan alacaklar. Hanım ise: 'Babam ölüyor, babacığımı görmek istiyorum!' diye bağırıyordu. İnsanın yüreğini parçalayan çığlıklar..."

"Yeter, Thérèse. İş işten geçti artık. Gelse de, boş. Goriot Baba kendini kaybetti."

"Zavallıcık! Bu kadar mı kötü bir halde?"

Sylvie, "Artık bana ihtiyacınız yok, gidip yemeğimi yiyeyim," dedi.

Merdiven başında az kalsın Restaud Kontesi'ne çarpacaktı.

Kontes'in matemli, korkunç bir hali vardı. Bir tek şamdanla aydınlanan ölü döşeğine baktı. Babasının, hayatın son ürperişiyle hâlâ çırpınan balmumu gibi yüzünü görünce gözlerinden yaşlar boşandı. Bianchon saygıyla çekildi.

Kontes, Eugène'e "Evden çabuk çıkamadım," dedi.

Eugène, başıyla, tasalı tasalı bir "evet" işareti yaptı.

Anastasie babasının elini tuttu, öptü.

"Beni bağışla baba. Sesimin mezardan seni geri çağıracağını söylerdin. Hadi öyleyse, pişman olan kızını bağışlamak için bir an olsun hayata dön. İnan bana. Ne korkunç şey bu! Bundan sonra dünyada görüp göreceğim sadece senin hayır duandır. Herkes benden iğreniyor, beni seven bir sen varsın, çocuklarım bile benden iğrenecekler. Beni de yanında götür. Seni seveceğim, sana bakacağım. Artık işitmiyor, çıldırasım geliyor." Diz çöktü, bir hezeyan haliyle bu et kemik yığınını seyretti. "Bahtsızlığımın hiçbir eksiği kalmadı," dedi, Eugène'e bakarak. "Mösyö Trailles büyük borçlar bırakarak gitti. Beni aldattığını da öğrendim. Kocam beni hiç-

bir zaman affetmeyecek, servetimi onun eline bıraktım. Bütün umutlarımı kaybettim. Ne yazık! Benim için çarpan biricik kalbe..." Babasını gösterdi, "Kimin yüzünden ihanet etmişim! Babamı hor gördüm, ittim, ona türlü kötülükler ettim. Ben alçağın biriyim."

Eugène, "Biliyordu," dedi.

Bu sırada Goriot Baba, bir kıvranma etkisiyle, gözlerini açtı. Kontes'in umutlu hareketini görmek ölüm hastasının gözünü açmasından daha korkunç bir etki yarattı.

Kontes, "Sözlerimi duyacak mı?" diye bağırdı. Hastanın yanına otururken kendi kendine "Hayır!" diye söylendi.

Kontes babasının yanında, başında bekleme isteği gösterince Eugène, biraz karnını doyurmak için, aşağı indi. Pansiyondakiler sofraya oturmuşlardı.

Ressam, "Yukarıda," dedi, "küçük bir ölüm göreceksiniz!"

Eugène, "Charles, böyle acıklı konular hakkında şaka yapmasan iyi edersin," dedi.

"Ne oluyor! Hiç gülmeyelim mi yani? Bianchon, 'adamcağız kendini kaybetti,' dedikten sonra ben söylemişim, ne olmuş?"

Müze memuru, "İşte böyle," dedi. "Nasıl yaşadıysa, öyle ölecek."

Kontes, "Babam öldü!" diye haykırdı.

Bu çığlık üzerine Sylvie, Eugène, Bianchon yukarı koştular. Kontes'i bayılmış buldular. Ayılttıktan sonra arabaya taşıdılar. Eugène genç kadını Therese'in eline bıraktı. Nucingen Baronesi'nin evine götürmesini tembih etti.

Bianchon, aşağı inince, "Evet, ölmüş," dedi.

Madam Vauquer, "Hadi baylar, sofra başına!" dedi. "Çorba soğuyacak."

İki öğrenci yan yana oturdular.

Eugène, Bianchon'a "Şimdi ne yapacağız?" dedi.

"Ben gözlerini kapadım, yatağa güzelce uzattım. Belediye-

ye haber vereceğiz. Belediye hekimi gelip ölümü onayladıktan sonra kefene saracaklar, gömecekler. Daha ne olsun istiyorsun?"

Pansiyondakilerden biri, adamcağız gibi yüzünü buruşturarak "Artık ekmeğini böyle koklamayacak," dedi.

Müzakereci, "Allahaşkına kesin şu Goriot Baba lafını!" dedi. "İnsana doğru dürüst yemek yedirmeyeceksiniz. Bir saattir durmadan onun lafı ediliyor. Şu güzelim Paris şehrinin özelliklerinden biri insanın göze batmadan doğması, yaşaması, ölmesidir. Öyleyse, gelin, uygarlığın nimetlerinden yararlanalım. Bugün altmış kişi öldü. Bütün bu ölülere gidip yas mı tutalım yani? Goriot Baba gebermiş, oh! Ne iyi etmiş! O kadar seviyorsanız, gidin başında bekleyin. Bizi de rahat bırakın, ağız tadıyla yemeğimizi yiyelim."

"A, evet," dedi dul kadın, "iyi etti de öldü. Zavallı adam ömründe rahat yüzü görmemiş."

Eugène'in gözünde babalığın örneği olan insanın ardından söylenmiş, söylenecek bir tek ağıt bu oldu. On beş kişi her günkü konuşmalarına daldılar. Eugène ile Bianchon yemeklerini bitirince çatal, kaşık sesleri, konuşma arasındaki gülüşmeler, bu obur, kaygısız insanların yüzlerindeki çeşitli ifadeler, umursamazlıkları, bütün bunlar ikisini de dehşete düşürdü. Gece, ölünün başında sabaha kadar dua edecek bir rahip bulmak için dışarı çıktılar. Adamcağıza yapılacak son hizmetleri, ellerinde kalan pek az paraya göre ayarlamak gerekiyordu. Akşam saat dokuza doğru ölü, bu çıplak odada bir kerevetin üstüne, iki mum arasına kondu. Bir rahip de gelip yanına oturdu. Eugène, yatmadan önce, yapılacak dinî törenle cenaze masraflarının ne kadar tutacağını din adamından öğrendi. Nucingen Baronu ile Restaud Kontu'na birer pusula yazdı, bütün cenaze masraflarını görmek üzere vekilharçlarını yollamalarını rica etti. Christophe'u evlerine gönderdi. Yattı, yorgunluktan bitkin bir halde uyudu. Erte-

si sabah, Bianchon ile Eugène ölümü kendileri gidip haber vermek zorunda kaldılar. Öğleye doğru da onaylandı. Aradan iki saat geçtiği halde, damatlardan hiçbiri para göndermemiş, onlar adına gelen de olmamıştı. Eugène daha önce rahibin parasını vermek zorunda kalmıştı. Sylvie, adamı kefene sarıp dikmek için on frank isteyince, Eugène ile Bianchon, ölünün akrabası hiçbir şeye karışmayacak olurlarsa, ellerindeki paranın masrafları ancak ucu ucuna karşılayacağını hesapladılar. Bunun üzerine, hekimlik öğrencisi, ölüyü bir fukara tabutuna koymayı üzerine aldı. Tabutu hastaneden getirince, ucuza mal oldu elbette.

Eugène'e "Şu rezil heriflere bir oyun oyna," dedi. "Père Lachaise'den beş yıllığına bir yer kirala. Kilise ile cenaze idaresine üçüncü sınıf bir cenaze töreni ısmarla, damatlarla kızlar, parasını vermek istemezlerse, mezarın üstüne şunları yazdırırsın: Restaud Kontesi ile Nucingen Baronesi'nin babaları, iki öğrencinin parasıyla gömülen Goriot Baba burada yatıyor."

Eugène, Kont'la Baron'un evlerinden eli boş dönünce, ancak arkadaşının verdiği öğüdü tuttu. Her iki evin de kapısından içeri giremedi. Kapıcılar, kesin emir almışlardı.

"Hanımefendi, Beyefendi kimseyi kabul etmiyorlar. Babaları öldü. Büyük bir yas içindeler."

Eugène ayak dirememesini bilecek kadar kibar âleminde tecrübe edinmişti. Delphine'in yanına çıkmanın imkânsız olduğunu anlayınca, kalbi tuhaf bir şekilde burkuldu. Kapıcının odasında bir pusulacık yazdı. "Ziynetlerinizden birini satın. Babanız, son dinleneceği yere iyi bir şekilde götürülsün."

Pusulayı bir zarfın içine koydu. Hanıma verilmek üzere Thérèse'e ulaştırmasını Baron'un kapıcısından rica etti. Ama, kapıcı bunu Baron'a verdi. O da, ateşe attı. Eugène, işlerini yoluna koyduktan sonra, saat üçe doğru pansiyona

döndü. Bu kuş uçmaz kervan geçmez sokakta, iki iskemle üstüne konup kara bir örtü ile yarım yamalak örtülmüş tabutu ara kapıda görünce gözyaşlarını tutamadı. Daha kimsenin elini sürmediği paslı bir abdanlık kutsal su ile dolu gümüş kaplama bir bakır kabın içinde duruyordu. Kapıya kara bir perdecik olsun gerilmemişti. Debdebesi, dostu, akrabası olmayan bir fakir cenazesiydi bu.

Hastanede bulunmak zorunda olan Bianchon, birkaç satırla Eugène'e kilise ile yaptığı işleri anlattı. Bianchon dinî tören yaptırmanın tuzluya patlayacağını, daha ucuz bir dua ile yetinmenin gerektiğini, Christophe'u bir mektupla, cenaze idaresine yolladığını bildiriyordu. Eugène, Bianchon'un karaladıklarını okuyup bitirdiği sırada, Madam Vauquer'in elindeki, içinde kızların saçları bulunan madalyon gözüne ilişti.

"Bunu almaya nasıl eliniz vardı!" dedi.

Sylvie, "Allah, Allah! Bununla gömülecek değil ya!" diye karşılık verdi. "Altından bu."

Eugène, öfkeyle "Onunla gömülecek!" diye haykırdı. "Kızlarını hatırlatan biricik şeyi alıp yanında götürsün, hiç olmazsa."

Cenaze arabası gelince, Eugène tabutu yerleştirdi. Kapağını açtı, Delphine'le Anastasie'nin genç, kız oğlan kız, tertemiz oldukları, ihtiyarın can çekişme çığlıkları arasında dediği gibi, düşünmedikleri günlerden kalma bir yadigârı adamcağızın göğsü üzerine, dindarca bir saygı ile koydu. Zavallı adamı, Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'na yakın, Sainte-Etienne-Mont kilisesine götüren arabanın ardında yalnız Eugène'le ve Christophe'la iki mezarcı yürüyordu. Kiliseye varınca tabut basık, loş bir hücreye kondu. Kilisede Eugène, Goriot Baba'nın iki kızını, ya da damatlarını, boşuna aradı. Kendisine bolca bahşiş kazandırmış bir adama son bir hizmette bulunmayı boynuna borç bilen Christophe'la birlik-

te, orada tek başınaydı. İki rahiple ilahi söyleyecek çocuğun, kayyumun gelmesini beklerken, Christophe'un elini sıktı, başka bir şey söylemedi.

Christophe, "Evet, Mösyö Eugène," dedi, "çok mert, namuslu bir adamdı. Kimseye çıkıştığı olmamıştır, kimseye zararı dokunmamıştır. Hiçbir zaman kötülük etmemiştir."

İki rahip, ilahi söyleyen çocuk, kayyum geldiler. Dinin bedava dua edemeyecek kadar fakir düştüğü bir devirde yetmiş frankla ne yapabilirse, hepsini yaptılar. Din adamları bir mezmurla *Libera, de Profundis* dualarını okudular. Tören yirmi dakika sürdü. Bir tek cenaze arabası vardı. Ancak rahiple ilahi söyleyen çocuğu alabilirdi ama, Eugène'le Christophe'u yanlarına bindirmeye razı oldular.

Rahip, "Hiç cemaat yok," dedi. "Hızlı gidebiliriz. Geç kalmayalım, saat beş buçuk oldu."

Cenaze arabaya yerleştirildiği sırada armalı, boş iki araba, Restaud Kontu'nun arabasıyla Nucingen Baronu'nun arabası geldi, Père-Lachaise mezarlığına kadar cenazenin ardından yürüdü. Saat altıda Goriot Baba'nın ölüsü mezara kondu. Kızlarının adamları oradaydılar. Öğrencinin parasıyla adamcağıza yaklaşıp bir dua okuyan kilise adamlarıyla birlikte onlar da gözden kayboldular. Mezarcılar, tabutun üstüne birkaç kürek toprak attıktan sonra doğruldular. Bir tanesi Eugène'den bahşiş istedi. Eugène ceplerini karıştırdı. Hiç parası kalmamıştı. Christophe'tan yirmi metelik ödünç istemek zorunda kaldı. Aslında pek önemsiz olan bu olay onu son derece tasalandırdı. Ortalık kararıyor, nemli bir alacakaranlık sinirleri bozuyordu. Mezara baktı, gençliğin son gözyaşını, saf bir kalbin kutsal heyecanlarından gelen o gözyaşlarını, düştüğü topraktan ta göklere kadar yükselen o gözyaşlarından birini bu mezara gömdü. Kollarını kavuşturdu, bulutları seyre daldı. Onu böyle görünce Christophe yanından ayrıldı.

Yalnız kalan Eugène mezarın yukarılarına doğru birkaç

adım attı. Seine boyunca kıvrılıp yatmış, ışıkları parlamaya başlayan Paris'e baktı. Vendôme Meydanı'nın kulesiyle Invalides'in kubbesi arasına gözleri hırsla takıldı, kaldı. İçine dalmak istediği o kibar âlemi burada yaşıyordu. Bu vızıldayan arı kovanına balını önceden emiyormuş gibi baktı. Şu azametli sözleri söyledi: "Şimdi karşı karşıyayız."

Topluma ilk meydan okuma hareketi olarak, Delphine'e, akşam yemeğine gitti.

SONSÖZ

SAINTE-BEUVE VE BALZAC

MARCEL PROUST

Sainte-Beuve'nin hakkında yanıldığı yazarlardan biridir Balzac. Ona tepeden bakılır, ciddiye alınmaz, biliyorum. Ve belki de haklı olduğunuz bazı noktalar olabilir. Onun basitliği bazen o kadar yoğundur ki koca bir hayat bunu düzeltmeye yetmeyecektir. Blazac'ın en rezil zevkleri tatmin etmeyi bir hayat görüşü olarak benimsemesi –ve bu zevkler onun daha derinlikli işleriyle o kadar iç içe girmiştir ki bunları birbirinden ayırmakta zorlanırsınız– sadece henüz kariyerinin başında, Rastignac kadar genç olduğu dönemler için geçerli değildir; o bu görüşü ölümünden önceki sene, hayatının aşkı, on altı yıl sevdiği Mme. Hanska ile evliliği ufukta görüldüğü dönemde bile sürdürmüştür zira o yıl kardeşine şöyle yazar: "İstediğini söyle Laure ama Paris'te muktedir olmak, bir insanın evini; parlak, bir kraliçe kadar vakur, büyük ailelere mensup, iyi eğitimli, akıllı ve güzel kadınlarla karşılaşılan, sosyetenin kreması bir toplulukla doldurabilmesidir. Bu topraklarda güçlü olmanın tek yolu budur. Yani ne beklersin? Benim yaşadığım ilişki, duygularım bir tarafa (gerçi bir hayal kırıklığı beni öldürebilir), ya hep ya hiç halini al-

dı, ya batarım ya çıkarım. Kalp, ruh, tutku; benimle ilgili her şey on altı yıldır peşinde olduğum bu şeye kilitlendi, eğer bu muhteşem mutluluk parmaklarının arasından kayıp gidersе, hayatta yapacak hiçbir şeyim kalmaz. Sakın lüksü sevdiğimi düşünme. Ben talih yolunun lüksünü seviyorum: güzel bir kadın, iyi yetişmiş, rahat ve bütün önemli insanları tanıyor." Başka yerlerde de Mme. Hanska'dan benzer şekilde bahseder. "Beraberinde (parası dışında) bu paha biçilmez sosyal statüleri getiren kişi." Böylelikle kimse onun mükemmel, ideal kadını, "meleği", *Vadideki Zambak*'taki Mme. de Mortsauf'un büyük bir aşkla ve anaçlıkla sevdiği Felix de Vandenesse'e ölüm döşeğinden yazdığı mektuba ve bu mektubun yazarın hafızasına büyük bir kutsiyetle kazınarak yazar tarafından şöyle aktarılmasına şaşırmamalı: "Bu, gecenin bir vakti ortaya çıkan kutsal bir sesti, bu bana doğru yolu göstermek için ortaya çıkan yüce varlıktı". Bu ses ona, hayatta nasıl başarılı olunacağı konusunda iyi akıllar vermiş olmalı. Balzac, hayatta faziletli ve bir Hıristiyan'a yakışacak şekilde başarılı olmak için bir aziz tablosu çizmesi gerektiğini iyi biliyordu, ama sosyal hayatta başarılı olmanın nasıl olup da bir aziz için bile bütün hedeflerin üstünde bir hedef olamayacağını anlamıyordu. Ve böyle harika bir kadınla olmanın avantajlarını kız kardeşine ve yeğenlerine kadar genişlettiğinde, bunun içine yaş, sosyal seviye vs. gibi farklılıkları tanıyacak ve onları iyi taşıyabilecek bir aristokrat duruşun kazandırılması da giriyordu, yanında da "*İtalyanlar*'da ve *Opera*'da ya da *Opera-Comique*'de bir locanın biletleri de cabasıydı. Unutmayınız ki Rastignac teyzesi Mme. de Beauséant'a âşık olduğunda ona çok bel bağlar; "Benim için daha fazlasını yapabilirsin". Mme. de Beauséant buna hiç şaşırmaz ve gülümser.

Dilinin bayağılığına bir diyeceğim yok. Bu dil ona o kadar içkindi ki kelime haznesine de tamamen bulaşmıştı ve

bu durum ona bazen öyle kelimeler kullandırıyordu ki ortaya çok özensiz diyaloglar çıkıyordu. Quinola'nın Çıkarları'nı Quinola'nın Dolapları olarak adlandırmayı düşünmüştü ilkin. "Saçları havaya dikildi" tabiri d'Arthez'in hayretini tasvir için kullanılmıştı. Eğitimli okur için bu tabirler bazen derin sosyal analizlere vesile olur: "Vandenesse'nin eski sevgilileri, Mme. d'Espard, Mme. de Manerville, Lady Dudley ve daha az önemli diğerleri kalplerinde yılanlar kıvrılıyormuş gibi hissediyorlardı; Felix'in mutluluğunu kıskandılar; onun başına gelebilecek bir felaket uğruna en *cici külotlarını* verirlerdi". Ve ne zaman bu basitliği gizlemek istese bu sefer de Bois ormanına gezintiye çıkan korkunç borsa simsarlarının takındığı gülünç tavırları andıran bir kaba güzellemeye başvuruyordu. "Saygıdeğer bayan", ya da basit bir hoşça kal yerine *addio* veya *cara* deyiveriyordu birden.

Flaubert'in *Mektuplar*'ından yola çıkarak bazen onun basit olduğunu düşünürüz. Fakat en azından Flaubert'in kendisinde bir bayağılık yoktur, zira o, bir yazarın eserinin merkezinde bizzat kendisinin olduğunu ve geri kalan bütün diğer şeylerin "anlatmak için bir hayal yaratmak" işine yaradığını bilir. Balzac ise hayatta başarılı olmakla edebiyatta başarılı olmayı aynı seviyede görmüştür. "Eğer *İlahi Komedya* beni büyük bir adam yapmazsa," diye yazar kız kardeşine, "o halde bu başarı yapacaktır" (Mme. Hanska'yla yapacağı evliliği kastediyor).

Eğer düşünecek olursak, bu düşüncelere denk olarak çizdiği bazı sahneler de aynı bayağılıktan besleniyor olmalı. Yüksek düşüncelerin bu tür bayağılıkları reddettiği anlarda bile bu motifler şekil değiştirerek de olsa onun metinlerine temel olmuşlardır. Her halükârda tutkulu bir adamın yüce bir aşk yaşaması gereklidir –yine de tutkuları bu aşk yüzünden dönüştürülmemelidir– ama bu aşk, ah bu aşk! Bütün hayatını kaplamaz, hatta yalnızca gençliğinin iyi zamanları-

nın birazını teşkil eder. Yazar hayatının o parçasıyla romanlarını yazar; ama dışarıda bırakılan koca bir bütün vardır.

Peki o halde, Vandenesse veya Rastignac'ın teklifsizce aşka düşmelerinden – ki bu ikisinin hayatlarını dolap çevirmekle ve hırsla geçiren, gözü yükseklerde kalpsiz tipler olduklarını da biliriz; ve yine onların ilk gençlik aşklarını (evet, yine de Balzac'tan çok onların aşklarıdır) sonraları ancak gerçekten unutulmuş olanların hatırlandığı biçimde sade bir tebessümle karşılamalarından ve Mme. Mortsauf'la yaşanan aşkın daha sonra üçüncü kişilerce hatta kahramanın kendisince diğer sıradan maceralardan biriymiş gibi, hiçbir üzüntü belirtisi gösterilmeden tartışılmasından çıkaracağımız gerçeklik parçası, bu türlü anıların bütün bir hayatı kaplayamayacağıdır. Hayatla ilgili böyle bir gerçekliğe ulaşmak –tecrübelilerin ve hayatı tanıyanların bileceği gibi, aşkın uçucu bir gençlik çılgınlığı olduğu ve daha çok içinde arzu ve şehvetin parmağı olan ve bir gün çok da önemli olmadığı anlaşılacak bir duygu olduğu gerçeği– aslında bu türlü romantik duyguların çoğunlukla hırslı ve arzulu bir adamın kendi hırslarının üzerine tuttuğu ışığın bir yansımasından ibaret olduğunu göstermek ve bunu bilerek ya da bilmeyerek mümkün olan en zor biçimde göstermek: Yani en kasvetli maceraları yaşayan adamın çok öznel biçimde kendini, kendi gözlerinden bir romantik kur yapma ustası gibi görmesini oldukça gerçekçi ve nesnel biçimde yansıtmak; bu aslında yazara verilmiş bir ayrıcalık ya da ona içkin bir özellik halini almıştı, öyle ki o çok doğal biçimde ve kesinlikle en yüce duyguları öyle kaba bir şekilde algılıyordu ki, ne zaman hayat boyu sürecek bir mutluluk hayalinden bahsetse biz bir evliliğin getireceği sosyal avantajlardan bahsettiğini anlıyorduk! Bu anlamda onun kendi mektuplarıyla romanlarını birbirinden ayırmak mümkün görünmüyor. Hep söylendiği gibi nasıl karakterleri onun için yaşayan birer insan gibilerse ve

ciddiyetle tartıştığı bilmem kim Mlle. de Grandlieu veya Eugenie Grandet için daha uygunsa, onun kendi hayatının da tamamen aynı ruhla kurduğu bir roman olduğu söylenebilir. Gerçek hayatla (sizin ve benim aslında gerçek olmadığını düşündüğümüz), onun romanlarındaki hayatı (yazarlar için biricik gerçek hayat) ayıran bir çizgi yoktu.

Bu yarı-kotarılmış; hayat için fazla harika, edebiyat için fazla yavan gerçekçilik yüzünden, Balzac'ın romanlarından, hayattan aldığımız zevke benzer bir zevk alırız. Balzac'ın seçkin doktorları ya da sanatçıları, gerçek isimlerle kitabındaki karakterleri birbirine karıştırması: "Bir Claude Bernard, bir Bichat, bir Desplein, bir Bianchon dehası vardı onda" deyivermesi aslında bir el çabukluğu değil, bir manzara ressamının boyanmış vazolarla kavunları birbiriyle harmanlaması gibi bir şeydir. Genellikle bu insanlar gerçek kişilerdir ama gerçekten biraz daha fazlası. Karakterlerinin canlılığı Balzac'ın sanatına bağlıdır fakat bunun yerine getirilmesi neredeyse sanat dışı bir çabanın ürünüdür. Onlardan sanki gerçek kişilermiş gibi bahseder ve neredeyse kutsar onları: "Temmuz devriminin yarattığı tek gerçek devlet adamı, bakan de Marsay, Fransa'yı kurtarabilecek tek adam" – tıpkı aldığı resme sadece sahip olmakla yetinemeyen bir sonradan görmenin durmadan ressamın adını ve ödediği fiyatı anmasındaki kibir ve kurum gibi ya da bebeklerini kutsayarak onların canlandığına inanan bir çocuğun dolaysızlığı gibi... Bu durumu, söz konusu insanları birdenbire ve haklarında fazlaca da laf edilmemişken vaftiz adlarıyla çağırmaya kadar vardırır; diyelim Prenses Cadignan'dan söz edecek ("Diane kesinlikle yirmi beş göstermiyordu"), Mme de Serizy ("Kimse Leontine'e yetişemezdi, o uçardı adeta"), ya da Mme de Bartas ("İncil'den? diye seslendi Fifine, heyecanlanmıştı"). Bu aşinalığı birazcık kaba buluyoruz ama Mme de Nucingen'in Mlle de Grandlieu'yu Clothilde diye çağır-

masındaki snobizm de yok burada – Balzac'ın dediğine göre "onu vaftiz adıyla çağırarak, kendine bir Goriot olarak doğmuş olduğu halde sanki sosyeteye aşinaymış gibi bir hava vermek için yapıyordu bunu".

Sainte-Beuve, Balzac'ı sonunda bir çeşit Richelieu haline gelen Abbe Troubert'i gözünde büyütmekle suçlar, Balzac aynı şeyi Vautrin ve diğerlerine de yapmıştır. Bu sadece söz konusu karakterlere parlaklık ve azamet kazandırmak ve onları türlerinin en iyisi gibi göstermekten ibaret değildir – Bianchon ve Desplein, adeta Claude Bernard, Laennec ve M. de Grandville of d'Aguesseau ile eşleştirilir: Bu, Balzac'a özgü bir teoriden kaynaklanır, içinde bulunduğu koşulların çarpıcılığını reddeden büyük adamın teorisinden, ve aynı zamanda hatalı bir teoriden; bir romancı olarak asıl derdi: Tarihselleştirilmemiş olanı aktarmak ve onlara hak ettikleri parlaklığı kazandıracak tarihsel boyutu yakalayamamış belli karakterleri öne çıkarmak ve incelemektir. Balzac onları böyle gördüğü sürece, bu durum bizi şaşırtmaz; fakat intihar etmek üzere olan Lucien de Rubempre, Vautrin'e: "Eğer Tanrı izin verirse, bu gizemli varlıklar Musa, Attila, Şarlman, Muhammet veya Napolyon olur. Fakar eğer o, bu büyük mekanizmayı bir neslin ulaşamayacağı bir yerde paslanmaya bırakırsa onlar sadece Poutagatcheff, Fouche, Louvel veya Abbe Carlos Herrera olurlar. O zaman sana, aslında doğru bir yolda bir Yimenes'ten Richelieu'den daha fazlası olabilecek sana, iyi şanslar, vs." Lucien fazlasıyla Balzac gibi konuşur ve diğerlerinden ayırt edilebilecek şekilde gerçek bir kişi olarak bırakılır. Ve Balzac'ın göz kamaştırıcı çeşitlilikteki karakterlerine ve onların kişiliklerinin özgünlük derecesine rağmen bu öyle veya böyle karşılaşılan bir durumdur. Örneğin, kitaplarında "tiplerden" çok "karakterler" olmasına rağmen insan bu bireylerin aynı tipin farklı isimlerle vaftiz edilmiş halleri olduğunu hisseder. Mme de Langea-

is bazen Mme de Cadignan gibi görünür ve M. de Mortsauf de M. de Bargeton gibi.

Bazı pasajlarda Balzac'ı fark eder ve gülümseriz, ama kabalıktan değil, güleriz çünkü romanlarındaki karakterleri gerçek hayattaki insanlara benzetme çabası tam tersi bir etki yaratmıştır. Karakter yaşamıştır; Balzac kendisini buna o kadar kaptırır ki hiç gereği yokken bir kadının çeyizinin tamamını sayıp döker ve onun *İlahi Komedya*'daki bir diğer karakterle bağlantısını gözler önüne serer – bu onun için bir taşla iki kuş vurmak gibidir. "Mme de Serizy (de Ronquerolles'te doğmuş olmasına rağmen) onların davetli listesinde değildi." Fakat insan Balzac'ın dalaverelerini fark edince Mme de Serizy'leri evlerine davet etmeyen Grandlieuler'in gerçekliğine inanmakta biraz zorlanıyordu. Sanatçı ya da göz aldatıcısının yarattığı etki hayati gibi görünmekle birlikte bu, sanatın hayatiliği pahasına kotarılmış bir etkidir. Bir sanat eseri ki, fazlasıyla ikna edici birçok önemsiz ayrıntıyla uzatılan, bu Musee Grevin meselesiyle süslenen, onun yakıtı ve aynı zamanda ondan bir parça olan birçok detaydan mürekkep bir yapı. Ve bütün bunlar belli bir devre ait olduğundan, kültürel üst yapıyı dikkatle not eder ve bunların ötesinde yatanı da büyük bir kesinlikle değerlendirir, ne zamanki bir roman olarak ilgilerini doyurur ve yorulur, işte o zaman tarihsel bir doküman olarak yeni bir hayata başlar. Tıpkı artık şairler için çekiciliğini kaybeden Aeneid'in mitolojiyle ilgilenenlere büyüleyici gelmesi gibi, Peyrade, Felix de Vandenesse ve benzerleri gözümüzün önünde solmaya başladığında Albert Sorel bize onlar sayesinde Konsül döneminin şehir (*polis*) sistemini ya da Bourbon Restorasyon dönemi politikalarını inceleyebileceğimizi anlatır. Böylece romanın kendisi başlı başına bir kazançtır. Tıpkı tatilde arkadaş olmuş ve birazdan birbirinden ayrılacak insanların aynı trende döneceklerini ve belki Paris'te tekrar karşılaşabilecekleri-

ni öğrenmeleri gibi tam da Balzac'ın karakterlerine veda etmemiz gereken o can sıkıcı anda –Balzac bu karakteri diğer romanlarında tekrar ortaya çıkarmak suretiyle bu anı durmadan erteler–, tam bir karakter tamamen yok olup bir rüyadan ibaret olacağı sırada, Sorel bize şöyle der: "Önemli değil. Bu bir hayal değil. Onları inceleyin, bu gerçektir, tarihin bir parçasıdır."

Böylece yine de Balzac okuyarak yüksek edebiyatın bastırması gereken açlıklarımızı doyurabiliriz. Tolstoy'da yüksek sosyetede bir gece daveti yazarın aklı tarafından yönlendirilir, ve Aristo'nun da diyeceği gibi, onu okurken dünyeviliğimizden arınırız, Balzac'ta ise böyle bir sahnenin içinde yer almaktan neredeyse dünyevi bir haz alırız. Kitap isimleri de bu güncelliğin izlerini taşır. Birçok yazar için kitap ismi az çok birer sembolken, sadece kitabın okunmasıyla uyanacak izlenimin ötesinde daha geniş bir çerçevede ve şiirsellikte anlaşılması gereken bir amblemken, Balzac için tam tersi daha uygundur. *Les Illusions Perdue (Kayıp Hayaller)* adlı kitabı okumak bu hoş ismin kanatlarının çırpılmasına ve onun yeryüzüne inmesine neden olur. Kitabın ismi artık şu anlama gelmektedir: Paris yolunda Lucien de Rubempre; Mme de Bargeton'un bayağı ve garip, gazetecilerin işe yaramaz ve hayatın zor olduğunu fark edecektir. Bunlar fazlasıyla öznel, fazlasıyla anlamsız hayallerdir, ve hayallerin yitirilmesi onu ümitsizliğe sürüklerken, onların doğası kitaba çok güçlü bir gerçeklik etkisi kazandırır, fakat bütün bunlar ismin vaat ettiği aşkınlığa erişemezler. Yani bütün kitap isimleri işaret ettikleri düz anlamlarıyla düşünülmelidirler: *Un Grand Homme de Province à Paris (Paris'te Özel Bir Yer), Splendeurs et Misères des Courtisanes (Kibar Fahişelerin İhtişam ve Sefaleti), À Combien l'Amour revient aux Vieillards (Yaşlı Adamlar İçin Aşkın Bedeli),* vs.... *La Recherche de l'Absolu*'da ise *(Mutlak Peşinde)* mutlak, felsefi bir kavramdan çok bir

formülün doğası, kimyasal bir meseledir. Her neyse, ondan pek bir şey çıkmaz. Ve hikâye daha çok, bir arzunun yakıp mahvettiği bir aileyle ilgilidir, bu arzunun nesnesi ne olursa olsun bundan kurtulmak gerekir. Balthasar; Claes Hulot ve Grandet'nin kardeşidir. Ruhsal bozukluklar taşıyan bir aileyi yazmak isteyen herkes benzer manzaraları çizecektir.

Üslup, ekseriyetle yazarın gerçeği dönüştürme biçiminin bir kaydı gibidir ve bu yüzden Balzac'ın neredeyse bir üslubu yoktur. Burada Sainte-Beuve kesinlikle kokuyu alamaz. "İnsanın içini gıcıklayan ve eriten bu üslup, değişik renklerle farklılaştırılmış, inceltilmiş, detaylandırılmış, zevkli bir biçimde yozlaştırılmış bu sitil, öğretmenlerimizin söylediği gibi neredeyse Asyalı ve bir Yunan pantomimcinin dudakları kadar esnek ve kıvrak...." Bir şey ancak bu kadar yanlış anlaşılabilir. Şimdi, Flaubert'in üslubunda gerçekliğin bütün bileşenleri geniş, kusursuz biçimde cilalanmış tek bir maddeye dönüşür. İçinde hiçbir kusura yer yoktur. Cam gibi berrak hale gelene kadar ovulmuştur. Orada her şey görünür kılınır fakat daima yansıma yoluyla aktarılır ve bu görünenler asla kendilerini kapsayan dış yüzeyi yozlaştıramazlar. Bu üslupla etkileşim içindeki her şey onun tarafından yapılır ve özümsenir. Öte yandan Balzac'ta bir üslubu meydana getiren bileşenlerin tümü; tamamlanmamış, sindirilmemiş ve dönüştürülmemiş haldedirler. Bu, önermesi olmayan ve yansıtmayan bir üsluptur; sadece açıklar. Ve tek başlarına çarpıcı olan fakat bütünle harmanlanmayan tekil imajlar yardımıyla daha da çok açıklar; bu imajlar herhangi bir konuşmada –eğer birer konuşma dahisi olsaydık– söylemek istediğimizi karşıdakine geçirmekte kullanacağımız şekilde kullanılır, söylenenler lafı uzatmak ya da bir şeyleri bölmek anlamına gelir mi diye hiç düşünülmez. Bir mektupta kendisinin de söylediği gibi: "İyi evlilikler krema gibidir; hiçbir şey yapmamak onları acılaştıracaktır", işte bu tür imgeler-

le –çarpıcı, etkileyici ama bağlamsız, önermek yerine açıklayan, güzellik ve uygunlukla ilgili her türlü farklı yoruma karşı inatçı– istediği etkiyi yaratır: "M. de Bargeton'un nemli bir fişek gibi patlayan gülüşü, vs.", "Teni, içinden biraz ışık geçen bir porselenin tatlı tonunu almıştı", "Son olarak gücünü ancak konuyu yakından bilenlerin anlayacağı felcin pençesinde bir adamı tarif edebilmek için, güneşten korunmak için takıyormuş havasıyla bakışlarını gizlemek için mavi gözlükler taktı".

Aslında iyi metafor algısı o kadar gülünçtü ki, Mme de Mortsauf, Felix Vandenesse'ye şöyle yazabiliyordu: "Senin şair aklına kazınabilecek bir hayal bulmak, sonsuz sayıda, altınla kazınmış ya da kalemle yazılmış olsun yine de sınırlı bir şey olacaktır".

Bir insanın kişiliğini tutarlı bir genel etkiyle birleştirerek sindirilmiş bir biçimde vermek yerine, bizi bir inme etkisiyle bu kişilikle tanıştırmayı seçer, tıpkı içerdikleri anlamları örtük bir şekilde vermek yerine açık örnekleri gözümüze soktuğu gibi. Mme Bargeton'un zihninin çalışma biçimini şöyle tarif eder: "Yeniçeri ağasını hayal eder, onunla haremde mücadele etmekten hoşlanır ve bir çuvala tıkılıp Boğaz'a atılmanın görkemli bir şey olduğuna inanırdı. Çölün mavi çoraplı leydisi Heter Stanhope'a imrenirdi." Böylece görmemizi istediği manzarayı yaratmakla mutlu olacağına, onu ölçüp biçmeye başlar. "Ifadesi korkunçtu. O anda bakışı yüceydi." Bize Mme de Bargeton'un yeteneklerinden bahseder ki bunlar taşranın önemsiz ilişkilerinden doğan yapmacıklıklara dönüşür, ve sanki Escarbagnas kontesiymiş gibi ekler: "Aslında gün batımı gerçek bir şiirdir, vs." "Büyük yapımdaki en güzel oyulmuş taş" dediği *Vadideki Zambak*'ta bile gerçekleri sıralamak konusunda o kadar acelecidir ki cümleler kendi kaderlerine bırakılmış gibidir. Cümle, yazarı sayesinde okura ne anlatması gerektiğini bilir, artık geri kalan için elin-

den geleni yapacaktır: "Çok sıcak olmasına rağmen *tutkulu bir hayranı gibi göründüğüm* Indre'yi ve adacıklarını, vadiyi ve tepelerini bir kez daha görmek için aşağıya, çayırlara doğru yürüdüm".

Balzac aklına gelen bütün fikirleri kullanmak ister ve onları birbirleriyle ve anlatmak istediğiyle bağlantılı bir şekilde bir üsluba aktarmayı denemez. Hayır, onları cesurca ifade eder, ve alışılmadık ve beklenmedik bir benzetmeyle ve daima uygun biçimde şöyle akıp gider: "M. du Chatelet bir gecede yeşilden sarıya dönen bir kavun gibiydi". "M. X...'i kanı donmuş bir yılana benzetmemek imkânsızdı."

Edebiyatın, içine her çeşit sohbet konusunun, inceleme alanının fütursuzca boca edilebileceği bir araç olmadığını anlamadığından kelimeleri aklına geldiğince kullanıyor ve onların kafasında yarattığı serbest çağrışımların peşinden gidiyordu. Bir sanatçıdan bahsedecek olsa sanki bir dipnotta belirtiyormuş gibi onunla ilgili aklına gelen her şeyi anında boca ediyordu. Sechard'ın baskı makinesinden bahsederken gazetenin, her şeyi tartışmaya açan ve varoluşunu bireysel düşüncenin gelişmesine yaslamış olan Fransız kültürüne uygun olması gerektiğini anlatır – ulusların düşünerek, özenle hareket ettiği göz önünde bulunulursa cidden bir talihsizlik. Böylece doğal basitliği sayesinde nerdeyse sıradanlaşan bu öznel fikirlerini oldukça komik, sanatsız bir biçimde bir cümlede karşımızda buluruz: dahası, "-e özgü" kelimesinin parantez içinde söylenmiş bir şeyi açıklamada kullanılması onlara ayrı bir hava veriyordu. Örneğin *Albay Chabert*'te, "avukatların güvensizliğine" dair sayısız gönderme bulunur. Ve bir açıklama yapması gerektiğinde Balzac dolambaçlı yollardan gitmez, şöyle yazar: Bunun sebebi şudur; ve koca bir bölüm bunu takip eder. Tıpkı bunun gibi, bir dakika nefes almamıza izin vermeden bize tüm bilmemiz gerekenleri anlatan özetleri vardır: "Evliliğinin ikinci ayın-

dan itibaren David bütün zamanını...vs." " Angouleme'ye vardıktan üç ay sonra, vs." "Melodi bir primadonnanın şakımasını andırıyordu, sesi bir kuş gibi sekiyordu, vs."

Balzac hiçbir şeyi gizlemez, her şeyi anlatır. Bu yüzden her şeye rağmen onun eserlerinde harika sessizlikler keşfetmek insanı şaşırtır. Goncourt, Flaubert'in *Duygusal Eğitim*'ine şaşırıp kalır. Ben ise Balzac'ın kitaplarının ima ettiği şey karşısında hayrete düşerim. "Rastignac'ı tanıyor musunuz? Gerçekten mi?.."

İngilizce'den çeviren AYLİN AYDIN

Kendisinden sonra gelen, içlerinde Marcel Proust, Émile Zola, Charles Dickens, William Faulkner, Jack Kerouac ve Italo Calvino'nun da bulunduğu pek çok yazarı etkileyen Balzac'ın en başarılı kabul edilen romanlarından biri *Goriot Baba*'dır. Aynı zamanda Balzac'ın neredeyse yüze yakın romandan oluşan "İnsanlık Komedisi" dizisinin de başlangıcıdır.

1922 Rene Kieffer baskısındaki Goriot Baba illüstrasyonu.

İki kızına duyduğu tutkulu ve saplantılı sevgi yüzünden varını yoğunu kaybeden Goriot Baba, Paris'in yoksul kesiminin yaşadığı bir mahalledeki pansiyona taşınır. Burada, daha sonra kızlarından birine âşık olacak Rastignac ile tanışır. Genç ve taşradan gelen hukuk öğrencisi Rastignac'ın ise üst tabakaya dahil olmak ve bir servet yapmak için duyduğu zaaf, bütün aşkların üzerindedir. Servet düşkünlüğünü ve insanlığın bitmeyen zaaflarını göstererek bir burjuva trajedisi anlatan *Goriot Baba*, Balzac'ın, dönemin Parisi'ni ve toplumsal yapısını anlatmadaki başarısıyla, 21. yüzyılda hâlâ geçerliliğini koruyan tam bir klasik haline gelmiştir.

Goriot Baba'da, Balzac'ın ince mimari işçiliği, toplumun çok katmanlı yapısını en yetkin biçimde gösterecek şekilde ortaya çıkmıştır.

STEFAN ZWEIG

Bütün tarihçilerden, iktisatçılardan ve istatistikçilerden öğrendiğimden daha fazlasını Balzac'tan öğrendim.

FRIEDRICH ENGELS

İLETİŞİM 1505
DÜNYA KLASİKLERİ 47

ISBN-13: 978-975-05-0793-9
9 789750 507939